

Espoon kaupungin

ARVIOINTIKERTOMUS 2024

Tarkastuslautakunta 2025

SISÄLLYS

PUHEENJOHTAJAN KATSAUS	1
1 ESPOO-TARINAN TOTEUTTAMINEN	4
1.1 VALTUUSTOKAUDEN 2021–2025 ESPOO-TARINAN SEKÄ VUODEN 2024 TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTTAMINEN	4
1.2 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTI ESPOO-TARINAN TOTEUTTAMISESTA SEKÄ VUODEN 2024 TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMISESTA JA POIKKEAMISTA	5
1.3 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTI POIKKIHALLINNOLLISTEN OHJELMIEN TOTEUTTAMISESTA	12
1.3.1 HYVINVOIVA ESPOO	15
1.3.2 TAPAHTUMIEN YHTEISÖLLINEN ESPOO	17
1.3.3 KESTÄVÄ ESPOO	19
1.3.4 ELINVOIMAINEN ESPOO	22
2 KAUPUNGIN JA KAUPUNKIKONSERNIN TALOUDEN JA TOIMINTAYMPÄRISTÖN ARVIOINTI	25
2.1 KAUPUNGIN JA KAUPUNKIKONSERNIN TALOUDEN JA TOIMINTAYMPÄRISTÖN KEHITYS	25
2.1.1 ESPOON TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA AJANKOHTAISET HAASTEET	25
2.1.2 TILINPÄÄTÖKSEN JA KONSERNITILINPÄÄTÖKSEN TUNNUSLUVUT	26
2.1.3 SIJOTUSRAHASTOT	29
2.2 HENKILÖSTÖÖN LIITTYVÄT SEURANTATIEDOT	32
2.2.1 HENKILÖSTÖTUNNUSLUKIJEN VUODEN 2024 TOTEUMATIEDOT	32
2.2.2 TYÖSUOJELU JA TYÖTURVALLISUUS	34
2.3 KAUPUNGIN VIESTINTÄ	37
2.4 DIGITAALINEN ASIOINTI JA DIGITUKI	39
2.5 TIETOTURVA JA TIETOSUOJA	43
3 ELINVOIMAN TULOSALUEEN PALVELUJEN ARVIOINNIT	46
3.1 TYÖLLISYYSPALVELUT	46
3.2 KIRJASTOPALVELUT	50
4 KASVUN JA OPPIMISEN TOIMIALAN PALVELUJEN ARVIOINNIT	54
4.1 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTI – KIUSSAMISEN, VÄKIVALLAN, HÄIRINNÄN JA SYRJINNÄN VASTAISET TOIMET OPPILAITOKSISSA	54
4.2 TOISEN ASTEEN KOULUTUS – SUOMEN- JA RUOTSINKIELINEN LUKIOKOULUTUS	58
4.3 KOULURAKENNUSTEN ESTEETTÖMYYS	62
5 KAUPUNKIYMPÄRISTÖN TOIMIALAN PALVELUJEN ARVIOINNIT	67
5.1 KESTÄVÄN LIIKENTEEN JA LIIKKUMISEN LISÄÄMINEN	67
5.2 ALUEELLISEN ERIYTYMISEN (SEGREGAATION) EHKÄISY KAUPUNGIN MAANKÄYTÖLLÄ	71
5.3 PKS-YHTEISARVIOINTI: SÄÄN ÄÄRI-ILMIÖIHIN SOPEUTUMINEN JA VARAUTUMINEN PÄÄKAUPUNKISEUDULLA	74
5.3.1 JOHTOPÄÄTÖKSET PÄÄKAUPUNKISEUDUN KAUPUNKIEN YHTEISARVIOINNISTA	74
5.3.2 ARVIOINTI ESPOON KAUPUNGIN SOPEUTUMISESTA JA VARAUTUMISESTA SÄÄN ÄÄRI-ILMIÖIHIN	76
6 KONSERNI	79
6.1 ESPOON ASUNNOT OY	79
6.2 ESPOON KIINTEISTÖOSAKEYHTIÖT	82
6.3 ESPOON SEUDUN KOULUTUSKUNTAYHTYMÄ OMNIA	84
7 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTI- JA TARKASTUSTYÖ	90
LIITE 1: Taulukot kaupungin, liikelaitosten ja konserniyhteisöjen tulostavoitteiden toteutumisesta tilinpäätöksen ja tarkastuslautakunnan arvion mukaan	93
LIITE 2: Taulukko vuoden 2023 keskeisten arviointikertomushavaintojen jälkiseurannasta	97
Kuvatiedot, lähdeluettelo sekä linkit	100

PUHEENJOHTAJAN KATSAUS

Toimintaympäristö ja talous

Kaupungin talous on sosiaali-, terveys- ja pelastustoimen uudistuksen toteuduttua uudessa tilanteessa. Uudistuksen myötä verorahoitusta on leikattu huomattavasti enemmän kuin mitä sote- ja pelastustoimen kulut olivat.

Espoon väestönkasvu jatkui edellisvuosien tapaan voimakkaana, mikä näkyi erityisesti lasten ja nuorten määrän kasvuna. Väestönkasvu oli 7 010 asukasta. Väestömäärä oli 321 030 asukasta.

Kasvavan väestön palvelutarpeen kasvu lisää kaupungin käyttötalouden menoja ja aiheuttaa suuria investointipaineita. Kaupungin investoinnit kasvoivat edellisvuodesta. Myös konsernin investointiohjelma jatkui mittavana.

Kaupungin tilikauden tulos oli 105 milj. euroa, mikä oli noin 50 milj. euroa alkuperäistä talousarviota enemmän. Tulosta paransivat talousarviota paremmat rahoitustuotot. Konsernin tulos oli 35 milj. euroa.

Tulostavoitteet

Espoo-tarina on kuntalain mukainen Espoon kaupungin strategia. Valtuustokauden tavoitteista johdetaan vuosittaiset kaupungin tulostavoitteet ja määritellään niille mittarit.

Vuodelle 2024 asetettiin kaupungille 26, liikelaitokselle kaksi ja konserniyhteisöille 32 valtuustoon nähden sitovaa tulostavoitetta. Tarkastuslautakunnan arvioinnin mukaan kaupungin tulostavoitteista seitsemän toteutui, 10 toteutui osittain, seitsemän ei toteutunut, eikä kahta voitu arvioida. Liikelaitoksen kaksi tulostavoitetta ei toteutunut. Konserniyhteisöjen 32 tulostavoitteesta 18 toteutui, yhdeksän toteutui osittain ja viisi ei toteutunut.

Työllisyys

Työttömyys kasvoi merkittävästi vuoden 2024 aikana. Myös avoimien työpaikkojen määrä laski huomattavasti verrattuna vuoden takaiseen.

Joulukuun 2024 lopulla työttömien osuus työvoimasta oli 10,9 prosenttia eli prosenttiyksikön suurempi kuin vuotta aikaisemmin. Espoon työttömyyden erityispiirteet ovat nuoret, korkeasti koulutettu väestö ja voimakkaasti kasvava vieraskielinen väestö.

Työllisyys- ja elinkeinopalvelujen järjestämisvastuu siirtyi 1.1.2025 kuntien tehtäväksi. Uudistuksessa Espoo toimii vastuukuntana. Työllisyyspalvelujen tehtävänä on vastata siihen, että työnhakijat työllistyvät nopeasti ja yritykset saavat osaavaa työvoimaa ja luoda edellytykset sille, että työ ja tekijät kohtaavat. Tavoitteena on pysyvä työllistyminen ja työttömyysturvan rahoitusosuuden lasku.

Kirjastopalvelut

Kirjastopalveluja ohjaa laki yleisistä kirjastoista. Espoossa kirjastot ovat hyvin ja monipuolisesti järjestetty. Toiminnassa huomioidaan yhteisöllisyys, moniarvoisuus ja kulttuurinen moninaisuus. Kirjasto tukee omalta osaltaan kotoutumista ja suhdetta omaan äidinkieleen.

Espoo-tarinan mukaisesti Espoon kaupunginkirjaston ydintehtävä on lukutaitojen monipuolinen edistäminen. Kirjastopalveluiden saavutettavuutta on edistetty pitkällä aukioloajoilla sekä omatoimikirjastoilla. Lippulaivan kirjasto oli Vuoden kirjastokilpailun viiden finalistin joukossa.

Lasten ja nuorten hyvinvointi – kiusaamisen vastaiset toimet

Perusopetuslain mukaan oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Turvallinen opiskeluympäristö koostuu psyykkisistä, sosiaalisista ja fyysisistä tekijöistä.

Espoo on asettanut vuodelle 2024 tulostavoitteeksi, että lapset ja nuoret voivat hyvin. Tulostavoitteeksi on myös asetettu tavoite, että oppilaitoksissa on nollatoleranssi koulukiusaamiselle ja kouluväkivallalle.

Koulukiusaaminen näkyy monin eri tavoin, kuten syrjintänä, häirintänä ja väkivaltana. Kiusaaminen ei rajoitu vain kouluympäristöön, vaan se voi näkyä myös vapaa-ajalla. Kiusaamiseen on puututtava välittömästi. Kaupungin ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen välinen yhteistyö sekä lasten ja nuorten hyvinvointia tukevien palvelujen oikea-aikainen saanti ovat tärkeitä kiusaamisen vastaisia toimia.

Koulurakennusten esteettömyys

Koulurakennusten esteettömyys on osa inklusiivista opetusta. Esteetöntä koulurakentamista ohjaavat valtakunnalliset asetukset ja oppaat sekä Tilapalvelut-liikelaitoksen omat ohjeet. Vanhus- ja vammaisneuvostojen lausunnoista saadaan tärkeää tietoa esteettömyyden toteutumisesta käytännössä. On tärkeää, että kaupungin koulurakentamisessa kiinnitetään entistä enemmän huomiota esteettömyyden edistämiseen myös laajemmin kuin vain liikkumisen esteettömyyden näkökulmasta.

Kestävän liikenteen ja liikkumisen lisääminen

Espoo-tarinassa asetettu valtuustokauden tavoite on, että Espoo saavuttaa hiilineutraaliuden vuoteen 2030 mennessä. Liikenne ja liikkuminen on yksi valtuuston toukokuussa 2024 hyväksymän Hiilineutraali Espoo 2030 -tiekartan painopisteistä. Tavoitteena on liikenteen päästöjen osalta vähentää päästöjä vuoden 1990 tasosta vuoteen 2030 mennessä 57 prosenttia. Vuoden 2023 toteuman mukaan liikenteen päästöt ovat vähentyneet vuoden 1990 tasosta seitsemän prosenttia. Tavoitteen saavuttaminen vaikuttaa kuitenkin epätodennäköiseltä.

PKS-yhteisarviointi: Sään ääri-ilmiöihin sopeutuminen ja varautuminen pääkaupunkiseudulla

Kuntien ilmastotyön tavoitteena on hiilineutraalius, mikä edellyttää päästövähennyksiä ja hiilinielujen vahvistamista. Ilmastotyötä voidaan tarkastella sekä ilmastomuutoksen hillinnän että ilmastomuutokseen sopeutumisen näkökulmasta.

Espoossa sään ääri-ilmiöihin on varauduttu Kaupunkiympäristön tulosityksiköiden työssä ilmastomuutoksen sopeutumisen toimenpidesuunnitelman ja hulevesiohjelman toimenpiteillä sekä tiedottamisella asukkaille ja kiinteistöjen omistajille. Viherrakenteen huomioon ottamista ohjataan yleis- ja asemakaavoilla, aluevarauksilla ja kaavamääräyksin.

Sopeutumistoimenpiteitä on koottu myös kaupungin ilmastotoimia kokoavaan ilmastovahtiin. Espoossa tärkeäksi on katsottu sopeutumisen ja varautumisen integroituminen osaksi kaupungin perustyötä.

Paula Viljakainen

Tarkastuslautakunnan puheenjohtaja

1 ESPOO-TARINAN TOTEUTTAMINEN

1.1 VALTUUSTOKAUDEN 2021–2025 ESPOO-TARINAN SEKÄ VUODEN 2024 TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTTAMINEN

Espoo-tarinassa on esitetty kaupunkikonsernin toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteet. Kaupunkikonsernia kehitetään taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurillisesti kestäväällä tavalla ja palvelut järjestetään asukas- ja asiakaslähtöisesti sekä kustannusvaikuttavasti. Valtuuston syksyllä 2021 hyväksymää valtuustokauden 2021–2025 Espoo-tarinaa on toteutettu valtuustokauden tavoitteiden, vuosittaisten tulostavoitteiden, toimialojen ja tulosityksiköiden omien tavoitteiden sekä poikkihallinnollisten kehitysohjelmien avulla.

Espoo-tarinasta ja valtuustokauden tavoitteista johdetaan vuosittain valtuustoon nähden sitovat kaupunkitasoiset tulostavoitteet. Poikkihallinnolliset kehitysohjelmat ovat kaupunkitasoisia alustoja, joissa kehitetään ratkaisuja keskeisiin poikkihallinnollisiin kehittämiskokonaisuuksiin yhteistyössä asukkaiden, kumppaneiden ja sidosryhmien kanssa.

Espoo-tarinan visio, arvot, valtuustokauden tavoitteet sekä kehitysohjelmat

VISIO	Verkostomainen viiden kaupunkikeskuksen Espoo on vastuullinen ja inhimillinen edelläkävijäkaupunki, jossa kaikkien on hyvä asua, oppia, tehdä työtä ja yrittää ja jossa espoolainen voi aidosti vaikuttaa.		
ARVOT	Espoo on asukas- ja asiakaslähtöinen	Espoo on vastuullinen edelläkävijä	Espoo on oikeudenmukainen
VALTUUSTO - KAUDEN TAVOITTEET	Espoo on oppimisen ja sivistyksen kärkikaupunki		
	Espoo toteuttaa palveluja koko yhteisön voimin		
	Espoo on taloudellisesti kestävä ja verotukseltaan kilpailukykyinen		
	Espoo on kansainvälisesti vetovoimainen yrittäjyys - ja innovaatiopääkaupunki		
	Espoo on viihtyisä, turvallinen ja luonnonläheinen kaupunki		
	Espoo saavuttaa hiilineutraaliuden vuoteen 2030 mennessä		
	Espoo on Suomen paras kotouttaja		
	Erityistoimenpiteet koronasta toipumiseen ja sote -uudistukseen		
KEHITYS- OHJELMAT	Elinvoimainen Espoo	Kestävä Espoo	Hyvinvoiva Espoo
	Tapahtumien yhteisöllinen Espoo		

Lähde: Kaupunginjohtajan diaesitys tarkastuslautakunnan kokouksessa 26.3.2025.

Valtuustokauden tavoitteiden toteuttaminen

Espoo-tarinassa on valtuustokaudelle 2021–2025 määritelty kaupungille seitsemän valtuustokauden tavoitetta. Kaupunkitasoisten vuosittaisten tulostavoitteiden tarkoituksena on ollut edistää valtuustokauden tavoitteiden toteutumista. Valtuustoseminaarissa maaliskuussa 2025 esitellyssä Espoo-tarinan toteutumisen tarkastelussa sekä vuoden 2024 tilinpäätöksessä on kuvattu valtuustokaudelle asetettujen tavoitteiden toteuttamista. Tavoitteiden toteuttamisen on todettu edenneen monella osa-alueella, mutta haasteitakin on yhä ratkaistavana. Osan valtuustokauden tavoitteista raportointiin toteutuneen osittain kaupunkitasoisten tulostavoitteiden toteutumisen pohjalta.

Tarkastuslautakunta on hyödyntänyt keväällä 2025 esitettyä raportointia arvioidessaan tilikaudelle 2024 asetettujen tulostavoitteiden toteutumista. Kokonaisarviota valtuustokauden tavoitteiden toteutumisesta ei voitu esitetyn raportoinnin perusteella muodostaa.

Vuoden 2024 tulostavoitteiden toteuttaminen tilinpäätösraportoinnin mukaan

Vuodelle 2024 asetettiin kaupungille 26, liikelaitokselle kaksi ja konserniyhteisöille 32 valtuustoon nähden sitovaa tulostavoitetta, joiden toteutumisesta raportoitii valtuustolle osavuositarkastuksissa, konserniraportteissa ja PKS-omistajaohjausraportteissa sekä tilinpäätöksen ennakko tiedoissa ja tilinpäätöksessä.

Valtuusto hyväksyi 9.12.2024 kolmannen osavuositarkastuksen käsittelyn yhteydessä neljän tulostavoitteen poikkeamat: *Toimintamenojen kasvua hillittää Taloudellisesti kestävä Espoo -ohjelman ja talousarvion mukaisesti, Investointien tulorahoitusaste nousee yli 100 % valtuustokauden aikana ja konsernin lainakanta kääntyy laskuun, Yritystyo paikkojen määrä Espoossa ja kasvukäytävillä kasvaa ja Nuorisotyöttömyys alenee vuoden 2019 tasolle.*

Tilinpäätöksessä raportoitii, että kaupungille asetetuista tulostavoitteista 18 tulostavoitetta toteutui ja viisi tulostavoitetta toteutui pääosin. Kolmen tulostavoitteen osalta raportoitii poikkeamista. Tilinpäätöksessä toteutumatta jääneeksi tulostavoitteeksi on edellä esitetystä poiketen raportoitu *Nollatoleranssi koulukiusaamiseen ja väkivaltaan*. Lisäksi toteutumatta on raportoitu jääneen *Yritystyo paikkojen määrän kasvu sekä Nuorisotyöttömyyden aleneminen*. Kolmannen osavuositarkastuksen raportoinnista poiketen *Toimintamenojen kasvun hillitsemisen* raportoitii tilinpäätöksessä toteutuneen pääosin ja *Investointien tulorahoitusaste* -tulostavoitteen raportoitii toteutuneen.

Tilapalvelut-liikelaitokselle asetetut kaksi sitovaa tulostavoitetta jäivät toteutumatta.

Konserniyhteisöille asetetuista 32 tavoitteesta toteutui tilinpäätöksen mukaan 19 ja osittain toteutui yhdeksän tavoitetta. Tilinpäätöksen mukaan toteutumatta jäi neljä tavoitetta.

1.2 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTI ESPOO-TARINAN TOTEUTTAMISESTA SEKÄ VUODEN 2024 TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMISESTA JA POIKKEAMISTA

Kuntalain mukaan kaupungin strategiassa tulee ottaa huomioon asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen, palvelujen järjestäminen ja tuottaminen, laeissa säädetyt palvelutavoitteet, omistajapolitiikka, henkilöstöpolitiikka, asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet sekä alueen elinvoiman kehittäminen. Strategian tulee perustua kaupungin nykytilanteeseen sekä arvioon tulevista toimintaympäristön muutoksista ja niiden vaikutuksista kaupungin tehtävien toteuttamiseen. Strategian arviointi ja seuranta tulee määritellä.

Kuntalain mukaan tavoitteet tulee sitoa niihin osoitettuihin voimavaroihin. Talousarviossa osoitetaan toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot. Tavoitteiden tehtävänä on osoittaa, mitä vaikutuksia varojen käytöllä on tarkoitus saada aikaan.

Tavoitteiden asettelussa tulee huomioida tavoitteiden haastavuus, realistisuus ja mitattavuus sekä mahdollisuus vaikuttaa kaupungin omilla toimenpiteillä tavoitteen toteutumiseen.

Tarkastuslautakunta on seuraavassa osiossa arvioinut tulostavoitteiden toteutumista. Erityistä huomiota on kiinnitetty tulostavoitteisiin, jotka eivät tarkastuslautakunnan arvion mukaan toteutuneet tai toteutuivat osittain. Lisäksi on tarkasteltu tulostavoitteita, joiden toteutumista ei tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan voitu tilinpäätöksessä esitettyjen tietojen perusteella katavasti arvioida.

Liitteessä 1 on esitetty yhteenvedot kaupungin, liikelaitoksen ja konserniyhteisöjen kaikkien tulostavoitteiden toteutumisesta sekä tilinpäätöksen että tarkastuslautakunnan arvion mukaan.

TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOT KAUPUNGIN JA LIIKELAITOKSEN SEKÄ KONSERNIYHTEISÖJEN TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMISESTA

Kaupungin tulostavoitteiden toteutumisen arviointi

Kaupungin tulostavoitteet		TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIO			
		Toteutunut	Toteutui osittain	Ei toteutunut	Ei voida arvioida
YHTEENSÄ	26	7	10	7	2

Liikelaitoksen tulostavoitteiden toteutumisen arviointi

Liikelaitoksen tulostavoitteet		TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIO			
		Toteutunut	Toteutui osittain	Ei toteutunut	Ei voida arvioida
YHTEENSÄ	2	-	-	2	-

Konserniyhteisöjen tulostavoitteiden toteutumisen arviointi

Konserniyhteisöjen tulostavoitteet		TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIO			
		Toteutunut	Toteutui osittain	Ei toteutunut	Ei voida arvioida
YHTEENSÄ	32	18	9	5	-

TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIO TULOSTAVOITTEIDEN POIKKEAMISTA

Kaupungin tulostavoitteiden poikkeamat

Tilinpäätöksessä raportoidut kaupungin tulostavoitteiden poikkeamat

Tilinpäätöksessä on raportoitu kolmen tulostavoitteen poikkeamasta, jotka on merkitty punaisella alaspäin osoittavalla kolmiolla. Tarkastuslautakunnan arvio seuraavien tulostavoitteiden poikkeamista on yhteneväinen tilinpäätöksessä raportoituun nähden. Tarkastuslautakunnan arvio toteutumatta jääneestä tulostavoitteesta merkitty punaisella alaspäin osoittavalla nuolella.

▼ *Nollatoleranssi koulukiusaamiseen ja kouluväkivaltaan.*

Oppilaskyselyn tulosten perusteella aikuisten puuttumisen kiusaamiseen koetaan vähentyneen ja oppilaiden kokeman kiusaamisen lisääntyneen. Aihetta on käsitelty tarkemmin arviointikertomuksen luvussa 4.1.

▼ *Yritystyöpaikkojen määrä Espoossa ja kasvukäytävillä kasvaa.*

Yritystyöpaikkojen määrän raportoitiin tilinpäätöksessä hieman laskeneen talouden suhdan-
netilanteen takia.

▼ *Nuorisotyöttömyys alenee vuoden 2019 tasolle.*

Nuorisotyöttömyys on kasvanut ja on samalla tasolla (10,9 %) kuin yleinen työttömyysaste Espoossa.

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan edellisten lisäksi toteutumatta ovat jääneet seuraavat kaupungin tulostavoitteet

Tilinpäätöksessä seuraavat tulostavoitteet on raportoitu pääosin toteutuneiksi tai toteutuneiksi, mutta tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tulostavoitteet ovat raportoitujen tietojen perusteella jääneet toteutumatta.

▼ *Lapset ja nuoret voivat hyvin.* Tulostavoite ei tarkastuslautakunnan arvion mukaan toteutunut, koska Oppilaskyselyn mukaan *Voin koulussa hyvin lähes aina* -mittaritieto on heikentynyt edellisestä vuodesta. Heikon fyysisen toimintakyvyn omaavien osuus on edelliseen vuoteen verrattuna pysynyt samana 5. luokkalaisten osalta ja heikentynyt 8. luokkalaisten osalta. Tilinpäätöksessä tavoitteen on raportoitu toteutuneen pääosin.

- **Rakentamisen lupien käsittelyaika paranee niin, että 85 % lupapäätöksistä käsitellään korkeintaan 75 vuorokaudessa.** Tulostavoite ei tarkastuslautakunnan arvion mukaan toteutunut, koska rakentamisen lupien käsittelyajat eivät ole yltäneet tavoitearvoihin. Käsittelyaikojen on tilinpäätöksessä raportoitu edelleen pidentyneen muun muassa kerrostalohankkeissa, sillä lupahakijat eivät ole halunneet aktiivisesti edistää hankkeitaan suhdannetilanteen takia. Rakentamisen lupakäsittelyn uudistamisen on raportoitu jatkuneen.
- **Espoon kaupungin ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen rajapinnat ja palveluketjut toimivat hyvin.** Tarkastuslautakunnan arvion mukaan tulostavoite ei toteutunut vuonna 2024. Yhteistyö Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue LUVN:in kanssa on tilinpäätösraportoinnin mukaan monitahoista ja toiminnan monipuoliset rajapinnat sekä tehtävien välisten omistajuuksien hallinta korostuvat. Tilinpäätöksen mukaan yhteistyössä on edelleen haasteena yhteisten tavoitteiden linjauksien, asiakasohjauksen ja palveluketjujen ja osin myös yhteyshenkilöiden puuttuminen LUVN:in puolelta. Erityistä huolta herättää opiskeluhuollon palveluiden riittävyys. Tilinpäätöksessä tulostavoitteen on raportoitu toteutuneen.
- **Espoo on haluttu kumppani kestävien kaupunki- ja palveluratkaisujen kehittämisessä.** Tulostavoite ei tarkastuslautakunnan arvion mukaan toteutunut, koska ulkoista rahoitusta saatiin viime vuotta vähemmän. Ulkoisen kehittämisrahoituksen hyödyntämisen tueksi rekrytoitiin vuoden 2025 alussa aloittanut erityisasiantuntija. Kaupunkitasoinen kehittämisosaamisen ja muutosjohtamisen tuen kehittäminen on käynnistetty. Tilinpäätöksessä tulostavoitteen on raportoitu toteutuneen.

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan osittain toteutuneet kaupungin tulostavoitteet

Tilinpäätöksessä on raportoitu 18 tulostavoitteen toteutuneen ja viiden tulostavoitteen on raportoitu toteutuneen pääosin. Tarkastuslautakunta käyttää arvioinnissaan pääosin toteutuneen sijasta muotoa **osittain toteutuneet tulostavoitteet**. Tarkastuslautakunnan arvion mukaan seuraavat 10 tulostavoitetta toteutuivat osittain:

- **Espoon oppimistulokset ja koulutustaso ovat Suomen kärkitasoa.** Espoon suomenkielisten lukioiden kaikkien kokeiden keskiarvo on 4,4 valtakunnallisen keskiarvon ollessa 4,1. Yhtenä mittarina oli, että yli 60 %:lla valmistuneista ylioppilaista olisi valtakunnallista keskiarvoa korkeampi kaikkien kokeiden keskiarvo toteuman jäädessä 58,8 %:iin. Yhteishaussa ammatilliseen koulutukseen perusasteen jälkeen ensisijaisesti hakeneiden määrä on tavoitteen mukaisesti kasvanut hieman. 6. luokan lukuvuositodistusten arvosanojen keskiarvot olivat laskeneet sekä S1 että S2 -oppilaiden osalta tavoitteen vastaisesti. 9. luokkalaisten keskiarvot olivat tavoitteen mukaisesti kasvaneet. Omnian Luottamus & Maine -tutkimuksen tulokset saadaan vasta myöhemmin. Tilinpäätöksessä tulostavoitteen on raportoitu toteutuneen.
- **Palvelutuotannon kustannusvaikuttavuus paranee.** Toteutuneeksi on raportoitu tuotantoon siirtyneitä merkittäviä hankkeita ja pienempiä projekteja sekä peruspalvelujen ja teknisen tietoturvan parannuksia. Sen sijaan hyötytavoitteiden merkittäviksi poikkeamiksi on raportoitu DigiOne-yhteishankkeesta irtautuminen sekä OmaEspoo-hankkeen keskeyttäminen. Tilinpäätöksessä tulostavoite on raportoitu pääosin toteutuneeksi.
- **Toimintamenojen kasvua hillitään.** Tilinpäätöksen mukaan osalla toimialojen taloudessa oli tavoitteen mittarin vastaisesti poikkeamia alkuperäiseen talousarvioon nähden. Kokonaisuutena kaupungin toimintameno pysyivät talousarviossa. Taloudellisesti kestävä Espoo -ohjelman tuottavuustavoite saavutettiin ja ylitettiin 3,9 milj. eurolla. Tilinpäätöksessä tulostavoite on raportoitu pääosin toteutuneeksi.
- **Investointien tulorahoitusaste nousee yli 100 % valtuustokauden aikana.** Tilinpäätöksen mukaan vuoden 2024 tulorahoitusasteen toteuma oli 93 %. Erityisesti rahoitustuottojen ansiosta toiminnan ja investointien rahavirta sekä investointien tulorahoitusaste toteutuivat talousarviota parempina. Tilinpäätöksessä tulostavoitteen on raportoitu toteutuneen.
- **Espoo houkuttelee tieto- ja osaamisintensiivisiä yrityksiä sijoittumaan ja pysymään Espoossa.** Tieto- ja osaamisintensiivisten yritysten määrä on kasvanut ja yritysten halukkuus suositella Espoota on hieman noussut. Sen sijaan yritystyoipaikkojen määrä on hieman laskenut. Tilinpäätöksessä tulostavoitteen on raportoitu toteutuneen.
- **Espoo on Pohjoismaiden paras paikka kansainvälisille osaajille.** Mittareista työnantajien tyytyväisyys palveluihin ja tapahtumiin osallistuneiden kansainvälisten osaajien määrä ylittivät tavoitearvot. Sen sijaan tapahtumiin ja palveluihin osallistuneiden työnantajien määrä sekä kansainvälisten osaajien tyytyväisyys tapahtumiin ja palveluihin jäivät alle tavoitearvojen. Tilinpäätöksessä tulostavoite on raportoitu pääosin toteutuneeksi.
- **Espoo kasvaa kestävästi.** Vuoden 2024 aikana 70 % infrainvestoinneista suuntautui raideliikenteellä hyvin saavutettaville alueille tavoitteen mittarin mukaisesti. Asumisen kerrosalaa saatiin hyväksyttyä vain 17 330 k-m² kun tavoite oli 300 000 k-m². Tulostavoitteen yhtenä mittarina oli, että kehitetään

määrällinen ja laadullinen arviointi kumppanuuksien ja yhteistyömallien hyödyntämisestä osana investointien ja kehittämishankkeiden toteuttamista. Mittarin toteumasta on tilinpäätöksessä raportoitu suppeasti. Muiden mittareiden toteumat ovat lähtöarvojen mukaisia tai parantuneita. HSL:n vuoden 2023 liikumistutkimuksen mukaan Espoossa kestävien liikkumismuotojen kulkutapaosuus oli tavoitteen mukaisesti kasvanut 59 %:iin. Tilinpäätöksessä tulostavoitteen on raportoitu toteutuneen.

- ➔ **Luonnon monimuotoisuus vahvistuu.** Suojelupinta-alaa ja Luontoviisas Espoo -tiekartan valmistumista koskevat mittarit toteutuivat. Mittarina ollutta laadullista arviota luontohaittojen lieventämishierarkian toteutumisesta uusissa maankäytön hankkeissa ei ole esitetty. Tilinpäätöksessä tulostavoitteen on raportoitu toteutuneen.
- ➔ **Hiilidioksidipäästöt vähenevät tavoitteen mukaisesti.** Suuri osa mittareiden tavoitearvoista toteutui, mutta jätteiden käsittelyn sekä teollisuuden ja työkonien osalta päästöt nousivat. Valtuusto hyväksyi Hiilineutraali Espoo 2030 -tiekartan toukokuussa 2024. Kaukolämmön tuotannon päästöt vähenivät huomattavasti, kun kivihiilen käyttö lopetettiin huhtikuussa 2024. Tilinpäätöksessä tulostavoitteen on raportoitu toteutuneen.
- ➔ **Espoon kotouttaminen on tuloksellista.** Seurannassa ei ollut vielä käytettävissä vuoden 2024 toteumatietoja vieraskielisten lasten osallistumisasteesta varhaiskasvatukseen eikä vieraskielisten uusien yliopilaiden osuutta suhteessa vieraskieliseen väestöön. Yhtenä mittarina oleva ulkomaalaisten työttömyysaste suhteessa yleiseen työttömyysasteeseen on tavoitteen mukaisesti laskenut lähtöarvosta, mutta on edelleen kaksinkertainen. Tilinpäätöksessä tulostavoite on raportoitu pääosin toteutuneeksi.

Kaupungille asetetut tulostavoitteet, joiden toteutumista tarkastuslautakunta ei voinut kattavasti arvioida

Tilinpäätöksessä seuraavassa esitetyt tulostavoitteet oli raportoitu toteutuneiksi. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan seuraavien kahden tulostavoitteen toteutumista ei voitu vuoden 2024 toteumatietojen perusteella kattavasti arvioida:

- **Palvelutuotanto kehittyy asukas- ja asiakaslähtöisesti ja kustannusvaikuttavasti monituottajamallia hyödyntäen.** Monituottajamallin hyödyntämistä eri palveluissa on kuvattu toimialoitain, mutta kustannusvaikuttavuuden toteutumisesta ei ole kattavasti raportoitu. Toimialojen raportoinnit ovat osin epäyhtenäisiä. Espolaisten tyytyväisyys palveluihin on parantunut tavoitteen mukaisesti. Tilinpäätöksessä tulostavoitteen on raportoitu toteutuneen.
- **Espolaiset viranhaltijat ja poliittiset päättäjät vaikuttavat hallitusohjelman valmisteluun ja valtakunnalliseen päätöksentekoon siten, että Espoon mahdollisuudet kestäväan kasvuun ja investointeihin turvataan.** Espoo on toiminut aktiivisesti ja vaikuttanut hallitusohjelmaan, ja työtä on tarpeen jatkaa. Kuuden suurimman kaupungin ja valtion välisessä allianssissa on pyritty edistämään hallitusohjelman mukaisia tavoitteita useiden kokonaisuuksien osalta. Vaikutuksia Espoon kuntatalouteen ei voida vielä arvioida esimerkiksi hankintalain ja valtionosuusjärjestelmän uudistusten ollessa kesken. Tilinpäätöksessä tulostavoitteen on raportoitu toteutuneen.

Tilapalvelut-liikelaitoksen tulostavoitteiden poikkeamat

- ▼ **Liikelaitoksen vuoden 2024 tulostavoite oli 22 milj. euroa ylijäämäinen tulos ennen varauksia.** Tulos oli 20,1 milj. euroa, joka alitti tulostavoitteen 1,9 milj. eurolla. Tilinpäätöksessä raportoitiin, että tavoite ei toteutunut. Tarkastuslautakunnan näkemys on yhteneväinen tilinpäätöksessä raportoituun nähden.
- ▼ **Liikelaitoksen talonrakennusinvestointihankkeiden toteutuminen valtuuston päättämän talousarvion sekä taloussuunnitelman investointiohjelman aikataulun ja kustannusarvion mukaan.** Vuoden 2024 uudisrakennusinvestointien toteuma oli 78,5 milj. euroa, joka oli 19,4 milj. euroa muutettua talousarviota alempi. Tila- ja asuntojaosto raportoi tavoitteen jääneen toteutumatta ja tarkastuslautakunnan näkemys tulostavoitteen poikkeamasta on yhteneväinen. Tilinpäätöksessä raportoitiin, että investointeja toteutettiin ohjelman mukaisesti, mutta yksittäisten hankkeiden osalta on ollut muutoksia.

Konserniyhteisöjen tulostavoitteiden poikkeamat

Tilinpäätöksen mukaan toteutumatta jääneet tavoitteet

Tarkastuslautakunnan arvio seuraavista toteutumatta jääneistä neljästä tulostavoitteesta on yhteneväinen tilinpäätöksessä raportoidun kanssa.

-   Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnian *talous on tasapainossa ja tuottavuus kasvaa*. Tavoite ei toteutunut, koska toimintakate ei toteutunut yhtä suurena kuin poistot. Henkilöstökustannusten suhde toimintatuottoihin oli 71 %, kun tavoitteena oli <68 %.
-   Omnia: *Ammatillisen koulutuksen arvostus kasvaa*. Tavoitteena oli, että ammatilliseen koulutukseen ensisijaisesti hakeutuvien osuus kaikista perusopetuksen päättäneistä olisi 32 % ja toteuma oli 23 %.
-   EMMA:n *toiminnan omarahoitusosuuden kasvattaminen* vuodesta 2023. Lippu- ja tuotemyynnin osalta tavoite ei toteutunut. Asiantuntijapalveluiden myynti kasvoi edellisvuodesta.
-   Espoon kaupunginteatterin *toiminnan omarahoitusosuuden kasvattaminen* siten, että omarahoitusosuus on vähintään 27 %. Tavoite ei toteutunut toteuman ollessa 24 %. Loppuvuonna 2024 omarahoitusosuus oli tavoitetta korkeampi, toteuman ollessa 39 %.

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan toteutumatta jäänyt tulostavoite

Konserniyhteisöille asetetuista tulostavoitteista jäi tarkastuslautakunnan arvion mukaan edellä mainittujen neljän tulostavoitteen lisäksi toteutumatta seuraava tulostavoite:

- HSL:lle asetettuna omistajaohjaustavoitteena oli *tuottavuuden nousu koko tarkastelukaudella yhteensä vähintään 5 % vuosien 2015–2019 keskiarvoon verrattuna*. Tarkastuslautakunnan arvion mukaan tulostavoite ei toteutunut, koska asetetuilla tuottavuusmittareilla mitattuna tuottavuuden kehitys ei ollut tavoitteen mukaista. PKS-omistajaohjausraportissa tavoitteen oli raportoitu toteutuneen osittain ja todettu, että kustannustehokkuutta edelleen haastaa hintatason riskit ja inflaatio sekä erityisesti matkustajamäärien tavoitteita hitaampi kehitys.

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan osittain toteutuneet tulostavoitteet

Konserniyhteisöille asetetuista tulostavoitteista toteutui tilinpäätöksen mukaan osittain yhdeksän tulostavoitetta.

Tarkastuslautakunnan arviot seuraavista kahdeksasta osittain toteutuneesta tavoitteesta ovat yhteneväisiä tilinpäätöksessä raportoitujen kanssa.

- Espoon Asunnot Oy:n *asiakaskokemus on hyvällä tasolla* ja mittarina NPS-kyselyn suosittehalukkuus +40. Tulostavoite toteutui osittain NPS:n keskiarvon ollessa +36.
- Enter Espoo *kasvattaa Espoon tunnettua yritysten, matkailijoiden ja vierailijoiden keskuudessa*. Tulostavoite toteutui osittain, koska digikanavien näytönmäärä jäi tavoitteesta. Kuudesta kongressihausta yksi varmistui vuoden aikana ja muista odotetaan päätöksiä vuoden 2025 aikana.
- EMMA:n *kulttuurisen ja sosiaalisen vaikuttavuuden lisääminen* toteutui osittain, koska kävijämäärä laski edellisvuodesta. Asiakastytyväisyys oli 4/5. Kävijäkyselyn mukaan ensikertalaisia museon asiakkaana oli 17,91 %, kun tavoitteena oli vähintään 15 %. Kyselyn tulos ei kuitenkaan ole edustava otos koko lipunmyynnistä.
- Espoon teatterin *tunnettuuden kasvattaminen*. Lehdistömainintoja oli 128 vuonna 2024, mikä oli hieman vähemmän kuin tavoitteena ollut 130 mainintaa. Uutiskirjeen tilausten avausprosentti ylitti tavoitteena olleen 30 % toteuman ollessa 47,5 %.
- HSL:n *kuntakohtaiset subventio-osuudet tarkastelukauden loppuun mennessä enintään 50 % kuntakohtaisista kokonaiskustannuksista* toteutuivat osittain, koska kolmannen osavuositarkastuksen mukaan keskimääräisen subventioaste oli 58,0 %. Kaksi muuta mittaria kuntaosuuksien sekä infra- ja opeointikustannusten kehityksen tarkastelusta kuntakohtaisesti, alueellisesti ja säännöllisesti toteutuivat. Espoon ennustettu subventio-osuus on 69,8 %.
- HSL:n *joukkoliikenteen toimivuuden parantaminen ja vastuullisuus* toteutui osittain, koska ennusteen mukaan co2-päästöt alenivat 68 % vuonna 2024 verrattuna vuoden 2010 tasoon tavoitteena olleen

90 %:n sijasta. Asiakastyytyväisyyttä mitataan mm. NPS-kyselyillä neljästi vuodessa, ja syyskuun suosittelemiseksi oli 40. Nousua edellisestä mittauksesta oli erityisesti pääkaupunkiseudun kunnissa.

➡ HSY:n *Ympäristövastuullisuuden lisääminen*. Ennuste Espoon kotitalousjätteen kierrätysasteeksi vuodelle 2024 on 45 % tavoitearvon oltua 52 %. Kasvihuonekaasupäästöjen määrä on laskenut tavoitteen mukaisesti ja hiilineutraaliusohjelman toteuttaminen etenee.

➡ HSY:n *Vesi- ja jätehuollon toimivuuden parantaminen*. Laskuttamattoman veden osuus oli 22 % vuonna 2024, mikä ylitti tavoitearvon 3 %:lla. Vuotoveden määrää vähennetään sekä aktiivisella vuotojen etsinnällä että verkostojen saneerausinvestoinneilla. Asiakastyytyväisyys on pysynyt hyvällä tasolla ja toteuma 4,2 oli tavoitteen mukainen.

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan osittain toteutui lisäksi seuraava tavoite, joka oli tilinpäätöksessä merkitty toteutuneeksi

➡ Espoo Cateringin *tilaaja-asiakkaiden antama yleisarvosana nousee vuodesta 2023 ja päivittäinen asiakaspalautemäärä kehittyy*. Tilaaja-sopimusasiakkaiden arvosana parani viime vuodesta ja asiakaspalautteiden määrä kasvoi. Maun arvosana laski hieman koulujen osalta, mutta nousi varhaiskasvatuksen ja lounasruokailun osalta.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Valtuustokauden tavoitteiden toteutuminen

Valtuustokauden tavoitteiden toteutumisen arviointia on tilinpäätöksessä tehty vuoden 2024 tulostavoitteiden toteutumisen pohjalta. Kattavaa kokonaisarviota tavoitteiden toteutumisesta ei voitu esitetyn raportoinnin perusteella muodostaa, sillä laajojen valtuustokauden tavoitteiden ja niiden sisältämien linjausten kokonaisarviointi vaatii monipuolisempaa tietopohjaa.

Valtuustokauden tavoitteiden toteutumisen kattava arviointi edellyttää selkeitä määrällisesti tai laadullisesti mitattavissa olevia mittareita ja arviointikriteerejä valtuustokauden tavoitteille jo niitä asettaessa. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan on tärkeää, että valtuustokauden tavoitteiden toteutumisesta ja toteuttamiseksi tehdyistä toimenpiteistä raportoidaan kattavasti jo valtuustokauden kuluessa, jotta toimintaa voidaan vuosittain hyväksyttävässä talousarviossa esitetyillä tulostavoitteilla ja niihin tehtävillä muutoksilla ohjata tehostamaan valtuustokauden tavoitteiden saavuttamista.

Tulostavoitteiden toteutuminen ja arvioinnin haasteet

Tarkastuslautakunnan näkemys tulostavoitteiden toteutumisesta eroaa osin tilinpäätöksessä esitetyistä arviosta. Tavoitteiden mittarien tulee kuvata tulostavoitetta ja olla seurattavissa ja arvioitavissa, jotta tavoitteen toteutumisesta voi tehdä realistisen johtopäätelmän. Valtuustoon nähdessä sitovien tulostavoitteiden mittareissa on tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan edelleen kehitettävää ja täydennettävää suhteessa asetettuun laajaan ja monipuoliseen tulostavoitteeseen ja sitä ohjaavaan valtuustokauden tavoitteeseen. Huomiota on kiinnitettävä siihen, että mittarit kuvaavat tavoitetta ja kaupungin aikaansaannoskykyä mahdollisimman hyvin.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan toteutumatta jääneet kaupungin tulostavoitteet koskivat erityisesti nuorten hyvinvointia, Espoon ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen rajapinnan toimivuutta sekä kaupungin hallinnon tehokkuutta rakennuslupien käsittelyaikojen jäädessä kokonaistavoitteesta. Talouden laskusuhdanne vaikutti muun muassa nuorisotyöttömyyttä ja yritysyöpaikkojen määrää koskevien tavoitteiden toteutumiseen. Tilapalvelut -liikelaituksen sekä Espoo-konsernin toteutumatta jääneet tavoitteet liittyivät pääasiassa taloudenhoitoon.

Osa vuosittaisista tulostavoitteista on asetettu siten, että niiden toteuttamiseen osallistuvat Espoon kaupungin toimialojen lisäksi espoolaiset yritykset ja koko espoolainen yhteisö. Espoon elinvoiman ja kilpailukykyyn turvaamiseksi tämä on hyvin perusteltua, mutta haastaa tavoitteen toteuttamiseksi tehtyjen kaupungin toimien riittävyyden ja onnistumisen arvioinnin. Osa vuosittaisista tulostavoitteista ja niiden mittareista on asetettu niin ylätasolle, ettei tulostavoitteen ja

niiden mittareiden toteutumisen kattava arviointi ole mahdollista tilinpäätöksessä esitetyn raportoinnin perusteella.

Kuntaliiton talousarviosuosituksen mukaan tulostavoitteiden toteutuminen on oltava arvioitavissa ja niille on talousarviossa osoitettava tavoitteiden edellyttämät määrärahat. Espoo on asettanut myös vertailuasetelmaan nojaavia tavoitteita, mutta tavoitteen mukaista vertailua tulostavoitteelle asetetuista mittareista ei raportoida. Talousarviosta ei myöskään ilmene, mikä toimielin tai mitkä toimielimet ovat vastuussa kunkin tulostavoitteen toteutumisesta ja mille toimielimelle tai toimielimille tavoitteen toteutumiseksi annetut määrärahat on kohdennettu.

Tulostavoitteiden toteutumisen arviointia vaikeuttaa osalle tavoitteista asetetut laadulliseen arviointiin nojaavat mittarit, sillä niissä ei ole asetettu selkeää arviointikriteeriä, jolla mittarin voisi tulkita toteutuneeksi. Laadullinen pohdinta tulostavoitteen toteutumisesta on tervetullutta tavoitteiden toteumatietojen tueksi, mutta se vaatii tulostavoitteen mittarina selkeän arviointikriteerin ja raportoinnin. Tämän avulla voidaan osoittaa mitä toimia on tehty ja miten tekeminen osoittaa sen, että toiminta on tavoitteen toteuttamista tukevaa.

Tulostavoitteiden toteutumisen seuranta ja mahdollisiin poikkeamiin reagoiminen oikea-aikaisesti vaatii ajantasaisten toteumatietojen esittämistä, johdonmukaista raportointia sekä raportoinnissa julki tuotavia toimenpiteitä, joilla asetettuun tulostavoitteeseen päästään siitäkin huolimatta, ettei tulostavoitteen numeerisista mittareista ole tarjolla päivitettyä tietoa. Ajantasainen raportointi valtuustolle talousarviovuoden kuluessa on tärkeää myös seuraavan vuoden talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden valmistelun ja päätöksenteon näkökulmasta.

Espoo-tarinasta johdettujen valtuustokauden tavoitteiden, talousarvion ja -suunnitelman sekä taloudellisten ja toiminnallisten tulostavoitteiden tulee muodostaa johdonmukainen kokonaisuus Espoon tavoitejärjestelmäkokonaisuuden kuvaamalla tavalla. Lyhyemmän aikavälin kattavien tulostavoitteiden tulee toteuttaa pidemmän aikavälin kattavia valtuustokauden tavoitteita realistisesti ja ohjata toimintaa valtuuston päättämään suuntaan. Sekä lyhyen että pidemmän aikavälin tavoitteiden toteutumisen tulee olla arvioitavissa tarkoituksenmukaisin mittarein, jotta tavoitteiden toteutumisen tilasta voidaan muodostaa realistinen tilannekuva ja kohdistaa toimenpiteitä vaikuttavammin mahdolliseen negatiiviseen kehitykseen puuttumiseksi.

Valtuustokauden 2025–2029 Espoo-tarinaa ja valtuustokauden tavoitteita sekä tulostavoitteita asetettaessa tarkastuslautakunta suosittelee, että:

Valtuustoon nähden sitovien tulostavoitteiden tulee olla kunnianhimoisia ja vaikuttavia sekä kaupungin omin toimin saavutettavissa olevia. Tavoitteille on asetettava niiden toteutumisesta ja raportoinnin koordinoinnista vastuussa olevat tahot.

Tavoitteiden toteutumisen arvioinnin mahdollistamiseksi on sekä valtuustokauden tavoitteille että vuosittaisille tulostavoitteille asetettava mahdollisimman hyvin tavoitteita ja kaupungin aikaansaamiskykyä kuvaavat mittarit lähtö- ja tavoitearvoineen.

Valtuustolle esitettävää tulostavoitteiden toteutumaraportointia on kehitettävä siten, että osavuosikatsauksissa ja tilinpäätöksessä tuodaan kattavasti esille mitä toimenpiteitä on tehty ja mitä tuloksia on saavutettu.

Raportoinnin pohjalta on voitava muodostaa realistinen tilannekuva tavoitteen toteutumisesta.

Lisäksi on raportoitava mitä tullaan tekemään, jotta mahdollinen negatiivinen kehitys saadaan katkaistua ja tulostavoitteen toteutumista edistettyä.

Edellä mainittujen lisäksi tarkastuslautakunta esittää huolensa siitä, että toteutumatta jääneistä kaupungin tulostavoitteista suuri osa liittyy lasten ja nuorten hyvinvointiin.

Suomen Teatterit ry on palkinnut Espoon teatterin Vuoden 2025 teatterina. Kuva esityksestä Minna Craucher (2024). Kuvassa: Roosa Söderholm (etualalla selin), Laura Hänninen (vas.), Robert Kock, Jussi-Pekka Parviainen. Kuva: Darina Rodionova

1.3 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTI POIKKIHALLINNOLLISTEN OHJELMIEN TOTEUTTAMISESTA

Poikkihallinnollisten kehitysohjelmien avulla organisoidaan ja ohjataan kehittämistyötä Espoon tarinan linjaamien tavoitteiden toteuttamiseksi. Kehitysohjelmia toteutetaan yhteistyössä kaupungin toimijoiden, asukkaiden, asiakkaiden ja kumppaneiden sekä sidosryhmien kanssa. Ohjelmissa voidaan kehittää ja kokeilla uusia palveluja, toimintatapoja ja muita ratkaisuja, joiden mahdollisesta laajemmasta käyttöönnotosta päätetään linjaorganisaatiossa.

Valtuusto päätti kesäkuussa 2021 valtuustokauden 2021–2025 ohjelmien aiheiksi Elinvoimainen Espoo, Hyvinvoiva Espoo, Kestävä Espoo ja Tapahtumien yhteisöllinen Espoo. Ohjelmien ohjausryhmien luottamushenkilö- ja viranhaltijajäsenet nimettiin valtuustossa elokuussa 2021. Kehitysohjelmien hyötytavoitteet hyväksyttiin valtuustossa helmikuussa ja ohjelmasuunnitelmat kaupunginhallituksessa huhtikuussa vuonna 2022. Ohjelmien etenemisestä raportoitin valtuustolle vuosittain. Kehitysohjelmien loppuraportit ja kooste kehitysohjelmatoiminnan arvioinnista käsiteltiin valtuustossa helmikuussa 2025.

Tarkastuslautakunta kuuli kehittämisohjelmien ohjausryhmän puheenjohtajia ja viranhaltijajäseniä arvioidessaan kehitysohjelmien tavoitteiden toteutumista. Lisäksi arvioinnissa hyödynnettiin kehitysohjelmista laadittuja loppuraportteja sekä Projekti- ja ohjelmatoimiston laatimaa kehitysohjelmatoiminnan arviointiraporttia. Tässä luvussa esitetään tarkastuslautakunnan yhteisiä johtopäätöksiä kehitysohjelmatoiminnasta. Seuraavissa luvuissa kukin kehitysohjelma on käsitelty itsenäisesti.

Poikkihallinnolliset kehitysohjelmat ovat osa Espoo-tarinan toteuttamista

Poikkihallinnollisten kehitysohjelmien oli määritelty olevan yhteistyöalustoja, joissa kehitetään kokeiden innovatiivisia ratkaisuja Espoo-tarinan mukaisesti yhdessä asukkaiden ja kumppaneiden kanssa. Tavoitteena oli, että ohjelman kokeiluissa löytyisi vaikuttavaksi koettuja käytäntöjä tai toimintamalleja, jotka saataisiin vietyä osaksi palvelutuotantoa.

Ohjelmia rahoitettiin 0,2 milj. euron vuosittaisen määrärahan lisäksi osin toimialoilta, jotka osallistuvat ohjelman eri projekteihin. Lisäksi työn toteutukseen haettiin ulkoista rahoitusta kansallisista lähteistä ja EU-ohjelmista. Ohjelmat raportoivat valtuustolle vuosittain kuvaten ohjelmien toteutusta hyötytavoitteittain, poikkihallinnollisen yhteistyön tilannetta ja määrärahan käyttöä. Ohjelmien edistymistä ohjattiin ja seurattiin ohjelmien luottamushenkilö- ja viranhaltijajäsenistä koostuvien ohjausryhmien kokouksissa. Kokouksista laadittiin pöytäkirja tai muistio, mutta toimintatavat niiden julkaisemiseksi vaihtelivat ohjelmien kesken.

Ohjelmakauden aikana toimintaympäristö on ollut muutoksessa ja vaikuttanut kehitysohjelmien teemoihin. Ohjelmat käynnistivät toimintaansa koronapandemiasta toipumisen aikana, Venäjän hyökkäyssota alkoi vuonna 2022 ja sote-palvelut siirtyivät hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle vuoden 2023 alussa.

Ohjelmat toteuttivat erilaisia kokeiluja ja hankkeita, joista osa jäi kaupungille vakiintuneeseen käyttöön. Esimerkkejä ohjelmien keskeisistä tuotoksista ja vakiintuneista toiminnoista ovat muun muassa Hyvinvoiva Espoo -ohjelmassa kehitetty Senioripaku sekä Tapahtumien yhteisöllinen Espoo -ohjelmassa syntynyt Olosuhteet ja luvat -ryhmä. Kestävä Espoo -ohjelman keskeinen tuotos oli Hiilineutraali Espoo 2030 -tiekartta. Elinvoimainen Espoo -ohjelmassa määriteltiin kaupungille muun muassa elinkeino- ja työllisyyspoliittiset painopisteet. Kupla-tapahtuma ja kohtaamistila toteutettiin puolestaan Tapahtumien yhteisöllinen Espoo ja Elinvoimainen Espoo -kehitysohjelmien sekä kulttuuripalvelujen yhteisvoimin.

Kehitysohjelmatoiminnan arvioinnilla kartoitettiin tavoitteiden ja odotusten täyttymistä

Kehitysohjelmatoiminnasta toteutettiin arviointi, joka esiteltiin valtuustolle kehitysohjelmien loppuraporttien käsittelyn yhteydessä helmikuussa 2025. Ohjelmajohtamisen toimintatapojen arviointia varten haastateltiin ohjelmien avainhenkilöitä ja toteutettiin kysely ohjelmien ohjausryhmille. Kyselyssä vastattiin väittämiin. Lisäksi pyydettiin kuvaamaan ohjelmajohtamisen toimintatapoja.

Kyselyn vastauksien mukaan positiivisia arvioita annettiin sille, kuinka ohjelmatyö on edistänyt Espoo-tarinaa ja kuinka ohjelmatyössä on syntynyt uusia ratkaisuja ja tuloksia, jotka muutoin olisivat todennäköisesti jääneet syntymättä. Ohjelmatyön koettiin myös edistäneen hyvin yhteistyötä luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden välillä. Luottamushenkilöiden antamat arviot olivat tyypillisesti hieman negatiivisempia kuin kaupungin viranhaltijoiden ja työntekijöiden lukuun ottamatta koke-musta ohjelmatyöhön osallistumisen mielekkyydestä, josta luottamushenkilöt antoivat positiivisempia arvioita.

Elinvoimainen Espoo ja Tapahtumien yhteisöllinen Espoo - ohjelmat erottuivat erityisen positiivisilla arvioilla useimmissa kysymyksissä, kun taas Hyvinvoiva Espoo -ohjelman arviot olivat kauttaaltaan heikompia kuin muissa ohjelmissa. Selityksenä heikommille tuloksille arviointiin osallistuneet olivat maininneet muun muassa hyvinvointiteeman liittyvät toimintaympäristön muutokset ja henkilövaihdokset.

Kehitysohjelmatoiminnan arviointiraportin tulosten sekä tarkastuslautakunnalle raportoidun mukaan ohjelmatyössä hyödylliseksi koettiin muun muassa kehitysohjelmien mahdollistama pitkäjänteinen kehittäminen, kokeileminen ja pilotointi, yhteinen oppiminen, viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden välinen vuoropuhelu, eri toimijoiden yhteen kokoaminen sekä kehittämisen kulttuurin ja työtapojen edistäminen. Kehittämistarpeiksi tunnistettiin muun muassa ohjelmien aiheiden huolellinen valinta ja tarkoituksenmukainen rajaaminen, ohjelmalle asetettujen tavoitteiden ja niiden mittaroinnin kehittäminen sekä ohjelmatyön roolin kirkastaminen suhteessa linjaorganisaation työhön. Lisäksi kehitettävää todettiin olevan ohjelmien organisoinnissa, resurssoinnissa ja yhteistyössä.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Poikkihallinnolliset kehitysohjelmat toteuttivat ohjelmakaudella kokeiluja ja hankkeita, joilla edistettiin valtuuston ohjelmille päättämien hyötytavoitteiden toteutumista. Toteutettuja hankkeita on kuvattu tarkemmin seuraavissa kehitysohjelmia käsittelevissä luvuissa.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kehitysohjelmien toiminta ja käytössä olleet resurssit eivät olleet tasapainossa kehitysohjelmien laajoihin aiheisiin ja kunnianhimoisiin tavoitteisiin nähden. Ohjelmilla oli käytössään vuosittainen 0,2 milj. euron määräraha. Lisäksi määrärahoja tuli ohjelmien projekteihin osallistuneilta toimialoilta. Osa ohjelmista sai myös ulkoista rahoitusta. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että EU- ja muita ulkopuolisia rahoitusmahdollisuuksia hyödynnetään jatkossa entistä aktiivisemmin.

Ohjelmien edistymistä ohjattiin ja seurattiin ohjausryhmien kokouksissa. Ohjausryhmän kokouksista laadittiin pöytäkirja tai muistio, joita julkaistiin nähtäville vaihtelevasti. Ohjelmat raportoivat valtuustolle vuosittain ohjelmien toteutumisesta.

Kyselyn mukaan viranhaltijat ja työntekijät kokivat ohjelmatyön vähemmän mielekkääksi kuin luottamushenkilöt. Tarkastuslautakunta näkee tärkeäksi ohjausryhmän roolin selkeyttämisen ja riittävien henkilöstöresurssien varmistamisen ohjelman tavoitteiden toteuttamiseksi.

Tarkastuslautakunta jakaa kehitysohjelmatoiminnan arviointiraportissa todetun tarpeen rajata kehitysohjelmatoiminnan aiheita tarkemmin, selkeyttää ohjelmatyön ja ohjausryhmän roolia suhteessa linjaorganisaatioon sekä keskittyä aiheisiin, jotka erityisesti hyötyvät poikkihallinnollisesta ohjelmamuotoisesta kehittämisestä. Esimerkiksi tämän valtuustokauden kehitysohjelmien aiheilla on nykyisessä kaupunkiorganisaatiossa Konsernihallinnossa ja Elinvoiman tulosalueella myös jo omat yksikkönsä. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, ettei kehitysohjelmissa tehdä linjaorganisaation kanssa päällekkäistä työtä.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan hyötytavoitteille asetetut mittarit kuvasivat hyötytavoitteita ja kehitysohjelmien varsinaista toimintaa osin heikosti, mikä hankaloitti hyötytavoitteiden toteutumisen ja kehitysohjelmien toiminnan tuloksellisuuden arviointia. Esimerkiksi Elinvoimainen Espoo -ohjelmalle asetetut mittarit olivat hyvin suhdanneriippuvaisia ja vain ohjelmatoiminnan keinoin epätodennäköisesti saavutettavia. Hyvinvoiva Espoo -ohjelman lopuraportissa todettiin, ettei ohjelmalle onnistuttu löytämään mittareita, joiden pohjalta ohjelman onnistumista olisi suoraan voinut arvioida. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että ohjelmatoiminnalle asetetaan ohjelmalle asetettuja tavoitteita ja kehitysohjelmatoiminnan luonnetta mahdollisimman hyvin kuvaavat mittarit, joiden avulla voidaan realistisesti arvioida kehitysohjelmatoiminnan onnistumista ja hyötytavoitteiden saavuttamista.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Kehitysohjelmien henkilöstö- ja määräraharesurssien tulee olla tasapainossa kehitysohjelmalle annettujen tavoitteiden kanssa.

Ohjausryhmien kokouksista laaditut muistiot julkaistaan jatkossa kehitysohjelmatoiminnan läpinäkyvyyden varmistamiseksi.

Kehitysohjelmatyön tuloksellisuuden ja lisäarvon selvittämiseksi kehitysohjelmien hyötytavoitteille tulee asettaa arvioitavissa olevat mittarit ja tavoitetasot, jotka kuvaavat realistisesti hyötytavoitteita ja kehitysohjelman toimintaa.

Onnistuneet kokeilut on siirrettävä linjaorganisaation hoidettavaksi.

Uusia kehitysohjelmia asettaessa on pohdittava tarkoin, mitkä aiheet hyötyvät poikkihallinnollisesta ohjelmamuotoisesta kehittämisestä, jotta mahdollistetaan kehitysohjelmien synty myös uusista ajankohtaisista aiheista.

1.3.1 HYVINVOIVA ESPOO

Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelman tavoitteena oli lisätä espoolaisten osallisuutta, yhteisöllisyyttä, yhdenvertaisuutta ja mielen hyvinvointia. Näiden lisäksi tavoitteena oli varmistaa toimiva yhteistyö hyvinvointialueen kanssa ja edistää koronasta toipumista Exit korona -toiminnan avulla.

Ohjelman neljä hyötytavoitetta olivat: 1. espoolaisten osallisuus lisääntyy ja yhteisöllisyys vahvistuu, 2. espoolaisten yhdenvertaiset mahdollisuudet edistää omaa hyvinvointiaan lisääntyvät, 3. espoolaisten mielen hyvinvointi vahvistuu ja 4. hyvinvointia ja terveyttä edistetään Espoossa yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa.

Arvioinnissa tarkasteltiin ohjelman hyötytavoitteiden toteutumista, ohjelmalle osoitettujen resurssien käyttämistä, poikkihallinnollista yhteistyötä ja kokeilualustana toimimista.

Lapset ja nuoret olivat hyvinvointityön erityisenä kohderyhmänä

Ohjelmakaudella alkanut hyvinvointialueiden rakentuminen loi haasteita Hyvinvoiva Espoo -ohjelman toiminnalle ja loppuraportin mukaan toimivat palvelupolut katkesivat ja moni toiminta jouduttiin aloittamaan alusta. Tästä huolimatta ohjelma eteni aikataulussa ja pääosin suunnitelmien mukaisesti. Ohjelman neljä hyötytavoitetta muodostivat laajan kokonaisuuden, joten resurssit päätettiin kohdentaa hyvinvointikertomuksen perusteella erityisesti yhteisöllisyyden, toimijuuden ja mielen hyvinvoinnin vahvistamiseen. Ohjelmassa on pyritty ennaltaehkäisyyn ja toimenpiteillä on tähdätty joko suoraan tai välillisesti asukkaiden ja asuinalueiden hyvinvointierojen kaventumiseen sekä vieraskielisten lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen.

Toteutettujen toimenpiteiden tavoitteena oli saada asukkaat tuntemaan itsensä kuuluvaksi johonkin yhteisöön. Tarkoituksena oli luoda uusia malleja erityisesti lasten ja nuorten osallisuuteen ja kasvattaa osallisuuden kokemusta. Tavoitteita edistettiin osallistumalla erilaisiin hankkeisiin, kuten Kuulumme yhdessä! -yläkoulujen osallisuustapahtumaan. Hankkeisiin osallistumisen myötä kyettiin vahvistamaan esimerkiksi sekä maahanmuuttajien että nuorten sopeutumista ja osallistumista kaupungin asioihin. Maahanmuuttajien integroitumista on pyritty edistämään myös esimerkiksi vanhempainiltojen ja monikielisen viestinnän keinoin.

Ohjelmassa innovoitiin ja viestittiin eri asukasryhmille ja alueille uusia toimintatapoja edistää omaa hyvinvointiaan. Tavoitteen edistymistä mitattiin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussopimusten sekä -suunnitelmien määrällä. Toisena mittarina toimi kohdennettujen hyvinvointia lisäävien uusien toimintojen määrä. Erityisesti esteettömyyteen ja yhdenvertaisuuteen liittyvät hankkeet koettiin tärkeiksi. Näistä esimerkkejä ovat Para School Day sekä Lakiston esteetön luontopolku. Hankkeessa havaittiin, että monilla ohjelmatyössä tuetuilla pienehköilläkin ratkaisuilla oli merkittävä vaikutus tiettyihin käyttäjäryhmiin.

Senioripaku-toimintaa jatkettiin Hyvinvoiva Espoo -ohjelman rahoituksella vuosina 2022–2023 sen jälkeen, kun Espoon Kulttuuripalvelut, Liikuntapalvelut ja Vanhuspalvelut olivat toteuttaneet pilotin kesällä 2021. Toimintaa toteutettiin yhteistyössä Liikunnan ja urheilun sekä Kulttuurin tulosityksiköiden, Omnian, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen sekä järjestöjen ja vapaaehtoistoimijoiden kanssa. Senioripakulla on ennalta määrätty ohjelma ja pysähdyspaikat ympäri Espoota, joissa se tarjoaa ikäihmisille avointa ja maksutonta neuvontaa, liikunnanohjausta, jumppa- ja tanssihetkiä, monipuolisia taide- ja kulttuurisisältöjä sekä kirjaston esittelyjä. Senioripakutoiminta on vuodesta 2024 alkaen vakiintunut kaupungin pysyväksi toiminnaksi.

Ohjelmassa kehitettiin mielen hyvinvointia tukevia HYTE-toimia ja uusia ratkaisuja ennalta ehkäisevinä toimina erilaisille ryhmille. Tutkimustulosten perusteella toimenpiteiden keskeiseksi ryhmäksi päätettiin valita yläkouluikäiset ja toisella asteella opiskelevat tytöt. Korona-aika on lisännyt nuorten ja myös ikäihmisten kokemaa yksinäisyyden tunnetta. Mittareina tavoitteille käytettiin sekä mielen hyvinvointia vahvistavien Voi hyvin! -tapahtumien osallistujamääriä, että Pääkaupunkiseutukyselyn tilastoja vastauksista kohtaan ”Kokenut onnellisuutta viimeisen 4 viikon aikana, yli 20–

54-vuotiaat”. Näiden mittareiden konkreettisuus koettiin kuitenkin rajalliseksi ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi vaikeaksi. Tätä paikattiin erityisesti keräämällä osallistujilta palautetta.

Ohjelmassa toteutettiin osaltaan hyvinvointisuunnitelmien tavoitteita yhteistyössä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa ja huolehdittiin kunnan roolista ennaltaehkäisevässä hyvinvointityössä. Ohjelman mittareiksi valittiin HYTE-yhdyspintatapaamisten ja käynnistettyjen yhteistyömuotojen määrä sekä yhteisöllisen opiskeluhuollon seurantaväline. Hankkeita sekä muuta yhteistyötä on jo toteutettu hyvinvointialueen kanssa yhdyspintojen toiminnan alkuvaikeuksista huolimatta. Ohjelma on omalta osaltaan edistänyt kunnan hyvinvointityön esittelyä kuntalaisille.

Hyvinvoinnin mittareiden valinta ja tavoitearvojen asettaminen on haasteellista

Ohjelman aikana käynnistettiin 28 erilaista projektia tai toimenpidettä. Ensimmäistä kolmea hyötytavoitetta edistettiin usealla erilaisella toimenpiteellä, hyötytavoitetta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa vain yhdellä. Ohjelmassa on pyritty toimimaan tasavertaisesti erilaisissa hankkeissa kaikkien espoolaisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Haasteina ovat olleet hyvinvointialueiden toiminnan etääntyminen kaupungin toiminnasta sekä maahanmuuttajien kotoutumisen tukeminen sekä monimuotoistuvan väestön palveluiden yhdenvertaisuuden kehittäminen. Hyvinvointialue vetäytyi uudistuksen myötä Hyvinvoiva Espoo -ohjelmatyöstä. Ongelmaksi nähtiin myös poikkihallinnollisuuden vähäisyys, sillä yhteistyö kaupungin toimijoiden kesken sekä hyvinvointialueen kanssa tukisi laajemmin kaupungin yhteisiä tavoitteita.

Ohjelman hyötytavoitteille oli asetettu erilaisia mittareita. Useimmille näistä ei kuitenkaan ollut asetettu erillistä tavoitearvoa eivätkä indikaattorit suoraan kytkeytyneet hyötytavoitteiden saavuttamiseen arviointiin. Mittareissa on myös tapahtunut muutoksia, esimerkiksi osassa kyselyistä vastaajien ikäjakauma muuttui tutkimuksen aikana toiseksi. Mittareiden arvojen perusteella espoolaisten hyvinvointi ei ole merkittävästi parantunut ohjelmatyön aikana mitatuilla osa-alueilla, mikä on linjassa valtakunnallisen kehityksen kanssa. Vain kahdelle mittarille asetettiin ohjelman aikana tavoitteet, joista toteutui mittari mielen hyvinvointia vahvistavaan koulutukseen ja luentoihin osallistuvien määrästä. Tavoite yhteisöllisen opiskeluhuollon seurantavälineestä ei toteutunut, sillä DigiOne-hanke päättyi ohjelman aikana. Mittareiden puutteellisuuden vuoksi ohjelman hyötytavoitteiden onnistumisen arviointi on myös todettu hankalaksi.

Ohjelman toimintaa rahoitettiin vuosittaisella 200 000 euron budjetilla. Yhteensä ohjelman aikana määrärahoja käytettiin 450 000 euroa. Erityisesti vuonna 2024 budjetin alimitoitettuun käyttöön vaikuttivat vaikeudet talouden seurannassa sekä ohjelmapäällikön vaihtuminen kesken ohjelmakauden. Keskeisimpiä kumppaneita olivat Espoon kaupungin eri tulosyksiköt ja toimialat sekä erilaiset kolmannen sektorin toimijat. Lisäksi tehtiin yhteistyötä Positive Learning Oy:n kanssa Huomaa hyvä -ilopalautuspaketissa sekä JS/Suomen kanssa Voi hyvin! -esitteen valmistelemisessa.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Ohjelma eteni loppuraportin mukaan hyvinvointialueuudistuksesta huolimatta suunnitellusti ja aikataulussa. Ohjelman aikana osallistuttiin moniin erilaisiin projekteihin ja luotiin pysyväksi jääneitä hankkeita, kuten Senioripaku-toiminta, jossa viedään neuvonta-, liikunta- ja kulttuuripalveluja ikäihmisten luokse.

Hyvinvointialueuudistuksen sekä ohjausryhmän henkilöstön muutosten myötä ohjelman toiminnassa on ollut haasteita. Poikkihallinnollinen yhteistyö on osin näistä syistä jäänyt tavoiteltua vähemmäksi. Tarkastuslautakunta korostaa olevan tärkeää, että hyvinvointityötä edistetään monipuolisesti ja erilaisille ihmisryhmille kohdennettuna.

Hyötytavoitteiden mittareille ei ollut pääosin asetettu selkeitä tavoitearvoja, mikä osin johti niiden onnistumisen arvioinnin haastavuuteen. Budjetin seurannassa oli myös haasteita ohjelmakauden aikana, eikä kaikkia määrärahoja ehditty käyttämään. Tarkastuslautakunta kehottaa valitsemaan jatkossa ohjelman hyötytavoitteille mittarit, joille pystytään asettamaan vertailukelpoiset tavoitearvot.

1.3.2 TAPAHTUMIEN YHTEISÖLLINEN ESPOO

Tapahtumien yhteisöllinen Espoo -kehitysohjelman pitkän aikavälin tavoitteena oli, että Espoo on kansainvälinen, luonnonläheinen sekä veto- ja pitovoimainen tapahtumakaupunki, jota elävöittää aktiivinen kaupunkikulttuuri sekä yhteisöä vahvistavat, asukkaiden, kumppanien ja yritysten tuottamat tapahtumat.

Ohjelman kolme hyötytavoitetta olivat: 1. edistetään asukas- ja asiakaslähtöisen Tapahtumakaupunki Espoo-palvelukokonaisuuden kehittämistä, 2. toteutetaan Espoo 50 vuotta kaupunkina -vuosi yhteistyössä asukkaiden, yritysten ja yhteisöjen kanssa, joka toteutui vuonna 2023 ja jonka jälkeen hyötytavoite päivitettiin muotoon: hyödynnetään espoolaisten omaa kaupunkipäivää Espoo-päivää ja sen tuotantomallia alustana uusien toimintamuotojen kokeiluun ja asukasosallisuuden vahvistamiseen ja 3. Espoo on houkutteleva ja kilpailukykyinen kumppani kansallisille ja kansainvälisille suurtapahtumille.

Arvioinnissa tarkasteltiin ohjelman hyötytavoitteiden toteutumista, ohjelmalle osoitettujen resurssien käyttämistä, poikkihallinnollista yhteistyötä ja kokeilualustana toimimista.

Ohjelmalla edistettiin asukkaiden, yritysten ja yhteisöjen osallisuutta sekä aktiivisuutta tapahtumatyön keinoin

Toimintaympäristön tila vaikuttaa tapahtuma-alaan. Ohjelmakauden alussa toimintaympäristössä näkyivät koronapandemian ja Venäjän hyökkäyssodan vaikutukset. Tapahtumien yhteisöllinen Espoo-ohjelma edisti osaltaan tapahtuma-alan elvyttämistä työllistämällä tapahtumissa sekä välittömästi että välillisesti niin taiteilijoita, urheiluseuroja kuin tapahtuma-alaa laajemminkin.

Tapahtumien yhteisöllinen Espoo -ohjelman loppuraportin mukaan ohjelmatyön tavoitteena oli etsiä monipuolisemmin tapoja, joilla ratkaistaan ja ohjataan tapahtumatyötä ja tapahtumallisuuden kehittämistä Espoossa. Tätä tavoitetta edistettiin erityisesti avaamalla viranomaistyötä ja kokoamalla tietoa yhdelle, saavutettavalla alustalle, jonne laadittiin ohjeistukset niin suurten ammattimaisten tapahtumien järjestäjille kuin paikallisten asukaslähtöisten pienien tapahtumien järjestämiseksi.

Espoo-päivä 2024

Kuva: Pekka Rousi

Ohjelmasuunnitelmien ja toimenpiteiden sekä projektien käynnistämisen ohella ohjelmaryhmä syvensi ymmärrystään tapahtumatyön edellytysten parantamisesta, tapahtumatutkimuksista ja tapahtumien vaikuttavuudesta. Ohjelmaryhmä myös teetti selvityksiä, kuuli asiantuntijoita ja tutustui Espoon tapahtumanjärjestäjiin ja tapahtumapaikkoihin.

Ohjelman edetessä ohjelmatyössä keskityttiin erityisesti tapahtumadatan keräämiseen ja tapahtumatutkimuksiin. Tämän osalta poikkihallinnollista yhteistyötä kehitettiin erityisesti kaupungin sisäisenä työnä ja eri viranomaisten kanssa virkатыönä. Tämän seurauksena prosessit selkiintyivät ja työaika säästyi tiedonkulun parantuessa.

Tietoisuus Espoosta tapahtumakaupunkina on kasvanut ohjelmatyön myötä

Ohjelmakauden aikana käynnistettiin viisi projektia tai toimenpidettä. Näitä olivat vetovoimainen tapahtumakaupunki Espoo, tapahtumakaupunki Espoo -toimintamalli, kansainvälinen kohtaamis- ja klubikonsepti Kupla, Espoon kesäterassiselvitys sekä tapahtumakaupunki Espoo -yhteistyö- ja kumppanuusseminaari.

Merkittäviä toteutettuja yksittäisiä toimenpiteitä olivat muun muassa tapahtumaperiaatteiden laatiminen laajoissa verkostoissa sekä tapahtumatiedon keruun käynnistäminen yhdessä viiden muun

Suomen suurimman kaupungin kanssa. Ohjelman toimenpiteistä useammalla on jatkossakin merkittävä rooli kaupunkiorganisaatiossa. Näistä esimerkkinä poikkihallinnollinen Olosuhteet ja luvat -ryhmä, tapahtumaperiaatteet sekä tapahtumaneuvojan pilotti.

Kehitysohjelman toimenpiteitä rahoitettiin ohjelman 200 000 euron vuosibudjetista. Toteutunut määrärahojen käyttö koko ohjelmakaudella oli yhteensä 608 000 euroa. Toimenpide- ja projekti-kohtaisesti lisärahoitusta saatiin ulkoisilta kumppaneilta, sekä eri tulosityksiköiden budjeteista, kun ne osaltaan tukivat tulosityksiköiden oman toiminnan kehittämistä ja Espoo-tarinan tavoitteiden toteuttamista. Lähes kaikki ohjelman tukemat tapahtumat toteutuivat pääsääntöisesti ulkopuolisen rahoituksen ja resursoinnin kautta ja Tapahtumien yhteisöllinen Espoo -ohjelman osuus tapahtumien budjeteista oli pieni. Projektirahoituksen osuus, sisältäen projektien omarahoitusosuudet ja muut kumppanuusrahat projekteissa, on vaihdellut vuosittain noin 85 000–500 000 euron välillä. Ohjelmalle asetetut hyötytavoitteet toteutuivat ja niille asetettujen mittareiden tavoitetasot saavutettiin.

Ohjelman avulla mahdollistettiin monia Espoon elin- sekä vetovoimaa lisääviä projekteja ja toimenpiteitä. Ohjelman taloudellisilla resursseilla mahdollistettiin erilaisia uusia tapahtumia ja yleisöjä Espooseen. Samalla luotiin edellytyksiä sujuvalle viranomaistyölle ja pienten asukaslähtöistenkin tapahtumien toteuttamiselle.

Ohjelmatyö tarjosi alustan kokeiluille ja niistä oppimiselle. Tämä on ohjelman loppuraportin mukaan tuottanut positiivisia ja pysyviä vaikutuksia kaupunkiorganisaation toimintaan. Poikkihallinnollinen työ osoittautui palkitsevaksi ja aikaan saadut kehitystoimet ovat vakiinnuttaneet paikkansa organisaatiossa. Loppuraportin mukaan ohjelman myötävaikutuksella Espoo on noussut ammattimaisten tapahtumanjärjestäjien keskuudessa kiinnostavaksi ja kilpailukykyiseksi tapahtumakaupungiksi. Ohjelmakauden kuluessa suuriin tapahtumiin liittyvät yhteydenotot ovat kasvaneet merkittävästi. Vuonna 2024 yli 10 000 hengen tapahtumia oli Espoossa 20 prosenttia enemmän verrattuna koronaa edeltävään ajanjaksoon maaliskuu 2019–maaliskuu 2020.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Tapahtumien yhteisöllinen Espoo -ohjelma tuotti runsaasti yhteistyötä ja uusia kumppanuuksia, laajensi kaupungin verkostoja sekä loi uusia tapahtumia, jotka tavoittivat suuria yleisöitä. Tapahtumille on laadittu ohjeistukset, jotka ovat helposti saatavilla kaupungin verkkosivulla. Tarkastuslautakunta pitää tätä toimenpidettä hyvänä.

Ohjelman myötä on esimerkiksi perustettu poikkihallinnollinen Olosuhteet ja luvat -ryhmä, laadittu tapahtumaperiaatteet sekä järjestetty tapahtumaneuvojan pilotti. Näillä toimenpiteillä on jatkossakin merkittävä rooli kaupunkiorganisaatiossa.

Ohjelman resursseilla mahdollistettiin erilaisia uusia tapahtumia Espoossa. Ohjelman myötävaikutuksesta Espoo on noussut kiinnostavaksi ja kilpailukykyiseksi tapahtumakaupungiksi. Kaupunkiin on tullut uusia tapahtumia, jotka ovat tavoittaneet suuria yleisöitä. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että tapahtumia suunnataan kaikenikäisille ja niiden esteettömyydestä sekä saavutettavuudesta huolehditaan.

1.3.3 KESTÄVÄ ESPOO

Kestävä Espoo -ohjelmatyöllä tuettiin valtuuston päättämiä tavoitteita toimia globaalina esimerkkinä YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa sekä olla hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä. Kestävä Espoo -ohjelmatyötä on tehty jo kolmen valtuustokauden ajan.

Ohjelman viisi hyötytavoitetta olivat: 1. Espoo on YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden edelläkävijä, 2. Espoo saavuttaa hiilineutraaliuden vuoteen 2030 mennessä, 3. Espoo-yhteisö ja espoolaiset toimivat kestävästi, 4. Espoo on kestävän kaupunkikehityksen mallikaupunki ja 5. Espoo on paras kehittäjäkumppani kestäville ja älykkäille kaupunkiratkaisuille.

Arvioinnissa tarkasteltiin ohjelman hyötytavoitteiden toteutumista, ohjelmalle osoitettujen resursien käyttämistä, poikkihallinnollista yhteistyötä ja kokeilualustana toimimista.

Valtuustokauden aikana on ollut käynnissä kymmeniä projekteja

Ohjelman loppuraportin mukaan Kestävä Espoo -ohjelma on edistänyt kestäviä ratkaisuja, vihreää siirtymää ja kaupungin kestävyyskasvattamista. Toimintatapojen ja toimintaympäristön uudistamista on tuettu kokeilujen ja kehitystoiminnan avulla sekä vahvistamalla eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Ohjelmatyöllä edistettiin EU-rahoituksen kohdistumista Espooseen.

Ohjelmakaudella on ollut käynnissä 30 projektia, joista suurin osa käynnistettiin ohjelmakauden aikana. Ohjelman päättyessä käynnissä on 11 projektia. Hyötytavoitteille määriteltiin mittarit, joista osa mittasi ohjelman toteutusta, osa kuvasi organisaation sisäisiä muutoksia ja osa keskittyi laajempaan yhteiskunnalliseen muutokseen, jota ohjelmatyöllä pyrittiin edistämään. Ohjelman loppuraportissa hyötytavoitteiden toteutumista tarkasteltiin asetettujen mittareiden pohjalta ja arvioimalla, miten ohjelman toimenpiteet ovat käytännössä edistäneet tavoitteiden saavuttamista. Ohjelman viidestä hyötytavoitteesta arvioitiin kahden toteutuneen, kahden toteutuneen pääosin ja yhden toteutuneen osittain. Jokaisen yksittäisen projektien omaa tuloksellisuutta mitattiin ulkoisten rahoittajien vaatimusten mukaisesti.

Ohjelman resursseja vahvistettiin ulkoisella rahoituksella

Ohjelman työmääräksi arvioitiin 30 henkilötyövuotta vuosittain sisältäen ohjelman johtamiseen, hallintaan ja viestintään sekä ohjausryhmän, omistajan ja Kestävän kehityksen osaamiskeskuksen henkilöstön käyttämät työmäärät. Arvioitu työmäärä toteutui. Kestävän kehityksen osaamiskeskus vastasi pääosin ohjelman kehittämiskokonaisuuksien ja hyötytavoitteiden edistämisestä ja projektien toteutuksesta. Ohjelmaa toteutettiin yhteistyössä kaupungin toimialojen, tulosyksiköiden, yri-tysten, asukkaiden ja järjestöjen sekä muiden toimijoiden kuten tutkimus- ja kehityslaitosten, yliopistojen sekä kumppanikaupunkien kanssa.

Vuosittaisen 200 000 euron määrärahan lisäksi ohjelman projekteihin saatiin ulkoista rahoitusta. Ohjelman kustannuksia on kohdennettu sekä ohjelman että Kestävän kehityksen osaamiskeskuksen kustannuspaikoille. Projektitoimintaa on rahoitettu sekä kehitysohjelman että Osaamiskeskuksen osalta ohjelmakaudella yhteensä 5,9 milj. eurolla, josta ulkoista rahoitusta oli noin 4 milj. euroa ja omarahoitusta noin 1,9 milj. euroa.

Hiilineutraaliustiekarttaa koottiin laajassa yhteistyössä

Kehitysohjelman mukaan ohjelmatyön keskeinen onnistuminen oli erityisesti Hiilineutraali Espoo 2030 -tiekartan kokoaminen. Ohjausryhmän sisäisen, keskeisten kumppaneiden ja eri valtuustoryhmien kanssa käydyn keskustelun koettiin tukeneen ilmastotiekartan kokoamista päätöksentekoon.

Onnistumisiksi raportoitii myös EU-rahoituksen hyödyntäminen sekä organisaation yhdessä opiminen kaupungin kehittämiseksi. Ohjelman puitteissa toteutettiin paljon tapahtumia ja viestintää,

joka on lisännyt ohjelmatyön tunnettavuutta kaupungin sisällä ja ulkoisesti. Lisäksi raportoitiin kehitysohjelmille ominaisen tavan toimia vahvistaneen kehittämisorientoitunutta toimintakulttuuria.

Poikkihallinnollisen yhteistyön laadun ja määrän koettiin parantuneen sekä roolien ja vastuiden selkiytyneen. Yhteistyö on toteutunut yhteisenä valmisteluna, koulutuksina, yhteistyössä tehtyinä hankintoina sekä toimialalta projektiin osoitettuna resurssina. Osaamista on hyödynnetty vasta-
vuoroisesti. Lisäksi Osaamiskeskuksella on tunnistettu olevan hyvät kanavat viestintään sekä asukkaiden ja yritysten tavoittamiseen.

Laaja ohjelmakokonaisuus vaatii tarkempaa rajausta

Kehitysohjelman loppuraportin mukaan laaja ohjelmakokonaisuus useine tavoitteineen ja toimenpiteineen heikensi fokusta. Ohjausryhmä korosti konkreettisia toimenpiteitä ja nopeaa reagointia haasteisiin, joihin vastaaminen ei aina ollut ohjelman toimesta mahdollista. Toimintamallin rajoitteet, ulkoisen rahoituksen ehdot ja kehittämistoiminnan pitkäjänteinen valmistelu kumppaneiden kanssa koettiin rajaavan ohjausryhmän vaikuttamismahdollisuuksia. Kehityskohteiksi mainittiin ohjausryhmän roolin sekä ohjelmatyön ja kaupungin linjatyön välisen suhteen parempi selkeyttäminen sekä ohjelman tavoitteiden tarkempi rajautuminen.

Kestävyystavoitteiden edistämisen näkökulmasta haasteina raportoitiin kulutuksen ja erityisesti rakentamisen ilmastopäästöt, kestävien toimintatapojen vieminen asukkaiden arkeen, kaupungin lajitteluasteen kasvattaminen lain edellyttämälle tasolle sekä hankintojen kestävyden ja liikennetoimenpiteiden kehittäminen. Lisäksi huomiota on kiinnitettävä hankkeiden entistä parempaan priorisointiin sekä EU-rahoitus- ja asiantuntijatukimahdollisuuksien tehokkaampaan hyödyntämiseen.

Kestävyystavoitteiden edistämisen todettiin vaativan jatkuvaa työtä ja tavoitteiden viemistä kaupungin ydintekemiseen. Kestävän kehityksen strategista kehittämistä tulisi integroida paremmin strategiatyöhön. Ilmastotyön ja kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseen ja kehittämistyön ohjaukseen on tärkeää saada myös keskeiset kumppanit sitoutuneesti mukaan.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Kolmatta valtuustokautta toiminut Kestävä Espoo -ohjelma on kasvattanut toimintaansa ohjelmakausittain. Kestävän kehityksen osa-alueista ohjelman painotus on ollut ekologisessa kestävydessä. Valtuustokauden 2021–2025 aikana ohjelmalla on ollut käynnissä 30 projektia, joilla on pyritty edistämään kestävän kehityksen tavoitteita sekä kaupungin tavoitetta hiilineutraaliuden saavuttamisesta vuoteen 2030 mennessä. Ohjelman yksi keskeinen tuotos oli laajassa sidosryhmäyhteistyössä valmisteltu Hiilineutraali Espoo 2030 -tiekartta.

Ohjelman omarahoitusosuus oli ohjelmakaudella 1,9 milj. euroa. Vuosittaisen 0,2 milj. euron määrärahan lisäksi ohjelman projekteja toteutettiin Kestävän kehityksen osaamiskeskuksen projektitoiminnan määrärahoilla. Lisäksi ohjelma on onnistunut saamaan ulkoista rahoitusta valtuustokauden aikana yhteensä noin 4 milj. euroa. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että EU- ja muita ulkopuolisia rahoitusmahdollisuuksia hyödynnetään kaupungin kestävän kehityksen työssä jatkossa entistä aktiivisemmin.

Kestävän kehityksen osaamiskeskus vastasi pääosin ohjelman hyötytavoitteiden edistämisestä ja projektien toteutuksesta. Ohjelmaa toteutettiin yhteistyössä kaupungin toimialojen ja tulosyksiköiden sekä eri ulkoisten kumppanien kanssa. Arvioinnissa todettiin poikkihallinnollisen yhteistyön määrän ja laadun kasvaneen valtuustokauden aikana. Toimintamalli, ulkoisen rahoituksen ehdot sekä kehittämistoiminnan pitkäjänteinen valmistelu kumppaneiden kanssa koettiin kuitenkin rajaavan ohjausryhmän toimintaa.

Tarkastuslautakunta jakaa ohjelman loppuraportissa esitetyn näkemyksen siitä, että ohjelmatyön mahdollisesti jatkuessa ohjausryhmän roolia sekä ohjelmatyön, Kestävän kehityksen osaamiskeskuksen ja kaupungin toimialojen välistä suhdetta on selkeytettävä entisestään.

Ohjelmalle asetetut tavoitteet ovat kunnianhimoiset. Ohjelman hyötytavoitteiden, resurssien ja projektitoiminnan välillä on kuitenkin epäsuhta. Tavoitteille asetettujen mittarien ja raportoinnin perusteella on haastava muodostaa realistista kokonaiskuvaa kaupungin kestävän kehityksen tilasta ja varsinaisen ohjelmatyön tuloksellisuudesta. Ohjelmatyöllä on paikkansa pilottien ja ko-keilujen mahdollistajana. Kestävän kehityksen kokonaisuus on kuitenkin niin iso, että sen edistämisen tulee vahvemmin skaalautua koko kaupungin perustoimintaan ja strategiaan, eikä jäädä kehitysohjelmamuotoisen toiminnan vastuulle. Tarkastuslautakunta jakaa loppuraportissa esitetyn johtopäätöksen tarpeesta rajata tarkemmin ohjelmatoiminnan tavoitteita, jotta rajallisia resursseja voidaan kohdistaa täsmällisemmin ja vaikuttavammin.

Joutsenet rantamaisemassa

Kuva: Kerttu Penttilä

1.3.4 ELINVOIMAINEN ESPOO

Elinvoimainen Espoo -ohjelma tavoitteli positiivista vaikutusta Espoon elinvoimaan. Pitkän aikavälin tavoitteena oli kohentaa kaupungin houkuttelevuutta kansainvälisten yritysten ja osaajien keskuudessa, parantaa työvoiman ja työn tarjonnan parempaa kohtaamista ja vahvistaa yritysmuonnteisyyttä koko kaupungissa.

Ohjelman neljä hyötytavoitetta olivat: 1. paras paikka osaajille – asuvat, viihtyvät ja pysyvät perheineen Espoossa, 2. paras paikka yrittää – Espoon houkuttelevuus osaamisvaltaisten yritysten kotina kasvaa, 3. Espoossa työ ja tekijä kohtaavat sekä 4. kaupungin palvelut yrityksille paranevat.

Arvioinnissa tarkasteltiin ohjelman hyötytavoitteiden toteutumista, ohjelmalle osoitettujen resurssien käyttämistä, poikkihallinnollista yhteistyötä ja kokeilualustana toimimista.

Kansainväliset espoolaiset sekä tieto- ja osaamisintensiiviset yritykset olivat ohjelman erityisenä kohderyhmänä

Elinvoimainen Espoo -ohjelman loppuraportin mukaan ohjelmatyön suunnitteluun ja hyötytavoitteiden valmisteluun käytettiin runsaasti aikaa ja ohjausryhmä osallistui työhön aktiivisesti. Näitä pidettiin ohjelmatyön tärkeimpinä onnistumisen edellytyksinä ohjelman toimeenpanossa. Erityisesti ohjelmakauden alussa panostettiin yhteisen tietopohjan luomiseen tekemällä selvityksiä ja tarvekartoituksia, joista haettiin suuntaa kehitystyölle. Ohjelman rajallisten resurssien vuoksi erityisenä kohderyhmänä olivat kansainväliset espoolaiset sekä tieto- ja osaamisintensiiviset yritykset.

Ohjelmassa pilotoitiin käytäntöjä, joilla vieraskielisten osaajien ja perheiden tarpeet voitiin huomioida systemaattisesti kaupungin toiminnassa ja joilla työmarkkinoiden ulkopuolella olevat kansainväliset opiskelijat ja puoliset työllistyivät ja löytäisivät paremmin työllisyyspalvelujen piiriin. Ohjelmassa toteutettiin kansainvälinen kohtaamis- ja tapahtumaklubi -konsepti Tapiolaan sekä työnantajille suunnattu suomi toisena kielenä -opetusta ja työnkuvan muokkausta hyödyntävän konseptin kuvaus vieraskielisten työllistymisen edistämiseksi.

Ohjelmassa pyrittiin lisäämään kasvuhakuisten yritysten ja startupien halua perustaa yritys tai laajentaa toimintaansa juuri Espooseen sekä erityisesti korkeasaamisen alan työpaikkojen määrää. Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) rahoittamassa hankkeessa luotiin uusi toimintatapa ja palvelumalli tuottaa kansainvälisiä kasvuyrityksiä pääkaupunkiseudulle ja auttaa yrityksiä kiinnittymään paikalliseen innovaatio- ja yritysekosysteemiin. Lisäksi vahvistettiin Aalto-yliopiston kanssa Espoon innovaatioklustereiden välistä yhteistyötä yhteisömanageroinnin avulla.

Ohjelmassa haluttiin löytää vaikuttavia keinoja osaavan työvoiman saatavuuteen, työttömyyden laskemiseen ja työllisyysasteen nostamiseen. Ohjelmassa toteutettiin tavoitteeseen liittyen palvelumuotoiluprojekti asiakaslähtöisistä ja kehittyvistä työllisyyspalveluista sekä luotiin nuorten työllisyyttä edistävät monialaiset palvelut yhdeltä luukulta.

Ohjelmassa tavoiteltiin kaupungin yritys- ja yrittäjämuynteisyyden lisäämistä siten, että yritykset saavat kaupungilta korkealaatuista palvelua tarpeisiinsa, yritysmuonnteisyys näkyy Espoon päätöksenteossa ja yrittämisen edellytyksiä huomioidaan kaupungin toimialojen suunnittelussa. Ohjelmassa toteutettiin esiselvitys, jossa koostettiin Espoon kaupungin ja Business Espoo verkoston tarve yhteiselle CRM-järjestelmälle eli yritysasiakkaiden asiakastietojärjestelmälle.

Elinvoiman hyötytavoitteiden mittarit ovat suhdanneriippuvaisia ja siten vaikeasti arvioitavia

Kaikkiaan ohjelmassa käynnistettiin 15 projektia tai toimenpidettä ja ohjelman loputtua kaikkia hyötytavoitteita oli edistetty useamman toimenpiteen tai projektin avulla. Ohjelmatyön tavoitteena oli, että kehitystyön laajuus tai näkökulma ei rajaudu vain yksittäisen yksikön sisälle. Ohjelman loppuraportin mukaan poikkihallinnollisuudessa useimmiten onnistuttiin, vaikka yksittäisenä toimijana

Elinkeinopalvelut olivatkin selkeästi aktiivisin projektien ja toimenpiteiden käynnistäjä. Elinvoiman ulkopuolelta ei tullut juurikaan aloitteita projektien ja toimenpiteiden käynnistämiseksi, koska ohjelman tavoitteet painottuivat elinvoiman näkökulmaan.

Hyötytavoitteille oli asetettu mittarit ja tavoitearvot vuodelle 2025. Tavoitteiden mittareita olivat muun muassa yritystyöpaikkojen määrä ja työttömien osuus työvoimasta. Projekteille ja hankkeille määriteltiin tarvittaessa myös omia toiminnan tuloksellisuutta kuvaavia mittareita, sillä hyötytavoitteiden mittarit ovat hyvin suhdanneriippuvaisia, eikä niiden toteutuminen ollut mahdollista vain kehitysohjelman omien toimenpiteiden avulla. Hyötytavoitteiden toteutumista mittarien mukaan ei suoraan arvioitu ohjelman loppuraportissa.

Kehitysohjelman ydintoiminta rahoitettiin ohjelman 200 000 euron vuosibudjetilla ja toteutunut määrärahojen käyttö oli ohjelmakaudella yhteensä 577 888 euroa. Toimenpide- ja projektikohtaisesti lisärahoitusta saatiin eri tulosityksiköiden budjeteista silloin, kun ne liittyivät tulosityksiköiden omiin tulostavoitteisiin ja Espoo-tarinan toteuttamiseen. Lisäksi verkostomaisissa hankkeissa kumppaneina olivat yritykset, oppilaitokset sekä kolmannen sektorin toimijat. Ulkoista EU-rahoitusta ohjelma sai yhteensä 475 000 euroa Startup-softlanding ja Game Hub -hankkeisiin.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Ohjelmatyön suunnittelu ja hyötytavoitteiden valmistelu oli aktiivista, jota pidettiin ohjelmatyön tärkeimpänä onnistumisen edellytyksenä ohjelman toimeenpanossa. Ohjelmassa luotiin pysyviä toimintamalleja, jotka jatkuvat yli ohjelmakauden espoolaisen elinvoiman lisäämiseksi. Näitä toimintamalleja ovat esimerkiksi yhteisömanageri Aalto-yliopistossa, kielituettu rekrytointi sekä elinkeino ja työllisyyspoliittiset painopisteet. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että onnistuneet kokeilut otetaan osaksi linjaorganisaation perustystä.

Elinvoiman tulosalueen ulkopuolelta ei tullut juurikaan aloitteita projektien ja toimenpiteiden käynnistämiseksi, koska ohjelman tavoitteet painottuivat elinvoiman näkökulmaan. Poikkihallinnollisen yhteistyön edistäminen olisi voinut olla vahvempaa ja on todennäköistä, että potentiaalista vaikuttavuutta jäi realisoitumatta ohuen ohjelmaresursoinnin ja hauraiden tulosityksikköyhteyksien vuoksi.

Hyötytavoitteiden mittarit ovat hyvin suhdanneriippuvaisia, eikä niiden toteutuminen ole mahdollista vain kehitysohjelman omien projektien ja toimenpiteiden avulla. Lisäksi ohjelman loppuraportin mukaan projektien ja toimenpiteiden onnistumista tulisi arvioida suhteessa projektien ja toimenpiteiden omiin tavoitteisiin. Tarkastuslautakunta kehottaa valitsemaan ohjelman hyötytavoitteille mittarit, joiden avulla tavoitteiden toteutumisen arviointi on mahdollista ohjelmatyön loputtua.

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan hyötytavoitteista mittarien tavoitearvioihin peilaten toteutuivat osittain *paras paikka osajille – asuvat, viihtyvät ja pysyvät perheineen Espoossa sekä kaupungin palvelut yrityksille paranevat*. Hyötytavoitteista eivät mittarien mukaan toteutuneet *paras paikka yrittää – Espoon houkuttelevuus osaamisvaltaisten yritysten kotina kasvaa sekä Espoossa työ ja tekijä kohtaavat*.

2 KAUPUNGIN JA KAUPUNKIKONSERNIN TALOUDEN JA TOIMINTAYMPÄRISTÖN ARVIOINTI

2.1 KAUPUNGIN JA KAUPUNKIKONSERNIN TALOUDEN JA TOIMINTAYMPÄRISTÖN KEHITYS

Kaupungin talouden ennustamista vuonna 2024 vaikeutti tilannekuvan vaihtelu vuoden aikana. Ennustamisen haasteet näkyvät myös valtakunnallisissa ennusteissa ja valtiovarainministeriön analyyseissa. Vuoden 2024 aikana verotulojen kertymiin liittyi suuria epävarmuuksia. Tilinpäätöksen mukaan rakenteelliset uudistukset tekivät verotulojen kehityksen vertailun vaikeaksi, sillä viime vuosina verotuloissa ja valtionosuuksissa on ollut useita poikkeuseriä tai muutoksia jaksoituksissa.

Espoon väestönkasvu on jatkunut voimakkaana, mikä näkyy erityisesti lasten ja nuorten määrän kasvuna. Tilinpäätöksen ennakkotiedon mukaan Espoon väestömäärä kasvoi 7 010 asukkaalla. Vuoden 2024 lopussa väkiluku oli 321 030.

Valtuuston hyväksymää Espoo-tarinan tavoitteiden mukaista Taloudellisesti kestävä Espoo –tuottavuus- ja sopeutusohjelmaa toteutetaan vuosina 2021–2025. Vuoden 2024 tuottavuustavoite oli 21,7 milj. euroa.

Espoo-konsernin investointiohjelma perustuu Espoo-tarinan linjauksiin ja tavoitteisiin, jotka suuntaavat investointien painopisteitä alueiden kehittämiseen, liikenneyhteyksien parantamiseen, uusien toimitilojen rakentamiseen sekä olemassa olevan rakennuskannan peruskorjaukseen.

Kuntalain mukaan valtuusto päättää kaupungin sijoitustoiminnan perusteista. Espoon valtuusto on antanut hallintosäännössä yleisojeet kaupungin varojen sijoittamisesta. Rahastoille on valtuustossa hyväksytty säännöt ja käyttötarkoitukset. Kaupunginhallitus päättää pidemmän aikavälin sijoitusperiaatteista, kaupunginjohtaja vuosittaisesta sijoitussuunnitelmasta ja rahoitusjohtaja sijoitustoiminnan toimeenpanoon liittyvistä asioista. Kaupunki ottaa huomioon YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteiden mukaisia tavoitteita ja sitoutuu sijoitustoiminnassaan edistämään ja toteuttamaan vastuullista sijoitustoimintaa.

2.1.1 ESPOON TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA AJANKOHTAISET HAASTEET

Kaupungin talous on sosiaali-, terveys- ja pelastustoimen uudistuksen toteuduttua uudessa tilanteessa. Uudistuksen myötä Espoon verorahoitusta on leikattu huomattavasti enemmän mitä sote- ja pelastustoimen palvelujen kulut olivat. Kunnallisveron leikkausta on osin kompensoitu peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän muutosrajoittimella. Kuntien rahoituksen sekä valtionosuusjärjestelmän kokonaisuuden uudistaminen on käynnissä. Uudistuksella tulee olemaan merkittävä vaikutus kasvavan kaupungin investointien rahoituskykyyn sekä palveluiden järjestämisen rahoitukseen. Vuoden 2024 tilinpäätöksen mukaan erityisen tärkeää vuonna 2025 on kaupungin oma palvelujen kustannuksiin liittyvä laskenta, vaihtoehtojen ja kokonaistaloudellisesti edullisimpien palveluvaihtoehtojen valinta, palvelutarpeen ennakointi sekä verotulorahoituksen analysointi. Ne antavat johtamisen kannalta keskeistä tilannekuvaa ja suunnittelun pohjaksi tarvittavaa tietoa, jotta talouden tasapaino voidaan saavuttaa.

Espoon väestönkasvu jatkui edellisvuosien tapaan voimakkaana, mikä näkyy erityisesti lasten ja nuorten määrän kasvuna. Kasvu on poikkeuksellisen suurta ja poikkeaa olennaisesti koko valtakunnan yleisestä tasosta. Valtakunnallisesti on nähtävissä, että lasten ja nuorten määrä on laske-
massa muualla kuin Suomen suurimmissa kaupungeissa.

Espoo oli syksystä 2020 alkaen mukana DigiOne-yhteistyösopimuksessa, jossa on tavoitteena toteuttaa oppimisen ja koulutuksen järjestelmiä yhteen kokoava valtakunnallinen digitaalinen alusta. Mittavan tietojärjestelmäkokonaisuuden valmistuminen ja kustannusarvio venyivät suunnitellusta. Espoon kaupunginhallitus päätti 27.5.2024 irtautua sopimuksesta, koska hankkeessa tehtyjä korjaavia toimenpiteitä ei voitu perustellusti pitää riittävinä. Hankkeesta irtautumisen myötä tehdyt alaskirjaukset olivat 4,1 milj. euroa.

2.1.2 TILINPÄÄTÖKSEN JA KONSERNITILINPÄÄTÖKSEN TUNNUSLUVUT

Kaupungin tulos ylitti talousarvion rahoitustuottojen avulla

Ulkoisia toimintatuottoja kertyi 354,9 milj. euroa, joka oli 2,2 milj. euroa alkuperäistä talousarviota vähemmän. Yleinen taloustilanne vaikutti maanmyyntituottoihin, jotka jäivät tulotavoitteestaan yhteensä 35 milj. euroa. Ulkoisia toimintakuluja kertyi 1 342,1 milj. euroa, joka oli noin 11,5 milj. euroa alkuperäistä talousarviota vähemmän.

Tuloslaskelma, milj. eur	2021	2022	2023	2024
Toimintatuotot	482	461	404	355
Valmistus omaan käyttöön	12	9	11	9
Toimintakulut	- 2 044	- 2 123	- 1 283	- 1 342
Toimintakate	- 1 550	- 1 653	- 867	- 978

Lähde: Espoon kaupungin tilinpäätökset 2021–2024.

Suurimmat ylitykset toimintakuluissa olivat Kasvun ja oppimisen toimialalla sekä Tilapalvelut-liikelaitoksessa. Toimintakuluista henkilöstökulujen osuus oli 566,8 milj. euroa ja palvelujen ostojen 480,1 milj. euroa. Toimintakatteen alijäämä oli 978,3 milj. euroa, joka oli 6,4 milj. euroa alkuperäistä talousarviota parempi. Alijäämä kasvoi edellisvuodesta 109,7 milj. euroa.

Kaupungin kokonaistulosten ja -menojen erotus oli 41,6 milj. euroa negatiivinen. Kokonaistulot ja -menot -laskennassa kootaan tuloslaskelmasta ja rahoituslaskelmasta yhteen kaikki kaupungin vuoden 2024 menot ja tulot. Laskelma kuvaa kokonaisuudessa rahanlähteitä ja -käyttöä.

Kaupungin vuoden 2024 vuosikate oli 306,9 milj. euroa. Vuosikate laski edellisvuodesta 147,4 milj. euroa. Laskuun vaikutti erityisesti sote-uudistuksen verohännät, jotka vielä vuonna 2023 paransivat verotuloja. Konsernin vuosikate oli 412 milj. euroa, joka oli 143 milj. euroa edellisvuotta vähemmän. Vuosikate osoittaa tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Espoon vuosikatteen on oltava selvästi poistoja suurempi, jotta kaupunki selviää korvaus- ja kasvuinvestoinneista sekä lainanlyhennyksistä. Espoossa voimakkaana jatkuvan väestön- ja palvelutarpeen kasvun sekä kaupunkirakenteen muutoksen vuoksi kaupungin investointitaso on huomattavasti poistotasoa korkeampi.

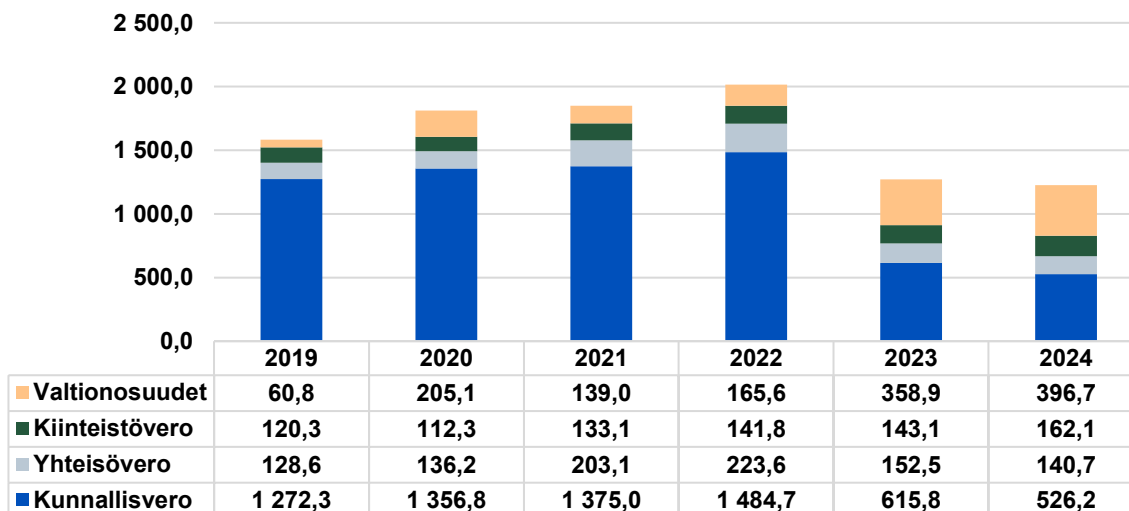
Kaupungin tilikauden tulokseksi muodostui 105 milj. euroa, joka oli noin 50 milj. euroa alkuperäistä talousarviota enemmän. Tulosta paransivat rahoitustuotot, jotka toteutuivat lähes 40 milj. euroa talousarviota parempina. Kokonaisuudessaan kaupunki sai rahoitustuottoja noin 60 milj. euroa. Konsernin vuoden 2024 tulos oli 35 milj. euroa.

Verotulojen ennustamiseen liittyi epävarmuuksia vuoden aikana

Loppukeväästä 2024 verotulojen ennakoitiin jäävän talousarviosta ja Espoon saama negatiivinen verotulojen oikaisu vahvasti ennustetta. Syksyn aikana verotulojen kehityksen nähtiin kehittyvän suotuisammin ja ennustetta nostettiin. Loppuvuoden tilitykset toteutuivat kuitenkin odotettua positiivisemmin ja verotuloissa päästiin talousarviolukuihin.

Verotuloista sekä valtionosuuksista koostuvaa verorahoitusta kertyi yhteensä 1 225,8 milj. euroa, joka oli 3,5 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2023. Verotuloja kertyi yhteensä 829 milj. euroa ja valtionosuuksia kertyi yhteensä 397 milj. euroa. Espoon verotuloihin perustuva valtionosuuden tase oli 25 milj. euroa. Tilinpäätöstietojen mukaan verotuloja asukasta kohden kertyi 2 582 euroa vuonna 2024, kun vastaava luku edellisvuonna oli 2 902 euroa. Valtionosuuksia asukasta kohden vuonna 2024 kertyi 1 236 euroa ja vastaava luku vuonna 2023 oli 1 143 euroa.

Verotulojen ja valtionosuuksien kehitys vuosina 2019–2024, milj. euroa

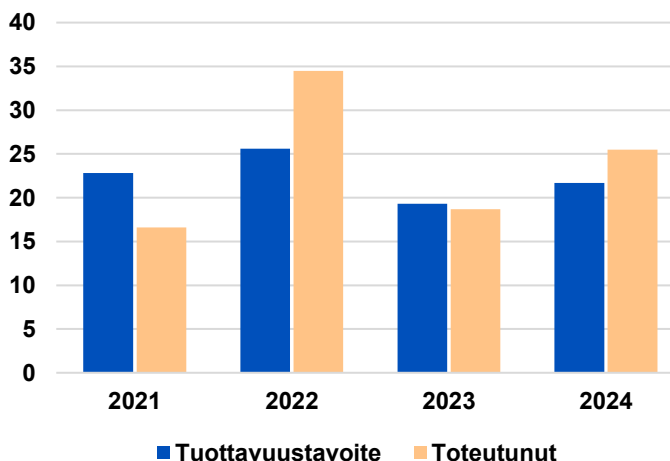
Lähde: Espoon kaupungin tilinpäätökset 2019–2024.

Taloudellisesti kestävä Espoo -ohjelmaa toteutetaan vuosina 2021–2025

Ohjelman tavoitteena on hidastaa käyttötalouden kasvua 116 milj. euroa perusuraan nähden, laskea kaupungin investointitasoa 10 prosentilla, kehittää palvelujen ja prosessien kustannusvaikuttavuutta sekä vähentää konsernin velkaisuutta luopumalla kaupungin omalle toiminnalle tarpeettomista tiloista.

Vuoden 2024 tuottavuustavoite oli 21,7 milj. euroa ja toteuma oli 25,5 milj. euroa. Koko kaupungin tuottavuustavoite toteutui 3,8 milj. euroa vuositasoitetta parempana. Tuottavuustavoitetta vuosien 2021–2024 aikana on toteutunut yhteensä 95,3 milj. euroa, kun tavoite on ollut yhteensä 89,4 milj. euroa.

Taloudellisesti kestävä Espoo -ohjelma, milj. euroa

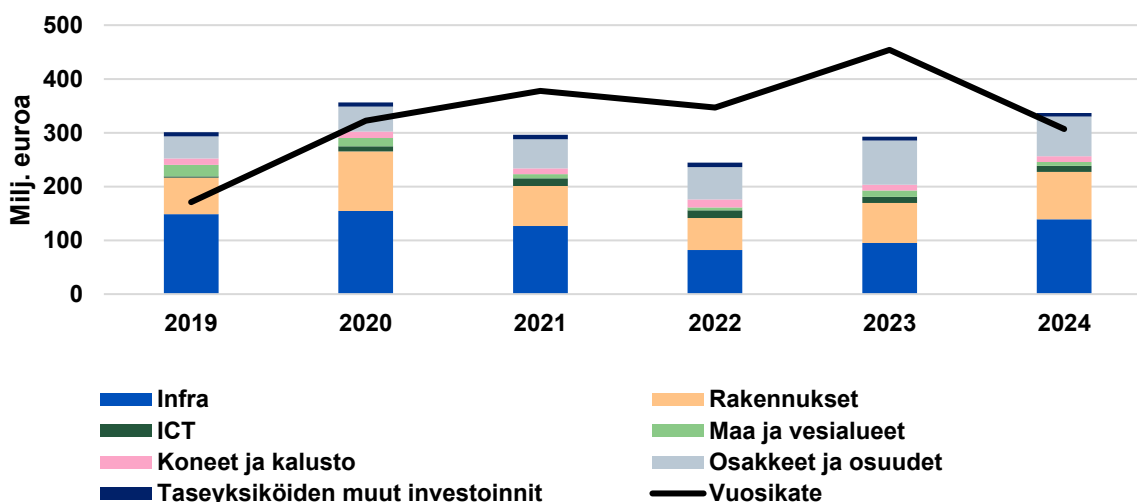
Lähde: Espoon kaupungin tilinpäätökset 2021–2024.

Tilinpäätöksen mukaan Taloudellisesti kestävä Espoo -ohjelman toteutumisesta arvioitaessa on huomioitava, että ohjelmassa seurataan tulosityksiköiden määrittämiä toimenpiteitä ja arvioidaan niiden toteutumista suhteessa tulosityksikölle asetettuun vuositasoitteeseen. Tulosityksiköiden ja koko kaupungin talousarviokokonaisuuden toteutumiseen vaikuttavat lisäksi myös tulosityksikön muu toiminta ja toimintaympäristön tekijät.

Kaupungin nettoinvestoinnit kasvoivat edellisvuodesta

Kaupungin bruttoinvestoinnit sisältäen peruskaupungin ja liikelaitokset sekä taseyksiköt olivat 337 milj. euroa ja rahoitusosuudet huomioiden nettoinvestoinnit olivat 331 milj. euroa vuonna 2024. Investoinnit toteutuivat 25 milj. euroa alle muutetun talousarvion. Toimitilainvestoinnit alittuivat pääosin ajoitusmuutoksista ja hankkeiden siirtymisestä johtuen 20 milj. eurolla. Investoinnit kasvoivat 39 milj. euroa vuodesta 2023. Investointien tulorahoitusaste kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenoista on rahoitettu tulorahoituksella. Kaupungin investointien tulorahoitusaste oli 93 prosenttia ja se heikkeni selvästi edellisvuodesta. Vuonna 2023 tulorahoitusaste oli 156 prosenttia.

Kaupungin nettoinvestoinnit ja vuosikate vuosina 2019–2024, milj. euroa

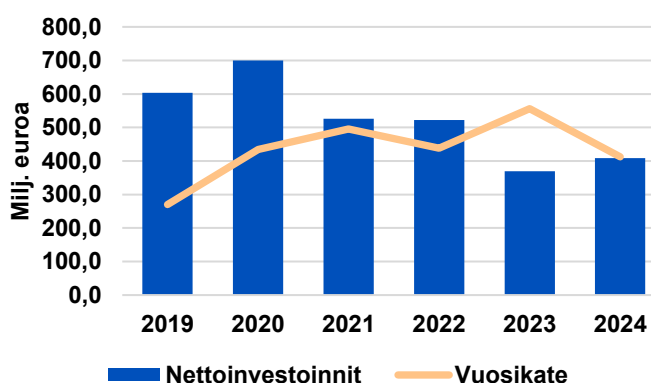

Lähde: Espoon kaupungin tilinpäätökset 2019–2024.

Konsernin investointiohjelma jatkui mittavana

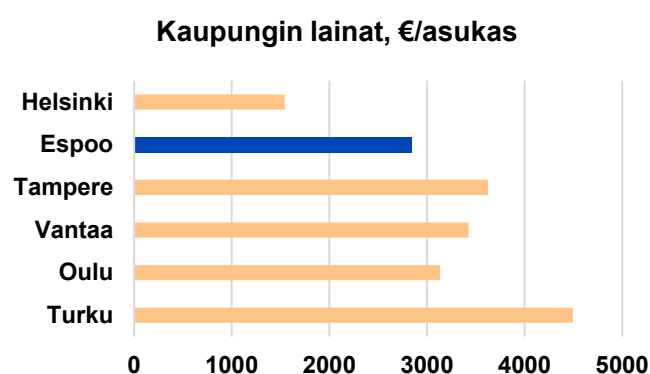
Konsernin investointiohjelma jatkui edellisvuosien tapaan mittavana. Konsernin nettoinvestoinnit olivat 409 milj. euroa, joka oli 40 milj. euroa enemmän kuin vuonna 2023. Konsernin investointien tulorahoitusaste oli 101 prosenttia. Konserniyhtiöistä eniten investointeja toteuttivat Espoon Asunnot Oy 81 milj. euroa ja KOy Espoon Sotekiinteistöt 9 milj. euroa. Kuntayhtymistä bruttoinvestointeja eniten toteuttivat HSY 172 milj. euroa, josta Espoon osuus 39 milj. euroa ja HSL 24 milj. euroa, josta Espoon osuus 5 milj. euroa.

Konsernin nettoinvestoinnit ja vuosikate 2019–2024, milj. euroa

Lähde: Espoon kaupungin tilinpäätökset 2019–2024.

Espoo-konsernin lainakanta on huomattavasti kaupungin lainakantaa korkeampi

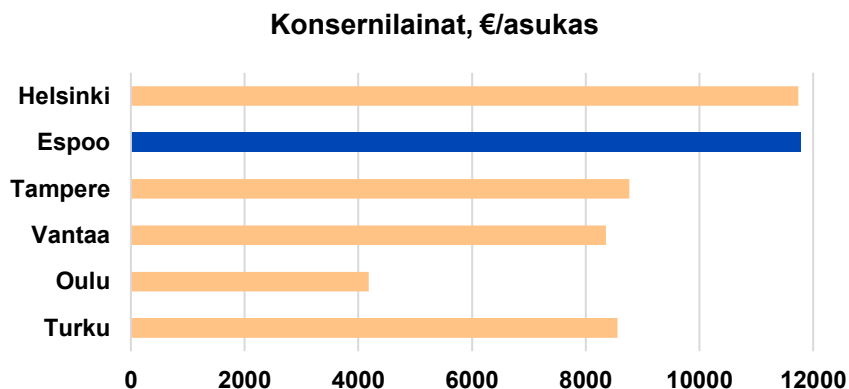

Kaupungin lainakanta vuoden 2024 lopussa oli 912 milj. euroa ja asukasta kohden 2 840 euroa. Lainakantaa lyhennettiin 47 milj. eurolla. Talousarviolainoja ei nostettu vuoden 2024 aikana. Kaupungin lainakantaa on suojattu korkoriskiltä pitkillä kiinteäkorkoisilla lainoilla sekä johdannaisilla ja Espoon kaupungin lainasalkun suojausaste oli 86,08 prosenttia. Vertailussa kuuden suurimman kaupungin kesken Espoon kaupungin asukaskohtainen lainakanta oli viidenneksi suurin.

Lähde: Vertailutiedot suurten kaupunkien vuoden 2024 tilinpäätöstiedoista kerännyt Lahden kaupungin tarkastustoimisto 4/2025.

Espoon kokonaislainamäärää ei voida tarkastella ilman konsernilainoja, sillä kaupunki on investoinut kaupungin toimitiloihin ja infrarakentamiseen merkittävästi yhtiömuodossa.

Vuoden 2024 lopussa konsernin lainakanta oli 3 783 milj. euroa ja asukaskohtainen lainakanta 11 783 euroa. Lainakanta pieneni 71 milj. euroa ja asukaskohtainen lainakanta pieneni 485 euroa vuodesta 2023. Vertailussa kuuden suurimman kaupungin kesken Espoo-konsernin asukaskohtainen lainakanta oli suurin, mutta lähes sama Helsingin kanssa.

Lähde: Vertailutiedot suurten kaupunkien vuoden 2024 tilinpäätöstiedoista kerännyt Lahden kaupungin tarkastustoimisto 4/2025.

Oikaistu lainakanta, eli Espoon Asunnot Oy:n ja HSY:n lainat sekä Länsimetro Oy:n lainoista Helsingin osuus vähennettynä, oli 2 253 milj. euroa, joka oli 163 milj. euroa vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Oikaistu lainakanta asukasta kohden oli 7 019, kun se vuotta aikaisemmin oli 7 691 euroa.

Konsernin kokonaisvastuut ovat korkealla tasolla

Konsernin kokonaisvastuut sisältäen konsernilainat, takaukset sekä vuokravastuut olivat yhteensä 4,74 miljardia euroa ja asukasta kohden 14 767 euroa vuonna 2024. Vuonna 2023 kokonaisvastuut olivat 4,77 miljardia euroa ja asukasta kohden 15 202 euroa.

2.1.3 SijoitusRAHASTOT

Kaupungin sijoitusrahastoista suurin on Peruspalvelujen ja maanhankinnan investointirahasto, jonka tarkoituksena on varmistaa kaupungin peruspalveluinvestointien ja maanhankinnan rahoitusta pitkällä aikavälillä. Rahasto perustettiin, kun kaupunki myi osuuksia Espoon Sähkö Oy:stä vuosina 2002 ja 2006. Peruspalvelujen ja maanhankinnan investointirahastosta on talousarvion mukaisesti budjetoitu rahaston purkua 15 milj. euroa vuosittain. Vuonna 2024 rahaston purkua ei toteutettu kaupungin hyvän kassatilanteen vuoksi. Muut kaupungin sijoitusrahastot ovat

Elinkeinojen ja työllisyyden kehittämisrahasto, Vahinkorahasto sekä Investointirahasto. Lisäksi kaupungilla on päivittäisten rahavarojen hallinnoimiseksi niin kutsuttu Maksuvalmiusrahasto.

Kaupungin sijoitusrahastoilla on omat hallintosäännön mukaiset tehtävänsä ja niille on asetettu sijoitusperiaatteiden ja -suunnitelmien mukaiset eri omaisuusluokkien painoja määrittelevät allokaatorajat, jotka määrittävät pitkälti rahastojen riskisyyden ja tuotto-profiilin.

Vastuullisuus osana aktiivista varainhoitoa Espoossa tarkoittaa vuosittain tehtävää vastuullisuus-analyysiä, varainhoitajien puolivuositain tekemää vastuullisuuden arviointia sekä raportoinnin aktiivista kehittämistä. Vastuullisella sijoittamisella tarkoitetaan ympäristöasioiden, sosiaaliseen vastuuseen liittyvien tekijöiden sekä hallintotapa-asioiden huomioon ottamista sijoitustoiminnassa siten, että salkun tuotto- ja riskiprofiili paranevat.

Rahastojen markkina-arvot kasvoivat vuonna 2024, kun sekä korot että osakkeet tuottivat molemmat hyvin. Rahastojen tuotot markkina-arvoin vaihtelivat 5,2 prosentin ja 9,5 prosentin välillä. Rahastojen kirjanpidollinen tulos oli 40,6 milj. euroa alkuperäisen talousarvion ollessa 16,7 milj. euroa. Suurin poikkeama ennusteeseen johtui peruspalveluiden ja maanhankinnan investointirahaston arvopapereiden luovutusvoitoista, jotka ylittyivät 17,9 milj. eurolla.

Espoon rahastojen sijoitukset 31.12.2024 markkina-arvoin sekä tuotto vuoden alusta			
Rahasto	Sijoitusten arvo, €	Tuotto vuoden alusta, €	Tuotto vuoden alusta, %
Peruspalvelujen ja maanhankinnan investointirahasto (PMIR)	793 637 862	69 016 245	9,50
Investointirahasto (INVR)	101 540 078	6 082 518	6,33
Elinkeinojen ja työllisyyden kehittämisrahasto (ETKR)	37 858 676	1 833 226	5,19
Vahinkorahasto (VAHR)	11 558 983	698 746	6,43
YHTEENSÄ	944 595 599	77 630 735	9,1

Lähde: Konsernihallinnon rahoitus- ja talousyksikkö 4/2025.

Espoon sijoitusrahastojen tuotto vuonna 2024 ilman maksuvalmiusrahastoa oli 9,1 prosenttia. Espoon sijoitusrahastot ovat kuntasektorilla suuria, minkä vuoksi ne eivät ole suoraan vertailtavissa muihin. Peruspalvelujen ja maanhankinnan investointirahaston (PMIR) kehitystä on kaupungilla verrattu pääasiassa eläkerahastojen kehitykseen samankaltaisen riskiposition perusteella. Eläkevarojen keskimääräinen tuotto vuonna 2024 oli Työeläkevakuuttajat TELA:n mukaan nimellisesti 9,3 prosenttia. Espoon PMIR-rahaston tuotto oli 9,5 prosenttia vuonna 2024.

Peruspalveluiden ja maanhankinnan investointirahaston (PMIR) varojen kirjanpitoarvo vuoden 2024 lopussa oli 687,5 milj. euroa ja markkina-arvo 793,6 milj. euroa. Varat olivat vuoden lopussa sijoitettuina rahamarkkinasijoituksiin 3,8 prosenttia, joukkovelkakirjalainoihin 28,3 prosenttia, osakkeisiin 42,1 prosenttia ja vaihtoehtoisin sijoituksiin 25,8 prosenttia. Elinkeinojen ja työllisyyden kehittämisrahaston oma pääoma vuoden 2024 lopussa oli yhteensä 57,3 milj. euroa ja rahoitusarvopapereihin oli sitoutunut 37,9 milj. euroa. Investointirahaston markkina-arvo oli 101,5 milj. euroa ja kirjanpitoarvo 80,8 milj. euroa. Vahinkorahaston finanssisijoitusten markkina-arvo oli 11,6 milj. euroa ja taseen loppusumma 14,2 milj. euroa. Vuonna 2024 vahinkorahastosta maksettiin korvauksia yhteensä 194 513 euroa. Korvaukset liittyivät vuonna 2021 sattuneeseen vesivahinkoon Espoon kulttuurikeskuksessa, vuonna 2024 tapahtuneeseen vesivahinkoon Kaitaan koululla sekä vuonna 2024 tapahtuneeseen vesivahinkoon Leppävaaran terveysasemalla.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Kaupungin talouden toteuma vuonna 2024 oli ennakoitua parempi. Kaupungin tulos ylitti alkuperäisen talousarvion 50 milj. eurolla. Tulosta paransivat 60 milj. euron rahoitustuotot, jotka toteutuivat lähes 40 milj. euroa talousarviota parempina. Verotulot laskivat edellisvuodesta yli 80 milj. euroa. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan talous- ja toimintaympäristön epävarmuuden ja toteutettujen isojen rakenteellisten uudistusten vuoksi kaupungin oma palvelujen kustannuksiin liittyvä laskenta, palvelutarpeen ennakointi sekä tulorahoituksen kokonaisuuden analysointi ovat korostuneet.

Kasvavassa kaupungissa vuosikatteen on oltava selvästi poistoja suurempi, jotta kaupunki selviää korvaus- ja kasvuinvestoinneista sekä lainanlyhennyksistä.

Konsernin investointiohjelma jatkui edellisvuosien tapaan mittavana. Koko Espoo-konsernin nettoinvestoinnit vuonna 2024 olivat 409 milj. euroa. Konsernin tulorahoitusaste oli 101 prosenttia ja sillä pystyttiin kattamaan investoinnit. Kaupungin investointien tulorahoitusaste laski alle 100 prosentiin. Kasvavan väestön, erityisesti lasten ja nuorten palvelutarpeen kasvu lisää kaupungin käyttötalouden menoja ja aiheuttaa mittavia investointipaineita.

Konsernin kokonaisvastuut sisältäen konsernilainat, takaukset sekä vuokravastuut olivat yhteensä 4,74 miljardia euroa ja asukasta kohden 14 767 euroa vuonna 2024. Espoo-konsernin lainakanta pieneni edellisvuodesta 71 milj. eurolla. Lainakanta on edelleen mittava ja asukasta kohden laskettuna korkein vertailussa kuuden suurimman kaupungin kesken.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Vuosikatteen ja tuloksen on oltava oikeassa suhteessa Espoon investointitasoon, jotta kaupunki selviää jatkossa sekä korvaus- ja kasvuinvestoinneista että lainanlyhennyksistä ja pystyy turvaamaan asukkaiden peruspalvelut.

Kasvavan kaupungin omaa palvelutarpeen ennakointia, palvelujen kustannuslaskentaa ja tulorahoituksen kokonaisuuden analysointia tulee edelleen kehittää, jotta Espoo voi varautua tulevaan kehitykseen.

Haukilahden vesitorni

Kuva: Juho Kuva

2.2 HENKILÖSTÖÖN LIITTYVÄT SEURANTATIEDOT

Espoo-tarinan mukaan kaupungin johtaminen perustuu myönteiseen ja ihmisiin luottavaan ihmiskäsitykseen, jossa on hyvinvoiva, osaava sekä sitoutunut henkilöstö ja vuorovaikutus on arvostavaa. Kannustavalla, laadukkaalla ja vastuullisella johtamisella sekä edistämällä kaupungin työntekijöiden ammatillista kehittymistä ylläpidetään edellytyksiä toiminnan asukas- ja asiakaslähtöisyydelle ja varmistetaan, että arki sujuu.

Talousarvion laadinnan yhteydessä tehdään toimialojen ja tulosyksiköiden laatimista suunnitelmista koostettu kaupungin henkilöstösuunnitelma, jossa arvioidaan miten toiminnan painotukset ja muutokset vaikuttavat henkilöstömäärään ja henkilöstön osaamisen kehittämiseen ja kehittämiseen. Sen avulla suunnitellaan myös käytännön toimenpiteitä, kuten rekrytointeja ja henkilöstön työkyvyn ylläpitoa. Vuoden kuluessa seurataan henkilöstömäärän kehittymisen lisäksi esimerkiksi kaupungin avoimiin työpaikkoihin hakeneiden määrän kehitystä, terveysperusteisten poissaolojen määrää, henkilöstön lähtövaihtuvuutta sekä työhyvinvoinnin kehittymistä.

Espoon henkilöstömäärä oli 11 130 vuoden 2024 lopussa. Vakinaisia oli 7 616 ja määräaikaista 3 514. Henkilöstömäärä kasvoi vuoden aikana 173 henkilöllä. Vuoden 2024 henkilöstösuunnitelmassa arvioitiin kaupungin henkilöstömäärän kasvavan noin 150 henkilöllä. Espoon jatkuva väestönkasvu ja sitä myöten kasvava lapsi- ja oppilasmäärä asettaa jatkossakin paineita erityisesti Kasvun ja oppimisen toimialan henkilöstöresursointiin, minne myös suurin osa kaupungin vuoden 2024 henkilöstömäärän kasvusta kohdistui.

Kahden vuoden välein toteutettavan Kunta10-tutkimuksen tavoitteena on selvittää kunta-alan henkilöstön työolosuhteita ja työssä tapahtuvia muutoksia sekä työelämän vaikutuksia henkilöstön terveyteen ja hyvinvointiin. Tutkimus toteutetaan Työterveyslaitoksen toimesta. Tutkimuksen tuloksia käytetään henkilöstön hyvinvoinnin ja työelämän laadun parantamiseksi.

2.2.1 HENKILÖSTÖTUNNUSLUKUJEN VUODEN 2024 TOTEUMATIEDOT

Henkilöstön määrä kasvoi eniten Kasvun ja oppimisen toimialalla

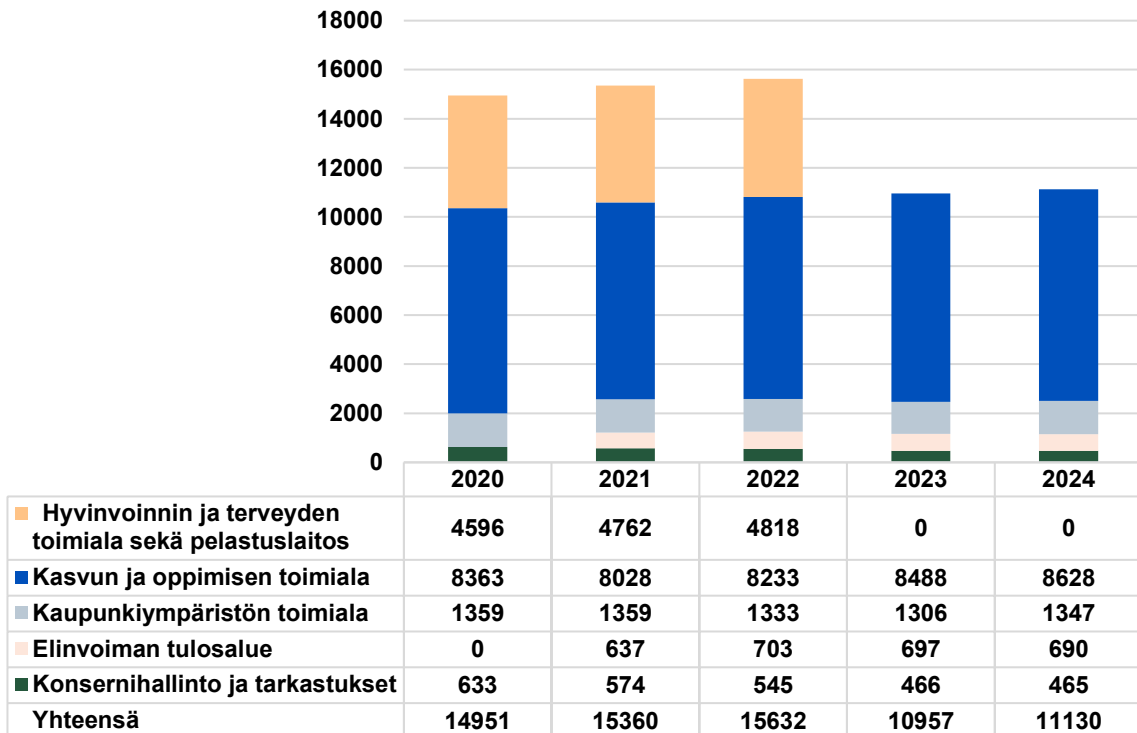
Vuoden 2024 lopussa kaupungin henkilöstömäärä oli 11 130, josta lähes 78 prosenttia eli yli 8 600 työskenteli Kasvun ja oppimisen toimialalla. Henkilöstömäärä kasvoi Kasvun ja oppimisen toimialalla 140 henkilöllä ja Kaupunkiympäristön toimialalla 41 henkilöllä, Elinvoiman tulosalueella ja Konsernihallinnossa henkilöstömäärä pysyi lähes ennallaan. Vakinaisten työntekijöiden osuus henkilöstöstä nousi 66,5 prosentista 68,4 prosenttiin vuoden 2024 aikana.

Henkilöstökustannukset vuonna 2024 olivat 566,8 miljoonaa euroa. Kustannukset nousivat edellisvuodesta 4,4 prosenttia. Henkilöstökustannuksia nosti palvelutarpeen kasvun edellyttämä uusien tehtävien perustaminen sekä työvoiman yleisen saatavuuden paraneminen, jolloin avoimena olleita tehtäviä saatiin täytettyä. Vuokratyövoimakustannukset olivat 20,7 miljoonaa euroa. Vuokratyövoiman hankintaan käytettiin noin 15 prosenttia vähemmän rahaa kuin vuonna 2023. Lähes kaikki vuokratyövoima hankittiin Seure Henkilöstöpalvelut Oy:stä. Yhteensä työvoimakustannukset nousivat 3,5 % vuodesta 2023.

Kaupunki tarjosi nuorille 404 kesätyöpaikkaa ja tuki 1 600 nuoren työllistymistä muiden työnantajien palvelukseen kesäsetelillä. Harjoittelijoita kaupunki otti vuoden aikana lähes 1 100 eli noin 400 enemmän kuin edellisvuotena. Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta työhakuvaiheessa lisäävää anonyymia rekrytointia käytettiin 158 työpaikan täyttämiseen, joka oli kaksi kertaa enemmän kuin vuonna 2023.

Seuraavassa kaaviossa on kuvattu palvelussuhteiden määrien kehitystä toimialoitain vuosina 2020–2024. Kaaviossa näkyvät vuoden 2022 loppuun asti Hyvinvoinnin ja terveyden toimiala sekä Pelastuslaitos, jotka siirtyivät hyvinvointialueelle vuoden 2023 alusta.

Palvelussuhteiden lukumäärä toimialoittain vuosina 2020–2024

Lähde: Espoon kaupungin henkilöstöön liittyviä seurantatietoja vuodelta 2024.

Henkilöstön saatavuus ja pysyvyys paranivat

Työpaikkahakemusten keskimääräinen määrä sekä kelpoisuusehdot täyttävien hakijoiden määrä kaupungin tarjoamiin avoiimiin työpaikkoihin kasvoivat selvästi edellisvuodesta. Kaupungilla oli kuitenkin haasteita rekrytoida työntekijöitä Kasvun ja oppimisen toimialalla ruotsinkieliseen varhaiskasvatukseen ja opetukseen, suomenkieliseen erityisopetukseen sekä suomenkieliseen varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien tehtäviin. Vuoden 2024 syyskuun seurantatiedon mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstön kelpoisuusehtojen täyttävien osuus varhaiskasvatuksen lastenhoitajista oli 67,3 prosenttia, opettajista 51 prosenttia ja erityisopettajista 72,3 prosenttia. Osuudet kasvoivat vuoden lähtöarvoon verrattuna.

Vuonna 2024 hakemuksia yhtä kaupungilla avoinna olevaa tehtävää kohden tuli 15,0 kappaletta. Vastaava luku vuonna 2023 oli 8,4. Keskimäärin kelpoisuusehdot täyttäviä hakijoita avoinna olevaa tehtävää kohden vuonna 2024 oli 7,7. Vastaava luku vuonna 2023 oli 4,7. Kaupungin vakinaisen henkilöstön lähtövaihtuvuus laski 11,4 prosentista 9,4 prosenttiin.

Työvoiman saatavuus -ohjelmatyötä jatkettiin vuoden 2024 aikana ja sen mukaisilla toimenpiteillä pyrittiin vuoden kuluessa parantamaan työvoiman saatavuutta kaupungin tarjoamiin tehtäviin kaupunki-, toimiala- ja tulosityksikkötasoisilla toimenpiteillä.

Henkilöstön osaamisen kehittämisessä panostettiin erityisesti suorituksen ja osaamisen käytäntöjä tukevan järjestelmän hankinnan valmisteluun sekä suorituksen ja osaamisen johtamista tukevan Suuntaamo-työkalun kohdennettuihin koulutuksiin. Suuntaamon käyttö kasvoi vuoden aikana 20 prosenttia verrattuna edelliseen vuoteen. Suorituksen johtamisen taitoja vahvistettiin koulutuksilla, joissa aiheina olivat muun muassa palautteen antaminen, moninaisuuden johtaminen ja muutoksen johtaminen. Kaupungilla on käytössä henkilöstölle myös Eduhouse-verkkokoulu, jonka käyttö kasvoi vuoden 2024 aikana selvästi.

Henkilöstön terveysperusteiset poissaolot laskivat edellisvuodesta. Vuonna 2024 poissaolopäiviä oli keskimäärin henkilöä kohti 14,4, kun vuonna 2023 vastaava luku oli 15,6. Lisäksi lähes 39 prosenttia henkilöstöstä ei ollut päivääkään poissa töistä terveydellisistä syistä. Terveysperusteisten

sairauspoissaolojen laskuun vaikuttavat muun muassa tuki- ja liikuntaelinsairauksien sekä mielen-terveyden häiriöiden vuoksi kirjoitettujen sairauspoissaolopäivien vähentyminen vuositason 2023 ja 2022 verrattuna. Työ- ja työmatkatapaturmia sekä niihin liittyviä poissaoloja on käsitelty luvussa 2.2.2.

Kunta10-tutkimus toteutettiin syksyllä 2024

Kunta10-tutkimuksen tavoitteena on selvittää kunta-alan henkilöstön työolosuhteita ja työssä tapahtuvia muutoksia sekä työelämän vaikutuksia henkilöstön terveyteen ja hyvinvointiin. Espoon tulokset kehittyivät positiiviseen suuntaan lähes kaikilla osa-alueilla edelliseen vuoden 2022 tutkimukseen verrattuna. Kuitenkin väkivalta- ja uhkatilanteet asiakkaan taholta ovat henkilöstön kokemusten mukaan lisääntyneet.

Vuoden 2024 tutkimukseen vastasi 66 prosenttia Espoon kaupungin henkilöstöstä. Vuonna 2022 vastanneita oli 62 prosenttia. Niiden vastaajien osuus, jotka suosittelisivat Espoon kaupunkia työnantajana kohosi 74 prosentista 81 prosenttiin.

Vuoden 2024 tulosten perusteella huomattavan moni sellainen tilanne, jossa työntekijä on kokenut syrjintää, työpaikkakiusaamista tai seksuaalista häirintää jää ilmoittamatta työnantajalle. Syrjintää kokeneista kyselyn vastaajista 25,1 prosenttia oli ilmoittanut syrjinnästä työnantajan edustajalle. Työpaikkakiusaamisesta työnantajan edustajalle oli ilmoittanut 49,8 prosenttia kyselyn perusteella työpaikkakiusaamista kokeneista. Kyselytulosten perusteella 49,5 prosenttia niistä kyselyn vastaajista, jotka ovat ilmoittaneet kokeneensa seksuaalista häirintää asiakkaan taholta on ilmoittanut häirinnästä työnantajalle. Tulosten perusteella voidaan arvioida, että kynnys ilmoittaa työnantajalle koetusta syrjinnästä, työpaikkakiusaamisesta tai seksuaalisesta häirinnästä on melko korkea.

2.2.2 TYÖSUOJELU JA TYÖTURVALLISUUS

Työsuojelu on lakisääteistä toimintaa, jonka tavoitteena on taata turvalliset ja terveelliset työolot ennaltaehkäisemällä työtapaturmia ja muita työstä johtuvia haittoja. Keskeisiä työturvallisuutta ja työsuojelua koskevia työsuojeluviranomaisten valvomia säädöksiä ovat muun muassa työturvallisuuslaki, tapaturma- ja ammattitautilaki sekä laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta. Laki työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoiminnasta kunnassa ja hyvinvointialueella säätelee yhteistoimintaa työpaikoilla. Lainsäädännössä edellytetään, että työnantajalla on työpaikan turvallisuuden ja terveellisuuden edistämistä ja työkyvyn ylläpitämistä varten ohjelma, joka kattaa työpaikan työolojen kehittämistarpeet ja työympäristöön liittyvien tekijöiden vaikutukset. Johdon tulee määritellä työsuojelun tavoitteet.

Työsuojeluorganisaatio ja toimintaohjelma

Espoon kaupunkitasoinen työsuojelun toimintaohjelma vuosille 2022–2025 sisältää muun muassa työsuojelun tavoitteet ja toimenpiteet, koulutussuunnitelman sekä tiedotussuunnitelman. Toimintaohjelman tavoitteet ovat:

1. Työturvallisuusjärjestelmä HESSU 2 on aktiivisessa käytössä ja henkilöstö käyttää järjestelmää sujuvasti arjessa.
2. Kaikilla työpaikoilla riskienarvioinnit ovat ajantasaiset ja laadukkaasti tehty.
3. Työpaikoilla tunnistetut psykososiaaliset kuormitustekijät johtavat konkreettisiin toimenpiteisiin.
4. Työpaikoilla tunnetaan työväkivallan ennaltaehkäisykeinot, osataan toimia tilanteissa mallikkaasti ja seuraukset hoidetaan hyvin.
5. Työtapaturmat vähenevät, niiden seuraukset ovat vähäisempiä ja tapaturmatutkinnat on tehty.
6. Esihenkilöiden työsuojeluvastuun ymmärryksen kasvattaminen.

Tavoitteista ensimmäinen on työsuojelun asiantuntijoiden mukaan saavutettu. Muut tavoitteet on raportoitu saavutetuiksi osittain.

Kaupungin työsuojeluorganisaatiossa ylimmän vastuun työsuojelusta kantaa kaupungin linja johto. Työsuojelutoimikuntana on koko kaupungin tasolla toimiva henkilöstötoimikunta. Esihenkilöt ovat vastuussa työpaikan turvallisuudesta ja heillä on yleinen huolehtimisvelvoite sekä vastuu perehdyttämisestä ja työpaikan välittömästä yhteistoiminnasta eli esimerkiksi työpaikkakokouksista. Työpaikan esihenkilön tulee myös tehdä vuosittainen riskienarviointi yhdessä henkilöstön kanssa sekä tapaturmailmoitus työtapaturman sattuessa. Kaupungin työsuojeluorganisaatio toimii esihenkilöiden ja henkilöstön tukena, laatii ohjeita ja oppaita sekä järjestää säännöllisiä työsuojelukoulutuksia henkilöstölle. Työturvallisuuteen liittyvistä kortti- ja passikoulutuksista on solmittu Omnian kanssa koko kaupunkia koskeva sopimus. Lisäksi esimerkiksi oppilaan fyysistä rajaamista turvallisuuden takaamiseksi vaaratilanteissa koulutetaan ja yksiköt voivat tarpeensa mukaan ostaa koulutuksia. Kaupungilla on lisäksi useita turvallisuutta ja valmiutta edistäviä ryhmiä ja verkostoja, jotka ohjeistavat työpaikkoja ja esihenkilöitä.

Turvavarustehankinnat ovat yksiköiden vastuulla ja yksiköt voivat tehdä työsuojeluun liittyviä hankintoja määrärahojensa puitteissa. Riskienarviointiin perustuen Kaupunkiympäristön toimialalla sekä Elinvoiman tulosalueen Liikunnan ja urheilun tulosityksikössä henkilöstö saa työnantajalta työvarusteet kauden, olosuhteiden ja tehtävän mukaan. Kaupungilla on valmisteltu keskitettyä hankintaa liukuestekengien hankkimiseksi Kasvun ja oppimisen toimialan varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Liukuestekengillä pyritäisiin ennaltaehkäisemään liukastumisiin liittyviä työtapaturmia ja niistä seuraavia sairauspoissaoloja ja mahdollisia korvauksia sekä sijaisten tarvetta. Hankinnalle ei kuitenkaan ole vuoden 2024 eikä vuoden 2025 talousarviossa varattu määrärahoja.

Aluehallintovirastot tekevät työturvallisuuden valvontaa

Aluehallintovirastot (AVI:t) tekevät työn turvallisuuden valvontaa esimerkiksi työpaikoilla tehtävien tarkastusten avulla. Vuoden 2025 aikana Etelä-Suomen aluehallintoviraston tekemien tarkastusten teemana on psykososiaalinen kuormitus ja Espoosta kyseisen teeman tarkastuksiin osallistuu kuusi perusopetusyksikköä sekä rehtorit.

Lisäksi AVI tekee tarkastuksia vakavissa työtapaturmatapauksissa ja antaa havaitsemastaan epäkohdasta työnantajalle eli Espoon kaupungille joko kehotuksen tai varoituksen. Vuonna 2024 AVI on tutkinut Espoon kaupungilla 18 vakavaa työtapaturmaa (9 päiväkotia, 4 koulua, 3 Kaupunkiympäristön toimialan kohdetta ja 2 Elinvoiman tulosalueen kohdetta), joista kaupunki on saanut yhden kehotuksen ja 23 toimintaohjetta. Tapaturmista 5 liittyi väkivaltaan, 4 liukkauteen, 3 rikkoutuneisiin välineisiin, 2 liikkumiseen työpaikan piha-alueella, 2 työskentelytapoihin, 1 sisäilmaan ja 1 lumen auraukseen.

Kasvun ja oppimisen toimialalla tapaturmia sekä väkivalta- ja uhkatilanteita tapahtuu lukumääräisesti eniten. Espoo sai työnantajana toimintaohjeita vuonna 2024 toimialalla tehdyistä viidestä tarkastuksesta ja kehotuksen yhdestä tarkastuksesta koskien työterveyshuollon työpaikkaselvitystä sisäilma-asioihin liittyen. Toimintaohjeet liittyivät neljässä tapauksessa väkivalta- tai uhkatilanteisiin, joissa työntekijään oli kohdistunut väkivaltaa varhaiskasvatuksen lapsen tai perusopetuksen oppilaan taholta. Toimialalla tehdään yhteistyötä hyvinvointialueen ja poliisin kanssa esimerkiksi väkivalta- ja uhkatilanteiden ennaltaehkäisemiseksi.

Työ- ja työmatkatapaturmien määrä pysynyt korkeana

Kaupungin vahinkovakuutusyhtiöiden vuodelta 2024 toimittamien tilastojen ja kaupungin Hessu-työturvallisuusjärjestelmän perusteella kaupungin henkilöstölle sattui tapaturmia yhtä paljon kuin vuonna 2023.

Työtapaturmia sattui vuonna 2024 yhteensä 991, joista 31 prosenttia johtui henkilön kaatumisesta tai putoamisesta ja 23 prosentissa syy oli väkivalta tai järkyttävä tilanne. Tapaturmamäärästä 48 prosenttia, korvauspäivistä 78 prosenttia ja korvauksista 80 prosenttia on aiheutunut liukastumisista. Suoria korvauksia tapaturmista maksettiin yhteensä 732 000 euroa. Tilastojen perusteella kahtena ensimmäisenä vuotena uudessa työtehtävässä sattuu eniten tapaturmia.

Työtapaturmista väkivaltatapaturmia oli lähes joka neljäs. Vuonna 2024 väkivaltatapaturmia ilmoitettiin 229 ja niistä johtuvia poissaoloja ilmoitettiin 122 päivää. Poissaoloihin johtaneissa väkivaltatapaturmatilanteissa väkivallan tekijöitä olivat erityisoppilaat, varhaiskasvatuksen lapset ja asiakkaan omaiset. Henkilöstötunnuslukujen perusteella väkivaltatapaturmien ja niiden aiheuttamien poissaolopäivien määrä vuonna 2024 laski edellisvuodesta. Kunta10-tutkimuksen mukaan väkivalta- ja uhkatilanteita asiakkaan taholta oli kokenut 49,3 prosenttia vuonna 2024 ja 46,3 prosenttia vuonna 2022 vastaajista.

Työmatkatapaturmia vuonna 2024 sattui 319. Työmatkatapaturmasta johtuva poissaolo oli viime vuonna keskimäärin 8,8 päivää. Suurin osa työmatkatapaturmista oli jalankulkijoille sattuneita kaatumisia, liukastumisia tai kompastumisia.

Tapaturmista noin 50 prosenttia tapahtui varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Suhteutettaessa tapaturmien määrä henkilöstömäärään, eniten tapaturmia on sattunut Liikunnassa ja urheilussa, Kaulapunkitekniikassa sekä Suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja Suomenkielisessä perusopetuksessa.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Kaupungin henkilöstömäärä vuoden 2024 lopussa oli 11 130. Henkilöstöstä suurin osa työskentelee Kasvun ja oppimisen toimialalla, jonka henkilöstöresursointiin kohdistuu jatkossakin paineita kasvavan väestön määrän ja erityisesti lasten ja nuorten määrän kasvun vuoksi. Henkilöstön saatavuus parani edellisvuodesta ja vakinaisen henkilöstön määrä kasvoi.

Kaupungilla on ajantasaiset lakien edellyttämät työsuojelun ja työsuojelun yhteistoiminnan rakenteet sekä prosessit. Myös viimekätisessä työsuojeluvastuussa olevalle ylimmälle johdolle ja linjajohdolle on mahdollistettu tilannekuvan seuranta ja työsuojelua koskevat tiedot ja ohjeet ovat kootusti henkilöstön saatavilla. Työsuojelutoimenpiteiden onnistumisessa korostuvat ennakointi sekä henkilöstön perehdytys ja koulutus sekä työyhteisön keskinäinen tuntemus ja tietotaito. Henkilökunnan osaamisen ja perehdytyksen merkitys nousee esille myös aluehallintoviraston laatimissa tarkastusraporteissa. Kaupungilla on useita turvallisuutta ja valmiutta edistäviä ryhmiä ja verkostoja, ja on tärkeää koordinoita, että ryhmien välinen yhteistyö ja tiedonkulkua on sujuvaa.

Kunta10-tutkimuksen tulosten perusteella kynnys ilmoittaa työnantajalle koetusta syrjinnästä, työpaikkakiusaamisesta tai seksuaalisesta häirinnästä on korkea. Työnantajan tulee tunnistaa erilaiset kulttuuriset taustatekijät ja työyhteisöjen sisäiset vuorovaikutussuhteet, jotka saattavat vaikuttaa ilmoittamisen kynnykseen. Työyhteisöltä ja esihenkilöltä saatavilla oleva riittävä tuki edesauttaa ilmoituksen tekemistä.

Työ- ja työmatkatapaturmista koituu kaupungille työnantajana vuosittain merkittäviä suoria ja epäsuoria kustannuksia. Tapaturmien määrään ja niiden aiheuttamiin kustannuksiin voidaan vaikuttaa vastuullisella turvallisuuskulttuurilla, jossa tavoitteena on tapaturmien ennaltaehkäisy ja sattuneista tapaturmista opiksi ottaminen. Kaupungin henkilöstölle sattuneiden tapaturmien määrä on pysynyt samalla tasolla vuosina 2023 ja 2024. Vuonna 2024 tapaturmista aiheutuneet korvauspäivät olivat noin 30 prosenttia edellisvuotta alemmat. Tapaturmista noin puolet on sattunut Varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Useammassa tapauksessa tapaturma oli tapahtunut juuri aloittaneelle tai sijaistavalle työntekijälle.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Kaupungin tulee jatkaa työvoiman saatavuuden ja pysyvyyden edistämisen toimenpiteitä erityisesti Kasvun ja oppimisen toimialalla.

Työ- ja työmatkatapaturmien sekä väkivalta- ja uhkatilanteiden määrien alentamiseksi on edelleen tehostettava työsuojelu- ja työturvallisuustoimenpiteitä.

2.3 KAUPUNGIN VIESTINTÄ

Kuntalain mukaan kunnan on tiedotettava toiminnastaan asukkaille ja palvelujen käyttäjille sekä yhteisöille. Kunnan tulee antaa riittävästi tietoja järjestämistään palveluista, taloudesta, valmistelussa olevista asioista sekä tehdyistä päätöksistä ja niiden vaikutuksista. Kunnan on tiedotettava, millä tavoin päätösten valmisteluun voi osallistua ja vaikuttaa. Viestinnässä on käytettävä selkeää ja ymmärrettävää kieltä sekä huomioitava kunnan eri asukasryhmien tarpeista. Viestinnässä on huomioitava saavutettavuus ja yksityisyyden suoja sekä EU:n asettaman esteettömyysdirektiivin ja digipalvelulain vaatimukset.

Espoon hallintosäännössä määritellään kaupungin viestinnän periaatteet ja linjataan esimerkiksi asukkaiden aloitteiden käsittelystä sekä hallintokielestä ja kaksikielisyydestä toiminnassa. Kaupungin viestintää johtaa kaupunginhallitus. Konsernihallinto vastaa yhteisökuvan kehittämisestä sekä viestinnästä ja sen ohjauksesta. Viestinnän ja kaupunkitapahtumien vastuuyksikön vastuulla on tukea kaupungin johtamista viestinnän keinoin, vastata kaupungin yhteisestä viestinnästä ja yhteisökuvan kehittämisestä sekä valtuuston ja kaupunginhallituksen tiedottamisesta. Lisäksi yksikkö ohjaa ja kehittää kaupungin viestintää sekä edistää kaupungin ja asukkaiden välistä vuorovaikutusta ja vastaa kaupunkitasoisen viestinnän ohjausryhmän toiminnasta sekä yhteisten viestintäkanavien laadusta ja toimituspolitiikasta.

Toimialoilla ja tulosyksiköillä on omat viestintätehtävänsä. Elinvoiman tulosalueen Viestintä vastaa kaupungin yritys- ja työllisyyspalvelujen sekä liikunta- ja kulttuuripalvelujen viestinnästä. Kasvun ja oppimisen toimiala vastaa nuorten palveluihin, varhaiskasvatukseen ja opetukseen liittyvästä viestinnästä. Kaupunkiympäristön toimiala vastaa kaupunkisuunnitteluun, ympäristö- ja rakennusvalvontaan ja tilojen toimintaan liittyvästä viestinnästä. Esihenkilöt vastaavat vastuualueensa viestinnästä ja työntekijät vastaavat osaltaan asiakaspalvelu- ja työyhteisöviestinnästä. Viestinnän asiantuntijoiden rooli on toimia organisaation viestintäosaamisen vahvistajana ja onnistuneen viestinnän tukena.

Espoon verkkosivusto www.espoo.fi on käytetyin ja vierailluin kaupungin viestintäkanava. Sivusto on saatavilla suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi ja lisäksi sisältöjä on tarvittaessa, esimerkiksi kriisitilanteissa, saatavilla muillakin kielillä.

Arvioinnissa selvitettiin, onko kaupungin ulkoinen viestintä tuloksellista ja tarkoituksenmukaista. Arviointi on rajattu koskemaan Konsernihallinnon viestintäyksikön ulkoista viestintää.

Kaupungin viestinnän keskeiset kohderyhmät ovat asukkaat, asiakkaat, kumppanit, yritykset, espoolaiset toimijat, henkilöstö, luottamushenkilöt ja media. Lakisääteinen oikeus saada tietoa kunnan toiminnasta on kuntaviestinnän peruslähtökohta ja on tärkeää, että viestintä on lähtöisin kuntalaisten ja palveluiden käyttäjien tarpeista. Espoon viestinnän verkkosivuilla linjataan, että viestintä on avointa ja vuorovaikuttavaa. Päätösten, niiden vaikutusten ja suunnitelmien viestinnässä huomioidaan vuorovaikutus. Toimielinten esityslistat julkaistaan ennakkoon ja valtuuston kokoukset välitetään suorina lähetyksinä ja tallenteina verkossa. Kokousten päätöksistä tehdään tiedotteet medialle sekä kaupungin verkkosivuille. Viestinnässä eniten käytetyn [espoo.fi](http://www.espoo.fi) -verkkosivuston lisäksi julkaistaan lehtiä, vuorovaikutetaan median kanssa sekä hyödynnetään erilaisia sosiaalisen median kanavia. Lisäksi viestintää toteutetaan muun muassa asukastilaisuuksissa, kokouksissa sekä asiakaskohtaamisissa.

Viestinnän ja markkinoinnin kaupunkitasoiset periaatteet

Viestinnän kaupunkitasoiset tavoitteet on johdettu Espoo-tarinasta ja valtuustokauden tavoitteista. Kaupungin viestintää ohjaavat Espoo-tarinaa pohjautuvat viestinnän ja markkinoinnin periaatteet, joihin viestinnän vuosisuunnitelmat pohjautuvat. Kaupungilla on lisäksi ohjeistukset esimerkiksi kriisiviestinnästä ja kaupunkilaisviestinnästä.

Kaupunkimarkkinointia toteutetaan eri keinoin. Tunnettuutta rakennetaan esimerkiksi kumppaneiden ja sidosryhmien kanssa tehtävällä yhteistyöllä ja tapahtumilla. Myös markkinointikampanjoita voidaan toteuttaa. Kaupungin viestinnässä käytetään yhteistä Espoon visuaalista ilmettä.

Viestinnän tehokkuuden ja vaikuttavuuden seuraaminen

Espoossa mitataan viestinnän toimenpiteiden tehokkuutta, josta saatujen tietojen perusteella viestinnän toimijat voivat esimerkiksi reagoida esiin nousseisiin kysymyksiin. Lyhyellä aikavälillä viestintää mitataan esimerkiksi seuraamalla viestintäkanavakohtaisia analytiikkoja, kuten kävijämääriä, seuraajia ja sitoutuneisuutta. Lisäksi tehdään saavutettavuusauditointeja ja seurataan jakelumääriä ja näkyvyyttä. Median seurannan lisäksi seurataan tapauskohtaisesti medialle annettujen tiedotteiden läpimenoa. Seuranta toteutetaan myös kampanjaseurannoilla. Kyselyissä voidaan käyttää montaa eri kanavaa vastausten keräämiseksi, esimerkiksi bussien mainoksissa olevien QR-koodien kautta saatujen vastausten kertymistä pystytään seuraamaan reaaliaikaisesti.

Pitkällä aikavälillä seurataan viestinnän vaikuttavuutta, jota selvitetään esimerkiksi mielikuvatutkimuksin, asukas- ja asiakastutkimuksin sekä tarkastelemalla ydinviestien näkyvyyttä. Pitkän aikavälin seurantoja toteutetaan vuosittain.

Viestinnän vaikuttavuuden mittaaminen on etenkin pitkällä aikavälillä haastavaa, sillä on vaikeaa määrittää, mitkä asiat johtuvat viestinnän toimenpiteistä, ja mitkä asiat ovat seurausta muista tekijöistä tai niiden yhteisvaikutuksesta. Lisäksi viestinnän onnistumisesta voivat kertoa monet asiat, kuten esimerkiksi se, tuliko tapahtumiin osallistujia, miten kriisitilanteista selvittiin ja miten paljon on saatu yhteydenottoja. Viestinnän toimintaympäristö on jatkuvassa muutoksessa, jonka vuoksi vertailukelpoisen aineiston saaminen tuloksellisuuden mittaamista varten on haastavaa.

Kaupungilla on sosiaalista mediaa ja siellä tapahtuvaa viestintää koskevia ohjeistuksia henkilöstölle. Yksiköissä hyödynnetään sosiaalisen median kanavia eri tarpeisiin. Sosiaalisen median seurantaan on olemassa työkalut ja somea seurataan sekä tilanteisiin reagoidaan tarvittaessa. Esimerkiksi virheelliseen tietoon voidaan pyytää oikaisua ja lisäksi omalla tiedottamisella jakaa oikeaa tietoa. Kaupungin sosiaalisen median tileille tuleviin kysymyksiin ja kommentteihin voidaan reagoida, mutta eri somekanavissa päivystäminen ei nykyisten resurssien puitteissa ole viestinnän mukaan mahdollista.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Kaupunkilaisviestinnässä on määritellyt ja vakiintuneet Espoo-tarinan mukaiset toimintatavat, jotta kaupunkilaisilla, palvelujen käyttäjillä ja yhteisöillä on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa päätöksentekoon ja asioiden valmisteluun. Käytännössä kaupungin viestinnästä vastaavat kaupungin viestinnän ohjausryhmä, Konsernihallinnon viestinnän vastuuyksikkö, toimialojen ja tulosyksiköiden viestijät ja jokainen kaupungin työntekijä, sillä kaupungin periaatteen mukaan viestintä kuuluu kaikille. Periaatteena on, että toiminnasta vastaavan tahon tulee vastata myös viestinnästä.

Kaupungin viestinnän tuloksellisuutta sekä tavoittavuutta mitataan ja arvioidaan tarkoituksenmukaisin menetelmin. Saavutettavuuden ja esteettömyyden edellytysten täyttymistä kaupungin viestinnässä sekä sidos- ja kohderyhmien tyytyväisyyttä kaupungin viestintään seurataan säännöllisesti.

Viestinnän toimintaympäristö on nopeassa muutoksessa. Viimeaikaisia toimintaympäristön muutoksia ovat olleet esimerkiksi sosiaalisen median alustojen muutokset ja painetun median murros. Huolimatta viestinnän tempon kiihtymisestä ja jatkuvasta toimintaympäristön muutoksesta, Espoon kaupungin viestintä on pystynyt pitkään toimimaan olemassa olevilla resursseilla niitä merkittävästi lisäämättä.

Tarkastuslautakunnan suositus

Jatkossa kaupungin on tärkeää linjata tarkemmin sosiaalisessa mediassa toimimisen strategia sekä sosiaalisen median rooli kaupungin viranomaisviestinnässä. Samalla kaupungin on varmistettava perinteisten viestintämenetelmien käytettävyys ja saavutettavuus erityisesti poikkeustilanteissa.

2.4 DIGITAALINEN ASIOINTI JA DIGITUKI

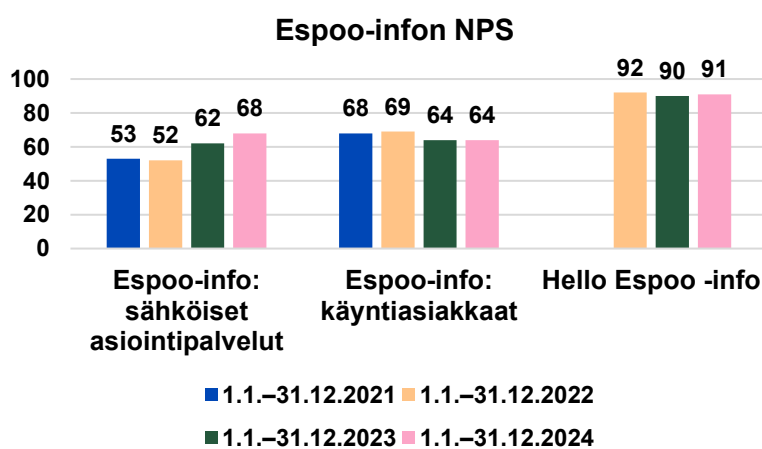
Espoo-tarinassa todetaan, että Espoo lisää toimintansa avoimuutta, kehittää uusia alustamaisia ratkaisuja ja nopeuttaa palveluprosesseja hyödyntäen digitalisaatiota. Huomioon otetaan myös ne henkilöt, jotka eivät pysty käyttämään digitaalisia palveluita. Digitalisaatiota koskevia linjauksia on sisällytetty myös Taloudellisesti kestävä Espoo –tuottavuus- ja sopeutusohjelmaan 2021–2025.

Espoon kaupungin Konsernihallinnon Asiointi-vastuuyksikön tehtävänä on kehittää ja koordinaida asiointia kaupunkitasoisesti. Asiointipalvelut vastaa yhteispalvelulain mukaisista tehtävistä, Espoon kaupungin keskitetystä julkisten palveluiden ja yhteistyökumppaneiden yleisneuvonnasta ja asiointipalveluista fyysisissä ja sähköisissä kanavissa sekä vaihdopalveluista, huolehtii palvelutorin toiminnan koordinoinnista sekä kehittää palvelutorikonseptia edistäen kuntalaisten asiointia. Lisäksi yksikkö vastaa palvelutiedonhallinnan kokonaisuudesta.

Arvioinnissa selvitettiin, ovatko asiointipalvelujen järjestämät kaupunkitasoiset digitaaliset asiointipalvelut ja digituki järjestetty tuloksellisesti sekä Espoo-tarinan ja Take-ohjelman linjausten mukaisesti. Arvioinnissa ei käsitelty toimialojen ja tulosyksiköiden omia asiointipalveluja.

Monikanavaisesta Espoo-infosta saa neuvontaa Espoon kaupungin ja yhteistyökumppaneiden palveluista ja tukea palveluihin hakeutumisessa. Contact Centeristä palvelua saa puhelimitse, chatin välityksellä, videopuhelulla ja sähköpostitse. Kasvokkain voi asioida Espoo-infon asiointipisteillä, jotka sijaitsevat Matinkylässä, Leppävaarassa ja Kalajärvellä. Ison Omenan palvelutorilla Matinkylässä palvelee myös maahanmuuttajille suunnattu Hello Espoo -info. Liikkuva Espoo -infon kotipaikka sijaitsee Espoonlahdessa Lippulaivan kirjastossa ja info vierailee lisäksi muun muassa kirjastoissa, palvelukeskuksissa ja asukastaloissa ympäri Espoota.

Kuntalainen voi hoitaa monia asioitaan myös sähköisesti kaupungin verkkopalvelujen kautta. Verkkواسiointipalvelut sekä Espoon palaute ja vikailmoitukset -palvelu on koottu Espoon kaupungin asioinnin verkkosivuille. Asiointipalvelujen mukaan käytetyimpiä sähköisiä asiointikanavia vuonna 2024 olivat palautekanavan lisäksi koulujen käyttämä Wilma, varhaiskasvatuksen käytössä oleva eVaka sekä Helmet-verkkokirjasto.

Lähde: Asiointipalveluiden esitysmateriaali 26.2.2025

Vuosien 2021–2024 aikana suositteluhalukkuus Espoo-infon sähköisille asiointipalveluille on noussut. NPS on asiakastyytyväisyyttä mittaava luku, joka voi vaihdella -100 ja +100 välillä. Asiakastyytyväisyyttä mitataan myös Kaupunkiympäristön, Rakennusvalvonnan, Työllisyyspalveluiden ja Kaupunginmuseon asiakaspalveluista, mutta luvut eivät ole asiakaspalvelutilanteiden erilaisen luonteen vuoksi keskenään täysin vertailukelpoisia.

Sähköinen asiointi on jo tuonut taloudellisia hyötyjä

Asiointipisteitä supistamalla ja Liikkuvan Espoo-infon toiminnan vakiinnuttamisella on saatu aikaan taloudellisia hyötyjä. Kiinteiden toimitilojen vähentäminen on tuonut vuoteen 2021 verrattuna vuoden 2024 loppuun mennessä noin 100 000 euron säästöt vuodessa. Henkilöstömäärän vähenyksillä säästöä vuoteen 2024 mennessä on syntynyt vuosittain noin 200 000 euroa. Asiointi on myös vuonna 2024 luopunut vuokratyövoiman käytöstä, josta vuosittaisia säästöjä syntyy noin

30 000–50 000 euroa. Asiointipalvelujen mukaan sähköisen asioinnin mahdollistamia kustannus-hyötyjä on mahdollista arvioida perusteellisemmin vasta vuoden 2026 aikana.

Kehitystyö vaatii kaupunkitasoista koordinoitua

Sähköisten asiointipalvelujen haasteeksi on tunnistettu kaupungin verkkopalvelujen sirpaloituminen, talouden realiteetit sekä kaupungin toimialojen ja yksiköiden yhteistyön ja kaupunkitasoisen ajattelun niukkuus. Ratkaisukeinoja ovat asiakaslähtöisyyteen panostaminen kaupungin digipalveluissa sekä säännöllinen asiakasnäkökulman, kaupunkitasoisen digipalvelukokonaisuuden ja konkreettisten toiminnallisten ja taloudellisten hyötyjen esiin nostaminen kaupungin johtoryhmissä ja kaupungin sisäisissä keskusteluissa. Niukat talousresurssit vaativat puolestaan huolellista priorisointia ja kehitystarpeiden kaupunkitasoista koordinoitua. Kaupunkitasoisten yhteisten linjausten osalta digiohjausryhmä on tukemassa valmistelun prosessia ja yhteen saattamista.

Sähköisen asioinnin mahdollisuuksia laajennetaan ASKI-projektilla

Vuonna 2021 sähköiseen asiointiin oli suunnitteilla laajan palveluvalikoiman omaava OmaEspoo-palvelu. Sosiaali- ja terveystieteiden siirtyessä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelle projektille otettiin aikalisä. Vuoden 2023 lopussa sähköisen asioinnin kehittämiseksi käynnistettiin ASKI-projekti. Projektin tavoitteena on laajentaa sähköisen asioinnin ja itsepalvelun mahdollisuuksia saattamalla ensimmäisen vaiheen OmaEspoo-asiointiportaali ja Chatbot kuntalaisten käyttöön vuoden 2025 loppuun mennessä. Ensimmäisessä vaiheessa asiointiportaali on rajattu palveluvalikoima kuntalaisille, mutta tulevien vuosien aikana palveluita pyritään laajentamaan osana normaalia palvelukehitystä.

Tavoitteena on hoitaa 80–90 prosenttia asiakaskontakteista Chatbotilla, asiointiportaaliin ja kaupungin yhteisessä ensimmäisen tason asiakaspalvelussa ja vähentää tällä tavoin yksiköiden asiantuntijoiden työkuormaa mahdollistaen heille keskittymisen erityisosaamista vaativiin tilanteisiin. Asiakaspalvelijoiden tukena on tietämyskanta, joka tulee toimimaan myös Chatbotin ratkaisutietokantana. Portaalin vahvan tunnistautumisen ansiosta häiriökyselyt vähenevät ja asiakas voi esimerkiksi katsoa tietoa asiansa käsittelyn tilasta itsenäisesti.

Espoo-infon asiointipiste Leppävaara Kuva: Kerttu Penttilä

Uusien verkkopalvelujen kehittämisessä saavutettavuuden huomioiminen on mukana alusta alkaen ja kaupungin digipalveluista tehdään ulkopuolisia saavutettavuusarvioita. Kaupungin verkkosivujen saavutettavuudesta vastaa Konsernihallinnon Viestintäyksikkö. Asiointipalvelujen mukaan asioinnissa on kasvavissa määrin tilanteita, joissa asiakaspalvelijalla ja asiakkaalla ei ole yhteistä kieltä. Tilanteissa hyödynnetään käännössovelluksia ja tekoälyä. Kehitteillä olevassa asiointiportaaliin voi asioida suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi, mutta jatkokehitystä varten on jo huomioitu laajempi kielivalikoima.

Espoolainen digituki tähtää digirohkeuden lisäämiseen

Espoossa digituki on verkkoasioinnin ja älylaitteiden käytön tukea. Sen tarkoituksena on opastaa ja auttaa itsenäiseen ja turvalliseen laitteiden käyttöön sekä sähköiseen asiointiin. Myös asiakkaan omat mielenkiinnon kohteet pyritään huomioimaan. Kaupungin tarjoamaa digitukea saa kaikista Espoo-infon asiointikanavista sekä ajanvarauksella että walk in -periaatteella.

Espoolainen digituki on asiakkaan vierellä kulkemista. Digituen antamisessa pyritään ihmisläheisyyteen, joka tiivistyy Espoossa tunnuslauseeksi ”Ihmetelläänkö yhdessä?”. Tuella halutaan lisätä asiakkaan digirohkeutta. Asiointipalvelujen mukaan monella asiakkaalla on tarvittavat tekniset taidot, mutta taustalla saattaa olla arkuutta kokeilla tarvittavia toimintoja yksin. Vertaistukimainen ote ei vaadi digituen antajalta IT-asiantuntijuutta. Valmiiden vastausten sijaan digituen hyöty asiakkaalle on taito ja rohkeus löytää tieto jatkossa itsenäisesti.

Kaikki halukkaat voivat saada Espoossa digitukea. Asiointipalvelujen mukaan isoimmat asiakasryhmät ovat seniorit ja maahanmuuttajat, mutta valmiutta on palvella kaikkia ryhmiä. Nuorille on annettu digituen kautta neuvontaa esimerkiksi opiskelupaikkahakemuksen tekoon ja työpaikan haakuun.

Asiointipalvelujen mukaan digitukikontaktien määrä on lähtenyt vuodesta 2022 lähtien selvään nousuun. Määriin ovat vaikuttaneet muun muassa kiinteän palvelupisteverkon supistuminen, liikkuvan palvelun tarjoaminen sekä digitukikontaktien tilastointitavan tarkennukset. Liikkuvien palvelujen myötä asiakkaita on saavutettu aikaisempaa enemmän.

Digitukea saa myös eri järjestöiltä. Espoon asioinnin digikoordinaattori vetää Espoon digitukiverkostoa, jossa yhteistyötä ja osaamista kehitetään asiakaslähtöisesti yli yksikkö- ja organisaatiorajojen. Verkostossa ovat mukana kirjastot, Enter ry, SeniorSurf, Omnia, seurakunnat ja Vanhusten Turva säätiö. Espoo on mukana myös sekä valtakunnallisessa että pääkaupunkiseudun omassa digitukiverkostossa. Verkostoissa jaetaan tietoa, toteutetaan yhteisiä kehittämishankkeita sekä pyritään välttämään siloja ja päällekkäistä työtä.

Digituen tarvelähtöinen ratkaisumalli palkittiin kunniainnalla

Digitukea kehitetään asiointipalveluissa digikoordinaattorin, esihenkilöiden, asiantuntijoiden ja palveluneuvojen kanssa hyödyntäen verkostoja ja yhteistyökumppaneita. Kehittämistyön keskiössä ovat asiakkaan tarpeet ja proaktiivinen asiakassegmentointi. Kehittämisen pohjana on vahva digituen keskustelukulttuuri ja osallistaminen. Asioinnin rekrytoinnissakin korostetaan digitukea.

Digituen tarvelähtöinen ratkaisumalli on Espoossa kehitetty digitukijalähtöinen asiakaspalvelumalli. Malli on konkretisoitu Espoon kaupungin työntekijöille suunnattuun Digituen käsikirjaan. Malli palkittiin kunniainnalla kaupunginjohtajan innovaatiokilpailussa vuonna 2024. Mallin jalkauttaminen sekä Espoon sisäisesti että sen julkaiseminen valtakunnallisesti kuuluvat vuoden 2025 digituen tavoitteisiin.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Asiointipalvelujen painopiste on siirtynyt Espoossa sähköiseen itsepalveluun ja etäasiointiin. Kasvokkain voi kuitenkin edelleen asioida Espoo-infon kiinteissä asiointipisteissä. Lisäksi Liikkuva Espoo -info vierailee etukäteen ilmoitettuna ajankohtana säännöllisesti kuntalaisten luona esimerkiksi kirjastoissa ja palvelukeskuksissa.

Tyytyväisyys Espoo-infon sähköisiin asiointipalveluihin on kasvanut vuosien 2021–2024 aikana. Kaupungin verkkopalvelujen todettiin kuitenkin olevan vielä asiakkaan näkökulmasta sirpaleiset. Digitaalisten asiointipalvelujen kehittämistä haastaa lisäksi kaupungin sisäisen yhteistyön ja kaupunkitasoisen ajattelun niukkuus. Keskustelua kaupunkitasoisesta digipalvelukokonaisuudesta ja sen hyödyistä todettiin tarvittavan lisää. Niukat talousresurssit vaativat puolestaan huolellista priorisointia ja kehitystarpeiden koordinoitua. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä koko kaupungin sitoutumista kaupunkitasoisten sähköisten palvelujen kehittämiseen huomioiden toimialojen oma asiantuntemus.

Sähköisen asioinnin mahdollisuuksien laajentaminen on jatkunut ASKI-projektissa. Tavoitteena on saada ensimmäisen vaiheen OmaEspoo-asiointiportaali ja Chatbot kuntalaisten käyttöön vuoden 2025 loppuun mennessä. Asiointiportaali kokoaa erilliset toiminnot samaan kokonaisuuteen. Asiointiportaalien, Chatbotin ja ensimmäisen tason asiakaspalvelun avulla on

mahdollista hoitaa suurin osa saapuneista asiakaskontakteista. Tämä mahdollistaa yksiköiden asiantuntijoille mahdollisuuden keskittyä erityistä asiantuntemusta vaativiin tilanteisiin.

Saavutettavuuden huomioiminen on uusien verkkopalvelujen kehittämisessä mukana alusta alkaen ja sitä varmennetaan ulkopuolisilla arvioinneilla. Myös Espoon vieraskielinen väestö huomioidaan kehitteillä olevassa asiointiportalissa. Suomen, ruotsin ja englannin kielen lisäksi asiointiportalin jatkokehityksessä on huomioitu laajempi kielivalikoima. Sähköisellä asioinnilla on jo saavutettu kustannushyötyjä toimitila- ja henkilöstökuluissa supistamalla asiointipisteitä ja vakiinnuttamalla Liikkuva Espoo -infon toimintaa. Perusteellisemmin kustannushyötyjä voidaan arvioida vuoden 2026 aikana.

Kaupunki tarjoaa verkkoasioinnin ja älylaitteiden käytön tukea Espoo-infon asiointikanavissa kaikille halukkaille. Digitukikontaktien määrä on kasvanut vuodesta 2022 lähtien. Espoolaista digitukea voi kuvailla asiakkaan vierellä kulkemiseksi. Tavoitteena on lisätä asiakkaan digirohkeutta ja parantaa asiakkaan valmiuksia löytää tarvittava tieto jatkossa itsenäisesti. Vuoden 2025 tavoitteena on jalkauttaa Espoossa kehitettyä digituen tarvelähtöinen ratkaisumallia kaupungin sisäisesti sekä valtakunnallisesti. Malli sai kunniainnoksen kaupunginjohtajan innovaatiokilpailussa vuonna 2024.

Tarkastuslautakunnan suositus

Espoon on huolehdittava, että kaupungin asiointipalvelut ovat saavutettavia myös niille kaupunkilaisille, jotka eivät voi ikänsä, terveydentilansa tai muun syyn takia käyttää digipalveluita. Lisäksi heille on viestittävä tarjolla olevista ei-digitaalisista palveluista, esimerkiksi puhelinpalvelusta.

2.5 TIETOTURVA JA TIETOSUOJA

Tietojärjestelmien toimivuus ja erilaiset tietoturva- ja tietosuojariskit kuuluvat olennaisesti kaupungin riskiympäristöön. Tilinpäätöksen sisäisen valvonnan selonteossa on todettu, että kaupungin päätöksentekoa ja toimintaa tukevat toimivat tietojärjestelmät ovat keskeisessä asemassa tuottaessa palveluja kuntalaisille. Vuoden 2024 tilinpäätöksen mukaan kaupungin järjestelmien tietoturva- ja tietosuoja-asioita on edelleen tarkennettu vuoden aikana, mutta haasteena on koettu tietohallinnon hyvien toimintatapojen ja ohjeistuksen käytännön toimeenpano laajassa kaupunkiorganisaatiossa.

Tietoturvalla tarkoitetaan tietojen luottamuksellisuuden, eheyden ja saatavuuden suojelemista. Lisäksi sillä tarkoitetaan kaikkia teknisiä, toiminnallisia ja hallinnollisia toimia, joilla Espoo pyrkii turvaamaan tietojään. Tietosuojalla taas tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla suojataan henkilön yksityisyys henkilötietojen käsittelyssä. Espoon kaupungilla tämä tarkoittaa asiakkaiden, henkilöstön ja sidosryhmien henkilötietojen suojaamista.

Kaupunginjohtaja vastaa kaupunkikonsernin ja toimialajohtajat toimialansa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan mukaan lukien tietosuojan järjestämisestä asianmukaisella tavalla. Konsernihallinnon Rahoitus ja talous -yksikön Turvallisuus ja valmius -vastuualue vastaa turvallisuus-suunnittelusta, tieto- ja kyberturvallisuudesta, tietosuojasta ja varautumisesta sekä turvallisuus-strategiaryhmän valmistelusta. Konsernihallinnon toimintaohjeen mukaan Hallinto- ja lakiasioiden yksikön Tietohallinto-vastuuyksikkö vastaa kaupungin ICT-palvelujen järjestämisestä ja kehittämisestä sekä vastaa osaltaan digitalisaation edistämisestä ja tiedon hyödyntämisestä sekä tiedonhallinnasta.

Tarkastuslautakunnan aiempien arviointikertomussuosittelujen jälkiseurannassa selvitettiin miten kaupungin tietoturvan ja tietosuojan kehittämistä on tehty ja miten vastuut on jaettu.

Tarkastuslautakunta on suositellut kaupungin tietoturvan ja -suojaan vahvistamista

Vuoden 2022 arviointikertomuksessa tarkastuslautakunta suosittelee, että kaupungin tietoturvaa ja -suojausta tulee vahvistaa purkamalla tietoturvaosaamisen kehittämisvelkaa. Suositukseen saadun vastauksen mukaan tietoturvaa kehitetään kaupungin salliman ICT-investointiraamin puitteissa. Haasteena on laiteuusintoihin sekä mahdollisiin uusiin kohteisiin saatavan investointiraamin pienentyminen. Tietoliikennelaitteiden elinkaariuusintaväliä on pidennetty viidestä vuodesta seitsemään vuoteen. ICT-laitteiden tietoturvallisuus on pystytty takaamaan elinkaariuusintavälin pidentymisestä huolimatta. Espoo määrittelee ICT- ja digipalveluiden toimintavarmuuden ja jatkuvuuden vaatimukset kilpailutusten yhteydessä. ICT- ja digipalveluiden omistajayksiköiden täytyy myös aina varautua valmiussuunnitelmissaan tilanteisiin, joissa näitä palveluja ei ole saatavilla.

Tietoturvan ja -suojaan uhat ja niihin vastaaminen

Espoon tilinpäätöksen mukaan kaupungin suurimpia tietoturvan ja -suojaan uhkia ovat tietojenkalastelu, haittaohjelmien jakelu sekä tietomurrot. Teknistä tietoturvaa ja ICT-infrastruktuuria on kehitetty esimerkiksi keskeisten järjestelmien tietoturvatesteillä, tietoturvalavontapalvelun jatkok kehityksellä sekä keskitetyn käyttövaltuushallinnan laajennuksella. Käyttövaltuushallinnan kehitystoimenpiteitä on kohdistettu myös digitaalisiin oppimisympäristöihin. Vuoden 2025 talousarvion mukaan tietohallinnon tulojen pysyessä samoina menojen arvioidaan pienentyvän, minkä lisäksi kalustoinvestointeihin käytettävissä olevat rahat pienentyvät. Määrärahojen on riitettävä vanhentuvien järjestelmien ja palveluiden uusintaan, uusien lakisääteisten velvollisuuksien täyttämiseen sekä alati muuttuvaan kyberturvallisuusympäristöön sopeutumiseen.

Uuden riskin tietoturvalle ja -suojalle muodostavat generatiiviset tekoälysovellukset. Näiden sisältämistä riskeistä ja käytöstä on annettu tiedotteita sekä ohjeistusta työntekijöille. Kaupunkiin ollaan myös perustamassa erillistä tekoälyryhmää tietoturva- ja tietosuojaryhmän rinnalle. Lisäksi digitaalisille oppimisalustoille on hankittu tekoälyä käsitteleviä koulutuspaketteja. Kaupungin riskiarviointiin on lisäksi otettu mukaan perusoikeusvaikutusten FRIA-riskiarviointi muiden jo käytössä olevien

menetelmien rinnalle. Menetelmällä pyritään arvioimaan tekoälysovellusten mahdollisia haitallisia vaikutuksia henkilöiden perusoikeuksiin.

Tietoturva- ja tietosuojakoulutuksen kehittämistoimet

Vuoden 2024 loppuun mennessä noin 30 prosenttia kaupungin työntekijöistä on suorittanut tietoturva- ja tietosuojakoulutuksen. Koulutusta on pilkottu viime aikoina useampaan osaan, jotta sen suorittaminen muodostuisi helpommaksi. Koulutus ei kuitenkaan Espoossa ole pakollinen eikä sen olemassaolo ole välttämättä kaikkien työntekijöiden tiedossa. Koulutuksesta valmistellaan uusittua versiota. Turvallisuus ja valmius -yksikkö vastaa kaupunkitasoisesta tietoturvakoulutuksesta. Muut yksiköt ovat nimenneet tietosuojan ja -turvan yhteishenkilöt, joille on järjestetty erillinen koulutuskokonaisuus. Tietohallinnon, tietoturvan ja tietosuojan toimijoiden yhteistyössä on myös tunnistettu kaupungilla kehitettävää.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Espoon kaupungin tietoturvan ja -suojan kehittämistä jatketaan määrärahojen ja investointirahojen puitteissa. Suurimpia kaupunkiin kohdistuvia tunnistettuja uhkia ovat tietojenkalastelu, haaitaohjelmien jakelu sekä tietomurrot.

Noin 30 prosenttia kaupungin työntekijöistä on suorittanut tietoturva- ja tietosuojakoulutuksen. Koulutuksen suorittamista on pyritty helpottamaan esimerkiksi pilkkomalla se useampaan osaan, mutta sen suorittaminen ei tällä hetkellä ole Espoossa pakollista. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä koulutuksen kehittämistä mahdollisimman informatiiviseksi sekä käytännönläheiseksi ja koulutuksen suorittamisen on tarpeen jatkossa kuulua koko henkilöstön velvollisuuksiin.

Nopeasti kehittyvät tekoälysovellukset muokkaavat ja haastavat kaupungin tietoturva ja -suojaympäristöä. Tähän pyritään varautumaan erilaisin keinoin, kuten asianmukaisilla työkaluilla, ohjeistuksilla sekä koulutuspaketeilla. On tärkeää kannustaa henkilöstöä ilmoittamaan tietoturva- ja tietosuojapoikkeamista matalalla kynnyksellä, jotta niihin voidaan reagoida ja ryhtyä viipymättä tarvittaviin toimenpiteisiin.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Kaupungin tietoturvasta ja -suojusta on eri toimijoiden yhteistyössä huolehdittava kattavasti ja ennalta riskeihin varautuen.

Tietoturva- ja tietosuojakoulutuksen suorittamisen tulee jatkossa olla pakollista koko henkilöstölle.

3 ELINVOIMAN TULOSALUEEN PALVELUJEN ARVIOINNIT

3.1 TYÖLLISYYSPALVELUT

Espoon työllisyyden kuntakokeilussa eli Työllisyys Espoossa valmistauduttiin maaliskuusta 2021 alkaen työllisyys- ja elinkeinopalvelujen järjestämisvastuun pysyvään siirtoon valtiolta kunnille. TE-palveluista tuli osa jokaisen kunnan lakisääteisiä tehtäviä 1.1.2025 alkaen. Kunnille muodostui uusi valtionosuustehtävä, jonka rahoitus on yleiskatteisessa valtionosuudessa. Uudistuksessa kuntien rahoitusvastuu työttömyysturvasta laajeni.

Espoo toimii vastuukuntana ja järjestää palvelut sekä Espoon että Kauniaisten työnhakijoille sekä palvelee työnantajia alueellisesti. Espoon kaupunginhallituksen alaisuudessa aloitti Espoon ja Kauniaisten yhteinen työllisyysjaosto, joka hoitaa työvoimaviranomaisen tehtävää. Espoon kaupungin organisaatioon perustettiin Elinvoiman tulosalueelle työllisyyden tulosityksikkö, jonka vastuulla on lakisääteisten työvoimapalvelujen ja muiden yhdessä sovittujen täydentävien työllistymistä edistävien palvelujen järjestäminen.

Työllisyyspalvelujen tehtävänä on vastata siihen, että työnhakijat työllistyvät nopeasti ja espoolaiset yritykset saavat osaavaa työvoimaa sekä luoda toiminnallaan edellytykset sille, että työ ja tekijät kohtaavat. Palvelujen painopistettä siirretään selkeämmin työttömyyden alkuvaiheeseen, jolloin työllistymisen pitkittymiseen liittyviä haasteita ei ole ehtinyt vielä kasautua. Espoon työllisyysalueen erityispiirteet ovat nuoret, korkeasti koulutettu väestö ja voimakkaasti kasvava vieraskielinen väestö.

Tilastokeskuksen määritelmän mukaan työttömyys ei ole selitettävissä yksinomaan suhdanteilla, vaan kyseessä on moniselitteinen ilmiö. Työttömyyden eri tyyppejä ovat rakenteellinen työttömyys sekä suhdanne-, kitka- ja kausityöttömyys.

Arvioinnissa tarkasteltiin, onko työllisyyden kuntakokeilu vahvistanut Espoon kaupungin roolia työllisyys- ja elinkeinopalvelujen järjestäjänä sekä mahdollistanut työllisyys- ja elinkeinopalvelujen siirron suunnitelman ja aikataulun mukaisesti. Arvioinnissa kiinnitettiin huomiota työllisyyspalvelujen talouteen, rahoitukseen ja resursseihin.

Työllisyyden kuntakokeilusta saatiin kokemusta työvoimapalvelujen järjestämisestä

Työllisyyden kuntakokeilussa Espoolla oli vastuu alle 30-vuotiaiden, maahanmuuttajien ja vieraskielisten, peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea saavien työttömien työnhakijoiden työllisyydenhoidon järjestämisestä vuosina 2021–2024. Asiakaskunnassa määrällisesti profiloituvat taustaltaan erityisasiantuntijat sekä palvelu- ja myyntityöntekijät.

Espoo sai kuntakokeilusta kokemusta työvoimapalveluiden järjestämisestä sekä ymmärryksen asiakaskunnasta ja sen palvelutarpeista. Kokeilun avulla Espoon työllisyyspalvelut pystyi valmistautumaan olemassa olevien palvelujen ja hankintojen vastaanottamiseen sekä uusien palvelujen suunnitteluun ja hankintaan. Työllisyyspalvelut tunnisti myös riskejä tehtävien siirtymisessä, kuten asiakassiirroissa, tietojärjestelmien toimivuudessa ja käyttövaltuushallinnassa sekä osasi vaatia niihin toimivampia ratkaisuja valtiolta. Lisäksi kokeilun aikana rakennettiin yhteistyörakenteita kaupungin sisällä ja muiden kaupunkien välillä.

KEHA-keskus eli ELY-keskusten kehittämis- ja hallintokeskus on aloittanut palveluiden vaikuttavuuspilotin, johon kytkeytyy myös vieraskielisten palvelut. Espoo on mukana pilotissa, koska Espoon kuntakokeilun asiakkaista yli puolet oli vieraskielisiä. Vieraskielisten palveluiden paikallisesta vaikuttavuuden seurannasta on tehty Omnian osaamiskeskuksen vaikuttavuustutkimus yhteistyössä Teknologian tutkimuskeskus VTT:n kanssa. Osaamiskeskuksen palvelut on tarkoitettu yli 18-vuotiaille työttömille espoolaisille ja kauniaislaisille maahanmuuttajille, joilla on oleskelulupa. Alustavien tulosten mukaan monin eri kriteerein samankaltaistettuun vertailuryhmään verrattuna Omnian osaamiskeskuksen asiakkaiden palkkatulot ja ammatilliseen koulutukseen siirtyminen ovat kehittyneet paremmin. TE-uudistuksen myötä vieraskielisiä asiakkaita on jatkossa tärkeää ohjata lähellä työelämää oleviin ja tutkitusti työllistäviin palveluihin, kuten osaamiskeskuksiin, palkkatuetuun työhön yksityiselle sektorille ja oppisopimuksiin.

Valtioneuvosto teki työllisyyden kuntakokeiluista arvioinnin vuonna 2024. Sen mukaan työllisyyden kuntakokeilujen tilastollinen vaikuttavuusarviointi ei osoita työllisyyden kuntakokeilujen saaneen aikaan merkittäviä muutoksia palveluprosesseissa eikä työttömien työllistymisessä valtiolliseen TE-palveluun verrattuna. Toisaalta tarkasteluajana kuntakokeilut selviytyivät eniten palveluita tarvitseviksi arvioitun asiakasryhmän palveluista suunnilleen yhtä hyvin tai yhtä huonosti kuin TE-toimistotkin.

Työnhakija-rekisterin perusteella työllistymiseen päättävien työnhakujen todellista määrää ei voinut seurata, koska työnhakijat ilmoittavat työllistymisistä hyvin satunnaisesti. Suhteellisesti tarkasteltuna syyskuussa 2024 Espoon kokeilussa työllistymiseen päättävien työnhakujen osuus oli 37,9 prosenttia, mikä on kehittynyt hieman heikommin kuin Helsingin osuus 38,1 prosenttia. Vantaa-Keravan työllisyysalueen osuus oli 35,8 prosenttia, mikä on pääkaupunkiseudun vertailussa matalin.

Työllisyys Espoon palvelujen asiakastyytyväisyyttä mitattiin NPS-kyselyllä, jossa asiakkaalta kysyttiin palvelujen suosittelemisluvusta. Lokakuussa 2024 NPS-luku oli 12, kun syyskuussa 2023 se oli 5,5. Lukemat ovat hyvät työllisyydenhoidon asiakaspalvelulle. Henkilöstökyselyssä syyskuussa 2024 työssäjaksaminen ja johtaminen arvioitiin aiempaa matalammalle tasolle, mihin vaikutti vuodenvaihteessa lähestyvä TE-uudistus.

Työttömien työnhakijoiden määrä on kasvanut kaikissa asiakasryhmissä

Työttömyys kasvoi Espoossa merkittävästi vuoden 2024 aikana. Espoossa työttömyysaste on hieman valtakunnan tasoa ja Uudenmaan keskiarvoa matalammalla. Avoimien työpaikkojen määrä on laskenut rajusti koko maassa verrattuna vuoden takaiseen. Koska avoimia työpaikkoja on aiempaa vähemmän, työnhakijoiden on aiempaa vaikeampi työllistyä, mikä voi edelleen pidentää työttömyysjaksoja.

Erityisen huolestuttavaa on pitkäaikaistyöttömien eli yli vuoden työttömänä olleiden työnhakijoiden määrän kasvu, joka on kasvanut lähes kolmanneksella verrattuna edeltävään vuoteen. Nuorisotyöttömyys on suuri haaste kaikkialla Suomessa, myös Espoossa. Kaupungin sitova tulostavoite nuorisotyöttömyyden alenemisesta vuoden 2019 tasolle ei vuonna 2024 toteutunut ja tavoitteelle haettiin poikkeama valtuustolta. Seuraavassa taulukossa esitetään työttömyystilanne Espoossa joulukuun lopussa vuosina 2019, 2023 ja 2024.

Työttömyystilanne 31.12. (TEM)	2019	2023	2024
Työttömien osuus työvoimasta	7,7 %	9,8 %	10,9 %
Työttömiä	11 074	15 141	17 334
Pitkäaikaistyöttömiä	3 431	4 921	6 263
Ulkomaalaiset työttömät	2 599	4 700	5 210
15–24-vuotiaat työttömät	922	1 255	1 465
Avoimia työpaikkoja	2 062	1 284	599

Lähde: TEM, Työnvälitystilastot joulukuu 2019, 2023, 2024.

Vuoden 2025 helmikuussa Espoossa oli työttömiä yhteensä 18 125 ja työttömien osuus työvoimasta oli 11,0 prosenttia. Avoimia työpaikkoja oli 1 981.

Työllisyyspalvelut siirtyivät kuntien peruspalveluksi 1.1.2025 alkaen

TE-uudistusta johdettiin Espoon ohjelmajohtamisen mallilla viidessä projektissa, joissa työskenneltiin tiiviisti kaupungin eri yksiköiden kanssa. Projektit olivat palvelut, talous ja rahoitus, hallinto ja tukipalvelut, ICT sekä henkilöstöhallinto. Projekteille tärkeiden tietojen saanti eteni hitaasti, sillä tiedonsaanti valtiolliselta KEHA-keskukselta oli rajallista, ja useita järjestelmäratkaisuja jouduttiin kehittämään osittaisessa epävarmuudessa. Valmisteluprosessista opittiin, että tiedonkulku ja projektikoordinointi olisi hyvä organisoida aikaisemmassa vaiheessa, jotta valmistelu olisi entistä sujuvampaa. Projektien tilannetta seurattiin viikoittain valmistelun johtoryhmässä. Lisäksi ostopalveluna hankittiin lisäresurssia palvelustrategian ja kustannusvaikuttavuuden valmistelun tueksi vuosina 2023 ja 2024.

Kaupunginhallituksen työllisyysjaostolle helmikuussa 2025 raportoidun mukaan Espoo otti julkisten työvoimapalvelujen järjestämistehtävän hallitusti vastaan tammikuussa. Työnhakija-asiakkaita siirtyi vuodenvaihteessa Uudenmaan TE-toimistolta Espoon kaupungin vastuulle noin 30 000. Käyttönoton alkuvaiheessa havaittiin joitakin poikkeamia, kuten käyttöoikeusongelmia ja starttirahan maksatuksen teknisiä haasteita, mutta nämä korjattiin nopeasti ilman merkittävää vaikutusta asiakaspalveluun. Keskiössä vuodenvaihteessa oli henkilöstön ja palvelutoiminnan siirtyminen sekä asiakkaiden palvelujen turvaaminen. Keväällä 2025 painopiste on uuden organisaation, toimintamallien ja käytäntöjen vakiinnuttamisessa.

Työllisyyden edistämisessä työllisyyspalveluilla on yhdyspintoja yrityksiin, työnantajiin, koulutuspalveluihin, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelle, järjestöihin ja muihin kumppaneihin. Työllisyyspalvelut kehittää yhteistyössä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa toimintamalleja haastavassa työmarkkinatilanteessa olevien asiakkaiden polkuun kohti työllistymistä tai muuhun ratkaisuun pois työttömyydestä. Yhteys ammatilliseen koulutukseen rakentuu pääosin Omnian kanssa tehtävässä yhteistyössä.

Keskeisiä toimintatapoja työttömyyden pitkittymisen vähentämiseksi ovat varhainen ja tehokas työnvälitys, tiivis työnantajayhteistyö sekä työnhakijoiden ohjaaminen koulutus- ja työllistymistä tukeviin palveluihin, joiden vaikuttavuus on todennettu ja jotka edistävät työllistymistä. Työllisyyspalvelujen asiakkaille tehdään henkilökohtaiset, yksilöllisesti räätälöidyt työllistymissuunnitelmat, kohdennetaan rekrytointikampanjoita sekä tarjotaan lyhytkestoisia täsmäkoulutuksia, jotka vastaavat suoraan työnantajien tarpeisiin. Vaikuttava keino on esimerkiksi oppisopimuskoulutus. Nuorten koulutus- ja työelämäpolkuja tuetaan varmistamalla, että jokaisella nuorella työnhakijalla on koulutus- tai työpaikka kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi ilmoittautumisesta.

Kuntien edunvalvonnassa kuutoskaupungit eli Espoo, Helsinki, Vantaa, Tampere, Oulu ja Turku tekevät yhteistyötä. Kaupungit pyrkivät käymään rakentavaa vuoropuhelua valtion suuntaan. Valtion kanssa suurimmat haasteet liittyivät vuodenvaihteen siirtymään ja valtion kyvykkyyteen muun muassa tietojärjestelmien ja henkilöstön siirrossa. Tulevaisuudessa työllisyyden edistämisen kannalta keskeistä on, että kunnat saavat vastuiden lisäksi välineitä esimerkiksi tiedolla johtamiseen sekä vaikuttavuuden mittaamiseen ja tunnistamiseen. Edunvalvonnassa keskeistä on myös riittävä palvelujen rahoituksen turvaaminen.

Työllisyyden tulosityksikön tulostavoite TE-uudistuksen valmisteleminen ja toimeenpanemisesta laadukkaasti sekä kaupungin onnistumisesta edunvalvonnassaan valtion suuntaan valmistelun aikana toteutui osittain. Tavoitteen mittareista tavoitearvoon pääsivät ohjelman osaprojektien eteneminen, asiakastyytyväisyys ja edunvalvonta. Mittarina olleen aktivointiasteen kehitys jäi tavoitearvosta.

Uudella rahoitusmallilla tavoitellaan työllisyyden edistämistä

TE-palvelujen järjestäminen rahoitetaan yleiskatteellisella valtionosuudella sekä kunnan omana rahoituksena. Siirtyvän rahoituksen on tarkoitus kattaa esimerkiksi palkkatuen, starttirahan, valtionosuuden ulkopuolisen työvoimakoulutuksen, valmennusten, harkinnanvaraisten kulukorvausten, henkilöstön, toimitilojen ja ICT-ratkaisujen kulut.

Vuonna 2025 aloittaneessa Työllisyyden tulosityksikössä tulee työskentelemään noin 350 henkilöä, joista suurin osa on asiakastyössä. Keväällä 2025 asiakaspalvelua vahvistetaan rekrytoinneilla. Lisäksi tulosityksikkö vastaa erilaisista työvoimaviranomaisille kuuluvista hallinnollisista tehtävistä, kuten tukien maksatuksista ja koulutuspalvelujen koordinoinnista. Tulosityksikön tukipalvelut tuottaa Konsernihallinto.

Vuonna 2024 Elinkeino- ja työllisyysyksikköön kuuluneen Työllisyyden palvelualueen muutetun talousarvion 2024 toimintakate oli 43,4 milj. euroa ja toteuma oli 40,4 milj. euroa. Työ- ja elinkeinoministeriö korvasi Espoolle TE25-valmisteluun 1,4 milj. euroa. Vuonna 2024 työmarkkinatuen kuntaosuuskustannukset ylittyivät 0,4 milj. euroa alkuperäiseen talousarvioon verrattuna. Kustannukset olivat yhteensä 28,9 milj. euroa. Työmarkkinatuen laskua oli yksi prosentti edellisvuoteen verrattuna.

Kuntien maksuvastuu työttömyysturvan rahoitusosuudesta laajentui merkittävästi vuodesta 2025 alkaen. Uusi työttömyysturvavastuu nostaa kustannuksia ja on Espoossa lähtötilanteessa arviolta 38–40 milj. euroa. Maksuvastuun katkaisee ainoastaan työllistyminen tai siirtyminen toiselle etuudelle, kuten eläkkeelle. Maksuvastuu ei enää jatkossa poistu palveluihin ohjaamalla, mikä aikaisemmin on vähentänyt kuntien maksuosuutta merkittävästi. Lisäksi maksuvastuu aikaistuu 300 päivästä 100 päivään. Työttömyys on siis saatava katkaistua mahdollisimman aikaisessa vaiheessa tehokkaalla työnvälityksellä ja avoimille markkinoille työllistymiseen johtavilla palveluilla.

Työttömyysturvakustannusten määräytymis- ja vaikuttamismekanismit ovat työvoimapalveluita laajempia. Työttömyysturvakustannusten kasvua Espoossa selittävät useat rakenteelliset tekijät. Kaupungin väestönkasvu on kasvattanut myös työttömien lukumäärää. Ulkomaalaisten työttömyys on kasvanut yli viisinkertaiseksi tarkastelujaksolla 2000–2022. Finanssikriisin 2007–2008 seurauksena työttömyys kasvoi ja kroonistui noin 3–5 vuoden viiveellä. Yli tuhat päivää työmarkkinatukea työttömyyden perusteella saaneiden osuus on 2,4-kertaistunut seurantajaksolla 2014–2022. Työttömyysturvan indeksikorotukset ovat kasvattaneet menoja koko tarkastelujaksolla yhteensä 34 prosenttia.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Työttömyys kasvoi Espoossa merkittävästi vuoden 2024 aikana. Työttömien työnhakijoiden määrä kasvoi kaikissa asiakasryhmissä. Avoimien työpaikkojen määrä laski rajusti verrattuna vuoden takaiseen.

Espoo sai vuosien 2021–2024 aikana järjestetystä kuntakokeilusta kokemusta työvoimapalveluiden järjestämisestä sekä ymmärryksen asiakaskunnasta ja sen palvelutarpeista. Vuonna 2025 aloitti toimintansa Espoon ja Kauniaisten työllisyysalue, jossa Espoo toimii työvoimaviranomaisena järjestäen palvelut henkilöasiakkaille ja työnantajille yhdessä verkoston kanssa. Espoon työllisyysalueen erityispiirteet ovat nuoret, korkeasti koulutettu väestö ja voimakkaasti kasvava vieraskielinen väestö. Keskeisiä toimintatapoja työttömyyden pitkittymisen vähentämiseksi ovat varhainen ja tehokas työnvälitys, tiivis työnantajayhteistyö sekä työnhakijoiden ohjaaminen koulutuspalveluihin ja työllistymistä tukeviin palveluihin, joiden vaikuttavuus on todennettu ja jotka edistävät työllistymistä. Tarkastuslautakunnan arvion mukaan suhdanteiden noustessa työllisyyspalveluilla voi olla merkittävä vaikutus työllisyyden lisääntymiseen.

Kuntien maksuvastuu työttömyysturvan rahoitusosuudesta laajentui merkittävästi vuodesta 2025 alkaen. Uusi työttömyysturvavastuu nostaa kustannuksia ja on Espoossa lähtötilanteessa arviolta 38–40 milj. euroa. Työttömyysturvakustannusten kasvua Espoossa selittävät useat rakenteelliset tekijät. Kustannusten vähentämiseen vastataan työvoimapalveluita laajemmilla työllistymistä edistävillä toimilla. Kaupungin elinvoiman kasvu sekä koko kaupungin tarjoama työllistymistä edistävä palvelupolku erityisesti nuorille ja uusille espoolaisille etenkin työttömyyden alkuvaiheessa tukevat kustannusten vähentämistä. Lisäksi tarvitaan eri osapuolten yhteistyötä, jossa koulutuksen järjestäjät ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue ovat keskeiset toimijat.

Espoo vaikuttaa lakivalmisteluun työllisyyden edistämiseksi Espoon työllisyysalueella. Tulevaisuudessa keskeistä on, että kaupunki saa vastuiden lisäksi välineitä esimerkiksi tiedolla johtamiseen sekä vaikuttavuuden mittaamiseen ja tunnistamiseen.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Työllisyyspalvelujen tulee tehdä tiivistä yhteistyötä koulutuksen järjestäjien ja työnantajien kanssa asiakkaiden työttömyyden pitkittymisen vähentämiseksi.

Työllisyyspalvelujen tulee kehittää yhteistyössä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa toimintamalleja haastavassa työmarkkinatilanteessa olevien asiakkaiden polkuun kohti työllistymistä tai muuhun ratkaisuun pois työttömyydestä.

Keskeisiä toimintatapoja työttömyysturvan Espoon rahoitusosuuden alentamiseksi on määrätietoisesti jatkettava.

3.2 KIRJASTOPALVELUT

Kirjastopalveluiden toimintaa ohjaa laki yleisistä kirjastoista. Lain mukaan kunnan tehtävänä on yleisen kirjaston toiminnan järjestäminen. Kunta voi järjestää yleisen kirjaston toiminnan itse taikka yhteistyössä toisten kuntien kanssa tai muulla tavoin. Yleinen kirjasto toimii ja kehittää toimintaansa yhteistyössä muiden kirjastojen kanssa sekä tarpeen mukaan muiden palvelusektoreiden kanssa. Lisäksi kunnan tulee kuulla asukkaitaan yleisiä kirjastoja koskevista asioista. Kunta vastaa toiminnan lainmukaisuudesta.

Espoossa kirjastopalvelut kuuluvat Elinvoiman tulosalueeseen ja se on yksi Kulttuurin tulosityksikön palvelualueista. Espoo-tarinan mukaan kirjastot toimivat kuntalaisten olohuoneina. Espoon kaupunginkirjasto muodostaa yhteistyössä naapurikuntien (Helsinki, Kauniainen ja Vantaa) kirjastojen kanssa Helmet-kirjastoverkoston.

Arvioinnissa selvitettiin, miten Espoon kirjastopalvelut on järjestetty ja miten niitä kehitetään. Arvioinnissa aihetta tarkasteltiin asetettujen talouden ja toiminnan tavoitteiden, kirjaston ydintehtävän toteuttamisen sekä kirjastopalveluiden kehittämisen kautta.

Espoon kaupunginkirjaston ydintehtävä on lukutaitojen monipuolinen edistäminen

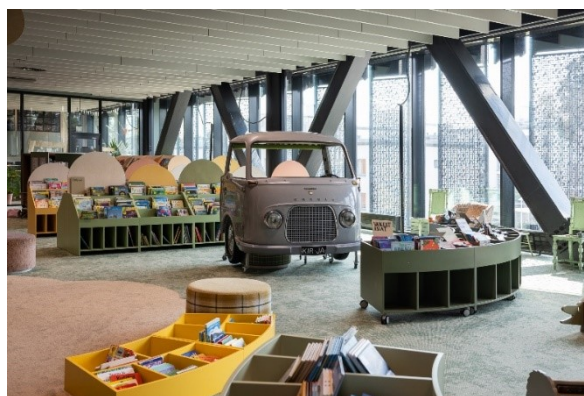
Espoo-tarinasta johdettujen tavoitteiden mukaan Espoon kaupunginkirjasto innostaa lukemaan, tarjoaa tukea ja ohjausta monipuoliseen lukutaitoon sekä tiloja vapaa-ajan viettoon, oppimiseen ja työskentelemiseen. Kirjastossa edistetään osallisuutta eri tavoin ja asiakkailla on vaikutusmahdollisuuksia palveluiden kehittämiseen. Kirjaston tehtävä on myös tukea aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta. Maksuttomuus on keskeinen yhdenvertaisuutta luova tekijä. Espoon kaupunginkirjaston strategiset tavoitteet ovat lukutaitojen edistäminen ja elinikäinen oppiminen. Kaikkien lukutaitojen edistämällä on merkittävä rooli osallisuuden ja aktiivisen kansalaisuuden mahdollistajina. Lukutaidot ovat avain osallisuuteen ja digitaidot tärkeä kansalaistaito.

Espoon kaupunginkirjaston palveluverkkoon kuuluu 16 toimipistettä, joista viisi on aluekirjastoja ja 11 lähikirjastoja. Lisäksi kirjastolla on Hakeutuva palvelu, johon kuuluvat kirjastoauto Väkky sekä Kotipalvelu. Aluekirjastoista neljä sijaitsee kauppakeskuksissa ja yksi Espoon Kulttuurikeskuksessa. Lähikirjastot ovat pääosin omatoimikirjastoja, joita asiakkaat voivat käyttää itsenäisesti. Kirjastoauto Väkky ajaa koulureittejä, mutta on myös kaupungin muiden toimijoiden sekä tulevaisuudessa myös asukkaiden varattavissa erilaisiin tilaisuuksiin ja tapahtumiin.

Espoon kaupunginkirjastossa on laaja ja monipuolinen kirjastoaineistokokoelma. Kokoelman hallintaan on kehitetty inventointijärjestelmä, jonka avulla digitaalinen aineistoluettelo ja fyysinen kokoelma saadaan yhteneväisiksi. Inventoinnin ja kokoelmanhallinnan järjestelmä LIRP valittiin kaupunginjohtajan vuoden 2024 innovaatiokilpailussa voittajaksi. LIRP säästää merkittävästi henkilöstön työaikaa, joka voidaan hyödyntää asiakaslähtöisempiin tehtäviin.

Espoonlahden kirjasto.

Kuvat: Kerttu Penttilä

Kirjastopalveluita kehitetään eri tavoin

Kirjastopalveluiden toiminnan tavoitteena on järjestää yhdenvertaiset ja saavutettavat palvelut koko Espoossa. Yhteistyötä tehdään päiväkotien, koulujen sekä oppilaitosten kanssa ja esimerkiksi sisältöjä kehitetään yhdessä opettajien kanssa. Lapset, nuoret ja perheet sekä yhteistyökumppanit ovat mukana toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Lukutaitojen edistämiseen käytetään muun muassa osallistavia menetelmiä. Hiljaiset luku- ja opiskelutilat kirjastoissa ovat tärkeitä ja niitä on suunnitteilla lisää. Lippulaivan kirjastoon on valmistumassa hiljainen tila asiakkaiden pohjalta.

Kirjastopalveluita kehitetään monipuolisesti. Kirjastossa on kehitetty esimerkiksi niin kutsuttu liikuvan asiakaspalvelun malli, jossa henkilökunta liikkuu kirjastotiloissa asiakkaiden luona. Päiväkoteihin ja palvelutaloihin kuljetetaan teemalaatikoita Postin välityksellä. Tämän palvelun suosio on ollut suuri ja mukana huhtikuussa 2025 on ollut noin 200 päiväkotiryhmää. Ohjattuja varhaiskasvatuksen ja alakoulun luokkakäyntejä kirjastoissa oli yhteensä 1 819 vuonna 2024. Näihin käynteihin osallistui yhteensä 47 889 henkilöä. Osa käynneistä tapahtui kouluilla tai kirjastoautossa.

Kirjaston lainaustoiminnassa huomioidaan kestävän kehityksen tavoitteita. Viime vuosina kirjastossa on lisätty ja monipuolistettu lainattavien esineiden valikoimaa, jotta asukkaiden ei tarvitse ostaa itselleen harvoin tarvittavia tavaroita. Lainattavia esineitä on esimerkiksi porakoneet, retki-keittimet ja erilaiset kielisoittimet. Kirjaston pajatoiminnassa on tarjolla asukkaiden käyttöön muun muassa ompelukoneita.

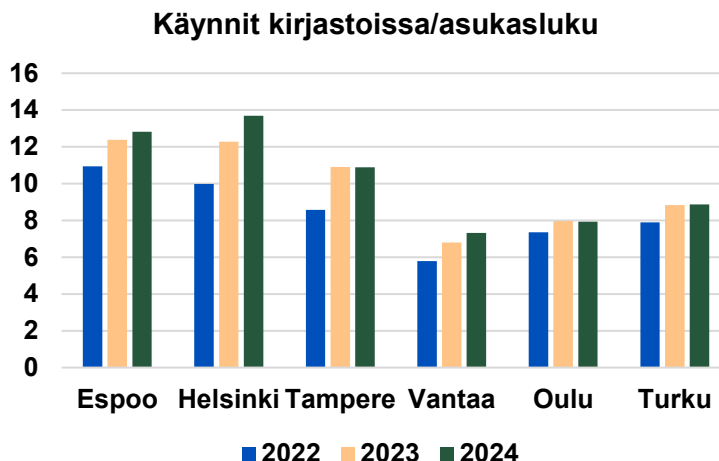
Kirjastopalveluiden saavutettavuuden yksi tärkein ominaisuus on aukiolo. Espoon kaupunginkirjasto on panostanut pitkiin aukioloaikoihin. Lähikirjastoja on muutettu omatoimikirjastoiksi, joita asiakkaat voivat käyttää itsenäisesti riippumatta kirjastotyöntekijöiden läsnäolosta. Omatoimikirjastojen haasteena on ollut ilkeä ja häiriökäyttäytyminen. Näihin haasteisiin on pyritty vastaamaan vuonna 2023 toteutetulla uudistuksella, jossa asiakkaan pitää erikseen hakea omatoimikirjastojen käyttöoikeutta.

Ajankohtaisiksi haasteiksi on tunnistettu erikielisen väestön määrän nopea kasvu pääkaupunkiseudulla sekä uuden kirjastojärjestelmän hankinta. Kirjastojärjestelmä on kirjaston kaikkia perustoimintoja ohjaava ja hallinnoiva järjestelmä. Sen toimivuus ja toimintavarmuus on kriittistä kirjastopalveluiden laadulle. Kirjasto tukee omalta osaltaan kotoutumista ja suhdetta omaan äidinkieleen. Monikielinen kirjasto tarjoaa aineistoja yli 100 kielellä ja kirjastolla on pitkä perinne yhteistyöstä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa. Espoossa on aloitettu perheiden kirjastopolku, jossa toimintaa järjestetään erityisesti maahanmuuttajaperheille.

Kaupunginkirjaston tulevaisuuden suunnittelussa asukkaat ovat päässeet vaikuttamaan kyselyn kautta. Vuoteen 2030 asti kantava suunnitelma nostaa keskiöön lukutaidon ja oppimisen. Ikääntyneisiin tullaan tulevaisuudessa kiinnittämään myös enemmän huomiota.

Kaupunginkirjaston palvelualueen neljä tavoitetta vuodelle 2024 on jaettu arjen johtamisen sekä muutoksen johtamisen tavoitteisiin. Näistä yhteen, eli siirtymistä uuteen työvuorosuunnittelujärjestelmään valmistellaan vuonna 2024 ja käyttöönotto on tämänhetkisen tiedon mukaan vuoden 2025 alussa -tavoitteeseen liittyy poikkeamia. Kaupunkitasoisen järjestelmän hankinta on viivästynyt kirjastosta riippumattomista syistä. Järjestelmätoimittaja on valittu ja käyttöönottoprojekti alkaa vuonna 2025. Kirjaston osalta käyttöönotto on todennäköisesti vuoden 2026 alussa. Muihin kolmeen tavoitteeseen on päästy. Lisäksi kirjastolla on ollut vuodelle 2024 asetettuna tavoitteita aineistojen lainauksien, käyntien, aukiolotuntien sekä aineistohankintojen määrästä. Näistä poikkeamia sisältyy tavoitteeseen käynnit kirjastoissa, jonka toteuma on ollut 95 prosenttia tavoitemäärästä. Muihin asetettuihin tavoitteisiin on päästy.

Fyysisissä käynneissä kirjastoissa asukasta kohden on nähtävillä nouseva trendi. Espoo ja Helsinki erottuvat käyntimäärissä muista suurista kaupungeista. Vuonna 2024 käynnit kirjastoissa asukasta kohden olivat Espoossa 12,82, Helsingissä 13,68, Tampereella 10,88, Vantaalla 7,32, Oulussa 7,93 ja Turussa 8,86.

Lähde: <https://tilastot.kirjastot.fi/>

Kirjastopalveluiden toimintoja on pystytty kehittämään ilman lisättyjä rahallisia resursseja. Taloudellisesti kestävä Espoo -ohjelman arvioidaan toteutuvan kirjaston osalta täysimääräisesti. Ohjelman mukaisia säästöjä on toteutettu henkilöstösäästöjen avulla. Henkilösäästöt on pystytty toteuttamaan ilman palvelun laadun tai määrän karsimista.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Espoossa kirjastopalvelut ovat hyvin ja monipuolisesti järjestetty. Kirjastossa edistetään osallisuutta eri tavoin ja asukkailla on vaikutusmahdollisuuksia palveluiden kehittämiseen. Toiminnassa huomioidaan yhteisöllisyys, moniarvoisuus ja kulttuurinen moninaisuus. Kirjasto tukee omalta osaltaan kotoutumista ja suhdetta omaan äidinkieleen. Viime vuosina kirjastossa on lisätty ja monipuolistettu lainattavien esineiden valikoimaa.

Espoo-tarinan mukaisesti Espoon kaupunginkirjaston ydintehtävä on lukutaitojen monipuolinen edistäminen. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että kirjastopalveluiden ydintehtävän säilymisestä huolehditaan tulevaisuudessakin. Kirjastopalveluiden saavutettavuuden yksi tärkeä ominaisuus on aukiolo ja tätä on edistetty pitkällä aukioloajoilla sekä omatoimikirjastoilla. Maksuttomuus on keskeinen yhdenvertaisuutta luova tekijä. Tarkastuslautakunta korostaa yhdenvertaisuuden toteutumisesta huolehtimisen tärkeyttä.

Lapset ja nuoret ovat huomioitu hyvin kirjaston toiminnassa ja lukutaitojen edistämisen eteen tehdään laaja-alaisesti töitä. Tarkastuslautakunta korostaa hiljaisten luku- ja opiskelutilojen lisäämisen tärkeyttä.

Taloudellisesti kestävä Espoo -ohjelman mukaisiin tavoitteisiin ollaan pääsemässä ilman palveluiden laadun tai määrän karsimista.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Espoon kaupunginkirjaston ydintehtävän, eli lukutaitojen monipuolisen edistämisen, toteutumisesta tulee huolehtia tulevaisuudessakin.

Yhdenvertaisuuden toteutumisesta on huolehdittava turvaamalla palvelujen saatavuus alueittain.

4 KASVUN JA OPPIMISEN TOIMIALAN PALVELUJEN ARVIOINNIT

4.1 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTI – KIUUSAAMISEN, VÄKIVALLAN, HÄIRINNÄN JA SYRJINNÄN VASTAISET TOIMET OPPILAITOKSISSA

Perusopetuslain mukaan oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Turvallinen opiskeluympäristö koostuu psyykkisistä, sosiaalisista ja fyysisistä tekijöistä. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää koulutuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista oppilaitosten kanssa. Internet on voimakkaasti kehittyvä opiskeluympäristö, jossa toimiminen asettaa uudenlaisia haasteita myös turvallisuudesta huolehtimiselle. Verkon vaikutukset ovat myös opiskelua paljon laajemmat ja vapaa-ajan tapahtumat tulevat siten osaksi oppilaitosten arkea.

Espoo on asettanut vuodelle 2024 tulostavoitteeksi, että lapset ja nuoret voivat hyvin. Tulostavoitteeksi on lisäksi asetettu tavoite, että oppilaitoksissa on nollatoleranssi koulukiusaamiselle ja kouluväkivallalle.

Arvioinnin tavoitteena oli arvioida, onko yhteisöllinen opiskeluhoito järjestetty niin, että se tukee kiusaamiseen, väkivaltaan, häirintään ja syrjintään puuttumista oppilaitoksissa. Lisäksi arvioitiin, millaisia yhteistyön toimintamalleja yhteisöllisellä opiskeluhoollolla on yksilökohtaisen opiskeluhoollon toimijoiden sekä oppilaitosten ulkopuolisten palveluiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Arviointi rajattiin perusopetukseen ja toisen asteen lukiokoulutukseen. Espoon seudun koulutuskuntayhtymää koskeva arviointi esitetään luvussa 6.3.

Kaupungin talousarvion tulostavoitteen ”Nollatoleranssi koulukiusaamiseen ja kouluväkivaltaan” toteumassa on havaittu ongelmia. Tavoitteella on ollut kaksi mittaria: ”koulussamme aikuiset puuttuvat kiusaamiseen” ja ”Minua ei kiusata”, joissa on ollut tavoitteina ”lähes aina” vastanneiden osuuksien kasvu lukuvuoteen 2022–2023 verrattuna. Kummankin mittarin arvo on kuitenkin laskenut lähtöarvoon verrattuna. Aikuisten puuttuminen kiusaamiseen on siis vähentynyt ja oppilaiden kokema kiusaaminen lisääntynyt.

Perusopetuksen oppilaskyselyn 2024–2025 tulosten mukaan aikuisten puuttumisen kiusaamiseen koetaan vähentyneen. Kun vuoden 2022–2023 oppilaskyselyssä 47,1 prosenttia vastasi aikuisten puuttuvan kiusaamiseen lähes aina, oli luku pudonnut tuoreimmassa kyselyssä 44,6 prosenttiin. Samaan aikaan oppilaiden kokema kiusaaminen on myös lisääntynyt. Kun kaksi vuotta sitten 81,4 prosenttia vastaajista valitsi kysymykseen ”Minua ei kiusata” vaihtoehdon lähes aina, on luku pudonnut 78,4 prosenttiin. Tätä tulosta tukevat vuoden 2023 kouluterveyskyselyn tulokset. Sen perusteella iso osa tytöistä koki ahdistuneisuutta, koulu-uupumusta ja seksuaalista häirintää. Lisäksi syrjinnän kokemukset olivat lisääntyneet. Syrjintää oli kokenut yläkoulun pojista 27,4 prosenttia ja tytöistä 39,7 prosenttia. Maahanmuuttajataustaisilla nuorilla syrjinnän ja kiusaamisen kokemukset olivat yleisempiä.

Yhteisöllisen opiskeluhoollon toimenpiteet ja menetelmät

Opiskeluhoollon ohjausryhmä vastaa kaupunkitasolla opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Opiskeluhoolto tukee lasten ja nuorten oppimista ja hyvinvointia oppilaitosten arjessa sekä edistää kodin ja oppilaitosten yhteistyötä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennaltaehkäisevää, moniammatillista ja koko yhteisöä tukevaa. Yksilökohtaisella opiskeluhoollon palvelulla tarkoitetaan kuraattorin, psykologin ja terveydenhuollon palveluita, joiden tarjoamisesta vastaa Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue.

Opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan, miten koulussa tai oppilaitoksessa toteutetaan yhteisöllistä opiskeluhooltotyötä, miten yksilökohtaista tukea järjestetään sekä miten lasten, oppilaiden, opiskelijoiden, heidän huoltajiensa ja yhteistyötahojen kanssa tehdään yhteistyötä. Suunnitelma sisältää koulutuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhooltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi. Suomen- ja

ruotsinkielisessä perusopetuksessa on lisäksi käytössä Puuttumisen portaat -toimintamalli, jolla mallinnetaan kiusaamisen vastaisia toimia ennaltaehkäisevästä työstä jo tapahtuvaan kiusaamiseen. Opiskeluhoitosuunnitelman liitteenä on myös Päihteiden käytön ehkäisyn ja käyttöön puuttumisen suunnitelma Espoon perusopetuksessa ja lukioissa. Suunnitelmassa on kuvattu toimenpiteet, joista oppilaitosten ehkäisevä päihdetyö koostuu. Oppilaitoksessa on mahdollista tehdä pitkäjänteistä ehkäisevää päihdetyötä osana terveyden edistämistä. Ehkäisevää päihdetyötä tehdään yhteistyössä huoltajien kanssa. Tutkimukset osoittavat, että oppilaitoksessa tehtävällä päihdetyöllä on vaikuttavuutta.

Yhdessä vahvaksi yhteiseksi -suunnitelma on kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma Espoon varhaiskasvatuksesta toisen asteen koulutukseen. Sen tavoitteena on oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin edistäminen sekä yhteisöllisyyden vahvistaminen kouluissa ja oppilaitoksissa. Suunnitelma vastaa opetussuunnitelman perusteiden mukaisia linjauksia siitä, mitä suunnitelmaan tulisi sisällyttää. Suunnitelmassa kerrotaan esimerkkejä ennaltaehkäisyn toimenpiteistä ja edellytetään, että oppilaitoksissa on kuvattu toimintatapa kiusaamiseen, väkivaltaan, häirintään ja syrjintään puuttumiseen. Suomenkielisen ja ruotsinkielisen perusopetuksen kouluilla sekä lukioilla on tarkemmat yksikkökohtaiset toimenpiteet kiusaamisen, väkivallan, syrjinnän ja häirinnän ehkäisyyn ja siihen puuttumiseen. Osa yksikkökohtaisista suunnitelmista on päivitetty aiempina lukukausina. Yksiköissä rehtorit vastaavat siitä, että henkilökunnalla on riittävä osaaminen ja suunnitelmia toteutetaan systemaattisesti.

Koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen sekä kokonaisuuteen liittyvän viestinnän ja tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisien kanssa. Suunnitelma on päivitetty vuonna 2024. Kriisisuunnitelma on ohjeistettu käymään läpi henkilökunnan kanssa vuosittain. Suunnitelman käytännön toteutuksen vuotuinen systemaattinen läpikäynti tukee muuttuvaan toimintaympäristöön reagoimista, mutta reaaliaikainen uudelleenarviointi toimintaympäristön muuttuessa on myös tarpeen.

Yhteisöllistä opiskeluhoitoa on tuettu ja vahvistettu Sitouttavan kouluyhteistyön SKY-hankkeella ja Yhteisöllisen opiskeluhoitoon vahvistamisen YHOP-hankkeella, joiden hankerahoituksilla oppilaitoksiin on palkattu yhteisöohjaajia. Yhteisöohjaajan työllä edistetään koko oppilaitosyhteisössä opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta sekä osallisuutta. Työllä pyritään myös vähentämään oppilaiden poissaoloja. Työ on kohtaavaa työtä, jossa painopiste on läsnäololla oppilaitoksissa oppilaiden kanssa. Yhteisöohjaajien tehtävien jatko on epävarmaa, koska valtio on leikkaamassa rahoitustaan, jota on käytetty yhteisöohjaajien palkkaamiseen.

Koulukohtaisten opiskeluhoitosuunnitelmien mukaan oppilaita pyritään sitouttamaan kouluyhteisöön parantamalla koulujen yhteisöllisyyttä ja oppilaiden osallisuutta. Tähän pyritään esimerkiksi yhteisöllisen opiskeluhoitoon kautta. Oppilaitoksilla on lisäksi käytössä poissaoloihin puuttumisen portaati. Portaissa annetaan toimintaohjeita ennaltaehkäisevästä toiminnasta jatkuviin poissaoloihin puuttumiseen. Lisäksi Espoon peruskouluissa on otettu elokuussa 2023 käyttöön poissaoloihin puuttumisen ja läsnäolon tukemisen malli, joka toteutetaan osana Sitouttavan kouluyhteistyön hanketta. Hanketta toteutetaan yhteistyössä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen Yhdessä kouluun -hankkeen kanssa, jonka tavoitteena on kehittää palveluja koulupoissaolojen kanssa kamppaileville lapsille, nuorille ja perheille.

Kaupungin yhteistyö yksilökohtaisen opiskeluhoitoon ja kolmansien osapuolten kanssa

Espoon perusopetuksen kouluissa ja lukioissa on yhteisölliset opiskeluhoitoryhmät, jotka toimivat yhteistyössä opiskelijoiden huoltajien, eri viranomaisien sekä hoidosta ja kuntoutuksesta vastaavien asiantuntijoiden kanssa. Ryhmän tehtävään kuuluu kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisy ja niihin puuttumisen toimintatavoista sopiminen. Rehtorin lisäksi ryhmän muita jäseniä ovat psykologi, kuraattori, terveydenhoitaja, opettajakunnan jäsen tai jäseniä, opinto-ohjaaja, laaja-

alainen erityisopettaja tai erityisopettaja sekä pääsääntöisesti oppilaskunnan ja huoltajien edustajat. Ryhmään voi kuulua myös nuorisopalvelujen ja muiden toimijoiden edustajia.

Kouluilla on lisäksi kiusaamisen ehkäisyn prosessikaavio, jossa määritellään yhteistyötahoja sekä toimintamalleja näiden kanssa. Lisäksi on olemassa koulukohtaiset suunnitelmat opiskelijoiden suojelemiseksi kiusaamiselta, väkivallalta, syrjinnältä ja häirinnältä. Näissä määritellään muun muassa työnjakoa, yhteistyötä sekä vastuita.

Suomen- ja ruotsinkielisessä perusopetuksessa psykologien, kuraattorien, lääkärien ja terveydenhoitajien saatavuudessa on vaihtelua eri oppilaitosten välillä, jolloin yksittäinen oppilas voi joutua odottamaan palvelua pidempäänkin. Kasvun ja oppimisen toimialan mukaan etenkin psykologipalveluiden riittävyydessä ja uusien psykologien rekrytoinnissa on ollut haasteita. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen työntekijät ovat yksilökohtaisen opiskeluhoollon järjestämisen vuoksi päivittäin osana lukioiden toimintaa.

Espoon kaupunki tekee kolmannen sektorin yhteistyötä Aseman Lapset ry:n K-0+ -ohjelman kautta. Mukana K0-toiminnassa voi oppilaitoksen henkilökunnan lisäksi olla esimerkiksi sosiaalityö, poliisi tai lastensuojelu. Ohjelma on tarkoitettu vakavien ja pitkittyneiden kiusaamistapausten käsittelyyn. Lisäksi hyödynnetään Someturva-palvelua, johon oppilas voi kirjautua oppilaitoskohtaisella koodilla tarvittaessa. Osassa lukioista on myös mahdollisuus ilmoittaa häirinnästä QR-koodin välityksellä yhdyshenkilöille. Jokaiseen lukioon koulutetaan kaksi häirintäyhdyshenkilöä vuoden 2025 aikana. Poliisi lisää myös vuoden 2025 aikana läsnäoloa kouluissa ja lukioissa, erityisesti ongelmanratkaisutilanteissa sekä laillisuuskasvatuksessa.

Yhteisöllinen opiskeluhoollto Espoossa osallistaa opiskeluhoollon prosesseihin oppilaitoksen henkilökuntaa, terveydenhuollon ammattilaisia, oppilaita ja opiskelijoita sekä heidän vanhempiaan. Yhteisöllinen opiskeluhoollto on osa oppilaitosten jokapäiväistä toimintaa ja se on mukana myös kiusaamisesta, väkivallasta, häirintästä ja syrjinnästä ennaltaehkäisevissä toimenpiteissä sekä niihin puuttumisessa. Arvioinnissa saatujen tietojen perusteella Yhdessä vahvaksi yhteisöksi -suunnitelman ja kriisisuunnitelman toimenpiteitä toteutetaan tarvittaessa. Henkilökuntaa koulutetaan ja suunnitelmia käydään läpi sekä päivitetään säännöllisesti.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Espoon kaupunkitasoinen tavoite pyrkii nollatoleranssiin koulukiusaamisesta ja kouluväkivaltaa kohtaan. Tavoite ei toteutunut, sillä oppilaskyselyn ja kouluterveyskyselyn perusteella aikuisten puuttuminen kiusaamiseen on vähentynyt ja oppilaiden kokemus kiusaamisesta lisääntynyt.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kiusaamisen ehkäisyksi on mallinnettu monia hyviä toimenpiteitä. Toimenpiteiden vaikutusten arvioiminen on haastavaa, sillä suoraa vertailuryhmää ei tällä hetkellä ole.

Koulukiusaaminen näkyy monella eri tavalla, kuten syrjintänä, häirintänä ja väkivaltana. Kiusaaminen ei rajoitu vain kouluympäristöön, vaan se voi näkyä myös vapaa-ajalla. Sosiaalisessa mediassa kiusaaminen tapahtuu esimerkiksi vainoamisen, huhujen levittämisen tai seksuaalisen häirinnän muodossa.

Yhteisöohjaajien jatko on epävarmaa, sillä valtio on leikkaamassa siihen käytettyä rahoitusta. Yhteisöohjaajat toimivat erillisinä muista opiskeluhoolltoa tarjoavista palveluista ja yhteisöohjaajien toiminnalla on havaittu positiivisia vaikutuksia esimerkiksi koulupoissaolojen vähentämisessä.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue vastaa kuraattorien, psykologien, kouluterveydenhoitajien ja koululääkäreiden palveluista oppilaitoksissa. Heidän työhönsä kuuluu sekä yksilökohtainen että yhteisöllinen opiskeluhoollto. Oppilaitoksen yhteisöllistä opiskeluhoolltoa johtaa rehtori ja sitä toteuttavat oppilaitoksen ja hyvinvointialueen henkilöstö yhdessä. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen edellä mainitun henkilöstön mitoitus ei ole kaikilta osin lakisääteisellä tasolla eikä

palvelua pystytään aina järjestämään lain vaatimalla tavalla oppilaitoksessa tai sen välittömässä läheisyydessä.

Yhdessä vahvaksi yhteisöksi -suunnitelma ja kriisisuunnitelma vastaavat oppilas- ja opiskelija-huoltolain vaatimuksia sekä Opetushallituksen kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa -oppaassa laadittuja toimintaohjeita. Henkilökunnalle järjestetään säännöllistä koulutusta ja perehdytystä, kiusaamista pyritään ennaltaehkäisemään ja lakisääteiset suunnitelmat ja säännöt ovat ajantasaisia. Oppilaitoksilla on saatavilla ulkopuolista tukea vaikeiden kiusaamistapausten selvittelyyn. Suunnitelmien käytännön toteutuksen vuotuinen systemaattinen läpikäynti tukee muuttuvaan toimintaympäristöön reagoimista, mutta reaaliaikainen uudelleenarviointi toimintaympäristön muuttuessa on myös tarpeen.

On tärkeää, että oppilaitoksissa tehdään kattavasti pitkäjänteistä ehkäisevää päihdetyötä osana terveyden edistämistä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tutkimukset osoittavat, että oppilaitoksissa tehtävä päihdetyö on vaikuttavaa.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Oppilaitoksissa on välittömästi ja entistä tiukemmin puututtava kiusaamis-, häirintä-, syrjintä- ja väkivaltatapauksiin.

Oppilaitosten tulee jakamattomalla vastuulla ja moniammatillisesti puuttua kiusaamis-, häirintä-, syrjintä- ja väkivaltatapauksiin yhteisöllisen opiskeluhoollon periaatteiden mukaisesti.

Viherlaakson lukio

Kuva: Taru Turpeinen

4.2 TOISEN ASTEEN KOULUTUS – SUOMEN- JA RUOTSINKIELINEN LUKIOKOULUTUS

Toisen asteen koulutukseen kuuluvat lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus. Toisen asteen tutkinnon suorittaminen on vuodesta 2021 alkaneen laajennetun oppivelvollisuuden perusteella maksutonta alle 20-vuotiaille. Oppivelvollisuus jatkuu siihen asti, kunnes nuori täyttää 18 vuotta tai suorittaa toisen asteen tutkinnon. Perusopetuksen päättäviä oppivelvollisia oli Espoossa keväällä 2024 noin 3 200. Espoossa perusopetuksen päättävästä ikäluokasta lähes 75 prosenttia hakeutuu ensisijaisesti lukioon.

Kasvun ja oppimisen lautakunta sekä Svenska rum -lautakunta vastaavat oman kieliryhmänsä toisen asteen koulutuksesta lukiokoulutuksen osalta. Suomenkieliset toisen asteen koulutuksen palvelut ovat Suomenkielisen toisen asteen koulutuksen ja nuorisopalveluiden tulosityksikön vastuulla. Yksikkö vastaa myös toisen asteen koulutuksen kaupunkitasoisesta koordinoinnista. Ruotsinkielisestä toisen asteen koulutuksesta vastaa ruotsinkielisten sivistyspalveluiden tulosityksikkö (Svenska bildningstjänster). Yksiköiden tehtäviin kuuluu lukiokoulutuksen järjestäminen ja johtaminen.

Oppivelvollisuuslain mukaan asuinkunta on vastuussa niistä oppivelvollisista nuorista, jotka eivät perusopetuksen jälkeen pääse tai hakeudu toisen asteen koulutukseen. Vuonna 2024 Espoon vastuulle siirtyi 276 ilman opiskelupaikkaa olevaa oppivelvollista. Nuoret ohjataan koulutukseen tai muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin, ja tarvittaessa heille tehdään opiskelupaikan osoittamispäätös. Opiskelupaikan osoittamisia tehtiin 19 vuonna 2024. Kasvun ja oppimisen toimiala tekee yhteistyötä muun muassa Ohjaamotalon, Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnian ja Ammattiopisto Liven sekä Prakticum kanssa.

Arvioinnissa selvitettiin, onko suomen- ja ruotsinkielisen lukiokoulutuksen palvelut järjestetty tuottavasti, laadukkaasti sekä tarkoituksenmukaisesti. Lukiokoulutusta koskevien tulostavoitteiden toteutumista on arvioitu luvussa 1.3. ja arviointiyhteenveto on esitetty liitteessä 1. Toisen asteen opiskelijahuoltopalveluja on arvioitu luvussa 4.1. Espoossa suomenkielistä ammatillista koulutusta sekä tutkintoon valmentavaa koulutusta (TUVA) tarjoaa koulutuskuntayhtymä Omnia, jota on käsitelty luvussa 6.3. Ruotsinkielisestä ammatillisesta koulutuksesta ja TUVA-koulutuksesta vastaa ammattioppilaitos Prakticum, joka on rajattu arvioinnin ulkopuolelle.

Lukiokoulutuksen järjestäminen Espoossa – hakija- ja aloituspaikkamäärät kasvussa

Lukiokoulutukseen liittyvää lainsäädäntöä ja normeja on uudistettu merkittävästi 2020-luvulla. Lukion uudet opetussuunnitelman perusteet otettiin käyttöön vuosina 2021–2024 aloittava vuosiluokka kerrallaan. Lukiolain mukaan opiskelijalla on oikeus saada erityisopetusta tai muuta oppimisen tukea yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti. Uudistukset myös paransivat opiskelijoiden oikeutta saada monipuolista henkilökohtaista opinto-ohjausta.

Espoossa on 10 suomenkielistä lukiota ja yksi ruotsinkielinen lukio. Kansainväliseen ylioppilastutkintoon tähtäävät IB (International Baccalaureate Diploma Programme) -linjat ovat Etelä-Tapiolan lukiossa sekä Mattlidens gymnasiumissa. Näiden lisäksi lukiokoulutusta tarjotaan Olarissa sijaitsevassa Steiner-koulussa. Osalla lukioista on painotus, lukiolinja tai Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämä lukiokoulutuksen valtakunnallinen kehittämissihtävi ja erityinen koulutustehtävä. Koulutustehtävään liittyvä kansallinen kehittämissihtävi on Otaniemen (matematiikka ja luonnontieteet) ja Tapiolan (musiikki) lukioilla.

Suomenkielisissä lukioissa opiskeli vuoden 2024 syksyllä 6 740 opiskelijaa ja ruotsinkielisessä Mattlidensin lukiossa 788 opiskelijaa, joista englanninkielisellä IB-linjalla 199. Suomenkielisessä lukiokoulutuksessa muita kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvia opiskelijoita oli 13,1 prosenttia ja ruotsinkielisessä lukiokoulutuksessa yksi prosentti sekä IB-linjalla 52 prosenttia. Espoossa toisen asteen ja erityisesti lukiokoulutuksen opiskelijamäärissä on kasvupainetta koko 2020-luvun ajan ja resurssitarpeen kasvu on sekä suomen- että ruotsinkielisen lukiokoulutuksessa

ajankohtainen. Suomenkielisen lukiokoulutuksen yksiköt on pyritty sijoittamaan niin, että palveluita tarjotaan eri puolilla kaupunkia.

Espoon suomenkieliseen lukiokoulutukseen haki kevään 2024 yhteishaussa ensisijaisesti 2 615 nuorta ja opintoihin valittiin 2 123 nuorta. Suhteellinen ensisijaisten hakijoiden määrä oli 1,23 aloituspaikkoihin nähden, mikä on merkittävästi aiempia vuosia korkeampi. Ensisijaiseksi hakutoiveekseen lukion oli valinnut 76 prosenttia. Suomenkielisten lukioden ensisijaiset hakijamäärät ovat nousseet vuosittain ja opiskelijapaikkatarpeen on arvioitu kasvavan 300:lla vuodesta 2024 vuoteen 2026, jos paikkoja varataan jatkossakin 66,3 %:lle perusopetuksen päättävästä ikäluokasta. Kasvun ja oppimisen lautakunnan päätöksellä Espoossa lukioon päästäkseen peruskoulun lukuaineiden keskiarvon on oltava vähintään 7,0. Keskeisin lukioden alimpia sisäänpääsykeskiarvoja määrittävä tekijä on varattujen aloituspaikkojen määrä suhteessa hakijamääriin. Vuoden 2024 yhteishaussa alin sisäänpääsyn keskiarvo oli 7,67.

Lukioihin vuonna 2024 valituista opiskelijoista 79,1 prosenttia tuli Espoosta, 7,4 prosenttia Kirkkonummelta, 5,9 prosenttia Helsingistä, 2,5 prosenttia Kauniaisista, 0,6 prosenttia Vantaalta ja muualta Suomesta 4,5 prosenttia. Espoossa peruskoulun päättävistä opiskelijoista jatkoi Espoon lukioissa 45 prosenttia.

Laajennetun oppivelvollisuuden myötä kaikki toisen asteen vuosiluokat olivat syksyllä 2024 ensi kertaa maksuttoman toisen asteen piirissä. Toisen asteen opiskelu materiaaleineen on opiskelijoille maksutonta sen vuoden loppuun saakka, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Viisi ensimmäistä ylioppilaskoetta ovat ilmaisia. Espoossa kukin kokelas maksaa jokaisen ylimääräisen kokeen suorittamisesta 38 euroa. Tämä koskee myös hyväksytyyn ylioppilaskokeen arvosanan korottamista.

Oppimistulokset ylioppilastutkintotuloksilla mitattuna kansallista keskiarvoa korkeampia

Sekä suomen- että ruotsinkielisen lukiokoulutuksen oppimistulokset ovat ylioppilastutkintotuloksilla mitattuna olleet kansallista keskiarvoa korkeampia. Espoon suomenkielisistä lukioista valmistuneista ylioppilaista oli vuoden 2024 keväällä 66 prosentilla ja syksyllä 58,8 prosentilla valtakunnallista keskiarvoa korkeampi kaikkien kokeiden keskiarvo. Yo-kirjoitusten kaikkien kokeiden arvosanojen keskiarvo oli Espoon suomenkielisissä lukioissa keväällä 4,8 ja syksyllä 4,4, mikä on tavoitteen mukaisesti valtakunnallista keskiarvoa korkeampi.

Lukio-opiskelijoiden opiskelutaidoissa ja -valmiuksissa on viime vuosina havaittu laskua, mikä on lisännyt opiskelijoiden tuen ja ohjauksen sekä opintojen edistymisen seurannan tarvetta. Tähän on Espoon lukiokoulutuksessa vastattu esimerkiksi kaikkien lukiolaisten yhteisellä opiskelun perustaitoihin keskittyvällä kurssilla lukio-opintojen alussa. Lisäksi on pyritty vahvistamaan opetuskielen taitoja ja panostamaan lukutaitoihin kaikissa aineissa. Myös kehittämistoimia hyvän työrauhan luomiseksi on tehty.

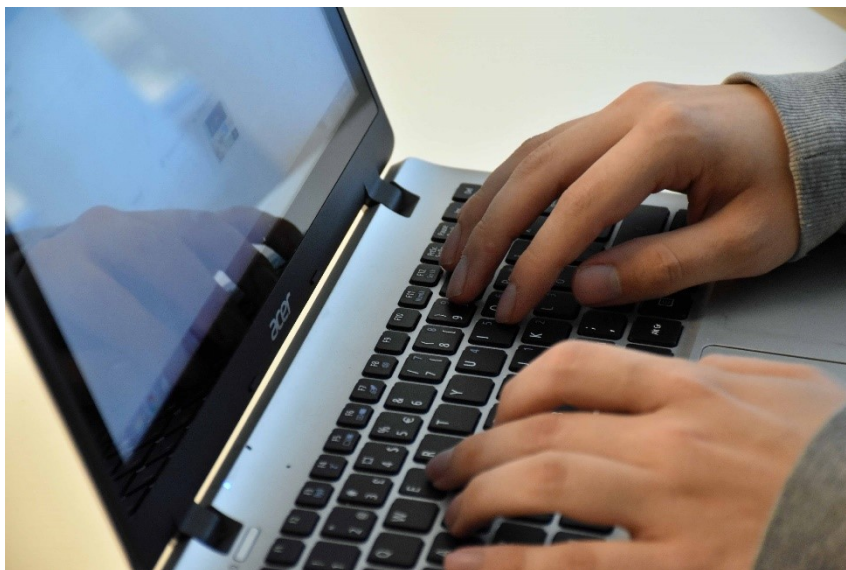
Oppilaitosten tärkein tehtävä on edistää oppimista, joten lukiokoulutukseen tarvitaan entistä vahvemmin mukaan ajattelua, jonka avulla pystytään tukemaan ja ottamaan opiskelijoiden yksilöllisiä tarpeita huomioon. Keskeisiä lukiokoulutuksen ohjeistuksia ja suunnitelmia Espoossa ovat Opetussuunnitelmat sekä Lukiokoulutuksen missio ja visio 2020–2025. Lisäksi Espoossa on vuonna 2024 laadittu suomenkielinen Espoon lukiokoulutuksen laatukäsikirja. Lukiokoulutuksen missiossa ja visiossa korostetaan muun muassa laadukasta opetusta ja oppimisympäristöjä sekä opiskelijoiden hyvinvointia ja yhdenvertaisuutta. Lukiokoulutuksen laatukäsikirjaan on koottu lukioden opettajille käytännön esimerkkejä siitä, kuinka lukioissa toteutetaan laadukasta oppimista muun muassa ehkäisemällä lukiolaisten henkistä kuormitusta, lukio-opintojen venymistä ja keskeyttämistä sekä tukemalla maahanmuuttotustaisten oppijoiden opintoja.

Lukiopaja on niille Espoon suomenkielisissä päivälukioissa opiskeleville nuorille suunnattu hanke, joiden opintojen etenemisessä on haasteita. Lukiopaja on osa lukiokoulutuksen laatuhanke. Lukiopaja on vahvin tuen muoto Espoon lukioissa ja se on ollut toiminnassa vuodesta 2023. Lukiopajassa nuorelle tarjotaan enemmän tukea opintoihin ja tavoitteena on, että nuori pääsee tuen avulla palaamaan takaisin omaan lukioonsa. Lukiopaja toimii kesällä 2025 päättyvällä

hankerahoituksella. Vuoden 2025 talousarviossa on varmistettu toiminnan jatko vuoden 2025 loppuun, ja sen jälkeen toimintaa pyritään jatkamaan vielä 31.7.2026 asti.

Digitaalisten materiaalien käyttö lukio-opetuksessa pääsääntönä

Tietokoneiden ja digitaalisten materiaalien käyttö on Espoon lukiokoulutuksessa laajaa. Hyvänä puolelta nähdään erityisesti se, että tietokoneiden ja digitaalisten materiaalien käyttö valmentaa osaltaan työelämän vaatimiin taitoihin. Huonoina puolina nähdään opiskelijoiden ruutujan kasvaminen suureksi, kun opiskelutehtävät tehdään päätteillä ja mahdollisesti suuri osa vapaa-ajastakin kuluu ruutujen ääressä.

Viherlaakson lukio

Kuva: Taru Turpeinen

Kasvun ja oppimisen toimialan mukaan jatkossakin käytetään lähtökohtaisesti sähköistä materiaalia, mutta sen rinnalle mietitään tapoja, joilla voitaisiin pienessä määrin hyödyntää fyysistä oppimateriaalia. Kahta rinnakkaista materiaalia ei kuitenkaan kannata hankkia. Esimerkiksi lukion tietyille filosofian kursseille oli tilattu kurssisisältöihin hyvin sopivat fyysiset kirjat. Kirjojen ja muun fyysisen materiaalin saatavuus saattaa heiketä jatkossa opiskelumateriaalien tarjonnan suuntautuessa yhä enenevästi sähköiseen materiaaliin.

Espoon nuorisovaltuusto teki syksyllä 2024 valtuustolle aloitteen, jossa ehdotetaan, että opettajilla olisi mahdollisuus tilata opetusmateriaaliksi myös paperisia tekstikirjoja. Aloitteen mukaan valtaosa lukiolaisista suosisi paperikirjoja, opettajat pitävät niitä luotettavina ja niiden kustannukset eivät ole suurempia verrattuna digitaalisiin kirjoihin.

Lukioihin hakeudutaan yli kuntarajojen

Espoolaisen lukion valintaa espoolaiselle nuorelle puoltaa, että koulu olisi lähellä ja myös kaveripiiri olisi samalla alueella. Yhdeksäsluokkalaisia espoolaisia hakee merkittävässä määrin myös Helsinkiin, jossa esimerkiksi urheilu- ja kuvataidelukioilla on vetovoimaa. Lisäksi Kauniaisten lukion opiskelijoista 80 prosenttia on espoolaisia nuoria. Myös muissa lähialueen kuntien lukioissa opiskelee espoolaisia. Toisaalta esimerkiksi Espoossa Kuninkaantien lukiossa ulkopaikkakuntalaisten opiskelijoiden osuus on 25 prosenttia. On myös mahdollista, että kesken lukio-opintojen tullaan takaisin Espooseen jatkamaan opintoja. Yleisesti ottaen Espoosta mennään enemmän muihin kuntiin lukio-opintoihin, kuin muualta tullaan Espoon lukioihin.

Lukiokoulutuksen kustannukset

Suomenkielisen lukiokoulutuksen vuosittaiset henkilöstökustannukset ovat noin 32,3 milj. euroa. Tilavuokratkustannukset ovat noin 16 milj. euroa. Suurin osa tilakustannuksista tulee Kasvun ja oppimisen toimialalle Tilapalvelut-liikelaitoksen laskuttamina sisäisinä vuokrina. Poikkeuksena on Kuninkaantien lukio, jossa on Public Private Partnership eli PPP-sopimus. Muita kustannuksia ovat esimerkiksi oppimateriaali-, ruokailu- ja hallintokustannukset.

Vuoden 2024 talousarviossa Espoon suomenkielisten lukioiden opiskelijakohtaisiksi kustannuksiksi ilman tilakustannuksia oli arvioitu 6 168 euroa ja tilakustannukset mukaan luettuna 9 237

euroa. Vuoden 2024 tilinpäätöksessä suomenkielisten lukioden toteutuneet kustannukset olivat ilman tilakustannuksia 6 030 euroa per opiskelija. Ruotsinkielisen lukiokoulutuksen ja IB-lukion yksikköhinnat ovat suomenkielisten lukioden yksikköhintoja korkeammat. Toteutuneet yksikköhinnat laskivat talousarvioon nähden sekä suomen- että ruotsinkielisessä lukiokoulutuksessa.

Espoossa on ollut kuudesta suurimmasta kaupungista kallein lukiokoulutus yhden lukiolaisen vuoden koulutuksen kustannuksissa mitattuna. Syynä tähän on muun muassa laaja opintotarjonta sekä suomenkielisen lukioverkon rakenteellisesti raskas monen pienemmän lukion ratkaisu, joka mahdollistaa toisaalta kattavamman palveluverkon. Vuoden 2023 Kuusikkokaupunkien vertailulukujen ennakkotiedoista kävi ilmi, että kustannukset ovat lähenemässä muiden suurten kaupunkien tasoa.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Lukiokoulutuksen oppimistuloksia seurataan ja arvioidaan kaupunkitasoisesti ylioppilastutkintotuloksia seuraamalla ja suhteuttamalla Espoon ylioppilaiden tutkintotulokset kansalliseen keskiarvoon. Sekä suomen- että ruotsinkielisen lukiokoulutuksen oppimistulokset ovat olleet kansallista keskiarvoa korkeampia. Opiskelijoiden opiskeluedellytyksissä ja -taidoissa on havaittu heikentymistä viime vuosina. Tähän on lukioissa pyritty vastaamaan muun muassa opiskelutaitojen harjoittelun tukemisella heti lukio-opintojen alussa, sekä opiskelukielen taitojen vahvistamisella.

Espoon lukiokoulutuksessa toteutetaan systemaattista laadunhallinta- ja kehittämistyötä. Opiskelutaitojen lisäksi keskeiseksi kehittämiskohteeksi on tunnistettu opiskelijoiden ja koko lukioyhteisön hyvinvoinnista huolehtiminen. Lukiokoulutuksen riittävyys ja saavutettavuus on keskeistä myös Espoo-tarinan kotoutumista koskevien tavoitteiden toteuttamisen kannalta.

Lukiokoulutuksen suosio on Espoossa valtakunnallisesti katsoen korkea. Alin sisään pääsyn keskiarvo Espoossa on korkea ja kysyntää lukiokoulutukselle on nykyistä tarjontaa enemmän. Espoon lukiokoulutuksen riittävyyteen ja laaja-alaiseen saavutettavuuteen on kiinnitettävä huomiota myös nykyisessä tilanteessa, jossa opetus- ja tilaresursseihin kohdistuu säästöpainetta. Espoon väestönkasvu lisää opiskelupaikkojen tarvetta voimakkaasti lähivuosina. Lukiokoulutukseen hakeudutaan yli kuntarajojen ja peruskoulun päättävät nuoret hakevat Espoon lukioden lisäksi esimerkiksi lukioihin Helsinkiin ja Kauniaisiin. Myös Espoon lukioihin hakeudutaan paljon ympäryskunnista.

Digitaalisten materiaalien käyttö on lukiokoulutuksessa pääsääntönä. Nuorisovaltuuston tekemä aloite kirjojen käytöstä lukio-opetuksessa on huomion arvoinen, koska se edistäisi nuorten monipuolisia lukutaitoja ja kohtuullistaisi ruutuaikaa.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Lukiokoulutuspaikkoja tulee lisätä tarvetta vastaavasti, jotta lukioon pääsyn keskiarvorajat alenisivat nykyisestä.

Kirjojen ja muun fyysisen opiskelumateriaalin käyttöä digitaalisten materiaalien rinnalla lukiokoulutuksessa tulee lisätä nuorten monipuolisten lukutaitojen edistämiseksi ja ruutuajan kohtuullistamiseksi.

4.3 KOULURAKENNUSTEN ESTEETTÖMYYS

Esteettömyydessä on kyse ihmisten moninaisuuden huomioonottamisesta rakennetun ympäristön suunnittelussa ja toteuttamisessa. Kyse ei ole vain liikkumisen esteettömyydestä vaan siinä otetaan huomioon myös esimerkiksi näkemiseen, kuulemiseen, ymmärtämiseen ja kommunikaatioon liittyvät asiat. Espoo-tarinan valtuustokauden tavoitteen ”Espoo on oppimisen ja sivistyksen kärkikaupunki” yhteydessä on linjattu, että oppilaiden ja koulujen erilaiset tarpeet tunnustetaan ja kaikkien oppimista edistetään opetuksen eriyttämisellä sekä riittävällä erityisellä tuella.

Tarkastuslautakunta on arvioinut vuoden 2023 arviointikertomuksessaan kaupungin rakennetun kaupunkiympäristön ja kaupungin rakennusten esteettömyyttä yleisellä tasolla. Vuoden 2024 arvioinnissa esteettömyyttä varmistavia toimenpiteitä tarkasteltiin Espoo-tarinan linjauksen pohjalta kaupungin koulurakennusten näkökulmasta.

Esteetön ympäristö on osalle välttämätön

Kaikille sopivassa suunnittelussa tiloja ja ympäristöä suunnitellaan niin, että kaikki ihmiset voivat käyttää niitä mahdollisimman laajasti ilman mukautuksia tai erityissuunnittelua. Yhdessä saavutettavien palvelujen, käytettävien välineiden ja ymmärrettävän tiedon kanssa esteettömät ympäristöt mahdollistavat yhdenvertaisen osallisuuden toteutumisen.

Esteettömyyden edistäminen Espoossa jakautuu perus- ja erityistasoon. Jaottelu juontaa juurensa *Suunnittelu, rakentaminen, kunnossapito: Esteettömien julkisten alueiden suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon ohjeistaminen katu-, viher- ja piha-alueilla (SuRaKu)* -projektiin, jossa oli Helsingin ja Espoon lisäksi mukana neljä muuta kaupunkia. Kaupungin toimitiloista esimerkiksi koulut ja päiväkodit ovat perustason tiloja. Yksinkertaistetusti perustason esteettömyys tarkoittaa lain ja asetuksen mukaista rakentamisen tapaa. Erityisen esteettömyyden kohteita ovat kaikille käyttäjille suunnitellut julkiset rakennukset ja vammaisille ja vanhuksille osoitetut palvelutilat, joissa huomioidaan loppukäyttäjien erityistarpeet. Erityinen esteettömyys tarkoittaa, että rakennuksessa tulee olla kiinteitä apuvälineitä ja toimintoja, joita edellytetään myös muussa kuin rakennusasetuksessa. Erityisen esteettömyyden kohteita ovat muun muassa erityisasumishankkeet, sairaalat ja terveysasemat, erityisoppilaitokset, liikenneterminaalit sekä monet kulttuuri- ja liikuntapalvelujen tilat, kuten kirjastot ja uimahallit.

Koulurakennusten esteettömyys on osa inklusiivista opetusta

Fyysinen esteettömyys näkyy kouluissa siten, että kulkuväylät ovat leveät ja sisäänkäynneissä ei ole korkeuseroja, hissit tai liuskat mahdollistavat liikkumisen kerrosten välillä ja wc-tilat ovat riittävän tilavat ja varustettu asianmukaisesti. Toimintatilojen on oltava riittävän väljiä ja erikoisluokissa on oltava esteettömät työpisteet. Lisäksi fyysiseen esteettömyyteen kuuluvat selkeät opasteet, miellyttävä äänimaailma ja hyvä valaistus. Oppimisympäristön esteettömyyteen kuuluu saavutettavat oppimateriaalit, oppimista tukevat apuvälineet ja teknologiset ratkaisut, kuten induktiosilmukat sekä ääniohjatut järjestelmät. Sosiaalisessa esteettömyydessä kouluyhteisön arvot ja asenteet tukevat kaikkien ihmisten yhdenvertaista kohtelua ja koulujäsenten välinen vuorovaikutus edistää kaikkien osallisuutta ja hyvinvointia.

Liikkumisen esteettömyyden varmistamisen lisäksi kouluissa tarpeita esteettömälle toimintaympäristölle luovat eriaisteiset kehitysvammat sekä neuropsykiatriset häiriöt ja vaikeudet. Koulurakennuksen näkökulmasta oppilaat saattavat tarvita erillisiä tiloja esimerkiksi rauhoittumiseen ja koululounaan syömiseen. Turvallisen ja esteettömän kouluympäristön varmistamiseksi erityisryhmien oppilaat tarvitsevat esimerkiksi aidattua pihaa ja putoamisvaaran eliminoimista.

Koulujen esteettömyys on osa inklusiivista opetusta, joka varmistaa, että kaikki oppilaat, riippumatta heidän taustoistaan, kyvyistään ja mahdollisista erityistarpeistaan, voivat osallistua yhteiseen opetukseen ja kouluyhteisöön. Kasvun ja oppimisen toimialan mukaan inklusion toteuttamisen haasteena on oppilaiden erilaisten tarpeiden huomioiminen samassa luokkatilassa. Lisäksi fyysisten tilojen ja oppimisympäristöjen suunnitteleminen esteettömiksi ja saavutettaviksi kaikille

oppilaille voi vaatia muutoksia koulun infrastruktuurissa. Inklusion onnistuminen vaatii myös riittävästi resursseja, koulutusta ja tukea inklusiivisen opetuksen toteuttamiseen sekä sitoutumista koko kouluyhteisöltä. Kasvun ja oppimisen toimiala valmistautuu parhaillaan 1.8.2025 pääosin voimaan astuvaan perusopetuslain muutokseen oppimisen tuen toteuttamisesta. Lakimuutos vahvistaa lähikouluperiaatteen toteuttamista, vaikuttaa vammaisten lasten oikeuksien toteutumiseen ja aiheuttaa lisävaatimuksia myös koulurakennuksille.

Kasvun ja oppimisen toimialan mukaan esimerkiksi vammaisuus ei saisi estää oppilaan oikeutta lähikouluun. Mikäli oppilaan lähikoulu ei esimerkiksi fyysisen vamman näkökulmasta toteuta lapsen etua, voidaan oppilaalle osoittaa alueelta toinen koulu. Näissä tapauksissa yhteistyötä tehdään oppilaan perheen kanssa ja kaupunki kustantaa oppilaan koulumatkat. Arvioinnissa saadun tiedon mukaan vaihtoehtoista koulua harkittaessa mahdollisuus päästä tutustumaan kouluun etukäteen on perheissä koettu merkitykselliseksi.

Esteettömän rakentamisen prosessi tähtää moniammatilliseen tarkasteluun

Tilapalvelut-liikelaitoksen mukaan esteettömyyden huomioimisen prosessilla kaupungin koulurakennusten uudisrakennushankkeissa ja rakennuksen käyttötarkoituksen muutoksissa on pyritty varmistamaan moniammatillinen tarkastelu. Lähtökohtana on jatkuva yhteistyö kaupungin toimijoiden, kuten käyttäjätoimialan, esteettömyysasiantuntijan ja rakennusvalvonnan välillä.

Kuitinmäen koulu

Kuva: Tilapalvelut-liikelaitos

Espoon kaupungin Tilapalveluissa rakennusten esteetöntä suunnittelua ja rakentamista säätelevät asetukset rakennuksen esteettömyydestä sekä rakennuksen käyttöturvallisuudesta. Tilapalvelut-liikelaitoksen kohteissa noudetaan lisäksi Esteetön rakennus ja ympäristö -opasta. Tilapalvelujen mukaan liikelaitos on päivittämässä muita täydentäviä ohjeistuksiaan. Muun muassa valmisteilla olleessa Toiminnallisessa koulusuunnitteluohjeessa otetaan kantaa inklusion vaikutuksesta koulutilojen suunnitteluun. Ohje odottaa lautakuntakäsittelyä. Tilapalvelujen mukaan erilaisten oppijoiden tarpeita on kaupungin tilaohjelmissa huomioitu esimerkiksi eriyttämistilojen variaatiolla. Lisäksi uudis- ja peruskorjaushankkeissa on mukana akustinen suunnittelija.

Suunnitteluvaiheessa korostuu käyttäjätoimialan tarpeiden määrittely, joka helpottaa esteettömien ratkaisujen toteuttamista. Hankkeen pääsuunnittelija vastaa siitä, että asetusten mukaiset esteettömyysvaatimukset täyttyvät. Esteettömyyden toteutumisen tarkistuspisteitä ovat rakennuslupahakemuksen liitteeksi tehtävä esteettömyys selvitys ja esteettömyyden suunnittelu- ja tarkastusasiakirja sekä suunnittelijan ja rakennusvalvontakeskuksen kanssa käytävä ennakoneuvottelu.

Erityisiä esteettömyysvaatimuksia sisältävissä kohteissa hanke esitellään myös vammaisneuvoston Rakennetaan kaikille (RAKA) -työryhmälle. Viimeisenä tarkistuspisteenä ennen rakennuksen käyttöönottoa on työmaakäynti, johon erityisiä esteettömyysvaatimuksia sisältävissä kohteissa osallistuu myös RAKA-työryhmän edustaja.

Koulurakennuksiin ja etenkin niiden liikuntatiloihin kohdistuu myös merkittävää iltakäyttöä. Tilapalvelujen mukaan kaikilla kulkualueilla, esimerkiksi liikunnan ja urheilun tulosyksikön ja koulurakennusten yhteiskäytön iltakäytön toiminta-alueilla, huomioidaan esteettömän rakentamisen vaatimukset. Koulurakennusten liikunta- ja muiden harrastustilojen tilavarauksista vastaavan Elinvoiman tulosyksikön mukaan tiloja iltakäyttöön varaavat myös erityis- ja senioriryhmät. Tietoja koulutilojen esteettömyydestä ei löydy suoraan tilojen varausjärjestelmästä, mutta koulujen esteettömyystietoja on mahdollista tarkastella kaupungin verkkosivuilta Palvelukartta-verkkopalvelusta. Tiedot ovat osin puutteellisia. Lisätietoja tilojen esteettömyydestä voi kuitenkin kysyä koulutilavarausten ja liikuntapaikkavarausten asiakaspalveluista tai suoraan koululta. Saatua palautetta tilojen esteettömyyden puutteista viedään kiinteistönhuollon tiedoksi. Lisäksi esimerkiksi Niipperin koulun siirtokelpoiseen liikuntasaliin on Liikunnan ja urheilun tulosyksikön avustuksella rakennettu näkövammaisten maalipalloa varten maalien hissijärjestelmät.

Vanhempien koulurakennusten esteettömyyttä ei aina saada merkittävästi parannettua

Tilapalvelut-liikelaitoksen mukaan kaupungin uudisrakentaminen on Espoossa esteettömyysäädösten mukaista. Keskeisimmiksi koulurakennusten esteettömyyden haasteiksi Tilapalvelut sekä Kasvun ja oppimisen toimiala raportoivat erityisesti kaupungin taloudellisen tilanteen luomat kustannuspaineet ja Espoon kasvun ja vanhojen koulurakennusten muutostyötarpeet. Kasvun ja oppimisen toimialan mukaan aikajänne tilatarpeiden esille tulosta on usein lyhyt niiden käyttöönotto- tarpeeseen nähden. Moni käyttäjämuutostyö odottaa vielä suunnittelua ja toteutusta, sillä käyttäjämuutostöiden tilaamista on jouduttu loppuvuonna 2024 ajallisesti rajaamaan lisääntyneen työkuorman vuoksi. Erot koulurakennusten omistussuhteissa eivät näy loppukäyttäjälle, mutta toimintamallit eri omistussuhteiden välillä vaihtelevat ja vaikutusta voi olla esimerkiksi muutostyön toteuttamisen aikajänteeseen.

Tilapalvelujen mukaan peruskorjauskohteissa esteettömyyttä pyritään parantamaan olemassa olevissa puitteissa, mutta merkittävät esteettömyyden parantamisratkaisut vaativat vanhemmissa kohteissa riittävää rahoitusta, eikä vanhaa kohdetta aina ole mahdollista saada esteettömäksi esimerkiksi suojelu- tai rakennesyistä. Lisäksi esteettömäksi tarkoitettujen ratkaisujen laadukkuus on vaihdellut hankkeittain ja riippuu suunnittelijoiden osaamisesta. Haasteena raportoitiin myös, ettei jälkikäteen tuleviin muutostarpeisiin esteettömyyden tason nostamiseksi voida ennakoon varautua. Liikelaitoksen mukaan kehityskohteina ovat esteettömyysasioiden yhdenmukaistaminen, selkeyttäminen sekä jalkauttaminen. Myös aistiystävällisen ympäristön huomioimisen raportoitiin vaativan vielä kehittämistä.

Esteettömyysohjelmaa päivitetään

Esteettömyysohjelman päivittämisen sisältöä on käsitelty Kaupunkiympäristön toimialan johtoryhmässä, joka on toiminut tässä vaiheessa projektin ohjausryhmänä. Esteettömyysohjelman päivittystyö on käynnistynyt ja sen tarkempi sisältö, kuten esteettömyyden perustyn kehittäminen toimenpiteet, tarkentuvat huhtikuun 2025 aikana.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Inklusiivinen opetus edellyttää koulurakennuksilta esteettömyyttä. Painetta koulurakennusten esteettömyyden parantamiseen luo Espoon nopea väestönkasvu sekä perusopetuslain muutos oppimisen tuen toteuttamisesta (HE 114/2024), joka vahvistaa lähikouluperiaatteen toteuttamista ja vammaisten lasten oikeuksien toteutumista. Tapauksissa, joissa erityistarpeita vaativalle oppilaalle joudutaan osoittamaan jokin toinen kuin oppilaan lähikoulu, tarkastuslautakunta pitää hyvänä käytössä olevaa toimintatapaa perheiden osallistamisesta vaihtoehtoisen koulun valintaan.

Esteetöntä koulurakentamista ohjaavat valtakunnalliset asetukset ja oppaat sekä Tilapalvelujen omat ohjeet. Esimerkiksi lautakuntäkäsittelyä odottava toiminnallinen koulusuunnitteluohje ottaa kantaa inklusion huomioimiseen koulurakennuksissa. Koulurakennushankkeissa pyritään moniammatillisuuteen ja jatkuvaan yhteistyöhön kaupungin toimijoiden välillä. Erityistarpeiden määrittely jo suunnitteluvaiheessa helpottaa esteettömien ratkaisujen toteuttamista ja vähentää jälkeensä tehtävien muutostöiden tarvetta. Mikäli koulurakennushankkeeseen kohdistuu erityisiä esteettömyysvaatimuksia, esitellään hanke lausuntoa varten myös vammaisneuvoston RAKA-työryhmälle ja ryhmän edustaja osallistuu työmaakäynnille. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan on tärkeää, että vanhus- ja vammaisneuvostoa osallistetaan kattavasti hankkeiden suunnitteluun. Neuvostojen tekemissä katselmoinneissa saadaan arvokasta tietoa esteettömyyden toteutumisesta käytännössä.

Arvioinnissa raportoidun mukaan uudisrakentaminen on Espoossa esteettömyysäädösten mukaista. Haasteeksi ovat muodostuneet kustannuspaineet ja aikansa rakennusmääräyksiä noudattanut vanhempi koulurakennuskanta. Peruskorjauskohteissa esteettömyyttä pyritään parantamaan olemassa olevissa puitteissa. Merkittävät esteettömyyden parantamiskäsitteet vaativat vanhemmissa kohteissa riittävää rahoitusta, eikä vanhaa kohdetta aina ole mahdollista saada esteettömäksi esimerkiksi suojele- tai rakennesyistä. Aikajänne tilatarpeiden esille tulosta on usein merkittävän lyhyt niiden käyttöönottotarpeeseen nähden. Lisäksi esteettömyysasioiden yhdenmukaistamisen, selkeyttäminen sekä jalkauttaminen vaatii vielä kehittämistä.

Tarpeita esteettömälle ja turvalliselle toimintaympäristölle luovat myös tilojen käyttäjien eriaistiset kehitysvammat sekä neuropsykiatriset häiriöt ja vaikeudet. Erilaisten oppijoiden tarpeita huomioidaan muun muassa opetuksen eriyttämistilojen variaatiolla sekä akustisella suunnittelulla. Esimerkiksi aistiystävällisen ympäristön huomioimisen todettiin kuitenkin vaativan vielä kehittämistä. Tarkastuslautakunta katsoo tärkeäksi, että kaupungin koulurakentamisessa kiinnitetään entistä enemmän huomiota esteettömyyden edistämiseen myös laajemmin kuin vain liikkumisen esteettömyyden näkökulmasta.

Koulurakennuksiin ja etenkin niiden liikuntatiloihin kohdistuu myös merkittävää iltakäyttöä. Esteettömän rakentamisen vaatimukset huomioidaan myös esimerkiksi Liikunnan ja urheilun tulosyksikön ja koulurakennusten yhteiskäytön iltakäytön toiminta-alueilla. Iltakäyttöön tiloja varaavat voivat tarkastella koulujen esteettömyystietoja Palvelukartta-verkkopalvelusta. Tiedot ovat kuitenkin osin puutteellisia. Lisätietoja tilojen esteettömyydestä voi kuitenkin aina kysyä koulutilavarausten ja liikuntapaikkavarausten asiakaspalveluista. Kaupunki on päivittämässä esteettömyysohjelmaansa.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Esteettömien koulurakennusten varmistamiseksi valmisteilla olleet täydentävät rakentamisen ja suunnittelun ohjeet tulee saattaa käytäntöön viipymättä.

Koulurakennusten esteettömyyttä on edistettävä liikkumisen esteettömyyden lisäksi laaja-alaisesti myös esimerkiksi aistiesteettömyyden näkökulmasta.

5 KAUPUNKIYMPÄRISTÖN TOIMIALAN PALVELUJEN ARVIOINNIT

5.1 KESTÄVÄN LIIKENTEEN JA LIIKKUMISEN LISÄÄMINEN

Espoo-tarinassa asetettu valtuustokauden tavoite on, että Espoo saavuttaa hiilineutraaliuden vuoteen 2030 mennessä. Hiilineutraalisuudella tarkoitetaan sitä, että kaupunki aiheuttaa vuodessa vain sen verran kasvihuonekaasupäästöjä kuin niitä pystytään sitomaan. Liikenne ja liikkuminen on yksi valtuuston toukokuussa 2024 hyväksymän Hiilineutraali Espoo 2030 -tiekartan painopisteistä. Tiekartassa asetettu tavoite liikenteen päästöjen osalta on vähentää päästöjä vuoden 1990 tasosta vuoteen 2030 mennessä 57 prosenttia.

Arvioinnissa selvitettiin, onko kestäviä liikennemuotoja edistetty Espoo-tarinan mukaisesti tarkastelemalla liikenteen päästöjen kehitystä, liikkumistutkimusten tuloksia sekä Kaupunkitekniikan keskuksen ja Kaupunkisuunnittelukeskuksen kestävästä liikkumisesta edistäviä toimenpiteitä. Tarkastuslautakunta on aiemmin käsitellyt kestävästä liikkumisesta edistämistavoitteen näkökulmasta merkittävään julkisen liikenteen kehittämiseen liittyviä kokonaisuuksia konsernitasolla vuoden 2023 arviointikertomuksessa arvioidessaan Espoon kaupungin Helsingin seudun liikenne - kuntayhtymälle (HSL) sekä Länsimetro Oy:lle asettamien omistajaohjaustavoitteiden toteutumista.

Espoon kaupunkirakenne tukee kestävästä liikenteen edistämistä

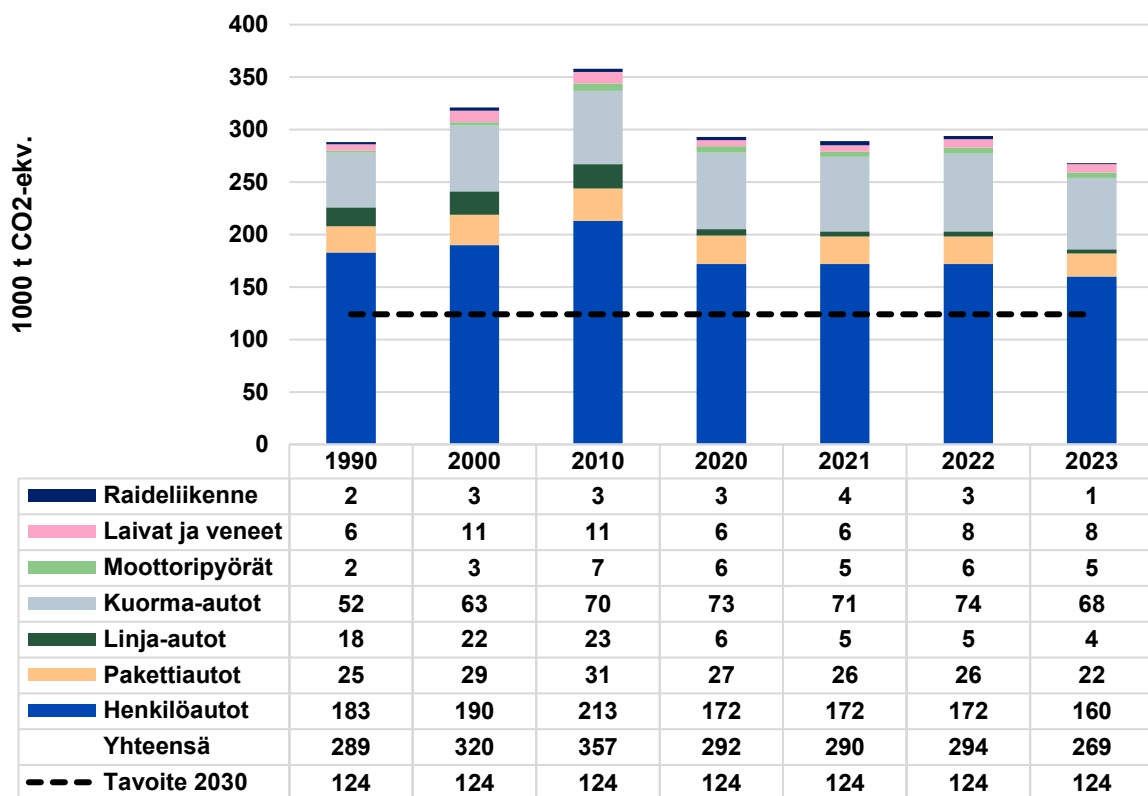
Kaupunkitekniikan keskuksen mukaan Espoon viiden kaupunkikeskuksen rakenne on kestävästä liikenteen näkökulmasta mahdollisuus, sillä se tukee tavoitetta lyhyemmistä siirtymistä ja mahdollistaa niiden taittamisen muillakin keinoin kuin ajoneuvolla. Kaupunkirakenteen nuori ikä helpottaa myös kevyen liikenteen huomioimista ajoradoista erillisillä väylillä. Yhteistyö tiedeyhteisön kanssa mahdollistaa innovatiivisia ratkaisuja kestävästä liikenteen edistämiseen. Päästövähennyspotentiaalia on myös autokannan sähköistymisellä, sillä henkilöautot ovat merkittävä osa liikenteen aiheuttamien päästöjen. Sähköautojen määrä on kehittynyt Espoossa hyvään suuntaan. Espoon liikennekatsauksen 2025 mukaan ladattavien hybridien määrä on nelinkertaistunut ja täyssähköautojen 19-kertaistunut viimeisen viiden vuoden aikana. Kestävästä liikkumisesta edistämistä voidaan katsoa myös asukkaiden hyvinvointia lisäävänä toimenä. Liikenteen väheneminen parantaa lisäksi asuinalueiden viihtyisyyttä.

Espoon Kaupunkisuunnittelukeskukseen kuuluvan liikennesuunnittelun palvelualueen tavoitteena on sujuva ja turvallinen liikenne ja liikenteestä aiheutuvien haittojen vähentäminen. Kaupungin tiivistyessä liikennejärjestelmän eli katuverkon ja kaupunkitilojen sekä tonttien suunnittelussa huomioidaan kasvava jalankulku sekä pyörä- ja mikroliiikenne. Joukkoliikenteen solmukohtien ja palveluiden osalta tavoitteena on hyvä saavutettavuus kaikilla kulkumuodoilla sekä vapaus valita eri kulkumuotojen välillä. Parhaat kävely- ja pyöräilyolosuhteet luodaan keskusta-alueilla. Keskuksien välillä edistetään sujuvia ja nopeita joukkoliikenneyhteyksiä ja luodaan edellytyksiä suoralle ja laadukkaalle pyöräliikenteen runkoverkolle.

Päästöt ja kestävien liikennemuotojen kulkutapaosuus kehittyvät oikeaan suuntaan

Hiilineutraali Espoo 2030 -tiekartan mukaan liikenteen päästöihin vaikuttavat liikenteen suorite sekä autokannan päästöt. Liikenteen päästöt lasketaan ajoneuvoluokkien suoritteiden ja yksikköpäästöjen tulona. Tiekartassa on asetettu tavoite vähentää liikenteen päästöjä vuoden 1990 tasosta vuoteen 2030 mennessä 57 prosenttia. Vuoden 1990 lähtötaso on 289 kt co₂e ja vuoden 2030 tavoitetaso 124 kt co₂e. Vuoden 2023 toteuma oli 269 kt co₂e, mikä tarkoittaa sitä, että vuoden 1990 tasosta liikenteen päästöt ovat laskeneet seitsemän prosenttia. Asukaskohtaiset liikenteen päästöt ovat vähentyneet vuoden 1990 tasosta puolestaan 49 prosenttia. Vuoden 1990 lopussa Espoon asukasluku oli 172 629 asukasta ja vuoden 2023 lopussa 314 024 asukasta.

Liikenteen päästöt Espoossa

Lähde: HSY, Liikenteen päästöt pääkaupunkiseudulla (päivitetty 6.8.2024).

Liikenteen tutkimustiedolla edistetään kestävästä liikkumisesta tarjoamalla ajankohtaista tietoa liikenteestä, liikkumiskäyttäytymisestä ja seuraamalla toimenpiteiden vaikutusta. Espoon liikennetutkimuksessa eri kulkumuotojen kehittymistä seurataan indeksien avulla. Indeksi on suhdeluku, jota käytetään kuvaamaan muutoksen suuruutta vuosien välillä. Liikennekatsauksessa 2025 on laskettu pyörä-, joukko- ja autoliikenteen sekä Espoon asukasmäärän indeksit vuosille 2018–2024. Vuodesta 2018 joukkoliikenteen indeksi on laskenut kaksi prosenttia. Autoliikenne on puolestaan kasvanut pitkällä aikavälillä asukasmäärää maltillisemmin. Pyöräliikenteen indeksi on vuodesta 2018 laskenut kuusi prosenttia, mutta kasvanut 15 prosenttia vuodesta 2023.

Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä (HSL) tekee ja julkaisee säännöllistä liikkumistutkimusta, jonka keskeisimpiä tavoitteita on tuottaa tietoa Helsingin seudun asukkaiden kulkutapa-kaumasta. Vuoden 2023 tutkimuksen mukaan kestävien liikennemuotojen kulkutapaosuus on Espoossa kasvanut henkilöautoilun kulkutapaosuuden vähentyessä kuusi prosenttia vuoden 2018 tutkimuksesta. Myös matkamäärät ovat vähentyneet.

Kestävää liikennettä edistetään etenkin lisäämällä raideliikennettä

Merkittävimmät viimeaikaiset toimenpiteet kestävästä liikenteen edistämisessä ovat olleet panostukset raideliikenteeseen. Länsimetron jatke ja Pikaraitiotie 15 ovat valmistuneet vuosien 2022–2023 aikana. Käynnissä on parhaillaan Kaupunkirata-hanke, jonka tuomat lisäraidekiskot mahdollistavat lähijunien vuorovälien lyhentämistä. Väyläviraston mukaan hanke on kuitenkin Espoon keskuksen ja Kauklahden välisen rataosuuden osalta viivästynyt ja osuuden valmistuminen siirtyy arviolta vuodelle vuoteen 2029. Leppävaaran ja Espoon keskuksen välinen osuus hankkeesta valmistuu alkuperäisen aikataulun mukaisesti vuoden 2028 loppuun mennessä. Kaupunkisuunnittelukeskuksen liikennesuunnittelu suunnittelee myös uutta raitiotietä Matinkylän, Suurpellon ja Leppävaaran välille. Käynnissä olevassa yleiskaavan 2060 suunnittelussa rakentamista tavoitellaan tulevien raitteiden ja merkittävimpien joukkoliikennereittien varrella. Työssä suunnitellaan myös raideliikenteen poikkiyhteyksiä.

Joukkoliikenteen sujuvoittamiseksi Kaupunkitekniikan keskus on mukana liityntäpysäköinnin ja joukkoliikenteen palvelutason kehittämisessä. Liityntäpysäköinnin kehittämistä on osaltaan toteutanut kaavan mahdollistamassa tahdissa myös Länsimetro Oy. Joukkoliikenteen palvelutasoa kehitetään puolestaan yhteistyössä HSL:n kanssa. Kuntayhtymän ehdotuksia palvelutason parantamiseksi pyritään saamaan kaupungin omiin ohjelmiin mukaan.

Kävelyn olosuhteita edistetään Kaupunkitekniikan ja liikennesuunnittelun kanssa yhteisesti aloitella kävelyn edistämistyöllä. Liikennesuunnittelussa suunnittelijoille on tehty lisäksi vinkkilistoja sekä määritelty alueita, joissa kävelyviihtyisyyttä halutaan parantaa. Lisäksi yleiskaavaan 2060 nostetaan kaupunkikeskustoihin liittyen kävelyn edistämisen tavoitteita.

Pyöräilyä on edistetty liikennesuunnittelussa muun muassa jatkamalla jo rakenteilla olevan Rantaradan pyöräbaanan suunnittelua asemakaavoituksessa ja määrittelemällä asuinkorttelien polkupyöräpysäköintiä koskevat asemakaavamääräykset. Yleiskaavassa 2060 pyöräilyn baanaverkon suunnittelua tuetaan tuottamalla ennusteita ja tietoa pyöräliikenteen kysynnästä. Kaupunkipyörästä on käynnistetty uusi kilpailutus, jossa Espoon verkkoa suunnitellaan laajennettavaksi. Alkuvuodesta 2025 valmistuu lisäksi päivitetty pyöräliikenteen edistämishjelma. Alustava päätavoite ohjelmalle on, että Espoossa pyöräily on houkuttelevaa ja turvallista kaikille ja että lisääntynyt arki-liikkuminen pyörällä edistää espoolaisten hyvinvointia.

Autoliikenteen päästöjen vähentämiseksi on tehostettu maksullista pysäköintiä. Lisäksi sähköajoneuvojen latausinfra laajentaminen on jatkunut yhteistyössä kaupungin sisällä ja ulkoisten kumppanien kanssa. Liikennekatsauksen 2025 mukaan Espoossa oli noin 120 julkista sähköautojen latausasemaa ja noin 1 060 latauspistettä. Määrä vastaa noin kahdeksaa julkista latauspaikkaa 100 täyssähköautoa kohden. Kaupunki on halunnut toimia latausinfra laajentamisessa mahdollistajan roolissa.

Hiilineutraali Espoo 2030 -tiekartan mukaisia liikenteen toimenpiteitä on koottu Espoon Ilmastovahtiin. Toimenpiteitä on vastuutettu kaupungin eri yksiköille. Suurin osa toimenpiteistä on niin sanottuja jatkuvia toimenpiteitä. Vuoden 2025 tammikuun lopussa kerätyn tilanteen mukaan 33 toimenpiteestä kaksi oli valmistunut, yksi oli luonnosvaiheessa, 13 oli suunnitteluvaiheessa ja 17 toimenpiteen on raportoitu olevan toteutuksessa. Käynnissä olevien toimenpiteiden tietoja on päivitetty Ilmastovahtiin vaihtelevasti.

Päästötavoitteen saavuttaminen on haastavaa

Vaikka liikenteen päästöt ovat kehittyneet oikeaan suuntaan, vaatisi Hiilineutraali Espoo 2030 -tiekartassa asetettu kunnianhimoinen päästötavoite seuraavien vuosien aikana vielä noin 54 prosentin päästövähennyksen vuoden 2023 tasosta. Haasteena on, että päästövähennykseen vaikuttaa suuri joukko eri osapuolten toimia yksittäisten toimenpiteiden vaikutuksen ollessa pieniä. Lisäksi kestävä liikenteen edistämisen haasteena on etenkin Espoon voimakas kasvu, henkilöautoliikenteen kasvun pitäminen maltillisena, lyhyiden automatkojen korvaaminen kävelyllä ja pyöräilyllä sekä lähipalvelujen säilyminen ja kehittäminen. Rajallinen katutila aiheuttaa puolestaan eri intressien ja kulkumuotojen ristivetoa, kun investointeja on kohdennettava kestävä liikku- misen lisäksi muun muassa kaupungin kasvun tukemiseen sekä korjausvelan lyhentämiseen. Hiilineutraalisuutta edistävät ratkaisut ovat myös kalliimpia vaatien tulosyksiköiltä lisämäärärahoja.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Espoon kaupunkirakenne mahdollistaa kestävä liikenteen kannalta lyhyitä siirtymiä ja niiden taittamista myös muilla kuin moottoriajoneuvoilla. Kaupunkitekniikan keskuksen sekä Kaupunkisuunnittelukeskuksen liikennesuunnittelu-palvelualueen toimenpiteissä on painottunut erityisesti raideliikenteen lisääminen. Valtuustokauden aikana käyttöön on otettu Länsimetron jatke

sekä Pikaraitiotie. Käynnissä on lisäksi Kaupunkiratahanke. Hankkeen valmistuminen on viivästymässä vuodella vuoteen 2029.

Joukkoliikenteen sujuvoittamisessa yhteistyötä tehdään HSL:n ja Länsimetro Oy:n kanssa. Kävelyn olosuhteita edistetään Kaupunkitekniikan ja Kaupunkisuunnittelun aloittamalla yhteisellä kävelynedistämistyöllä. Kaupunkipyöräverkkoa ollaan laajentamassa. Lisäksi vuoden 2025 aikana on valmistumassa uusi pyöräilyn edistämishjelma. Kestävän liikenteen ratkaisuja edistetään lisäksi kaupungin yleiskaavatyössä esimerkiksi pyöräilyn baanaverkon suunnittelulla. Autoliikenteen päästöjä on pyritty vähentämään maksullista pysäköintiä tehostamalla. Päästövähennyspotentiaalia on myös autokannan sähköistymisellä. Kaupunki on halunnut toimia sähköautojen latausinfra laajentamisessa mahdollistajana. Kaupungin eri yksiköille vastuutettujen liikenteen toimenpiteiden etenemistä voidaan seurata Espoon Ilmastovahdissa. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että toimenpiteiden etenemisestä raportoidaan Ilmastovahdissa systemaattisesti ajantasaisen tilannekuvan ylläpitämiseksi.

Liikennetutkimukset ovat näyttäneet positiivista kehitystä. Esimerkiksi HSL:n julkaiseman liikku mistutkimuksen mukaan kestävien liikennemuotojen kulkutapaosuus on kasvanut Espoossa vuoden 2018 tutkimukseen verrattuna. Espoon omassa liikennetutkimuksessa laadittujen indeksien mukaan pyöräliikenne on kasvussa vuodesta 2023 alkaen ja autoliikenteen kasvu on ollut pitkällä aikavälillä asukasmäärän kasvua maltillisempaa.

Valtuuston hyväksymässä Hiilineutraali Espoo 2030 -tiekartassa asetettu kunnianhimoinen tavoite on, että liikenteen päästöt vähentyvät vuoden 1990 tasosta vuoteen 2030 mennessä 57 prosenttia. Vuoden 2023 toteuman mukaan liikenteen päästöt ovat vähentyneet vuoden 1990 tasosta vain seitsemän prosenttia. Vaikka liikenteen päästöt ovat kehittyneet oikeaan suuntaan, nousi arvioinnissa esille, että tavoitteen saavuttaminen vaikuttaa epätodennäköiseltä. Tavoitteen saavuttaminen vaatisi seuraavien vuosien aikana vielä noin 54 prosentin päästövähennyksen vuoden 2023 tasosta.

Tarkastuslautakunnan suositus

Kaupunginhallituksen ja kaupunkiorganisaation on vastuualueittain kattavasti ryhdyttävä tarvittaviin tehostaviin toimenpiteisiin liikenteen päästöjen alentamiseksi ja valtuuston asettaman hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi.

5.2 ALUEELLISEN ERIITYMISEN (SEGREGAATION) EHKÄISY KAUPUNGIN MAANKÄYTÖLLÄ

Alueellisesta eriytymisestä on kyse, kun taustoiltaan erilaiset ryhmät sijoittuvat kaupungissa alueellisesti epätasaisesti. Segregaation käsite on eriytymisen kanssa päällekkäinen, mutta se voidaan nähdä luonteeltaan vahvemmin kielteisempää kehityssuuntaa kuvaavana. Espoon kaupunki käyttää asiakirjoissaan molempia käsitteitä.

Kaupunkisuunnittelukeskuksen tehtävänä on huolehtia alueiden käytön suunnittelusta ja luoda kaavoituksen kautta edellytykset viihtyisälle, toimivalle ja turvalliselle asuin- ja elinympäristölle. Tavoitteena on tuottaa kaupungin kehityksen turvaavia yleiskaavoja ja asemakaavoja sekä niihin liittyviä kehittämis- ja liikennesuunnitelmia, jotka ovat laadullisesti korkeatasoisia, taloudellisesti edullisia ja vastaavat espoolaiselle kaavoitukselle asetettuja vaatimuksia ja ovat valmiita toteutettaviksi. Lisäksi kaupunkisuunnittelukeskus vastaa seudullisesta maankäytön, asumisen ja liikenteen suunnittelutyöstä kaavoitukseen ja Espoon maankäyttöön liittyvien strategisten tavoitteiden toteutumisesta.

Kaupunkisuunnittelukeskuksen mukaan segregaatio tai alueellinen eriytyminen on suurelle kaupungille ominainen piirre, joka ei kaikissa tapauksissa aiheuta eriarvoistumisen riskiä. Jos erot kuitenkin kasvavat liian suuriksi, on kehityksellä monia kielteisiä seurauksia ja sen suuntaa voi olla vaikea muuttaa myöhemmin. Espoo-tarinassa on linjattu, että Espoo ehkäisee alueellista ja alueiden sisäistä segregaatiota.

Alueellisen eriytymisen ehkäisyn toimenpiteet ovat moninaisia ja vaativat poikkihallinnollista työtä. Arvioinnissa selvitettiin, onko kaupunkisuunnittelukeskuksen toimenpiteillä ja kaupungin maankäytöllä edistetty Espoo-tarinan tavoitetta segregaation ehkäisystä.

Alueellisen eriytymisen ehkäisy on Espoo-tarinan lisäksi tavoitteena monessa kaavoitukseen vaikuttavassa strategiassa, ohjelmassa ja suunnitelmassa. Tavoitteita tukee osaltaan myös valtuuston hyväksymät Asumisen ja maankäytön periaatteet sekä valmisteilla oleva Espoon yleiskaava, jolla osoitetaan maankäytön kehittämisen periaatteet ja painopistealueet vuoteen 2060. Espoo-tarina on lähtökohtana myös kaupunkisuunnittelun vuosittaisessa työohjelmassa. Lisäksi Espoo on allekirjoittanut Helsingin seudun kuntien ja valtion välisen MAL-sopimukseen 2024–2035. MAL-sopimus sisältää tavoitteen torjua segregaatiota ja asunnottomuutta sekä edistää asuinalueiden monimuotoisuutta ja alueiden asuntokannan monipuolisuutta.

Tilannekuvaa seurataan säännöllisesti

Espoo julkaisee monipuolisesti erilaista Espoota ja sen alueiden erityispiirteitä koskevaa tilastotietoa päätöksenteon ja kuntalaisten käyttöön. Esimerkiksi Espoo alueittain -julkaisuun on koottu erilaisia väestöä, koulutusta, tuloja, terveyttä, työvoimaa, työpaikkoja, asuntoja ja rakennuksia kuvaavia indikaattoreita.

Kaupunkisuunnittelukeskuksen mukaan yksi tapa lähestyä alueellista eriytymistä on statusindeksi, joka tiivistää väestönkasvua, tulo- ja koulutuseroja sekä maahanmuuttoa kuvaavia muuttujia yhdeksi indeksiksi. Indeksillä kertoo Espoon pienalueiden sosioekonomisista eroista mahdollista eriytymisen eri ulottuvuuksien yhteistarkastelun. Ajankohdan 31.12.2022 tarkastelussa korkeimman statuksen alueet ovat pääasiassa eteläisen Espoon pientalovaltaisia alueita. Statukseltaan keskitasoa matalampina alueina näyttäytyvät rantaradan varsi sekä kaupunkikeskustojen ympäristöt lukuun ottamatta Tapiolaa. Minkään statusluokan alueet eivät kuitenkaan ole keskittyneet tiettyille alueille Espoossa. Kaupunkisuunnittelukeskuksessa ylläpidetään pienaluetasosta sekä tarkempaa tilannekuvaa alueellisen eriytymisen muuttujista ja tilannetta käydään läpi säännöllisesti yhdessä kaupungin Asunto- ja tonttiyksikön kanssa.

Kaavoituksen toimenpiteissä korostuu monipuolisuuden vahvistaminen

Kaavoituksen keinoja vaikuttaa eriytymiskehitykseen ovat riittävä ja kohtuuhintainen asuntotuotanto keskeisillä sijainneilla, monipuolinen asuntotarjonta uusilla alueilla, vanhoja asuinalueita monipuolistava täydennysrakentaminen sekä monipuoliset hallintamuodot ja huoneistotyytit osana monipuolista asuntotarjontaa. Lisäksi kaavoituksen keinoja ovat alueiden palvelutason parantamisen tukeminen, lähiympäristön laadun kohentaminen, alueiden saavutettavuuden parantaminen, vahvuuksien ja vetovoimatekijöiden korostaminen, ankkurihankkeet sekä investoiminen kaupungin eri osiin tasaisesti. Nämä toimenpiteet konkretisoituvat kaavamerkinnöissä ja -määräyksissä, maankäyttösopimuksissa ja tontinluovutusehdoissa, liikennehankkeiden valmistelussa, investointiohjelmassa sekä kaavavarannossa.

Ennen asemakaavoituksen käynnistämistä käydään läpi ympäröivän alueen asuntokantatilannetta ja viestitään hankkeelle tavoitteet asuntojen hallintamuoto- ja huoneistotyyppijakaumalle. Samalla arvioidaan hankkeen vaikutusta ympäröivän alueen asuntokantaan. Periaatteet konkretisoituvat asumisen ja maankäytön periaatteiden mukaisesti kirjauksina maankäyttösopimuksiin ja tontinluovutuksiin. Erityistä huomioita kohdistetaan MAL-suunnitelmassa tunnistettuihin kaupunkiuudistusalueisiin, joita Espoossa ovat Matinkylä, Espoon keskus ja Espoonlahti. Matinkylä ja Espoon keskus olivat myös Espoon kohdealueita poikkihallinnollisessa Lähiöohjelmassa 2020–2022, jolloin Asumisen rahoitus- ja kehittämisskeskuksen (ARA) investointi- ja kehittämisavustusta saatiin 11 eri hankkeeseen.

Muutokset eriytymiskehityksessä näkyvät hitaasti

Kaupunkisuunnittelukeskuksen mukaan asumisen ja maankäytön periaatteiden mahdollistama hallintomuoto- ja huoneistotyyppijakauman ohjaus sekä yhteistyö Asuntoyksikön kanssa on luonut hyvät mahdollisuudet ohjata asuntorakennetta monipuolisemmaksi suunnitellusti. Maankäyttösopimus ja tontinluovutus ovat vaiheita, joissa asuntojen koosta voidaan säätää. Kaavavaiheessa on yritetty pilotoida asuntojen keskikokovaatimusta, mutta se ei edennyt päätöksenteossa.

Eriytymiskehitykseen vaikuttavat tekijät ja niiden syy- ja seuraussuhteet ovat monimutkaisia, eikä niitä voi ratkaista pelkästään kaavoituksen keinoin. Kaavoitus kaiken rakentamisen lähtökohtana tekee siitä kuitenkin hyvän paikan vaikuttaa eriytymiskehitykseen. Oikeiden ratkaisujen ja toimintamallien löytäminen edellyttää lisää poikkihallinnollista yhteistyötä, kehitystyötä ja tutkimusta. Muutosten näkyminen voi viedä kuitenkin kauan. Kaupunkisuunnittelukeskuksen seurannassa suuria ja selviä muutoksia ei ole vielä havaittavissa.

Segregaation torjuminen on yksi yleiskaavatyön tavoitteista

Yleiskaavaratkaisun 2060 nähdään mahdollistavan erilaisia asumisen vaihtoehtoja, Espoon kaupungin statusindeksitarkastelussa ympäristöään heikompina korostuvien alueiden uudistumisen ja ohjaavan asuin ympäristön laadun paranemista, viihtyisyyteen panostamista sekä asuntokannan monipuolisuuden vahvistamista erityisesti tiiviinä toteutettavilla kerrostalovaltaisilla alueilla ja tiiveimmin toteutuvissa keskustoissa. Jatkosuunnittelua ohjataan erilaisiin laadukasta ja tasapainoista kaupunkirakennetta edistäviin kehittämistoimenpiteisiin useiden aluevarausten ja kehittämismerkintöjen kaavamääräyksillä. Täydennysrakentaminen mahdollistaa jo toteutuneiden kerrostalovaltaisten alueiden elävöittämisen ja erilaisten lähipalvelujen parantamisen.

Yleiskaavaluonnoksen kaavaselostuksen mukaan voimakkaimmin tiivistyville alueilla ja uusilla keskusta-alueilla muun muassa Histassa ja Myntinmäessä on tunnistettavissa riskiksi liian yksipuolisen kaupunkiympäristön syntyminen, mikäli tasapainoiseen, monipuoliseen ja laadukkaaseen kaupunkiympäristöön ei kiinnitetä riittävästi huomiota jatkosuunnittelussa ja rakentamisen vaiheistuksessa.

Valmisteilla olevaa yleiskaavan kaavaehdotusta työtetään yleiskaavaluonnoksesta annettujen virallisten mielipiteiden ja lausuntojen perusteella. Yleiskaavaehdotuksen suunnittelun tueksi laaditaan lisäksi selvityksiä ja arvioidaan kaavaratkaisun vaikutuksia esimerkiksi ihmisten elinoloihin, ilmastoon, luontoon, yhdyskuntarakenteeseen, liikenteeseen sekä kaupunkikuvaan.

Kaupunkisuunnittelukeskuksen mukaan yleiskaavaluonnoksen segregatiovaikutusten arviointi on käynnissä.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Alueiden eriytymisen ehkäisy on tavoitteena useassa kaupungin maankäyttöä koskevassa asiakirjassa. Kaavoituksen eriytymiskehitykseen vaikuttavat toimenpiteet perustuvat muun muassa hallintamuodoiltaan ja huoneistotyypeiltään monipuoliseen asuntotarjontaan sekä alueiden palvelutason parantamisen tukemiseen, lähiympäristön laadun kohentamiseen, alueiden saavutettavuuden parantamiseen, alueiden vahvuuksien ja vetovoimatekijöiden korostamiseen sekä investointien kohdentamiseen tasapuolisesti kaupungin eri osiin. Toimenpiteet konkretisoidut kaavamerkinnoissa ja -määräyksissä, maankäyttösopimuksissa ja tontinluovutusehdoissa, liikennehankkeiden valmistelussa, investointiohjelmissa sekä kaavavarannossa.

Arvioinnissa raportoidun mukaan asumisen ja maankäytön periaatteiden mahdollistama hallintomuoto- ja huoneistotyyppijakauman ohjaus sekä yhteistyö Kaupunkisuunnittelukeskuksen ja Asuntoyksikön kesken on luonut hyvät mahdollisuudet ohjata asuntorakennetta monipuolisemmaksi. Haasteena on ollut, etteivät huoneistojakaumaa ja keskipinta-alaa koskevat määräykset ole kuitenkaan kaikissa kaavahankkeissa edenneet päätöksenteossa. Näihin on kuitenkin ollut mahdollista vaikuttaa maankäyttösopimusvaiheessa ja kaupungin tontteja luovutettaessa.

Kaupunkisuunnittelukeskus ylläpitää tilannekuvaa alueellisen eriytymisen muuttujista ja tilannetta käydään läpi säännöllisesti kaupungin sisällä. Muutosten näkyminen vie kuitenkin kauan eikä Kaupunkisuunnittelukeskuksen seurannassa suuria ja selviä muutoksia ole vielä havaittavissa.

Valmisteilla oleva Espoon yleiskaavaratkaisu 2060 mahdollistaa erilaisia asumisen vaihtoehtoja, Espoon kaupungin statusindeksitarkastelussa ympäristöään heikompina korostuvien alueiden uudistumisen ja ohjaa asuinympäristön laadun, viihtyisyyden sekä asuntokannan monipuolisuuden vahvistamista erityisesti tiiviinä toteutettavilla kerrostalovaltaisilla alueilla ja tiiveimmin toteutuissa keskustoissa. Yleiskaavan segregatiovaikutusten arviointi on valmisteilla.

Arvioinnissa todettiin eriytymiskehitykseen liittyvien kysymysten olevan laajoja ja monimutkaisia eikä niitä voi ratkaista pelkästään kaavoituksen keinoin vaan kehittäminen edellyttää poikkihallinnollista yhteistyötä.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Maankäytön toimenpiteiden vaikuttavuuden varmistamiseksi on valmisteilla olevissa kaavaratkaisuissa tehtävä segregatiovaikutusten arviointi hyödyntäen laaja-alaisesti käytössä olevaa tietopohjaa.

Kaupunkisuunnittelukeskuksen ja muun kaupunkiorganisaation tulee sitoutua poikkihallinnolliseen yhteistyöhön kaupungin eri alueiden eriytymiskehityksen ehkäisemiseksi.

5.3 PKS-YHTEISARVIOINTI: SÄÄN ÄÄRI-ILMIÖIHIN SOPEUTUMINEN JA VARAUTUMINEN PÄÄKAUPUNKISEUDULLA

Kuntien ilmastotyön tavoitteena on hiilineutraalius, mikä edellyttää päästövähennyksiä ja hiilinielujen vahvistamista. Ilmastotyötä voidaan tarkastella sekä ilmastomuutoksen hillinnän että ilmastomuutokseen sopeutumisen näkökulmasta. Kuntaliiton mukaan ilmastotyöhön liittyviä varautumisen ja sopeutumisen käsitteitä käytetään usein synonyymeina. Toisinaan varautumisella viitataan erityisesti toimenpiteisiin, joilla valmistaudutaan äärimmäisten säätilojen aiheuttamiin akuutteihin häiriötilanteisiin. Sopeutuminen puolestaan ymmärretään tässä asiayhteydessä enemmän strategisena ja pitkäkestoisempuna prosessina, jolla vähitellen muuttuvien ilmastolosuhteiden asettamiin haasteisiin pyritään vastaamaan.

Maapallon ilmaston lämpenemisen seurauksena paikalliset sään ääri-ilmiöt lisääntyvät ja voimistuvat sekä muuttavat olosuhteita suoraan ja välillisesti pidemmällä aikavälillä. Sään ääri-ilmiöitä ovat muun muassa tulvat, rankkasateet ja myrskyt sekä helteet, kuivuus ja maastopalot. Rakennetussa ympäristössä hulevesi on sade- ja sulamisvettä, joka virtaa maan pintaa, rakennusten kattoja ja muita pintoja pitkin. Kaupungin lämpösaarekkeella tarkoitetaan kaupungin suhteellista lämpimyyttä suhteessa ympäristöönsä.

Maankäyttö- ja rakennuslaki on määrittänyt yleiset tavoitteet hulevesien hallinnalle erityisesti asemakaava-alueella ja hulevesien hallinnan vastuutahot. Lisäksi laki määrittää, mistä toimista hulevesien hallinta koostuu. Kaupunkiluonto ja kaupunkien viherrakenne ovat avainasemassa ilmastomuutoksen vaikutuksiin sopeuduttaessa. Viheralueiden suunnittelu on monitasoista, mutta maankäytön ja viherrakenteen suunnittelussa suurimmat vaikutukset saavutetaan suunnitteluprosessin alkuvaiheissa. Merkittävä osa kaupunkien omaa kaavoituksen ja viherrakenteen ohjausta ovat erilaiset ohjeistukset, linjaukset sekä kaavoitusprosessin ohjeet.

Pääkaupunkiseudun kaupunkien yhteisarvioinnissa selvitettiin Espoon, Helsingin, Vantaan ja Kauniaisten sopeutumisen ja varautumisen tilannetta sään ääri-ilmiöihin. Arviointi kohdistui etenkin Kaupunkiympäristön toimialan sopeutumisen ja varautumisen toimenpiteisiin. Toimialan tehtävät sisältävät vaiheet kaavoituksesta, suunnittelusta, rakentamisesta, kunnossapidosta ja valvonnasta. Lisäksi sopeutumisen kustannukset ja yhteistyö huomioitiin arvioinnissa. Arviointitekstin ensimmäinen osuus keskittyy kaupunkien yhteisiin johtopäätöksiin ja toinen osuus Espoon näkökulmaan.

5.3.1 JOHTOPÄÄTÖKSET PÄÄKAUPUNKISEUDUN KAUPUNKIEN YHTEISARVIOINNISTA

Arvioinnin tulosten perusteella kaupungit ovat varautuneet sään ääri-ilmiöihin vain osittain. Kaupungit ovat varautuneet sään ääri-ilmiöihin operatiivisella tasolla, mutta sopeutumiseen ja varautumiseen liittyvien linjausten ja suunnitelmien ajantasaisuus vaihtelee kaupungeissa. Kaupunkiympäristön toimialoilla sään ääri-ilmiöihin sopeutuminen ja varautuminen, esimerkiksi hulevesien hallinta, on integroitu osaksi kaupunkien perustyötä. Espoossa ja Kauniaisissa uusia toimenpiteitä toteutetaan sopeutumisen toimenpidesuunnitelmien avulla. Helsingin pelastustoimen operatiivinen varautuminen sään ääri-ilmiöiden aiheuttamiin riskeihin on hyvällä tasolla, mutta kaupungilta puuttuu järjestelmällinen toimenpiteiden seuranta. Vantaan operatiivisessa toiminnassa varautumisen toimenpiteitä toteutetaan suunnitelmien mukaan.

Sopeutumiseen ja varautumiseen liittyvien linjausten ja suunnitelmien ajantasaisuus vaihtelee kaupungeissa

Pääkaupunkiseudun kaupunkien ilmastotyötä ohjaavat kaupunkistrategiat, joissa on asetettu hiilineutraalius- tai päästövähennystavoitteet. Kaupungit ovat laatineet ilmastotyötä ohjaavia suunnitelmia, tiekarttoja tai ohjelmia. Ilmastomuutokseen liittyvä seuranta on pääasiassa keskittynyt päästöjen vähentämiseen, vähemmän sopeutumiseen tai varautumiseen. Helsinki on edelläkävijä

sään ääri-ilmiöihin liittyvässä asiantuntijatyössä, mutta kaupungilta puuttuu järjestelmällinen toimenpiteiden seuranta. Espoolla on ilmastomuutokseen sopeutumisen toimenpidesuunnitelma, jossa on määritelty toimenpiteiden vastuutahot ja tavoiteaikataulu. Seuranta tehdään vuosittain. Vantaan sopeutumistoimet on koottu resurssiviisauden tiekarttaan, ne ovat vastuutettu eri tahoille ja toimenpiteitä seurataan.

Sopeutumiseen ja varautumiseen liittyvien linjausten ja suunnitelmien ajantasaisuus vaihtelee kaupungeissa. Arviointiajankohtana Helsingin suunnitelmat tulviin varautumiseksi ja hulevesien hallintaan olivat vasta päivitettävänä, kun Espoossa ja Vantaalla käytössä olivat tuoreemmat ohjelmat. Tarvetta kuumuuteen ja helteisiin varautumiselle ei ole vielä täysin tunnistettu. Sopeutumisen ja varautumisen keinoista viheralueiden säilyttäminen on ristiriidassa rakentamisen tehokkuustavoitteen kanssa. Rakennusten jäähdyttämisestä on alettu käydä keskustelua, ja Helsingissä on päätetty, että tilahankkeissa tullaan jatkossa käyttämään tuoreempaa säädataa, mikä johtaa siihen, että tiloihin suunnitellaan pääsääntöisesti tuloilman jäähdytys.

Espoolla ja Helsingillä on kaupunkitasoinen yksikkö, joka vastaa ilmastotyön edistämisestä. Vantaalla ilmastotyötä koordinoidaan kaupunkitasoisesti, mutta varsinaista yksikköä ilmastotyön edistämiseen ei ole. Kaupungeissa on erilaisia sopeutumiseen ja varautumiseen keskittyviä työryhmiä, kuten hulevesiohjelman toteuttamista valvova ja ohjaava hulevesityöryhmä tai tulvatyöryhmä. Espoossa on lisäksi ilmastomuutokseen sopeutumisen työryhmä ja Helsingissä Kunnianhimoinen ilmastovastuu -työryhmä. HSY koordinoi kaupunkien välistä yhteistyötä muun muassa hulevesiasioissa. Muu yhteistyö on lähinnä asiantuntijoiden välistä yhteistyötä joko ilmastoasioissa tai raja-alueilla maankäytön suunnittelussa, mikäli sille ilmenee tarvetta.

Sään ääri-ilmiöihin varautumiseen tarvitaan viherrakenteen parempaa huomioimista ja kustannusten kartoittamista

Tulviin ja helteisiin varautumiseksi on merkityksellistä säilyttää puustoa ja kasvillisuutta, mutta kasvavissa kaupungeissa haasteena on tilan puute etenkin vanhemmilla kaava-alueilla, joihin kohdistuu voimakasta täydennysrakentamista. Rakennuskannan suojaaminen tulvilta vaatii toimenpiteitä sekä kaupungin omien että yksityisomisteisten kiinteistöjen hulevesi-infrassa. Lisäksi on kiinnitettävä huomioita kasvavan hulevesi-infran kunnossapitoon. Tulvia ja kuumuutta hillitsisi kaupunkivihreän lisääminen, mutta rakentamisessa siihen ei kiinnitetä riittävästi huomiota. Rakennusten viilentämiskeinoja on vasta alettu selvittää. Vaihtelevat sääolosuhteet, kuten liukkaat kelit, vaikuttavat konkreettisella tasolla asukkaiden arkeen. Sään ääri-ilmiöihin liittyvät riskit ovat merkittävät etenkin Helsingin kantakaupungissa.

Sään ääri-ilmiöihin varautumisen kustannuksia on vaikea arvioida. Espoossa suuri osa kustannuksista menee etenkin hulevesien hallintaan, mutta lisätietoa tarvitaan esimerkiksi helteisiin varautumisen resursseista ja kustannuksista. Helsinki selvittää parhaillaan tulva- ja hulevesiriskeihin varautumisen kustannustasoa, jotta voidaan tehdä päätös siitä, minkä tasoisiin riskeihin kaupunki varautuu. Kaupunki on ollut mukana tilojen jäähdytyskustannuksia selvittävässä hankkeessa. Vantaan hulevesiohjelman mukaan nykyisellä investointitasolla katujen, puistojen ja viemäreiden korjausvelka kasvaa vuosittain, vaikka varautumistoimenpiteitä tehdään jatkuvasti.

Sään ääri-ilmiöihin varautumisella turvataan asukkaiden ja ympäristön hyvinvointia. Paikallisten sään ääri-ilmiöiden lisääntyessä ja voimistuessa toimenpiteiden priorisointia sekä vaikuttavuuden, resurssien ja kustannusten kartoittamista tarvitaan. Pääkaupunkiseudun kaupungit ovat kasvavia ja rakentaminen aktiivista. Investoinnit kohdentuvat pääasiassa uusille alueille, mutta sään ääri-ilmiöihin varautuminen edellyttäisi myös korjausinvestointeja olemassa olevan kaupunkirakenteen parantamiseksi kestämaan tulvia ja hulevesiä sekä kuumuutta.

5.3.2 ARVIOINTI ESPOON KAUPUNGIN SOPEUTUMISESTA JA VARAUTUMISESTA SÄÄN ÄÄRI-ILMIÖIHIN

Espoossa sopeutuminen ja varautuminen halutaan integroida osaksi kaupungin perustyötä

Espoossa rankkasateisiin, myrskyihin, merivesitulviin ja hulevesien hallintaan sekä helteisiin, kuivuuteen ja maastopaloihin on varauduttu Kaupunkiympäristön tulosityksiköiden työssä, ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimenpidesuunnitelman ja hulevesiohjelman toimenpiteillä sekä tiedottamisella asukkaille ja kiinteistöjen omistajille. Espoossa tärkeäksi on katsottu sopeutumisen ja varautumisen integroituminen osaksi kaupungin perustyötä.

Ympäristönsuojelun palvelualue koordinoi sopeutumisen työryhmää, seuraa toimenpidesuunnitelman toteutumista ja antaa lausuntoja sopeutumisen näkökulmasta. Varautumiseen ja sopeutumiseen sitoutumista on pyritty parantamaan toimenpidesuunnitelmalla. Suunnitelmassa on määritelty toimenpiteiden vastuutahot ja tavoiteaikataulu työn käynnistymiselle. Toteutumista seurataan kahdesti vuodessa ilmastonmuutokseen sopeutumisen työryhmässä. Ympäristö- ja rakennuslautakunnalle esitetyn, vuoden 2023 raportoinnin mukaan toimenpidesuunnitelmassa on kahden vuoden aikana valmistunut kymmenen toimenpidettä ja pääosa muista toimenpiteistä on joko otettu osaksi kaupungin jatkuvaa toimintaa tai niiden toteuttaminen on aloitettu.

Sopeutumistoimenpiteitä on koottu myös kaupungin ilmastotoimia kokoavaan Ilmastovahtiin. Toimenpiteiden ryhmittely eroaa toimenpidesuunnitelman ja Ilmastovahdin välillä muun muassa viestinnällisistä syistä. Tietoja päivitetään Ilmastovahtiin, kun niiden tilanne olennaisesti muuttuu. Jatkuvista toimenpiteistä pyritään antamaan esimerkkejä niiden toteutumisesta. Lisäksi toimenpiteiden toteuttamisen aikajänteet aiotaan tarkistaa ajantasaisiksi.

Espoos hulevesiohjelman toimenpiteitä toteutetaan

Espoos tulvariskialueet on tunnistettu. Espoos hulevesiohjelma on hyväksytty vuonna 2020. Ohjelmassa esitetään toimenpiteet sekä niistä vastaavat tahot. Ohjelman toteutumista seuraava hulevesityöryhmä kokoontuu neljä kertaa vuodessa ja huolehtii ohjelman päivittämisestä. Työryhmän arvion mukaan hulevesitoimenpiteiden toteuttaminen on edennyt hyvin.

Viimeaikaisia suurimpia hulevesien hallinnan hankkeita on kohdistettu alueille, joissa tulvat ovat kohdistuneet pääkaduille, koskevat laajoja alueita tai yleisiä korttelialueita. Tulvareitit tunnistetaan hyvin etenkin uusien alueiden suunnittelussa. Kasvavassa kaupungissa haasteena on tilan puute etenkin vanhemmilla kaava-alueilla, johon kohdistuu voimakasta täydennysrakentamista. Lisäksi hulevesien kunnossapitoa haastaa muun muassa umpeenkasvu sekä kasvavan hulevesi-infran hallinnointi.

Espoos viherrakennetta haastaa tiivistyvä kaupunki

Puuston ja kasvillisuuden merkitys on suuri monessa ilmastonmuutokseen sopeutumisen ja varautumisen toimenpiteessä Espoossa. Viherrakenteen huomioon ottamista ohjataan yleis- ja asemakaavoilla aluevarauksilla ja kaavamääräyksin. Lisäksi asemakaavoituksessa on otettu käyttöön kasvillisuuden määrää ohjaava viherkerroin. Puistoalueiden suunnittelussa käytetään varjostavia puuistutuksia. Haasteeksi muodostuu se, jääkö puustolle riittävästi tilaa tiivistyvässä kaupungissa. Kaupunki on vuonna 2024 julkaissut asukkaille ja kiinteistön omistajille suunnatun Puu paikallaan -esitteen puuston ja kasvillisuuden merkityksestä hulevesien hallinnassa, tuulisuuden vaikutusten vähentämisessä ja varjostuksessa helteiden yhteydessä.

Kaupunkisuunnittelussa kaavojen laadinnassa kiinnitetään huomiota lämpösaarekeilmiön voimakuuteen. Ympäristöterveydenhuolto ottaa kaavalausuntoihin kantaa muun muassa ulkoilualueiden auringonsuojiiin ja valvontakohteiden sisätilojen suojaamiseen lämmöltä. Asumisterveysneuvonta neuvoo asukkaita helleaaltoihin varautumiseen asunnoissa. Lisäksi tiedonvaihtoa äärimmäiseen kuumuuteen varautumiseen Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa aiotaan lisätä. Kattavaa

kartoitusta kaupungin omien kiinteistöjen sisälämpötiloista ei ole tehty, mutta rakennusvalvonta on kuitenkin tehnyt ohjeet kiinteistön sisälämpötilojen hallintaan.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Espoossa sään ääri-ilmiöihin on varauduttu Kaupunkiympäristön tulosityksiköiden työssä, ilmastomuutokseen sopeutumisen toimenpidesuunnitelman ja hulevesiohjelman toimenpiteillä sekä tiedottamisella asukkaille ja kiinteistöjen omistajille. Varautumiseen ja sopeutumiseen sitoutumista on pyritty parantamaan toimenpidesuunnitelmalla. Sopeutumistoimenpiteitä on koottu myös kaupungin ilmastotoimia kokoavaan Ilmastovahtiin. Espoossa tärkeäksi on katsottu sopeutumisen ja varautumisen integroituminen osaksi kaupungin perustyötä.

Hulevesityöryhmän arvion mukaan hulevesitoimenpiteiden toteutuminen on edennyt hyvin. Viimeaikaisia suurimpia hulevesien hallinnan hankkeita on kohdistettu alueille, joissa tulvat ovat kohdistuneet pääkaduille, koskevat laajoja alueita tai yleisiä korttelialueita. Kasvavassa kaupungissa haasteena on tilan puute etenkin vanhemmilla kaava-alueilla, johon kohdistuu voimakasta täydennysrakentamista.

Viherrakenteen huomioon ottamista ohjataan yleis- ja asemakaavoilla, aluevaruksilla ja kaavamääräyksin. Lisäksi asemakaavoituksessa on otettu käyttöön kasvillisuuden määrää ohjaava viherkerroin. Kaupunki on vuonna 2024 julkaissut asukkaille ja kiinteistön omistajille suunnatun Puu paikallaan -esitteen puuston ja kasvillisuuden merkityksestä hulevesien hallinnassa, tuulisuuden vaikutusten vähentämisestä ja varjostuksessa helteiden yhteydessä. Kattavaa kartoitusta kaupungin omien kiinteistöjen sisälämpötiloista ei ole tehty, mutta rakennusvalvonta on kuitenkin tehnyt ohjeet kiinteistön sisälämpötilojen hallintaan.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Ilmastovahdin toimenpiteiden vastuuyksiköiden tulee varmistaa, että ilmastomuutokseen sopeutumisen toimenpiteitä ja niiden etenemistä voi seurata ajantasaisesti myös Ilmastovahdistä.

Kaupunkiympäristön toimialan tulee selvittää helteiden vaikutusta kaupungin omissa kiinteistöissä esimerkiksi tekemällä kiinteistöjen lämpötilojen kartoitus.

Saaristopäivä 2024

Kuva: Ronja Määttä

6 KONSERNI

Espoo-konserniin kuuluvat kaupunki emoyhteisönä ja tytäryhteisöt, joissa kaupungilla on yksin tai yhdessä muiden konserniin kuuluvien yhteisöjen kanssa kirjanpitolaissa tarkoitettu määräysvalta. Tytäryhteisöihin rinnastetaan myös kaupungin vaikutusvaltaan kuuluvat säätiöt. Tytäryhteisöissä noudatetaan valtuuston hyväksymää omistajapolitiikkaa ja konserniohjetta sekä hyvä hallinto- ja johtamistapa -ohjetta. Espoon omistajapolitiikan mukaisesti tavoitteena on ylläpitää ja kehittää kaupunkikonsernia, joka toteuttaa Espoo-tarinaa sekä tuottaa lisäarvoa Espoolle ja espoolaisille. Periaatteena on edellytys omistamisen tuottamasta lisäarvosta verrattuna saman toiminnan järjestämiseen muilla keinoin. Konserniohje määrittelee menettelytavat, joilla kaupungin omistuksia hoidetaan omistajapolitiikan ja tavoitteiden mukaisesti Espoo-konsernin kokonaisuutena turvaten. Hyvä hallinto- ja johtamistapa -ohje on osa konserniohjetta ja sen tarkoituksena on yhtenäistää tytäryhteisöjen johtamis- ja hallintokäytäntöjä.

Kaupungin konsernijohto vastaa hallintosäännön mukaisesti konsernin ohjauksesta ja valvonnasta. Omistajapolitiikka-asiakirjan mukaan konserniyhteisöjen ensisijaisena tavoitteena ei ole voiton tavoittelu, mutta niiden toiminnan jatkuvuuden on perustuttava liiketoiminnallisiin periaatteisiin ja konserniyhteisöiltä edellytetään taloudellista kestävyyttä. Kaupunki asettaa merkittävimmille yhteisöille yhtiökohtaiset vuosittaiset tavoitteet, joiden toteutumisesta raportoidaan konsernijaostolle ja valtuustolle. Lisäksi konserniohjausryhmä seuraa tavoitteita säännöllisesti. Tarkastuslautakunnan tehtäviin kuuluu kyseisten tavoitteiden toteutumisen arviointi.

Konserniyhteisöille asetettujen tulostavoitteiden toteutumista on käsitelty luvussa 1.3 ja liitteessä 1.

6.1 ESPOON ASUNNOT OY

Espoon Asunnot Oy:n perustehtävä on edistää Espoon hyvinvointia tarjoamalla kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja nykyisille ja tuleville espoolaisille. Yhtiö toimii omakustannusperiaatteella ja on sataprosenttisesti kaupungin omistama. Espoon Asunnot Oy:n omistajaohjauksesta vastaa kaupunginhallituksen konsernijaosto. Yhtiön hallitukseen kuuluu viisi luottamushenkilöjäsentä ja kaksi asukkaiden keskuudesta nimettyä jäsentä. Yhtiön henkilöstömäärä on 122. Espoon Asunnoilla on 16 994 vuokrattavaa asuntoa ja niissä asuu yli 30 000 espoolaista.

Espoo-tarinassa on tavoite ”Espoo on viihtyisä, turvallinen ja luonnonläheinen kotikaupunki”. Tavoitteen yhteydessä kerrotaan, että Espoossa alueellista ja alueiden sisäistä segregatiota ehkäistään huolehtimalla monipuolisesta asuntotuotannosta. Espoon Asumisen ja maankäytön periaatteet sisältävät linjauksia ja tavoitteita asuntoalueiden tasapainoiselle rakentumiselle, erilaisille asumisen ja elinkeinoelämän tarpeisiin vastaavalle asuntotuotannolle ja tonttitarjonnalle, maanhankinnalle ja -luovutukselle sekä maankäytösopimuksille.

Arvioinnissa tarkasteltiin, onko Espoon Asunnot Oy toteuttanut Espoon kaupungin konserniohjauksen asettamia tavoitteita suunnitelmien mukaisesti. Vuoden 2024 tavoitteet liittyivät asiakastytyytyväisyyteen, asuntotuotantoon, energiatehokkuuteen ja asunnottomuuden vähentämiseen.

Kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen määrän tilanne on pääkaupunkiseudulla erittäin haastava

Suurin osa Espoon Asuntojen vuokra-asunnoista on ARA-vuokra-asuntoja, joihin asukkaat valitaan hakijoiden asunnontarpeen ja hakukriteerien mukaan, ei jonotusperiaatteella. Asunnon tarve on jaettu kolmeen luokkaan: erittäin kiireellinen asunnontarve, kiireellinen asunnontarve sekä asunnon tarpeessa. Etusijalla asunnon saannissa ovat asunnottomat ja muut kiireellisimmässä luokassa olevat, vähävaraisimmat ja pienituloisimmat hakijat. Kiireellisimmässä luokassa on myös esimerkiksi hakija, joka on muuttamassa paikkakunnalle, jossa hänellä on työpaikka, mutta ei asuntoa sekä hakija, jolla on välttämätön ja pysyvä esteettömän asunnon tarve ja nykyinen asunto ei ole esteetön. Lisäksi Espoon Asunnot vuokraa sillä kannassaan olevia vapaarahoitteisia sekä

käyttö- ja luovutusrajoituksista vapautuneita asuntoja Espoon kaupungin palvelukseen rekrytoitaville henkilöille.

Asunnon sijainti, koko ja vuokra ovat keskeisimmät kriteerit asunnonhaussa. Asuntojen kysyntä painottuu yksioihin ja pieniin kaksioihin keskimääräisen perheeseen pienentymisen vuoksi. Kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen määrän tilanne on pääkaupunkiseudulla erittäin haastava. Asuntoja valmistuu ja vapautuu vuosittain niiden suureen kysyntään nähden vähän, ja siksi Espoon Asunnot ei pysty tarjoamaan asuntoa kaikille hakijoille. Asuntojen suuri kysyntä näkyy hakemusten määrässä. Espoon Asuntojen käyttöaste on 98,7 prosenttia, mikä on selvästi pääkaupunkiseudun yleistä käyttöastetasoa korkeampi.

Espoon Asunnot ylläpitää kiinteistöjen viihtyisyyttä siivous-, kiinteistö-, huolto- ja viherhoitopalveilla, joiden laadusta yhtiö teettää vuosittain useita asukastytytyväisyystutkimuksia. Yhtiön asiakaskokemuksen tasoa mitataan NPS-mittarilla, jonka tavoitearvoksi on asetettu viimeisen 12 kuukauden keskiarvona suosittelemuus +40. NPS muodostuu eri kyselyistä, jotka liittyvät asukkaan sisäänmuuttoon, asumiseen ja poismuuttoon sekä puhelin- ja chatpalveluun. Vuoden 2024 NPS-kyselyn tulos oli +36, mikä ei yllä asiakaskokemukselle asetettuun tavoitearvoon.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n mukaan Espoossa oli vuoden 2024 marraskuussa 404 yksinelävää asunnotonta, joista 110 oli pitkäaikaisasunnottomia. Yhtiön tavoitteena on osallistua aktiivisesti asunnottomuuden vähentämiseen. Asunnottomuuden vähentämisen tavoitetta mitataan espoolaisille asunnottomille tarjottujen asuntojen määrän kasvamisella suhteessa vuoteen 2023, jolloin asuntoja tarjottiin 267 kappaletta. Vuonna 2024 asunnottomille tarjottiin 448 asuntoa, joten tavoite toteutui. Espoon Asunnot etsii uusia keinoja asunnottomuuden poistamiseksi yhteistyössä Espoon kaupungin, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen sekä eri järjestöjen kanssa.

Yhtiö toimii omakustannusperiaatteella

Espoon Asunnot Oy toimii omakustannusperiaatteella eli vuokralla katetaan pääasiassa talon rakentamisesta aiheutuneet pääomakulut sekä kiinteistön ylläpitokulut. Isona yhtiönä se saa rahoituksen edullisesti ja pystyy kilpailuttamaan hankinnat laajasti. Koska yhtiö ei tavoittele voittoa, Espoon Asunnot pystyy vuokraamaan asukkailleen kohtuuhintaisia asuntoja alueen markkinavuokria edullisemmin. Yhtiö on segmentoinut vuokraustoimintansa vuokranmääritysrajoitusten perusteella kahteen segmenttiin, ARA-ryhmään ja Muut-ryhmään. ARA-ryhmän asuntoja koskee arava- ja korkotukilainsäädäntö, joka säätelee asuntojen käyttöä ja luovutusta, vuokranmääritystä ja asukasvalintaa. Liiketilat ja päiväkodit esitetään Muut-ryhmässä, sillä ne eivät ole arava- ja korkotukilainsäädännön alaisia.

Yhtiön liikevaihto koostuu pääasiassa vuokratuloista ja vuonna 2024 se oli 167,2 milj. euroa. Liikevaihto kasvoi 5,6 prosenttia vuoteen 2023 verrattuna. Vuokrankorotusten lisäksi liikevaihdon kasvuun vaikuttivat vuoden 2023 lopulla valmistuneet kohteet ja vuoden 2024 aikana valmistuneet kolme uudiskohdetta. Yhtiön kiinteistöjen hoitokustannukset olivat 42,8 milj. euroa, korjauskustannukset 37,8 milj. euroa ja vuokrakustannukset 5,1 milj. euroa vuonna 2024. Yhtiön tilinpäätöksen 2024 mukaan korollista vierasta pääomaa yhtiöllä oli yhteensä 926,1 milj. euroa, ja lainojen keskikorko oli 2,1 prosenttia. Kiinteäkorkoisten lainojen osuus vuoden lopussa oli 61,5 prosenttia. Yhtiön omavaraisuusaste on 24,5 prosenttia.

ARA-ohjeen mukaan omistaja voi tulouttaa kohtuullisen tuoton yhtiöstä niille varoille, jotka omistaja on sijoittanut yhteisöön. Kohtuullisen tuoton suuruus on enintään neljä prosenttia yhteisön laskentaperusteesta. Tuoton tuloutuksen laskennan lähtökohtana on omistajan tekemä tosiasiallinen sijoitus yhteisön omaksi pääomaksi. Espoon Asunnot Oy muutti yhtiökokouksessaan maaliskuussa 2024 yhtiöjärjestyksen 2 §:n kuulumaan seuraavasti: Yhtiön tarkoituksena ei ole tavoitella voittoa eikä se jaa omistajilleen osinkoa tai varoja vapaan omanpääoman rahastosta muutoin kuin mitä valtion tukemaa asuntotuotantoa koskevissa säädöksissä sallitaan. Tuloutettava summa on noin 600 000 euroa vuodessa.

Rakennusten korjaustarve kasvaa voimakkaasti tulevina vuosina

Espoon Asunnoilla on 317 kiinteistöä, joista 232 on kerrostaloa, 58 rivitaloa, 17 luhtitaloa ja 10 pientaloa. Kiinteistöjen rahoitusmuoto jakautuu 177 ARA-asuntoon, 103 vapaaseen ARA-asuntoon ja 37 vapaarahoitteiseen asuntoon. Espoon Asunnoilla on 250 omaa tonttia ja 67 vuokratonttia.

Korjaukset ovat suuren asuntokannan merkittävimpiä kustannuseriä ja niiden hallinta vaatii tarkkaa suunnittelua ja ennakointia. Espoon Asunnot pyrkii parantamaan korjausrakentamisen tuottavuutta tahtituotannon menetelmällä, jossa työt suoritetaan jatkuvana virtana, ja eri työvaiheet limityvät toisiinsa. Suuri osuus yhtiön rakennuskannasta on rakennettu 1980- ja 1990-luvuilla. Näiden rakennusten korjaustarve kasvaa voimakkaasti tulevina vuosina teknisen käyttöiän päättymisen vuoksi. Korjaustarve kasvaa vuoteen 2030 noin 30 prosenttia ja vuonna 2030 talotekniikan korjaukset ohittavat sisätilojen korjaustarpeen. Yhtiön asuntokannassa on hissillisiä taloja, jotka soveltuvat liikuntarajoitteisille. Kiinteistöjen peruskorjausten yhteydessä selvitetään, pystyykö hissittömään kiinteistöön rakentamaan hissin, mutta se ei aina ole kannattavaa.

Espoon Asunnot seuraa asuntotuotantoa vuosittain tehtyjen investointipäätösten, rakentamisen aloitusten ja valmistumisten mukaisesti. Kaupungin asettamana yhtiön tavoitteena on, että keskimääräinen asuntotuotannon aloitus on 300 asuntoa vuodessa Asumisen ja maankäytön periaatteiden mukaisesti. Tavoitteen toteutumista mitataan neljän edellisen vuoden alkaneiden asuntojen liukuvalla keskiarvolla. Asuntoja aloitettiin vuoden 2024 aikana 323 kappaletta, jolloin liukuva keskiarvo oli 302 asuntoa vuodessa, mikä täyttää tavoitearvon.

Espoon Asunnot Oy:n tavoitteena on olla Espoon kaupungin tavoin hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä. Yhtiö sai vuonna 2024 Ekokompassi-sertifioinnin ja päivittää ilmastotiekarttansa vuonna 2025. Ilmastotiekartta sisältää ilmastotyön toimenpiteet tavoitteisiin pääsemiseksi. Yhtiön tavoitteena on ylläpitää energiatehokkuus ja kiinteistökannan suorituskyky nykyisellä tasolla. Tavoitteen toteutumista mitataan kiinteistöjen keskimääräisellä lämpöindeksillä, jonka tavoitearvo on 40,5 kWh/rm³/vuosi. Keskimääräinen lämpöindeksi vuonna 2024 oli 36,8 kWh/Rm³, jolloin tavoite toteutui. Omistajaohjauksen näkökulmasta Espoon Asunnot on energia-asioissa edelläkävijä ja on siten esimerkki muille kaupungin konserniyhtiöille.

Espoon Asunnot torjuu segregatiota ylläpitämällä tasapainoista asukasrakennetta vuokraustominnalla, rakennuttamisen alueellisilla ja kohdetasoisilla ratkaisuilla sekä yhteistyöllä kaupungin kanssa rakentamalla erilaisia asuntotyyppejä kaikkiin uusiin kohteisiin.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Espoon Asuntojen taloutta on hoidettu hyvin ja yhtiö on onnistunut lainojen korkojen valinnassa. Asuntojen käyttöaste on erittäin korkealla tasolla ja vuokrankorotukset ovat olleet alle viisi prosenttia.

Espoon Asunnot tarjoaa ARA-vuokra-asuntoja kiireellisimmässä asunnon tarveluokassa olevalle hakijalle, joka on muuttamassa Espooseen, mutta hakijalla ei ole asuntoa sekä hakijalle, jolla on välttämätön ja pysyvä esteettömän asunnon tarve ja nykyinen asunto ei ole esteetön. Lisäksi yhtiö vuokraa vapaarahoitteisia sekä käyttö- ja luovutusrajoituksista vapautuneita asuntoja Espoon kaupungin palvelukseen rekrytoitaville henkilöille.

Espoon Asuntojen vuoden 2024 tavoitteista asuntotuotannon, energiatehokkuuden ja asunnotomisuuden vähentämisen tavoitteet toteutuivat. Asiakastytytyvyyteen liittyvä tulostavoitteen toteuma oli lähellä tavoitteena olevaa NPS-lukua 40.

Tarkastuslautakunnan suositus

Esteettömien asuntojen tarjonnan riittävyys ja asuinympäristön esteettömyys on huomioitava, jotta kaikille asukkaille taataan yhdenvertaiset elinolosuhteet.

6.2 ESPOON KIINTEISTÖOSAKEYHTIÖT

Espoo-konsernin tytäryhteisöihin kuuluvien kiinteistöosakeyhtiöiden kiinteistöt on tarkoitettu muun muassa pysäköintitiloiksi, kouluiksi ja päiväkodeiksi. Tytäryhteisöllä tarkoitetaan yhteisöä, jossa Espoon kaupungilla on yli 50 prosenttia äänivallasta. Merkittävimmistä kaupungin konserniyhteisöistä, joihin kuuluvat Espoon Koulu- ja päiväkotitilat sekä Espoon Sotekiinteistöt, raportoidaan osavuositarkastusten ja tilinpäätöksen yhteydessä konserniraportilla.

Arvioinnissa tarkasteltiin omistajaohjauksen näkökulmasta kiinteistöosakeyhtiöiden omistamisen perusteita, talousjohtamista sekä kiinteistöomaisuuden suunnitelmallista hallintaa.

Kiinteistöosakeyhtiöiden perustaminen tai hankinta perustuu aina toimitilatarpeeseen

Kiinteistöosakeyhtiöiden perustaminen tai hankinta perustuu aina toimitilatarpeeseen. Yhtiö rakennuttaa kiinteistön ja vastaa jatkossa sen ylläpidosta. Kaupunkiympäristön toimialan mukaan tilojen käyttäjille ei näy arjessa, mikä on kohteen omistusmuoto, vaan palvelun taso on yhtäläinen kaikissa. Espoon kaupungin konserniin kuuluu tytäryhteisöinä 20 kiinteistöosakeyhtiötä, jotka on lueteltu seuraavassa taulukossa.

Espoo-konsernin kiinteistöosakeyhtiöt	
KOy Espoon Keskusten Pysäköintitalo	KOy Espoon keskuskeittiö
KOy Espoon Koulu- ja päiväkotitilat	KOy Espoon Kaupinkallio
KOy Espoon Sotekiinteistöt	KOy Espoon Suviniityn Pysäköinti II
KOy Finnoon Pysäköinti I	KOy Finnoon Pysäköinti II
KOy Jousenpuiston Pysäköinti	KOy Matinkylän lukio
KOy Matinkylän uimahalli	KOy Opinmäen Kampus
KOy Otaniemen tiedeasunnot	KOy Sokinsuonkuja 4
KOy Tapiolan Kulttuurialue	KOy Tapiolan Louhi
KOy Tapiolan Stadion	KOy Tapiolan Urheilupuiston pysäköinti
WeeGee Oy	Elä ja asu Oy

Viimeisimmät perustetut kiinteistöosakeyhtiöt ovat olleet Kiinteistö Oy Matinkylän lukio ja Kiinteistö Oy Matinkylän uimahalli. Tapiolan Louhi Oy on viimeisin kaupungille joulukuussa 2023 ostettu kiinteistöosakeyhtiö, jonka tiloissa toimii Tapiolan terveysasema. Terveysaseman palvelut järjestää Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue. Kaupunki osti terveysaseman, koska se sijaitsee merkittävällä kiinteistökehitysalueella. Kiinteistön käyttötarkoituksen voi myöhemmin mahdollisesti muuttaa asunnoiksi. Espoon Sotekiinteistöt yhtiön tilikauden 2024 merkittävin hanke oli Espoonlahden terveysaseman peruskorjaus.

Viime vuosina on perustettu pysäköintiyhtiöitä, joissa kaupunki on yhtenä osakkaana muiden mahdollisten maanomistajien kanssa. Kaupungin on tarkoitus tulevaisuudessa myydä pysäköintiyhtiöiden osakkeita alueen asuntotonttien luovutusten yhteydessä tuleville tontinsaajille.

Espoon kaupunki on pyrkinyt eroon kaupungin toimintojen kannalta tarpeettomista kiinteistöosakeyhtiöistään. Myyntiprosessit ovat pitkiä sekä osto- ja sijoitustoiminta on hiljentynyt. Yksi merkittävä kiinteistöosakeyhtiön myynti oli maaliskuussa 2022 Espoon kaupungin omistaman Kiinteistö Oy Espoon sairaala yhtiön myyminen.

Kaupungin kiinteistöistä noin kahdeksan prosenttia on vuokralla olevia sotekiinteistöjä, joista Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue maksaa vuokraa siirtymäkauden ohjeistuksen mukaisesti. Espoon kaupunki saa sotekiinteistöistä vuokratuloja noin 20 milj. euroa, joka kattaa sotekiinteistöjen kulut. Tilapalvelut-liikelaitos on vastaanottanut joulukuussa 2024 Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen tekemän päätöksen 34 vuokraohteen optiokauden käyttämisestä. Päätös tarkoittaa säännöksen mukaisten toimitilojen 3+1 vuoden vuokrasopimusten optiovuoden eli neljännen vuoden

käyttöönottoa tietyissä vuokrakohteissa. Tilapalvelut-liikelaitoksessa valmistellaan hyvinvointialueen käytössä olevien kohteiden myyntejä ja yhtiöittämistä yhtiöittämisvelvoitteen mukaisesti. Kiinteistötoiminta tulee kuntalain mukaan yhtiöittää, jos kunta tulevaisuudessa jatkaa toimitilojen hallintaa, ottaa roolin kiinteistökehittäjänä ja vuokraa omistuksessaan olevia kiinteistöjä hyvinvointialueille. Kunnat ja hyvinvointialueet sopivat uudelleen myös sopimusehdot, kuten vuokratason. Kuntaliiton mukaan yhtiöittämisvelvoitteella varmistetaan se, että hyvinvointialueelle vuokratun rakennuksen vuokrataso kattaa jatkossa rakennuksen kaikki kulut.

Kiinteistöosakeyhtiöiden taloustilanne on yleisesti ottaen hyvä

Kaupunkiympäristön toimialan mukaan kiinteistöosakeyhtiöiden taloustilanne on yleisesti ottaen hyvä. Yhtiöt laativat vuosittain talousarvion ja sen toteutumista seurataan yhtiön hallituksessa useita kertoja vuodessa. Yhtiöt huolehtivat maksuvalmiudestaan sopivilla kassavaroilla, jotka ovat vaihdellen yhtiön mukaan noin 3–6 kuukauden menoja vastaavat. Suurimmilla yhtiöillä on käytössään myös 1 milj. euron tililimiitti. Espoon Koulu- ja päiväkotitilat yhtiön kiinteistön hoitokulujen toteuma alitti budjetin 4,2 prosentilla. Espoon Sotekiinteistöt yhtiön kiinteistön hoitokulut toteutuivat lähes talousarvion mukaisesti ja taloudellinen tilanne on hyvä.

Tilapalvelut-liikelaitos toimii tilojen vuokraajana käyttäjille ja laskuttaa sisäistä vuokraa tiloista. Kiinteistöosakeyhtiöt laskuttavat hoito- ja pääomavastikkeet Tilapalvelut-liikelaitokselta. Tilapalvelut-liikelaitoksen vuoden 2024 tulostavoite oli 22 milj. euroa ylijäämäinen tulos ennen varauksia. Tulos oli 20,1 milj. euroa, mikä alitti tulostavoitteen 1,9 milj. euroa. Tulostavoite perustuu siihen, että Tilapalvelut vastaa kiinteistöosakeyhtiöiden rahastoitavien lainojen maksuista. Vuonna 2025 yhtiöiden rahastoimat lainat ovat 21,5 milj. euroa. Haasteena on rahoituskustannusten muutos.

Kiinteistöosakeyhtiöiden ylläpitokustannukset ovat nousseet

Kiinteistöosakeyhtiöiden ylläpitokustannusten nousu on ollut vuosien 2021–2024 aikana 16 prosenttia. Yhtiöt hallitsevat kiinteistöjen ylläpidon kustannusten nousua osallistumalla kaupungin kilpailutuksiin kiinteistöpalveluista ja kilpailuttamalla kiinteistöpalvelut säännöllisesti. Yhtiöt myös vertailevat palveluntarjoajien kustannuksia. Lisäksi isännöitsijät kilpailuttavat palveluja yhtiöiden puolesta tarpeen mukaan. Haasteena on laadukkaiden isännöintipalveluiden saatavuus.

Yhtiöt teettävät joko laajempia tai rajatumpia kiinteistöjen kuntoarvioita noin viiden vuoden välein ja aina kun valmistumisesta on kulunut noin yhdeksän vuotta, jotta urakoitsijan tekemät mahdolliset piilleet virheet saadaan 10-vuotisvastuun piiriin. Osassa kohteita, kuten Espoon koulu- ja päiväkotikiinteistöissä, on peruskorjauksen yhteydessä kilpailutettu myös 20 tai 25 vuoden ajaksi elinkaarivastuu, joka velvoittaa urakoitsijan pitämään kohteen kunnossa sopimusajan. Säännöllisesti tehty rakennusten PTS-kuntoarviot eli pitkän tähtäimen suunnitelmat ja niiden mukaisesti toteutettavat ennakoivat laitteiden korjaamiset auttavat energiakulutuksen hallinnassa.

Yhtiöt maksavat kulutuksen mukaan kiinteistön lämmityksen ja kiinteistösähkön. Kiinteistöjen käyttäjät maksavat omaan toimintaansa liittyvän energiakulutuksen. Yhtiöiden hallitukset ja isännöitsijät seuraavat säännöllisesti kiinteistöjen energiakulutusta. Isännöitsijän huomattessa muutoksia kulutuksessa käynnistetään selvitykset siitä, mistä muutokset johtuvat. Sähkön kulutus kaikissa yhtiöissä ilman sähkönsiirtokuluja vuonna 2023 oli 2,4 milj. euroa. Tilapalvelut on tehnyt merkittäviä säästöjä suoraomisteisten kiinteistöjensä energiankulutuksessa vuodesta 2019 lähtien. Vuonna 2023 kiinteistöjen energiankulutus oli 9,0 prosenttia pienempi kuin vertailuvuonna 2019. Tämä vastaa noin 17 000 MWh:n säästöä, joka vertautuu 1 000 sähkölämmitteisen omakotitalon vuosikulutukseen.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Kiinteistöosakeyhtiöiden perustaminen tai hankinta perustuu aina toimitilatarpeeseen. Yhtiö rakennuttaa kiinteistön ja vastaa jatkossa sen ylläpidosta. Viime vuosina kaupunkikonserniin on perustettu pysäköintiyhtiöitä tai yhtiöitä muuhun palvelutarpeeseen. Kaupungin on tarkoitus tulevaisuudessa myydä pysäköintiyhtiöiden osakkeita alueen asuntotonttien luovutusten yhteydessä tuleville tontinsaajille.

Kiinteistöosaakeyhtiöiden taloustilanne on yleisesti ottaen hyvä. Kiinteistöjen ylläpitokustannusten nousu on ollut vuosien 2021–2024 aikana 16 prosenttia. Tilapalvelut on kuitenkin tehnyt merkittäviä säästöjä suoraomisteisten kiinteistöjensä energiankulutuksessa vuodesta 2019 lähtien. Ylläpitokustannusten nousua hallitaan muun muassa kilpailuttamalla kiinteistöpalveluja säännöllisesti.

Kaupungin kiinteistöistä noin kahdeksan prosenttia on vuokralla olevia sotekiinteistöjä, joista Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue maksaa vuokraa siirtymäkauden lainsäädännön ja ohjeistuksen mukaisesti. Kiinteistötoiminta tulee kuntalain mukaan yhtiöittää, jos kunta tulevaisuudessa jatkaa toimitilojen hallintaa, ottaa roolin kiinteistokehittäjänä ja vuokraa omistuksessaan olevia kiinteistöjä hyvinvointialueille.

Tarkastuslautakunnan suositus

Sotekiinteistöjen omistamisen riskeihin on kiinnitettävä huomiota siitä näkökulmasta, että Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue päättäisi siirtymäkauden jälkeen olla vuokraamatta kaupungin omistamia sotekiinteistöjä.

6.3 ESPOON SEUDUN KOULUTUSKUNTAYHTYMÄ OMNIA

Espoon kaupungin omistusosuus Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnian peruspääomasta on 86,89 osuutta. Muut jäsenkunnat ovat Kirkkonummi ja Kauniainen. Perussopimuksen mukaan Omnian tehtävänä on edistää kansalaisten osallisuutta, osaamista ja hyvinvointia sekä alueen kuntien, yhteisöjen ja yritysten elinvoimaa. Omnian henkilöstömäärä vuoden 2024 lopussa oli 998 (kuukausipalkkaiset palvelussuhteet) ja opiskelija- ja asiakasmäärä yhteensä yli 43 000. Sivutoimisia työntekijöitä oli vuoden aikana yli 600.

Omnia tarjoaa ammatillista toisen asteen tutkintokoulutusta ja ammattilukiokoulutusta, tutkintoon valmentavaa koulutusta (TUVA), työvoima-, täydennys- ja lisäkoulutusta, aikuisten perusopetusta ja aikuislukiokoulutusta, vapaan sivistystyön tarjontaa sekä nuorten työpajatoimintaa. Omnian Maahanmuuttajien osaamiskeskus (OSKE) tarjoaa maahanmuuttajataustaiselle ja vieraskieliselle väestölle sekä ilman koulutuspaikkaa, tutkintoa tai työpaikkaa oleville nuorille ja aikuisille osallisuutta, osaamista ja työllistymistä edistäviä osaamisen kehittämisen palveluja ja rekrytointitukea työnantajille, yhteisöille ja yrityksille. Jäsenkunnilleen Omnia tarjoaa sidosyksikönä osaamisen ja kehittämisen palveluja.

Omnian strategian perustana on ajatus siitä, että kaikilla on kyky ja halu oppia. Koulutuksella ratkaistaan yhteiskunnallisia haasteita, edistetään kestävää kehitystä ja parannetaan ihmisten elämää ja varmistetaan alueen elinvoimaisuus. Omnian keskeisiä yhteistyötahoja omistajakautunkien lisäksi ovat alueen yritykset, muut koulutuksen järjestäjät sekä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue.

Espoon kaupunki asettaa vuosittain omistajaohjaustavoitteet Omnialle. Vuonna 2024 tavoitteita oli kuusi, joista neljä toteutui: 1. Toisen asteen tutkinnon suorittaneet sijoittuivat työelämään tai jatko-opintoihin tavoitteen mukaisesti ja 2. toisen asteen tutkintokoulutuksesta eronneiden määrä väheni, lisäksi 3. TUVA-koulutukseen hakeutumisen ja pääsyn oikea-aikaisuus toteutui ja 4. kotouttamisen palvelupolut kuvattiin tavoitteiden mukaisesti. Toteutumatta jääneet kaksi tavoitetta koskivat 1. talouden tasapainoa ja tuottavuuden kasvua sekä 2. ammatillisen koulutuksen arvostuksen kasvamista.

Arvioinnissa selvitettiin, mitä palveluja Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia tarjoaa ja miten palvelut on järjestetty ja toteutettu sekä miten tulostavoitteet ovat toteutuneet. Espoon kaupungin Omnialle asettamien tulostavoitteiden toteutumista on arvioitu luvussa 1.3. ja arviointiyhteenveto on esitetty liitteessä 1. Espoon kaupungin järjestämää toisen asteen koulutusta on käsitelty luvussa 4.2. Kaupungin vastuulla olevassa lukiokoulutuksessa sekä TUVA-koulutuksessa tehdään yhteistyötä Omnian kanssa.

Omnia, Espoon keskus

Kuva: Alena Bureika

Valtion toteuttamat ammatillisen koulutuksen rahoitusleikkaukset ovat haastaneet Omniaa

Vuodelle 2024 kohdistuneiden ammatillisen koulutuksen valtionosuusrahoitusten leikkausten myötä Omnian tulot pienenevät yli 7 milj. euroa. Toteutunut valtionosuusrahoitus oli 71,48 milj. euroa ja se muodosti 80 prosenttia Omnian kokonaisrahoituksesta. Rahoitusleikkaukset käynnistivät talousarvion uudelleen valmistelutyön ja hyväksytty talousarvio sisälsi 6,1 milj. euron sopeuttamisen taloussuunnitelmakaudella 2024–2026. Toteutettuja toimenpiteitä ovat olleet yhteistoimintaneuvottelut, tukitoiminnoista leikkaaminen, tilojen täyttö- ja käyttöasteen tehostaminen useasta vuokratilasta luopumalla sekä digitaaliseen oppimisympäristöön panostaminen.

Suomen hallitusohjelman mukaan ammatillisen koulutuksen rahoitusmallia uudistetaan siten, että koulutuksen järjestäjillä on nykyistä vahvemmat kannustimet siihen, että opiskelijat valmistuvat ja työllistyvät tai siirtyvät jatko-opintoihin. Rahoitus varmistetaan ensisijaisesti oppivelvollisille ja ilman tutkintoa oleville. Ammatillisen koulutuksen lisäleikkaukset kohdistuvat erityisesti aikuisopiskelijoihin, joilla on jo toisen asteen tutkinto. Rahoitusmalliin luodaan kannusteita ohjata opiskelijoita suorittamaan tutkintoja pienempiä osaamiskokonaisuuksia, joilla vastataan jatkuvan oppimisen edellytysten vahvistamiseen ja alueelliseen työvoimatarpeeseen. Uusi rahoitusmalli tulee voimaan vuoden 2026 alusta lähtien.

Omnian vuoden 2024 tilinpäätös toteutui merkittävästi talousarviota positiivisempaan, vaikka toimintakatteella ei pystytty kattamaan kaikkia poistoja. Toimintatuottojen toteuma oli 93,6 milj. euroa toimintakulujen toteuma 92,2 milj. euroa. Tilikauden tulokseksi muodostui 2,2 milj. euroa.

Vuonna 2024 aloitetut sopeutustoimet jatkuvat taloussuunnitelmakaudella. Ammatillisen koulutuksen opiskelijavuosille ja perusrahoitukselle ei aseteta kasvuodotuksia painopisteen siirtyessä kasvusta tuloksellisuuteen ja vaikuttavuuteen vahvistamalla työllistymisen varmistamiseen liittyviä palveluja. Talouden tasapainotuksen ohjelmalla varmistetaan lakisääteisten sekä sopimustenmukaisten tehtävien toteuttaminen, strategisten tavoitteiden saavuttaminen sekä vaikuttavuus pienemmällä henkilöstömäärällä ja kevyemmällä kulurakenteella.

Espoon rahoitus Omnialle

Omnian järjestämän Nuorten työpajatoiminnan ja Maahanmuuttajien osaamiskeskustoiminnan merkittävin rahoitus koostuu Espoon kaupungin rahoituksesta. Kaupungin Kasvun ja oppimisen toimialalla on Omnian kanssa sopimus nuorten työpajatoiminnan järjestämisestä vuosina 2024–2025 siten, että arviolta 1,3 milj. euron korvaukset maksetaan toteutuneiden työpajapäivien perusteella. Maahanmuuttajien osaamiskeskuksen Espoolta tuleva rahoitus oli 0,88 milj. euroa vuonna 2024 ja 1,1 milj. euroa vuonna 2025. Espoo rahoittaa lisäksi vuosittain ammatillista lukiokoulutusta 611 000 eurolla, aikuisten perusopetusta 134 000 eurolla ja työväenopistoa 2,18 milj. eurolla.

Hakijoiden ja opiskelijoiden määrät kasvussa

Omniaan valittiin kevään 2024 yhteishaussa yhteensä 1 473 uutta opiskelijaa. Ammatillisiin perustutkintoihin valittiin 1 202 opiskelijaa. Eniten opiskelijoita valittiin liiketoiminnan, sosiaali- ja terveystieteiden, tieto- ja viestintätekniikan ja sähkö- ja automaatioalan perustutkintoihin. Tutkintokoulutukseen valmentavaan TUVA-koulutukseen valittiin yhteishaussa 271 opiskelijaa.

Kevään 2025 yhteishaussa Omnian ammatillisiin perustutkintoihin ja TUVA-koulutukseen oli yhteensä 4 300 hakijaa, joista 1 538 ensisijaisia. Hakijoita oli 451 edellisvuotta enemmän. Yhteishaussa valitut opiskelijat voivat halutessaan ilmoittautua lukio-opintoihin ja suorittaa kaksoistutkinnon. Hakijoista 160 on kiinnostunut suorittamaan ammatillisen perustutkinnon Omnian urheiluoppilaitoksessa. Yhteishaun tulokset julkistetaan kesäkuussa 2025. Englanninkielisiin perustutkintoihin tehtiin 2 346 hakua ja hakijamäärä kasvoi edellisvuodesta. Eniten hakijoita oli ravintola- ja cateringalan perustutkintoon. Ammatilliseen koulutukseen on mahdollista hakea ympäri vuoden ja puolet ammatillisista opiskelijoista hakee Omniaan jatkuvassa haussa.

Omnian opiskelijapaikat ovat hyvin täytettyinä. Aikuisten lukiokoulutuksessa korkea-asteen opiskelijavalintojen uudistukset sekä ylioppilastutkinnon muutokset ovat lisänneet aineopiskelijoiden ja arvosanojen korottajien määriä. Aikuisten perusopetuksessa hakijoiden määrä kasvaa vieraskielisen väestön määrän voimakkaan kasvun myötä eikä kaikkia hakijoita pystytäkään ottamaan opiskelijoiksi.

Opiskelijoiden ja asiakkaiden jakautuminen Omnian palveluihin vuosina 2023 ja 2024		
	31.12.2023	31.12.2024
Ammatillinen tutkintokoulutus	13 235	13 426
Espoon työväenopisto	20 516	20 424
Espoon aikuislukio	4 494	4 648
Muu lisä- ja täydennyskoulutus	2 130	2 130
Omnian Osaamiskeskus OSKE	770	577
Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus TUVA	581	645
Aikuisten perusopetus	539	865
Nuorten työpajat	248	256
YHTEENSÄ	42 513	42 971

Lähde: Omnia, toteumatiedot vuosilta 2023 ja 2024.

Omniaassa toiminnan laatua mitataan asiakas- ja sidosryhmäpalautteilla ja keskeisiä suorituskyky-mittareita seuraamalla. Näitä ovat mm. asiakas-, opiskelija- ja suoritelmäärät, eronneiden määrä, jatko-opintoihin ja työelämään sijoittuminen sekä talouden mittarit.

Opetuksen, ohjauksen ja oppimisen tuen kohdentaminen

Opetus, ohjaus ja oppimisen tuki kohdennetaan oppivelvollisiin ja ilman toisen asteen tutkintoa oleviin sekä jatkuvan oppimisen ja elinikäisen oppimisen asiakkaisiin. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoille suunnitellaan opintopolku opiskelijan ja koulutuksen järjestäjän sekä mahdollisesti työpaikan toimijoiden (oppisopimus tai näytöt) yhteistyönä. Opintojen henkilökohtaistamisessa tunnistetaan opiskelijan aiempi osaaminen ja suunnitellaan, mitä uutta osaamista hän hankkii, miten

osaaminen osoitetaan sekä mitä ohjausta tai tukea opiskelija tarvitsee. Kehittämissuunnitelma on laadittava siten, että ammatillinen tutkinto on mahdollista suorittaa enintään neljässä vuodessa.

Ensimmäistä tutkintoa suorittaville opiskelijoille priorisoidaan lähiopetusta ja tavoitteellinen opiskelu-aika on lähtökohtaisesti pidempi. Opiskelijat, joilla on jo aiempi tutkinto, ohjataan tutkinnon osiin, oppisopimukseen tai mahdollisimman nopeille opiskelupoluille. Aikuisopiskelijoille on tärkeää mahdollistaa opiskelu työpaikalla aina kun mahdollista, koska aikuiskoulutustuki on jäänyt pois.

Espoon asettamiin Omnian tulostavoitteisiin kuuluu opiskelijoiden eroprosenttien seuraaminen. Vuonna 2024 alle 20-vuotiaiden eroprosenttitavoitteeksi on asetettu enintään 9,0 prosenttia ja toteuma oli 5,2 prosenttia. Eroprosentin pienentämiseksi ja opiskelijoiden valmistumisen varmistamiseksi on seurattu opintojen etenemistä ja puututtu aktiivisesti poissaoloihin. Yhteistyötä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa on tiivistetty ja monialaista yhteistyötä tehdään opiskelijoiden hyvinvoinnin paranemisen ja eroamisten ehkäisemiseksi. Opinto-ohjaajat tukevat opiskelijoita erilaisissa opintoihin liittyvissä asioissa. Koulutuksen keskeyttämistilanteissa tavoitellaan ohjattua siirtymää opiskelijalle paremmin soveltuvan koulutuksen tai palvelun piiriin.

Opiskelijoiden hyvinvoinnin heikentyminen on huolenaiheena ja varhaisen tuen tapoja on Omniassa vahvistettu. Yksilöllisessä opiskelijahuollossa on toimivaksi koetut prosessit, mutta terveydenhoitajia puuttuu noin 3,5 opiskelijamäärään nähden. Keskitettyjen psykologipalveluiden piirissä on tällä hetkellä 1 402 opiskelijaa ja palveluissa on noin 9,8 psykologin vaje. Kuraattorien mitoitus on tarvittavalla tasolla. Omnia tekee palvelujen tarjoamisessa yhteistyötä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa.

Oppivelvollisuuden laajenemisen jälkeen tuen tarpeessa olevien opiskelijoiden määrä on merkittävästi lisääntynyt. Erityisopettajat kartoittavat opiskelijoiden tarvetta oppimisen tukeen ja toteuttavat erityistä tukea ryhmässä tai yksilöllisemmin sekä konsultoivat muita opettajia opiskelijoiden tukitoimissa. Opiskelijoille tarjotaan ohjausta ja tukea moniammatillisten tiimien toimesta. Vaativan erityisen tuen oppilaitos Ammattiopisto LIVE on Omnian kumppani näiden palveluiden tarpeessa olevien opiskelijoiden kouluttamisessa. LIVE tarjoaa monipuolista yksilöllistä tukea esimerkiksi vaikeiden oppimisvaikeuksien, vaikean vamman tai sairauden vuoksi.

Omnia järjestää espoolaisille tutkintokoulutukseen valmentavan TUVAn koulutuksen

Tutkintokoulutukseen valmentava TUVAn koulutus on tarkoitettu sekä oppivelvollisille että aikuisille oppijoille, joilla ei ole toisen asteen tutkintoa, ja jotka tarvitsevat valmentavaa koulutusta siirtyäkseen lukio- tai ammatilliseen koulutukseen. Enintään vuoden kestävä TUVAn koulutuksen yksilöllinen opintopolku suunnitellaan opiskelijan tavoitteiden ja osaamistarpeiden mukaisesti. Tavoitteena on saavuttaa lukio- tai ammatillisessa koulutuksessa tarvittavat opiskeluvälit, joita ovat esimerkiksi opiskelukielen osaaminen, opiskelutaidot sekä elämänhallinnan taidot. Lisäksi koulutuksessa voi korottaa perusopetuksen arvosanoja halutun koulutuspaikan saamiseksi ja suorittaa lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opintoja. TUVAn koulutuksen erityispiirteenä Espoossa on siihen osallistuvat hyvän keskiarvon omaavat opiskelijat, jotka eivät ole päässeet haluamaansa lukioon.

Erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle, jolla ei sairauden tai vamman vuoksi ole mahdollisuutta siirtyä tutkintotavoitteiseen koulutukseen järjestetään työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa TELMA-koulutusta. 1–3 vuotta kestävä koulutuksen tavoitteena on opiskelijan itsenäisyyden tukeminen sekä työelämään tutustuminen ja työhön suuntautuvan toimintakyvyn kehittäminen.

Peruskoulunsa päättäneille nuorille on oppivelvollisuuslain perusteella varmistettava opiskelupaikka ja tarvittaessa Espoon kaupungin Toisen asteen ja nuorisopalvelujen tulosityksikössä tehdään opiskelupaikan osoittamispäätökset, useissa tapauksissa Omnian TUVAn kautta.

Syksystä 2024 lähtien TUVAn koulutusta on järjestetty Omnian Espoon keskuksen, Kirkkonummen ja Tapiolan toimipisteissä. TUVAssa oli koulutuksen alussa käynnistymishaasteita muun muassa saavutettavuuden sekä opiskelijoiden tarpeisiin räätälöinnin osalta. Haasteita on ilmennyt nuorilla,

jotka eivät osaa riittävän hyvin tai ollenkaan suomea tai ovat vaativan erityisen tuen oppilaita. Lisäksi erityisesti lukioon siirtyminen kesken vuoden on ollut vaikeaa. Lukuvuonna 2025–2026 käynnistyy uusi yhteistyömalli, jossa Omnian TUVA-opiskelijoilla on mahdollisuus suorittaa lukion opintojaksoja myös Espoon kaupungin suomenkielisissä päivälukioissa.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Omnia tarjoaa monipuolista koulutusta ja palveluita nuorille ja aikuisille opiskelijoille ja asiakkaille sekä työnantajille ja yhteisöille. Omnian tavoitteena on elinikäisen oppimisen tarjonnan varmistaminen, vaikka rahoitusmallit muuttuvat. Ammatillisen osaamisen arvostuksen ja ammatillisen koulutuksen vetovoiman vahvistuminen ovat avaimia työelämän muuttuviin tarpeisiin vastaamisessa. Espoossa suurin vetovoima kohdistuu peruskoulunsa päättävillä nuorilla lukioon. Omnian vetovoiman kasvattamiseksi on tärkeää muuttaa mielikuvia ammattikoulutuksesta ja sen houkuttavuudesta.

Omnia turvaa erityisesti oppivelvollisten ja muiden vailla toisen asteen tutkintoa olevien koulutuspalvelut. Myös tutkintokoulutukseen valmentavalla koulutuksella on tärkeä rooli. Laajennettun oppivelvollisuuden myötä oppivelvollisten määrä on kasvanut ja vaikeuttaa siten aikuisten hakijoiden mahdollisuuksia päästä koulutukseen. Osaamistaan täydentävien aikuisten valtionosuusrahoitus ammatillisessa koulutuksessa pienenee lisäleikkausten myötä. Vieraskielisen väestön osuuden jatkuva kasvu näkyy Omniassa aikuisten perusopetuksen hakijoiden ja opiskelijoiden määrän kasvuna. Myös työväenopistossa vieraskielisten koulutuskokonaisuuden osuuden kasvu on merkittävä.

Tutkintoon valmentava TUVA-koulutus on koulutuspoliittisen näkökulman lisäksi sosiaalipoliittisesti tärkeä palvelu. TUVAssa opiskelevat ovat pääsääntöisesti oppivelvollisia. On tärkeää varmistaa opiskelijoille sujuva eteneminen toisen asteen opintoihin.

Espoon Omnialle asettamasta kuudesta omistajaohjaustavoitteesta neljä toteutui. Toteutumatta jäivät tavoite, jonka mukaan talous on tasapainossa ja tuottavuus kasvaa sekä tavoite ammatillisen koulutuksen arvostuksen kasvamisesta.

Ammatillisen koulutuksen kansalliset rahoitusleikkaukset haastavat Omniaa, jonka tavoitteena on vastata Espoon ja lähialueen kasvavaan koulutus- ja työvoimatarpeeseen. Valtionosuusrahoituksen lasku on edellyttänyt toiminnan tehostamista ja rahoituspohjan vahvistamista ja laajentamista. Vaikeasta taloudellisesta tilanteestaan huolimatta Omnia on onnistunut perustehtävässään verrattain hyvin.

InnoOmnia

Kuva: Marko Oikarinen

7 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTI- JA TARKASTUSTYÖ

Kuntalain mukaisesti tarkastuslautakunta valmistelee hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat valtuuston päätettäväksi. Ulkoisen tarkastuksen yksikkö valmistelee tarkastuslautakunnan käsiteltävät asiat.

Tarkastuslautakunnan lakisääteisiin tehtäviin kuuluu arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kaupungissa ja kaupunkikonsernissa toteutuneet sekä onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Tarkastuslautakunta huolehtii kaupungin ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta. Mikäli kaupungin taseessa on kattamatonta alijäämää, on tarkastuslautakunnan arvioitava talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä. Lakisääteisenä tehtävänä on lisäksi huolehtia sidonnaisuusilmoitusten ilmoitusvelvollisuuden noudattamisen valvonnasta sekä saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi.

Arviointisuunnitelman ja -ohjelman toteutus

Tarkastuslautakunnan arviointi perustuu valtuustokauden kattavaan arviointisuunnitelmaan sekä vuosittaiseen arviointiohjelmaan. Valtuustokauden 2021–2025 teemana on ollut arvioida kaupungin palvelujen tuloksellisuutta sisältäen kustannusvaikuttavuuden ja laadukkuuden sekä palvelujen saavutettavuutta. Arviointikauden painopistealueina ovat olleet kestävän kehityksen edistäminen Espoon kaupunkiympäristössä sekä kaupungin talouden kehitys ja Taloudellisesti kestävä Espoo –tuottavuus- ja sopeutusohjelman toteuttaminen. Arviointikaudella on seurattu Espoo-tarinan ja sitovien tulostavoitteiden asettamista, toteutumista ja raportointia sekä vaikuttavuutta. Kauden aikana on seurattu merkittäviä investointi- ja kehittämishankkeita. Vuosittain arvioinnin kohteina ovat olleet kaupungin ja konsernin tilinpäätös sekä henkilöstötunnusluvut. Kauden aikana on tehty arviointikertomussuositusten jälkiseurantaa. Arviointiohjelma vuodelle 2024 ja -suunnitelma arviointivuosille 2021–2024 sekä muuta tietoa tarkastuslautakunnasta on esitetty ulkoisen tarkastuksen verkkosivuilla: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/paatoksenteko/ulkoinen-tarkastus#section-23641>.

Arviointikohteille on vuosittain lähetetty etukäteiskysymykset arvioitavan kohteen toiminnan ja talouden tuloksellisuuden eri osa-alueilta. Kysymykset koskivat Espoo-tarinan ja tulostavoitteiden toteuttamista, talousarvion ja Taloudellisesti kestävä Espoo –tuottavuus- ja sopeutusohjelman toteuttamista sekä palvelutuotannon kustannusten kehittymistä ja toiminnan ajankohtaisia haasteita. Arvioinnin kohteita pyydettiin kuvaamaan toiminnan ja palvelujen sekä mahdollisten ostopalvelujen laadun mittaamista sekä laadun edistämiseksi tehtyjä toimenpiteitä. Lisäksi kysyttiin asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämisestä sekä asiakastytyytyväisyydestä. Muina kysymyksinä olivat henkilöstön työhyvinvoinnin edistäminen sekä kestävän kehityksen edistäminen. Lopuksi tiedusteltiin arviointikohteen omaa näkemystä toiminnan tuloksellisuudesta ja sen kehittymisestä edellisiin vuosiin verrattuna sekä vertailutietoja muista suurista kaupungeista.

Vuoden 2024 arviointiaiheet

Arviointivuonna 2024 (syksy 2024–kevät 2025) tarkastuslautakunnalla oli 12 kokousta ja sen molemmilla jaostoilla viisi kokousta. Tarkastuslautakunta käsitteli kokouksissaan muun muassa talouden, investointeihin ja konserniin liittyviä aiheita ja keskusteli ajankohtaisista asioista kaupungin hallituksen puheenjohtajiston sekä kaupunginjohtajan kanssa kevään 2025 kokouksissaan. Arviointivuoden kuluessa lautakunnalle raportoitii tilintarkastajan tarkastusohjelman toteuttaminen sekä sisäisen tarkastuksen toimintasuunnitelma. Arvioinnin kohteina olivat myös kaupungin digitaalinen asiointi ja digituki sekä viestintä. Pääkaupunkiseudun tarkastuslautakuntien yhteisarvioinnin aiheena oli Sään ääri-ilmiöihin varautuminen ja sopeutuminen. Konserniyhteisöistä arvioinnin kohteina olivat Espoon Asunnot Oy, Espoon Kiinteistöosakeyhtiöt ja Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia. Lisäksi tarkastuslautakunnalle esiteltiin kaupungin ja konsernin tilinpäätös sekä rahastosijoitusten kehitys ja henkilöstöä koskevat tunnusluvut.

I jaoston arviointikohteita olivat Elinvoiman tulosalueelta Kirjastopalvelut sekä Työllisyyspalvelut. Kasvun ja oppimisen toimialalta arvioinnin kohteina olivat Toisen asteen koulutus sekä Lasten ja

nuorten hyvinvointi – koulukiusaamisen vastaiset toimet. Poikkihallinnollisista ohjelmista I jaoston kokouksessa esiteltiin Hyvinvoiva Espoo sekä Tapahtumien yhteisöllinen Espoo.

II jaoston arviointikohteita olivat Kaupunkiympäristön toimialalta Sään ääri-ilmiöihin varautuminen sekä Segregaation ehkäisy kaupungin maankäytöllä ja Hiilineutraaliustavoite 2030–Kestävän liikumisen lisääminen. Kasvun ja oppimisen toimialan sekä Kaupunkiympäristön toimialojen yhteisenä arviointikohteena oli Koulurakennusten esteettömyys. Poikkihallinnollisista ohjelmista II jaoston kokouksessa esitellään Kestävä Espoo sekä Elinvoimainen Espoo.

Valtuustokauden 2021–2025 tarkastuslautakunnan kokoonpano vuonna 2024

Jäsenet	Henkilökohtaiset varajäsenet
Paula Viljakainen, puheenjohtaja	Paula Utti
Elli Keisteri-Sipilä, varapuheenjohtaja	Pertti Lounamaa
Marita Backman	Charlotta Jakobsson
Timo Kallioja	Henri Kuro
Jarmo Kanerva	Mikko Ekström
Mikko Lievonen	Pirkko Kuusela
Sari Ojanen	Katariina Ahvonen
Aili Pesonen	Simo Repo
Satu Ramsland	Marika Visakova
Jaakko Ravald	Kari T. Nukala
Mari Rummukainen	Henrik Asplund
Marko Tolonen	Sari Savela
Tapio Valli	Eero Ojala

Kuvassa vasemmalta eturivissä Jarmo Kanerva, pj. Paula Viljakainen, vpj. Elli Keisteri-Sipilä, Satu Ramsland, Aili Pesonen ja takarivissä vasemmalta Tapio Valli, Mikko Lievonen, Marko Tolonen, Sari Ojanen, Timo Kallioja, Jaakko Ravald, Mari Rummukainen ja Marita Backman.

Kuva: Kerttu Penttilä

Tarkastuslautakunnan raportointi valtuustolle

Valtuustolle kultakin vuodelta annettava arviointikertomus sisältää tarkastuslautakunnan arvioinnin tulokset. Käsitellessään vuoden 2023 arviointikertomusta toukokuussa 2024 valtuusto velvoitti kaupunginhallituksen pyytämään lautakunnilta selvitykset ja kuvaukset toimenpiteistä, joihin on ryhdytty tai on ryhdyttävä arviointikertomuksessa esitettyjen epäkohtien korjaamiseksi sekä toimitamaan ne käsiteltäväksi valtuustolle ja tiedoksi tarkastuslautakunnalle osavuosikatsauksen käsitelyn yhteydessä. Valtuusto antoi kaupunginhallitukselle tehtäväksi huomioida arviointikertomuksessa tehdyt havainnot seuraavassa talousarviovalmistelussa ja tilinpäätöksen laadinnassa. Syyskuun 2024 valtuuston kokouksessa käsiteltiin arviointikertomushavaintoihin annetut vastaukset, jotka ovat luettavissa kaupungin verkkosivuilla: <https://espoo.oncloudos.com/kokous/20241245-4-260799.PDF>.

Syksyllä 2024 tarkastuslautakunta antoi valtuustolle erillislausunnot vuoden 2024 toisesta ja kolmannesta osavuosikatsauksesta sekä konserniraporteista ja PKS-omistajaohjausraporteista, jotka käsiteltiin valtuuston kokouksissa loka- ja joulukuussa. Lausunnot ovat luettavissa seuraavilla verkkosivuilla: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/paatoksenteko/ulkoinen-tarkastus#lausunnot-osa-vuosikatsauksista-7673>.

Tarkastuslautakunta saattaa sidonnaisuusilmoitukset tiedoksi valtuustolle vuosittain sekä huolehtii sidonnaisuusrekisterin julkisten tietojen julkistamisesta kaupungin verkkosivuilla. Espoon kaupungin julkaistut sidonnaisuusilmoitukset ovat luettavissa verkkopalvelussa osoitteessa <https://asiointi.asiat.fi/Sidonnaisuusrekisteri/Julkaisu/Index/JnGDK3dMvKRY4NOBL5yLw0eXP18jbBW0>.

Vuoden 2024 arviointikertomuksen käsittely ja julkaiseminen

Tarkastuslautakunnan vuoden 2024 arviointikertomus luovutetaan valtuuston puheenjohtajalle 5.5.2025. Arviointikertomus julkaistaan kaupungin verkkosivuilla ja tiedotusvälineille lähetetään tiedote keskeisistä arviointikohteista ja arviointien tuloksista. Tarkastuslautakunnan arviointikertomusten verkkosivu on osoitteessa www.espoo.fi/arviointikertomus. Arviointikertomus käsitellään valtuustossa 19.5.2025. Painetut arviointikertomukset jaetaan valtuutetuille, johtaville viranhaltijoille ja sidosryhmille sekä toimitetaan kaupungin kirjastoihin ja yhteispalvelupisteisiin.

Ulkoisen tarkastuksen yksikkö

Kaupungin muusta organisaatiosta ja johdosta riippumattomaan ulkoiseen tarkastukseen kuuluu tarkastuslautakunnan ja JHT-tilintarkastajan lisäksi tarkastuslautakunnan alaisuudessa toimiva ulkoisen tarkastuksen yksikkö. Yksikkö valmistelee tarkastuslautakunnan ja sen jaostojen käsiteltävät asiat sekä tekee JHT-tilintarkastajan työohjelman ja yksikön tarkastusohjelman mukaisia tarkastuksia, joista raportoidaan tarkastuslautakunnalle ja tarkastusten kohteille sekä esihenkilöille. Ulkoisen tarkastuksen yksikköä johtaa tarkastuslautakunnan esittelijänä toimiva kaupungin-reviisori, JHTT Virpi Ala-aho. Tarkastuslautakunnan ja sen II jaoston sihteerinä toimii kaupunkitarkastaja Jussi Lepistö. Kaupunkitarkastaja Aino Jalli toimii I jaoston sihteerinä. Lisäksi arviointien valmistelussa ja tarkastustehtävissä toimivat omien vastuualueidensa mukaisesti kaupunkitarkastaja Heidi Väyrynen ja tarkastusassistentti Pyry Jalonen.

Kaupungin ja konserniyhteisöjen tilintarkastus

Kuntalain mukaan valtuusto valitsee hallinnon ja talouden tarkastamista varten tilintarkastusyhteisön, jonka on määrättävä vastuunalaiseksi tilintarkastajaksi JHT-tilintarkastaja. Kaupungin tytäryhteisöjen tilintarkastajaksi on valittava kaupungin tilintarkastusyhteisö, jollei poikkeamiseen ole perusteltua tarkastuksen järjestämiseen liittyvää syytä. Vuonna 2024 kaupungin ja konserniyhteisöjen lakisääteisenä tilintarkastusyhteisönä on toiminut BDO Audiator Oy ja kaupungin vastuunalaisena tilintarkastajana JHT, KHT Tiina Lind.

LIITE 1: Taulukot kaupungin, liikelaitosten ja konserniyhteisöjen tulostavoitteiden toteutumisesta tilinpäätöksen ja tarkastuslautakunnan arvion mukaan

KAUPUNGIN TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Tilinpäätös 2024

Tarkastuslautakunnan arvio

Toteutui	Toteutui pääosin	Poikkeamia	Toteutui	Toteutui osittain	Ei toteutu- nut	Ei voida arvioida
▲	▶	▼	▲	▶	▼	■

Tulostavoitteet 2024	Tilinpäätös 2024		Tarkastuslautakunnan arvio			
	Toteutui /toteutui pääosin	Poik- keamia	Toteutui	Toteutui osittain	Ei toteutu- nut	Ei voida arvioida
1. Espoo on oppimisen ja sivistyksen kärkikaupunki						
Espoolaiset lapset osallistuvat laadukkaaseen varhaiskasvatukseen.	▲		▲			
Espoon oppimistulokset ja koulutustaso ovat Suomen kärkitasoa.	▲			▶		
Kaikilla lapsilla ja nuorilla on mieluisa harrastus.	▲		▲			
Nollatoleranssi koulukiusaamisen ja kouluväkivaltaan.		▼			▼	
Työpaikkojen houkuttelevuus ja henkilöstön jaksaminen varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa parane.	▲		▲			
Lapset ja nuoret voivat hyvin.	▶				▼	
2. Espoo toteuttaa palveluja koko espoolaisen yhteisön voimin						
Palvelutuotannon kustannusvaikuttavuus parane.	▶			▶		
Palvelutuotanto kehittyi asukas- ja asiakaslähtöisesti ja kustannusvaikuttavasti monituottajamallia hyödyntäen.	▲					■
Rakentamisen lupien käsittelyaika paranee niin, että 85 % lupapäätöksistä käsitellään korkeintaan 75 vrk:ssa.	▲				▼	
Espoon kaupungin ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen rajapinnat ja palveluketjut toimivat hyvin.	▲				▼	
3. Espoo on taloudellisesti kestävä ja verotukseltaan kilpailukykyinen						
Toimintamenojen kasvua hillitään.	▶			▶		
Investointien tulorahoitusaste nousee yli 100 % valtuustokauden aikana ja konsernin lainakanta kääntyy laskuun.	▲			▶		
Espoolaiset viranhaltijat sekä poliittiset päättäjät vaikuttavat hallitusohjelman toimeenpanoon ja valtakunnalliseen päätöksentekoon siten, että Espoon mahdollisuudet kestäväan kasvuun ja investointeihin turvataan.	▲					■
4. Espoo on kansainvälisesti vetovoimainen yrittäjyys- ja innovaatiopääkaupunki						
Espoo houkuttelee tieto- ja osaamisintensiivisiä yrityksiä sijoittumaan ja pysymään Espoossa.	▲			▶		
Yritystyöpaikkojen määrä Espoossa ja kasvukäytävillä kasvaa.		▼			▼	
Espoo on haluttu kumppani kestävien kaupunki- ja palveluratkaisujen kehittämisessä.	▲				▼	
Espoo profiloituu Pohjoismaiden parhaana startup-yrittäjyyden ja kasvuyritysten sijaintikaupunkina, jota tukemaan kehitämme kasvuyrityskampuksen yhdessä kumppaneiden kanssa.	▲		▲			
Espoo on Pohjoismaiden paras paikka kansainvälisille osaajille.	▶			▶		

Nuorisotyöttömyys alenee v. 2019 tasolle.						
5. Espoo on viihtyisä, turvallinen ja luonnonläheinen kotikaupunki						
Espoo kasvaa kestävästi.	▲			→		
Turvallisuus Espoossa ja kuntalaisten kokemus turvallisuus.	▲		▲			
Luonnon monimuotoisuus vahvistuu.	▲			→		
6. Espoo saavuttaa hiilineutraaliuden vuoteen 2030 mennessä						
Hiilidioksidipäästöt vähenevät tavoitteen mukaisesti.	▲			→		
Hiilineutraaliuden edistäminen Espoo-tarinan strategiassa priorisoiduissa kohteissa raideliikenteen varren kaupunkikeskusalueilla ja POKE-pientaloalueilla.	▲		▲			
7. Espoo on Suomen paras kotouttaja						
Espoon kotouttaminen on tuloksellista.	→			→		
Espoo tukee vastuidensa mukaisesti Ukrainasta saapuvia pakolaisia onnistuneesti.	▲		▲			
YHTEENSÄ 26 TULOSTAVOITETTA	18/5	3	7	10	7	2

TILAPALVELUT-LIIKELAITOKSEN TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Tulostavoitteet 2024	Tilinpäätös 2024			Tarkastuslautakunnan arvio		
	Toteutui	Poikkeamia	Toteutui	Toteutui osittain	Ei toteutunut	Ei voida arvioida
TILAPALVELUT-LIIKELAITOS						
Liikelaitoksen tulostavoite on 11,895 milj. euroa ylijäämäinen tulos ennen varauksia.		▼			▼	
Liikelaitoksen talonrakennusinvestointihankkeiden toteutuminen valtuuston päättämän talousarvion sekä taloussuunnitelman investointiohjelman aikataulun ja kustannusarvion mukaan.		▼			▼	
YHTEENSÄ 2 TAVOITETTA	-	2	-	-	2	-

KONSERNIYHTEISÖJEN TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Tilinpäätös 2024			Tarkastuslautakunnan arvio			
Toteutui	Toteutui osittain	Ei toteutunut	Toteutui	Toteutui osittain	Ei toteutunut	Ei voida arvioida

Tulostavoitteet 2024	Tilinpäätös 2024		Tarkastuslautakunnan arvio		
	Toteutui	Poikkeamia	Toteutui	Toteutui osittain	Ei toteutunut
Espoon Asunnot Oy					
Asiakaskokemus on hyvällä tasolla.					
Keskimääräinen asuntotuotannon aloitus Asumisen ja maankäytön periaatteiden mukaisesti.					
Yhtiö toteuttaa toimenpiteitä kaupungin ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi.					
Yhtiö osallistuu aktiivisesti asunnotomisuuden vähentämiseen.					
Espoo Catering Oy					
Tuottavuus nousee vähintään 3 % /vuosi.					
Yhtiön toiminta on sidosyksikkönä kilpailukykyistä liiketaloudellista niin, että yhtiö tuottaa pääsääntöisesti hyvin maltillista voittoa.					
Tilaaja-asiakkaiden antama yleisarvosana nousee vuodesta 2023 ja päivittäinen asiakaspalautetulos kehittyy.					
Vastuullisuus toteutuu mitattuna kaikilla kestävän kehityksen ulottuvuuksilla. Ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen vastuu otetaan huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.					
Enter Espoo Oy					
Rakentaa kestäväää kasvua houkuttelemalla kansainvälisiä yrityksiä Espooseen.					
Kasvattaa Espoon tunnettuutta yritysten, matkailijoiden ja vierailijoiden keskuudessa.					
Tunnistaa ja lähestyy yritysasiakkaita, jotka voisivat asettua Espooseen.					
Länsimetro Oy					
Kiinteistöomaisuuden tehokas hallintaa. Metron kapasiteetin ja luotettavuuden lisääminen.					
Pysäköintiyhtiöiden taloudellisen kannattavuuden ja matkaketjujen sujuvuuden tehokas yhteensovittaminen.					
Riskienhallinnan kehittäminen.					
EMMA - Espoon modernin taiteen museo					
Kulttuurisen ja sosiaalisen vaikutavuuden lisääminen.					
Toiminnan omarahoitusosuuden kasvattaminen.					
EMMA:n tunnettuuden kasvattaminen.					

Espoon kaupunginteatteri						
Kulttuurisen ja sosiaalisen vaikuttavuuden lisääminen.	▲		▲			
Toiminnan omarahoitusosuuden kasvattaminen.		▼			▼	
Espoon teatterin tunnettuuden kasvattaminen.		▼		→		
Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia						
Talous on tasapainossa ja tuottavuus kasvaa.		▼			▼	
Toisen asteen tutkinnon suorittaneet sijoittuvat työelämään tai jatko-opintoihin.	▲		▲			
Toisen asteen tutkintokoulutuksesta eronneiden määrä vähenee.	▲		▲			
Ammatillisen koulutuksen arvostus kasvaa.		▼			▼	
Varmistetaan TUVA-koulutukseen hakeutumisen ja pääsyn oikea-aikaisuus.	▲		▲			
Suomen paras kotouttaja.	▲		▲			
Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä HSL						
Tuottavuuden nousu koko tarkastelukaudella yhteensä vähintään 5 % vuosien 2015–2019 keskiarvoon verrattuna.		▼			▼	
Kuntakohtaiset subventio-osuudet tarkastelukauden loppuun mennessä enintään 50 % kuntakohtaisista kokonaiskustannuksista.		▼		→		
Joukkoliikenteen toimivuuden parantaminen ja vastuullisuus.		▼		→		
Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä HSY						
Tuottavuuden nousu vuosittain vähintään 1,5 %.	▲		▲			
Ympäristövastuullisuuden lisääminen.		▼		→		
Vesi- ja jätehuollon toimivuuden parantaminen.		▼		→		
YHTEENSÄ 32 TAVOITETTA	19	9/4	18	9	5	-

LIITE 2: Taulukko vuoden 2023 keskeisten arviointikertomushavaintojen jälkiseurannasta

Tarkastuslautakunnan jälkiseurannassa olevista vuoden 2023 arviointikertomuksen keskeisistä suosituksista ja havainnoista, joiden toteuttaminen on tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan vielä kesken, on seuraavassa esitetty katsaukset vuoden 2024 tilinpäätöksen valmistumiseen mennessä tehdyistä toimenpiteistä. Tilinpäätöstietojen lisäksi jälkiseuranta-arvioinnissa on käytetty vuoden 2024 toisen osavuositarkastuksen yhteydessä valtuustolle arviointikertomushavainnoista annettuja vastauksia, toimielinten pöytäkirjoja ja muita asiakirjoja sekä viranhaltijoiden antamia täydentäviä tietoja.

Vuosittain seurattavia tulostavoitteita, henkilöstöön liittyviä seurantatietoja, talouden tilaa ja suuria investointeja sekä työllisyyden kehitystä koskevien aiempien havaintojen perusteella tehty kehityksen arviointi ja suositukset on sisällytetty arviointikertomuksen lukuihin 1–3. Jälkiseurantaliitteessä näihin liittyviä edellisen vuoden havaintoja ja tehtyjä toimenpiteitä ei ole toistettu.

Vuoden 2024 arviointiohjelman mukaisia aiheita on käsitelty ja niistä on annettu suositukset tässä arviointikertomuksessa, eikä niihin liittyviä aiempia arviointikertomushavaintoja ole liitteessä toistettu.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Tarkastuslautakunnan keskeisten arviointikertomushavaintojen jälkiseuranta osoittaa, että seuraavissa olennaisissa suosituksissa esiin tuotujen epäkohtien/kehittämistarpeiden korjaamiseksi toimenpiteet ovat edelleen kesken.

VUODEN 2023 ARVIOINTIKERTOMUSHAVAINTOJEN KÄSITTELY JA JÄLKISEURANTA

TARKASTUSLAUTAKUNNAN HAVAINTO

TEHDYT TOIMENPITEET

TURVALLISUUS JA VARAUTUMINEN

Turvallisuus- ja valmius -vastuualueen tulee varmistaa, että Espoon turvallisuusohjelman päivitys saadaan valmiiksi viipymättä.

Turvallisuusohjelman päivittämistä on turvallisuus ja valmius -vastuualueen koordinoimana yhteistyössä alueen eri toimijoiden kanssa jatkettu syksyn 2024 aikana. Tavoitteena on saada ohjelma valtuustokäsittelyyn vuoden 2025 aikana.

MATALAN KYNNYKSEN HARRASTAMISMALLIT LAPSILLE JA NUORILLE KULTTUURI- JA LIIKUNTAPALVELUISSA

Kaupungin on edistettävä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa tehtävää yhteistyötä espoolaisten terveyden ja hyvinvoinnin palvelujen turvaamiseksi.

Espoon Harrastuspolku -hankkeen toiminta on lähtenyt hyvin käyntiin toteuttaen lain edellyttämiä tavoitteita. Harrastuspolku-hankkeen rahoituksen on oltava riittävä lakisääteisen toiminnan turvaamiseksi mallin vakiinnuttaessa toimintansa.

Tarjolla olevista matalan kynnyksen harrastusmahdollisuuksista on tiedotettava aktiivisesti.

Laajan hyvinvointikertomuksen 2022–2025 mukaan kaupungin ja hyvinvointialueen yhdyspinnoilla tehdään erityisesti terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen osalta tiivistä yhteistyötä. Alueen kuntien hyvinvointikoordinaattorit tapaavat kuukausittain yhdessä hyvinvointialueen ja järjestöjen edustajien kanssa. Lain vaatimat kuntaneuvottelut pidettiin maaliskuussa 2024 ja tapaamisessa sovittiin vastinparien nimeämisestä kunnan ja hyvinvointialueen välillä niissä toiminnoissa, joissa yhteistyö on välttämätöntä palvelujen onnistumiseksi. Varsinaiset hyte-neuvottelut, joissa sovi-taan erityisesti hyvinvointiin liittyvistä yhteisistä tavoitteista, pidettiin 14.11.2024.

Espoon harrastuspolun toiminnalle on turvattu hankerahoituksen vaatima omarahoitusosuus, jonka avulla on mahdollista tavoittaa noin 2 000 lasta ja nuorta viikoittaisen, maksuttoman ja lasten ja nuorten toiveisiin pohjautuvan harrastustoiminnan pariin. Arviointikertomussuosituksiin annetun kulttuuripalvelujen vastauksen mukaan Harrastuspolulle on tärkeää taata pysyvä, riittävä rahoitus myös jatkossa, jotta toiminta voi kehittyä ja palvella yhä paremmin esim. erityistä tukea tarvitsevia ja vammaisia lapsia ja nuoria.

Harrastuspolun toiminnasta viestitään aktiivisesti ja monikanavaisesti koteihin sekä oppilaille muun muassa oppilashallintajärjestelmä Wilmassa, sosiaalisessa mediassa, markkinointikampanjoilla ja Espoon

harrastushaussa osoitteessa www.espoo.fi/harrastushaku. Espoolaisiin koteihin jaettavassa Espoo Liikkuu julkaisussa tiedotetaan Liikunnan ja Urheilun sekä espoolaisten seurojen monipuolisesta tarjonnasta. Viestinnän saavutettavuuteen ja muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien oppilaiden tavoittamiseen panostetaan.

IÄKKÄIDEN HENKILÖIDEN JA ERITYISRYHMIEN KULTTUURI- JA LIIKUNTAPALVELUT

Ikääntynyttä väestöä koskeva Täyttä elämää ikääntyneenä -suunnitelma edellyttää konkreettisia toimenpiteitä, arviointia ja seuranta toteutuakseen ja täyttääkseen siihen sisällytetyt tavoitteet. Yhteistyön toimivuuteen Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa tulee kiinnittää huomiota.

Kulttuuri- ja liikuntapalvelut ovat toteuttaneet erilaisia Täyttä elämää ikääntyneenä -suunnitelman tavoitteiden mukaisia toimenpiteitä. Arviointikertomussuosituksiin annetun vastauksen mukaan jokaiseen kuuteen tavoitteeseen liittyen on toteutettu useampia toimenpiteitä. Yhteistyötä on tehty esimerkiksi Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen, vanhusneuvoston, oppilaitosten sekä Senioripakutoiminnan kanssa.

Tavoitteena on tiedottamisen parantaminen esim. kehittämällä nettisivuja ja suuntaamalla tiedottamista ikääntyneiden lisäksi heidän lähipiirilleen sekä ikääntyvien kanssa työskentelevälle henkilökunnalle. Lisäksi kehitetään mm. matalan kynnyksen tapaamismahdollisuuksia.

VARHAISKASVATUKSEN PALVELUT JA PALVELUJEN LAATU

Uusia varhaiskasvatuksen yksiköitä suunniteltaessa ja rakennettaessa on huomioitava lasten etu ja turvallisuus sekä työntekijöiden osaaminen tilasuunnitteluun liittyen.

Arviointikertomussuositukseen annetun vastauksen mukaan uusien päiväkotien suunnittelun lähtökohtana ovat lapset ja heidän tarpeensa. Varhaiskasvatuksen tiloille asetettuja tavoitteita ovat viihtyisyys, toimivuus, muuntojoustavuus, turvallisuus ja esteettömyys. Valtuuston hyväksymän Taloudellisesti kestävä Espoo –tuottavuus- ja sopeutusohjelman mukaisesti varhaiskasvatuksen yksikkökokoa kasvatetaan ja nopeutetaan luopumista epätarkoituksenmukaisista tiloista.

Käyttäjyhteistyötä tehdään suunnitteluvaiheessa Kasvun ja oppimisen toimialan ja Tilapalvelut-liikelaitoksen sopimien käyttäjäosallistumisen periaatteiden ja käyttäjien tarpeiden mukaisesti. Valmiin rakennuksen tilojen käyttäjiltä kerätään palautetta jatkokehitystyötä varten.

Varhaiskasvatuksen haasteena on edelleen useiden kunnallisten päiväkotien samanaikainen väistötarve. Osa väistötarpeista on suunniteltu, laajempia korjaustoimia ja osa kiireellisiä ja ennakoimattomia. Uusien väistötilannetarpeiden vuoksi valmistuneiden päiväkotien tiloja on jouduttu ottamaan väistökäyttöön.

OPPIMISEN TUKI JA INKLUUSIO VARHAISKASVATUKSESSA SEKÄ ESI- JA PERUSOPETUKSESSA

Erityisopetusta uudistettaessa on huolehdittava siitä, että kaikki lapset saavat tarvitsemansa tuen. Inklusiota ei tule käyttää säästökeinona. Inklusiota toteutettaessa kaikille lapsille on taattava riittävä tuki ja sopiva opiskeluympäristö.

Perusopetuslain muutoksen seurauksena oppimisen tuki uudistuu esi- ja perusopetuksessa 1.8.2025 alkaen. Tavoitteena on tukea oppilaita varhaisessa vaiheessa, tarjota joustavia tukimuotoja ja vahvistaa inklusiivisia toimintatapoja koulutuksessa. Peruskouluissa vahvistetaan oppilaan oikeutta saada tukea omassa lähikoulussaan. Ensisijaisena tukimuotona ovat ryhmäkohtaiset tukimuodot. Oppilaalla on oikeus saada myös oppilaskohtaisia tukitoimia ja erityisluokkamutoista opetusta, jos oppilaan tuen tarpeet näitä vaativat. Espoo ei ole uudistuksen myötä vähentämässä erityisluokkia, vaan niiden määrä tulee ennemmin kasvamaan koulukohtaisten erityisluokkien myötä.

Kaupunki pyrkii järjestämään perusopetuksessa tarvitun tuen lähikoulussa, mikä vähentää kuljetuskustannuksia. Nämä säästöt on tarkoitettu käyttämään erityisopetuksen muihin tarpeisiin. Erityisopetuksen määrärahoja on myös lisätty. Vuoden 2025 talousarvioon on varattu 2,4 M€ lisäämääräraha oppimisen tuen uudistuksen toteuttamiseen, ja tämä määräraha on jaettu kouluille.

Espoo tarjoaa koulutuksia rehtoreille ja opettajille inklusiiviseen valmistavaan opetukseen vuosina 2025–2026. Kaupunginhallitus perusti 2024 joulukuussa 80 uutta erityisluokanopettajan tehtävää ja virkaa.

Esiopetuksen osalta oppimisen tuen uudistuksessa korostuu erityisopettajan rooli. Tehtäviinsä kelpoisten varhaiskasvatuksen erityisopettajien

osuus on lisääntynyt vuonna 2024. Varhaiskasvatukseen saatiin myös 10 uutta varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävää vuodelle 2025. Esiopetuksen oppimisen tuen ja varhaiskasvatuksessa järjestettävän lapsen tuen käytäntöjä yhteensovitetään kevään aikana ja työ jatkuu syksyllä, kun oppimisen tuen uudistettua lainsäädäntöä ryhdytään toteuttamaan.

ULKO- JA LÄHILIIKUNTAMAHDOLLISUUKSIEN EDISTÄMINEN KAUPUNKITEKNIIKAN KESKUKSESSA JA LIIKUNTAPALVELUISSA

Kaupunkiympäristön toimialan ja Elinvoiman tulosalueen tulee selkeyttää vastuunjako ulko- ja lähiliikunnan osalta niin, että kaikelle toiminnalle löytyy siitä vastaavat tahot.

Ulko- ja lähiliikuntapalveluiden esteettömyyttä ja saavutettavuutta parantavia toimenpiteitä tulee jatkaa asetettujen tavoitteiden mukaisesti.

Kaupunkitekniikan keskuksella sekä Liikunnan ja urheilun tulossyksiköllä on tiivis ja toimiva yhteistyö liikuntapaikkojen osalta. Vastuunjako suunnittelussa, rakentamisessa ja kunnossapidossa on selkeää yleisillä alueilla sijaitsevien liikuntapaikkojen osalta. Luontopolkuja on suunniteltu ja rakennettu yhteistyössä Ympäristö- ja rakennusvalvontakeskuksen Ympäristönsuojelun kanssa.

On kuitenkin tunnistettu, että luontopolkuihin liittyvä vastuu on jakautunut ja on epäselvää, mikä taho kaupungilla on vastuussa luontopoluista kokonaisuutena. Siten on myös osin epäselvää, kuka vastaa polkujen suunnittelusta, kunnossapidosta ja esimerkiksi turvallisuudesta. Kaupunkitekniikan keskus jatkaa keskusteluja Ympäristökeskuksen kanssa aiheesta ja vastuunjako pyritään selkeyttämään.

Ulko- ja lähiliikuntapalveluiden esteettömyys ja saavutettavuus on tärkeä näkökulma niiden suunnittelussa ja se huomioidaan mahdollisuuksien mukaan myös jatkossa.

HELSINGIN SEUDUN LIIKENNE (HSL) -KUNTAYHTYMÄ

Espoon on tiiviissä yhteistyössä HSL:n ja sen jäsenkuntien kesken kehitettävä toimenpiteitä Espoon kunkohtaisen subventio-osuuden tavoitteeseen pääsemiseksi.

Konsernihallinnon mukaan asiaa on käsitelty aktiivisesti kuntayhtymän kanssa viime vuosien ajan sekä edellytetty konkreettisia ja kestäviä tapoja, joilla subventioasteen kasvusuunta kääntyy ja tavoitteeseen voidaan päästä. Espoo tekee tiiviisti yhteistyötä muiden omistajien ja kuntayhtymän kanssa, mutta kuntayhtymän vastuulla on subventiotavoitteeseen pääseminen.

PKS-raportin mukaan ennuste vuoden 2024 keskimääräinen subventioksi on 58 %. Espoon ennustettu subventio-osuus on 69,8 %.

Kuvatiedot, lähdeluettelo sekä linkit

Koko sivun kuvien kuvatiedot

s. 3 Kesäinen maisema	Kuva: Kerttu Penttilä
s. 24 Pikaraitiolinja 15	Kuva: Kerttu Penttilä
s. 46 Espoonlahden kirjasto	Kuva: Kerttu Penttilä
s. 53 Matinkylän lukio	Kuva: Kerttu Penttilä
s. 66 Pyöräilijä	Kuva: Kerttu Penttilä
s. 78 Espoonlahti	Kuva: Kerttu Penttilä
s. 89 Bembölen myllyn raunioita Glomsin joessa	Kuva: Riitta Björklund

Lähdeluettelo sekä linkit

Arviointikertomuksen valmistelussa on käytetty lähteinä tarkastuslautakunnan ja sen jaostojen arviointikouksissa esitettyjä aineistoja. Lisäksi tietoja on tarkistettu viranhaltijoilta ja tehdyistä viranhaltijapäätöksistä sekä kaupungin toimielinten pöytäkirjoista. Seuraavassa on esitetty linkit kaupunkikonsernin toimielinten pöytäkirjoihin sekä muut keskeiset valmistelussa hyödynnetyt asiakirjat ja tietolähteet.

Espoon kaupunkikonserni

Asiakaspalvelu ja asiointi <https://www.espoo.fi/fi/asiointi>
Digituki Espoossa <https://www.espoo.fi/fi/kaupunki-ja-paatoksenteko/asiakaspalvelu-ja-asiointi/digituki-espoossa>
Eetvartti - neljännesvuosijulkaisut: <https://www.espoo.fi/fi/eetvartti-neljannesvuosijulkaisu>
Espoon Asunnot Oy: <https://www.espoonasunnot.fi/>
Espoon Asunnot Oy:n tilinpäätös 2024.
Espoon Esteettömän rakentamisen ohje: https://static.es-poo.fi/cdn/ff/2P6Hgpaknl5NqUOfVxat4AEo3K1wMsdKsD8DTP07ZQAQ/1635157177/public/2021-10/Espoon%20esteett%C3%B6m%C3%A4n%20rakentamisen%20ohje_0.pdf
Espoon hulevesiohjelma: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-hulevesiohjelma-2020>
Espoon ilmastomuutokseen sopeutumisen toimenpidesuunnitelma: <https://www.espoo.fi/fi/ilmastonmuutokseen-so-peutuminen>
Espoon ilmastotavoitteet ja Hiilineutraali Espoo 2030 -tielkartta <https://www.espoo.fi/fi/kaupunki-ja-paatoksenteko/kestava-kehitys/espoo-ilmastotavoitteet>
Espoon Ilmastovahtipalvelu: <https://ilmastovahti.espoo.fi/>
Espoon kaupungin henkilöstöön liittyviä seurantatietoja vuodelta 2024, Kunta10-tutkimuksen Espoon tulokset, pöytäkirja kaupunginhallitus 31.3.2025 §87: <https://espoo-on-cloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=20251400-10>
Espoon kaupungin hyvinvointikertomus ja -suunnitelma 2022–2025: <https://www.espoo.fi/fi/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen-espoossa#hyvinvointikertomus-ja-suunnitelma-39958>
Espoon kaupungin kestävän energian ja ilmaston toimintasuunnitelma, (SECAP): https://static.es-poo.fi/cdn/ff/W1yZleWvPrxl8K56XLQkhfeycbwTEqyT2P66r-FBOU/1624263512/public/2021-06/SECAP-raportti_Espoon%20kaupunki_23.10.2019.pdf
Espoon kaupungin Kestävä kehitys, verkkosivut: <https://www.espoo.fi/fi/kestava-kehitys>
Espoon kaupungin konserniohje: https://static.espoo.fi/cdn/ff/ED5rplApuCjW61acNBm0tKSABLOwW9_agD7IA-nf0k/1677154497/public/2023-02/Espoon%20kaupungin%20konserniohje%2030.1.2023.PDF
Espoon kaupungin kirjastopalvelut: <https://www.espoo.fi/fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kirjastot>
Espoon kaupungin omistajapolitiikka: [Espoon kaupungin omistajapolitiikka 2023](https://www.espoo.fi/fi/omistajapolitiikka)
Espoon kaupungin opiskeluhoitosuunnitelma: https://static.es-poo.fi/cdn/ff/FanXh_NL89FZzOvh5Hexr1zRSQHfpgmlxuDnkmv0tYw/1687771148/public/2023-06/Espoon%20kaupungin%20opiskeluhoitosuunnitelma.pdf
Espoon kaupungin Poikkihallinnollisten ohjelmien loppuraportit, valtuusto 24.2.2025 § 14: <https://espoo-on-cloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=20251370-6>
Espoon kaupungin sidonnaisuusrekisteri: <https://asiointi.asiat.fi/Sidonnaisuusrekisteri/Julkaisu/In-dex/JnGDk3dMvKRY4NOBL5yLw0eXP18jBBWo>
Espoon kaupungin sääntökokoelma: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/paatoksenteko/saantokokoelma>
Espoon kaupungin tilastot ja tutkimukset: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/tutkimus-ja-tilastot>
Espoon kaupungin toimielinten pöytäkirjat: https://espoo-on-cloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meeting_handlers&id
Espoon kaupungin verkkosivut: www.espoo.fi
Espoon kaupunkirata <https://www.espoo.fi/fi/liikenne-ja-kadut/joukkoliikenne/espoo-kaupunkirata>
Asumisen ja maankäytön periaatteet Espoon konserniraportti 2024 ja PKS-omistajaohjausraportti, 2024 kaupunginhallituksen konsernijaoston pöytäkirja 3.2.2025 §4: <https://espoo-on-cloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=20251350-4>
Espoo-tarinan verkkosivut: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/espoo-tarina#section-25425>
Espoon talousarviot 2022–2025: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/talous/talousarvio>
Espoon tarkastuslautakunnan arviointikertomukset 2020–2024: www.espoo.fi/fi/arviointikertomus
Espoon tarkastuslautakunnan lausunnot osavuosikatsauksista 2021–2024: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/paatoksenteko/ulkoinen#lausunnot-osavuosikatsauksista-7673>

Espoon tilinpäätökset 2021–2024: <https://www.espoo.fi/fi/tilinpaatokset>
 Espoon työllisyyspalvelujen verkkosivut: <https://www.espoo.fi/fi/tyoelama>
 Espoo työssäkäynti, työpaikat ja työttömyys: <https://www.espoo.fi/fi/tyossakaynti-tyopaikat-ja-tyottomyys#ulkomaalais-taustaiset-tyelmss-17190>
 Espoon Ulkoisen tarkastuksen verkkosivut: <https://www.espoo.fi/fi/kaupunki-ja-paatoksenteko/paatoksenteko/ulkoinen-tarkastus#section-7671>
 Espoon vammaisneuvosto ja Rakennetaan kaikille -työryhmä: <https://www.espoo.fi/fi/kaupunki-ja-paatoksenteko/paatoksenteko/neuvottelukunnat-ja-neuvostot/vammaisneuvosto>
 Espoon yleiskaava 2060 <https://www.espoo.fi/fi/hankkeet/espoo-yleiskaava-2060>
 Esteettömyys rakentamisessa: <https://www.espoo.fi/fi/esteettomyys-rakentamisessa>
 Helsingin seudun liikennelaitos HSL:n tutkimustoiminta (liikumistutkimus): <https://www.hsl.fi/hsl/tutkimukset>
 HSY, liikenteen päästöt pääkaupunkiseudulla: <https://www.hsy.fi/ymparistotieto/avoindata/avoin-data---sivut/liikenteen-paastot-paakaupunkiseudulla/>
 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen Espoossa: <https://www.espoo.fi/fi/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen-espoossa#hyvinvointia-edistetn-yhteistyss-36315>
 Kaupunki- ja kuntapalvelut Espoossa 2024: <https://www.espoo.fi/fi/palvelut-ja-hyvinvointi#kaupunki-ja-kuntapalvelut-17465>
 Liikennekatsaus 2025 <https://www.espoo.fi/fi/liikennekatsaus-2025>
https://static.espoo.fi/cdn/ff/mJqOPi_DaZJ6XHfeu5BldbhktJH5jN97vDij1DYThSI/1703080329/public/2023-12/Asumisen%20ja%20maank%C3%A4yt%C3%B6n%20periaatteet_FI.pdf
 Opiskeluhoito: <https://www.espoo.fi/fi/kasvatus-ja-opetus/opiskeluhoito>
 Osavuosikatsaus 2, pöytäkirja valtuusto 16.9.2024 § 74: <https://espoo.oncloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=20241245-4>
 Osavuosikatsaus 3, pöytäkirja valtuusto 9.12.2024 § 122: <https://espoo.oncloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=20241315-6>
 Perusopetuksen oppilaskysely 2024–2025
 Päätös työllisyysalueen muodostamista ja yhteistä toimielintä koskeva yhteistoimintasopimus Espoon ja Kauniaisten välillä, valtuusto 23.10.2023: <https://espoo.oncloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=2023987-13>
 Selvitykset vuoden 2023 arviointikertomuksessa esitettyihin havaintoihin valtuusto 16.9.2024 §74: <https://espoo.oncloudos.com/kokous/20241245-4-260799.PDF>
 Tutkimus ja tilastot: <https://www.espoo.fi/fi/kaupunki-ja-paatoksenteko/tutkimus-ja-tilastot>
 Toimintaympäristön tila: <https://www.espoo.fi/fi/toimintaympariston-tila-espoossa>
 Turvallisuus Espoossa <https://www.espoo.fi/fi/kaupunki-ja-paatoksenteko/turvallisuus>
 Työllisyys Espoo: <https://www.espoo.fi/fi/tyoelama/tyollisyys-espoo>
 Yhdessä kiusaamista vastaan: <https://www.espoo.fi/fi/kasvatus-ja-opetus/yhdessa-kiusaamista-vastaan>

Tausta- ja lisätietoja seuraavilta verkkosivuilta

Aluehallintovirasto: <https://avi.fi/etusivu>
 Aseman Lapset K-0 -työ: <https://asemanlapset.fi/toimintamuotomme/konfliktityo/k-0-kiusaamiseen-puuttuva-tyo/>
 Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA (1.3.2025 alkaen Valtion tukeman asuntorakentamisen keskus): <https://www.varke.fi/fi>
 Enter Espoon verkkosivut: <https://www.enterespoo.fi>
 Espoo Catering Oy: <https://www.espoo.fi/fi/tervetuloa-espoo-cateringiin>
 Espoon kaupungin tilojen sisäilma-asiat: <https://www.espoo.fi/fi/kaupungin-tilojen-sisailma-asiat>
 Espoon kaupungin ympäristönsuojelu: <https://www.espoo.fi/fi/asuminen-ja-rakentaminen/ymparistonsuojelu>
 Helsingin seudun avoimet tilastotietokannat: <https://stat.hel.fi/pxweb/fi/Aluesarjat/>
 Helsingin seudun liikennelaitos -kuntayhtymä: www.hsl.fi
 Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä: www.hsy.fi
 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa>
 Invalidiliitto ry, Esteettömyys: <https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys>
 Kunta10-tutkimus: <https://www.ttl.fi/tutkimus/hankkeet/kunta-ja-hyvinvointialan-henkiloston-seurantatutkimus-fps>
 Kuntaliitto, Kunnan ja kuntayhtymän talousarvio ja -suunnitelma <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2022/2165-kunnan-ja-kuntayhtymän-talousarvio-ja-suunnitelma>
 Länsimetro Oy: www.lansimetro.fi
 Ohjaamotalo: <https://www.espoo.fi/fi/nuoret/ohjaamotalo>
 Poliisin toimintaympäristö ja tilastot: <https://poliisi.fi/toimintaymparisto-ja-tilastot>
 Suomen yleisten kirjastojen tilastot: <https://tilastot.kirjastot.fi/>
 TE-palvelut 2024 uudistus: <https://tem.fi/te-palvelut-2024-uudistus>
 Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos THL: www.thl.fi
 Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL, Kouluterveyskyselyn tulokset: <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>
 Työeläkevakuuttajat TELA ry: <https://www.tela.fi>
 Työ- ja elinkeinoministeriö: www.tem.fi
 Työllisyyden kuntakokeilut: <https://tem.fi/tyollisyyskokeilut>
 Työllisyyskatsaus: <https://tem.fi/tyollisyyskatsaus>
 Ulkoliikuntamahdollisuudet Espoossa (ja virkistysvisiot): <https://www.espoo.fi/fi/liikunta-ja-luonto>

Vilkama, K., Yhteinen kaupunki, eriytyvät kaupunginosat. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2/2011
<https://helda.helsinki.fi/items/fa0353cc-3cfa-4542-8162-5e15d87c388e>
Väylävirasto, Espoon kaupunkirata <https://vayla.fi/espoonkaupunkirata>
YK:n kestävän kehityksen globaali toimintaohjelma Agenda2030: <https://kestavakehitys.fi/agenda-2030>
Ympäristöministeriö, Maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimukset <https://ym.fi/maankayton-asumisen-ja-liikenteen-sopimukset>

Lainsäädäntöä

Kuntalaki (410/2015)
Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017)
Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (1705/2009)
Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta (1215/2020)
Laki työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoiminnasta kunnassa ja hyvinvointialueella (449/2007)
Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta (44/2006)
Laki työvoimapalvelujen järjestämisestä (380/2023)
Laki vapaasta sivistystyöstä (632/1998)
Laki yleisistä kirjastoista (1492/2016)
Laki ylioppilastutkinnosta (502/2019)
Lukiolaki (714/2018)
Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999)
Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)
Oppivelvollisuuslaki (1214/2020)
Perusopetuslaki (628/1998)
Tapaturma- ja ammattitautilaki (459/2015)
Työturvallisuuslaki (738/2002)
Ympäristöministeriön asetus rakennuksen käyttöturvallisuudesta (1007/2017)
Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä (241/2017)

ESPOON KAUPUNKI
ULKOISEN TARKASTUKSEN YKSIKKÖ
Kaupunginrevisori, JHTT Virpi Ala-aho
puh. 09 816 21
www.espoo.fi/arviointikertomus

PAINO
Painonet Oy

kansikuva
Kerttu Penttilä

ISBN (painettu) 978-952-7511-56-5
ISBN (pdf) 978-952-7511-57-2

